Angajamentele României în Spațiul European al Învățământului Superior (EHEA) și evaluarea implementării lor la nivel național

Cuprins

Introducere 3
1. Angajamente generale în cadrul Procesului Bologna 5
2. Dimensiunea socială a educației: acces, participare și finalizarea studiilor 6
Participarea în învățământul superior 13
Parcursul în timp și finalizarea studiilor 19
Distribuția studenților pe gen 21
Participarea tinerilor care provin din familii cu venituri mici 22
Participarea la învățământ superior a tinerilor care provin din mediul rural 23
Participarea tinerilor cu dizabilități 23
Participarea tinerilor de etnie romă 25
Participarea studenților maturi 25
Concluzii și recomandări privind dimensiunea socială a educației 29
3. **Învățarea pe tot parcursul vieții** 33
Concluzii și recomandări privind învățarea pe tot parcursul vieții 36
4. **Recunoașterea educației anterioare (RPL)** 38
Concluzii și recomandări privind recunoașterea educației anterioare 39
5. EHEA în context global/ Deschidere internațională/ Internaționalizarea educației 41
Internaționalizarea educației 41
Mobilitate 50
Concluzii și recomandări privind internaționalizarea și mobilitatea 73
6. Asigurarea calității 79
Concluzii și recomandări privind asigurarea calității 89
7. Învățarea și predarea centrate pe student și promovarea misiunii de predare și învățare a învățământului superior 93
Concluzii și recomandări privind învățământul centrat pe student 96
8. Instrumente multidimensionale de transparență 98
9. Angajabilitatea 101
Concluzii și recomandări privind angajabilitatea 113

10. Recunoașterea studiilor 116

Concluzii și recomandări privind recunoașterea studiilor 122

11. Cadrul calificărilor/ Structura de trei cicluri/ Programe în co-tutelă 124

Concluzii și recomandări privind Cadrul Calificărilor 126

Anexa 1. Prescurtări utilizate pe parcursul documentului 128

Anexa 2 Lista figurilor 129

Anexa 3 Lista tabelelor 130

Anexa 4 - numărul studenților incoming și outgoing în funcție de țara de origine în anul academic 2010-2011. 132

Anexa 5 Lista completă a recomandărilor 133

Anexa 6 Lista recomandărilor prioritare 143

Introducere

România este printre primele țări semnatare ale Procesului Bologna. Astfel, România participă la Procesul Bologna chiar din momentul iniţial al demarării acestui proces, cel al semnării Declaraţiei de la Bologna în 1999. De atunci și până în prezent, România și-a asumat, în mod voluntar, alinierea politicilor din domeniul învățământului superior cu obiectivele și politice promovate de Procesul Bologna. Drept rezultat, sistemul de învățământ superior din România a trecut printr-o serie de schimbări fundamentale, prin compatibilizarea legislației, promovarea de politici publice naționale, crearea de noi structuri instituționale, reglementări și politici la nivelul universităților.

În cadrul generat de demararea și implementarea de către Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI) a unor proiecte menite să sprijine dezvoltarea capacității instituționale de fundamentare a politicilor publice în învățământul superior, proiectul "*Politici publice fundamentate în Învățământul Superior: o premisă necesară pentru dezvoltarea României*" își propune să pună bazele unui studiu amplu cu privire la modul în care angajamentele asumate de România în cadrul Spațiul European al Învățământului Superior (EHEA) sunt reflectate in practică.

Mai concret, proiectul și-a propus:

a) Să dea o imagine completă a angajamentelor pe care România și le-a asumat în cadrul Procesului Bologna;
b) Să analizeze stadiul implementării acestor angajamente;
c) Să ofere, pe baza celor constatate la punctele a) și b), un set de recomandări care, implementate, pot contribui de o manieră decisivă, la îmbunătățirea politicilor educaționale în România și, implicit, la consolidarea participării României în Spațiul European al Învățământului Superior (EHEA).

În realizarea acestei analize au participat experți care au reprezentat România de-a lungul anilor în Bologna Follow-Up Group (BFUG), membri ai Secretariatului Procesului Bologna găzduit de România în perioada 2010-2012, experți în domeniul învățământului superior cu sprijinul semnificativ al membrilor echipei de proiect a UEFSICDI.

Comunicatele succesive adoptate în cadrul Procesului Bologna cu prilejul întâlnirilor periodice ale delegațiilor oficiale naționale servesc drept referință principală în această analiză pentru a rezuma, pe domenii distincte de acțiune (*action lines*), angajamentele comune asumate de toate statele participante la EHEA. Principalele linii de acțiune analizate corespund cu direcțiile care, de-a lungul timpului, au reprezentat prioritățile explicite, oficiale ale Procesului Bologna. Lista de domenii, sau linii de acțiune, a suferit modificari pe parcursul anilor. Ordinea în care ele sunt abordate în studiul de față se bazează pe Comunicatul Ministerial de la Leuven, care trasează principalele direcții de acțiune pentru perioada curenta, 2010-2020.

Domeniile analizate în studiul complet sunt:

- Dimensiunea socială a educației
- Învățarea pe tot parcursul vieții

- Recunoașterea educației anterioare
- Internaționalizarea educației
- Mobilitatea
- Asigurarea calității
- Învățarea și predarea centrate pe student și promovarea misiunii de predare și învățare a învățământului superior
- Instrumente multidimensionale de transparență
- Recunoașterea studiilor
- Angajabilitatea studenților
- Cadrul calificărilor și sistemul de trei cicluri

Pentru fiecare direcție de acțiune au fost evidențiate atât obiectivele și țintele clare din Procesul Bologna, cât și angajamentele României în ceea ce privește politicile publice din învățământul superior.

Pentru a pune bazele unei analize aprofundate cu privire la nivelul de implementare în țara noastră a fiecărui angajament major, pentru fiecare dintre ele sunt utilizate referințele cele mai relevante identificate pe baza legislației naționale, a rapoartelor oficiale ale României, precum și pe baza unor date statistice sau studii de percepție puse la dispoziție de instituții de invățămînt superior sau alți actori din sistemul educațional.

În mod specific, pentru această parte a analizei, umătoare tipuri de surse, și date au fost utilizate:

- Date furnizate de către Institutul Național de Statistică;
- Date preluate din Eurostat;
- Date preluate din procesul de clasificare a universităților[1];
- Date preluate din documentele oficiale ale României (Rapoarte, Strategii, Politici);
- Date preluate din studii realizate de instituții și/sau organizații non-guvernamentale;

În aplicarea art. 193 din Legea educației naționale nr. 1/2011 și ale prevederilor hotărârii Guvernului nr. 789/2011 privind aprobarea Metodologiei de evaluare în scopul clasificării universităților și ierarhizării programelor de studii, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului publică rezultatele ierarhizării programelor de studii ale universităților acreditate din sistemul național de învățământ din România. Aceste rezultate sunt valabile pentru anul universitar 2011-2012 şi sunt disponibile la adresa http://chestionar.uefiscdi.ro/docs/programe_de_studii.pdf. Este de menționat faptul că rezultatele proceselor de clasificare a universităților și ierarhizare a programelor de studii au fost contestate în instanță, existând o sentință judecătorească de anulare a Ordinului MECTS nr. 5262 din 5.09.2011 privind constatarea rezultatelor clasificării universităţilor și a Ordinulului MECTS nr. 3998 din 5.05.2012 privind metodologia de alocare a fondurilor bugetare pentru finanţarea de bază şi finanţarea suplimentară a instituţiilor de învăţământ superior de stat din România pentru anul 2012[2].

În cadrul acestui proces au raportat date 89 de universități acreditate, dintre care 56 universități publice și 33 universități private.

[1] Referință : http://chestionar.uefiscdi.ro/
[2] http://www.monitorulsv.ro/Local/2013-02-28/Universitatea-Stefan-cel-Mare-a-castigat-procesul-cu-Ministerul-Educatiei#ixzz2St312ZfW

În prezentul document au fost utilizate date declarate de universități pe propria răspundere în cadrul procesului de colectare a datelor, premergător procesului de clasificare a universităților.

Dată fiind absența unei colectări sistematice de date și analize cu privire la implementarea principalelor linii de actiune ale Procesului Bologna în Romania, studiul prezent a necesitat un efort comprehensiv de identificare și utilizare critică a surselor existente la nivel național și internațional. Având în vedere, pe de o parte, nevoia imperioasă de date pentru a susține o analiză comprehensivă, iar pe de alta caracterul foarte limitat al informației exisistente, s-a decis utilizarea atât a studiilor și datelor recente și relativ necontroversate, precum și a studiilor mai vechi (cele ale Bancii Mondiale, de exemplu) cât și a datelor asupra cărora există dezbateri privind acuratețea sau comparabilitatea metodologiei de colectare (*e.g.* datele din cadrul clasificarilor).

1. Angajamente generale în cadrul Procesului Bologna

La nivel general, în comunicatele ministeriale, se regăsește o serie de principii fundamentale menite a defini natura Procesului Bologna, și care, prin acceptarea/semnarea de către reprezentanții României a comunicatelor respective, au căpătat valoare de angajamente la nivel național. Acestea principii pot fi identificate printr-o lectură transversală a comunicatelor și fac referire la următoarele:

- Cooperarea inter-guvernamentală;
- Cooperarea cu structurile neguvernamentale de la nivel european;
- Asumarea integrală a reformelor generate de Procesul Bologna atât la nivel național, cât și la nivel instituțional;
- Alinierea practicilor naționale cu obiectivele și politicile EHEA;
- Includerea cadrelor didactice și a studenților în implementarea Procesului Bologna și în dezvoltarea/ consolidarea EHEA.

2. Dimensiunea socială a educației: acces, participare și finalizarea studiilor

Asumarea responsabilității pentru dezvoltarea dimensiunii sociale a educației a fost subliniată de către miniștrii educației pentru prima dată în comunicatul adoptat cu ocazia Conferinței Ministeriale de la Praga, în anul 2001. Ulterior, acest deziderat a fost operaționalizat fie în asumări politice generice care privesc în special echitatea, accesul și finalizarea studiilor în învățământul superior, fie prin stabilirea de obiective cuantificabile reflectate în adoptarea de strategii guvernamentale specifice sau în stabiirea de ținte precise pentru lărgirea accesului la învățământul superior și creșterea participării grupurilor subreprezentate. Odată cu adoptarea Comunicatului de la Londra (2007), miniștrii și-au reafirmat angajamentul politic față de principiul echității, definindu-l după cum urmează: „corpul studențesc care intră, participă și finalizează învățământul superior la toate nivelurile trebuie să reflecte diversitatea populației. Reafirmăm importanța principiului ca studenții să fie capabili să-și finalizeze studiile fără a întâmpina obstacole legate de situația lor socială și economică."

Obiectivele concrete pe care România și le-a asumat în Procesul Bologna de-a lungul timpului în ceea ce privește participarea și accesul sunt următoarele:

- Stabilirea unor ținte cuantificabile pentru lărgirea accesului la învățământ superior și adoptarea măsurilor adecvate pentru atingerea acestor obiective;
- Creșterea ratelor de absolvire și de parcurgere în timp a studiilor în învățământul superior;
- Creșterea participării grupurilor subreprezentate în învățământul superior;
- Transmiterea către Bologna Follow-Up Group (BFUG) a strategiilor naționale, a planurilor de acțiune și a măsurilor de evaluare a eficacității.

Evaluarea implementării, la nivel național, a angajamentelor
Obiective asumate

2.1. Stabilirea de ținte cuantificabile în vederea lărgiri participării, la nivel general, în învățământul superior (Leuven, 2009); Adoptarea de măsuri pentru lărgirea accesului (București, 2012); Creșterea ratelor de absolvire și de parcurgere în timp a studiilor în învățământul superior (București, 2012);

În anul 2010, Consiliul European adoptă Strategia Europa 2020, prin care s-au stabilit cinci obiective majore la nivelul UE.[3] În ceea ce privește educația, a fost stabilit obiectivul de a creşte la peste 40% ponderea absolvenţilor de studii superioare în rândul populaţiei în vârstă de 30-34 de ani.

Conform "Planului Național de Reformă"[4] (PNR), România își propune, până în 2020, atingerea unei ponderi de **26,7% din populația cu vârstă între 30-34 ani, care să fi absolvit studii superioare**. Conform PNR, ținta este stabilită pe baza tendinței de creștere a valorii acestui indicator (8,88% în 2002, 16,78% în 2008 și 16,8% în 2009). Obiectivul este confirmat și în raportul de țară realizat în 2012 în cadrul Procesului Bologna[5].

[3] Referință: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_ro.htm
[4] Referință: Planul Național de Reformă: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_romania_ro.pdf
[5] Referințe: Raportul Național de țară: http://www.ehea.info/Uploads/National%20reports/Romania%20Rep%20and%20Annex.pdf

Totodată, conform datelor extrase din Eurostat (valabile la data de 06.08.2012), în anul 2010, ponderea populației cu vârstă între 30-34 ani din România cu educație terțiară a fost de 18,1%, iar în 2011 a fost de 20,4%. Situația comparativă la nivel european privind ponderea absolvenților de studii superioare în rândul populației cu vârstă între 30-34 ani, conform datelor din Eurostat, este următoarea:

TIME ▸	2007	2008	2009	2010	2011
GEO ▾					
Ireland	43.3	46.1	48.9	49.9	49.4
Norway	43.7	46.2	47.0	47.3	48.8
Luxembourg	35.3	39.8	46.6(b)	46.1	48.2
Sweden	41.0(p)	42.0(p)	43.9(p)	45.8(p)	47.5(p)
Finland	47.3	45.7	45.9	45.7	46.0
Cyprus	46.2	47.1	44.7	45.1	45.8
United Kingdom	38.5	39.7	41.5	43.0	45.8
Lithuania	38.0	39.9	40.6	43.8	45.4
Iceland	36.3	38.3	41.7	40.9	44.6
Switzerland	36.5	41.3	43.4	44.2	44.0
France	41.4	41.2	43.2	43.5	43.4
Belgium	41.5	42.9	42.0	44.4	42.6
Denmark	38.1(b)	39.2	40.7	41.2	41.2
Netherlands	36.4	40.2	40.5	41.4(b)	41.1
Spain	39.5	39.8	39.4	40.6	40.6
Estonia	33.3	34.1	35.9	40.0	40.3
Slovenia	31.0	30.9	31.6	34.8	37.9
Poland	27.0	29.7	32.8	35.3	36.9
Latvia	25.6	27.0	30.1	32.3	35.7
European Union (27 c	30.0	31.0	32.2	33.5	34.6
Germany (including f	26.5	27.7	29.4	29.8	30.7
Greece	26.2	25.6	26.5	28.4	28.9
Hungary	20.1	22.4	23.9	25.7	28.1
Voreia Ellada	26.0	25.9	27.0	28.8	27.4
Bulgaria	26.0	27.1	27.9	27.7	27.3
Portugal	19.8	21.6	21.1	23.5	26.1(i)
Croatia	16.7(u)	18.5(u)	20.6(u)	24.3	24.5
Czech Republic	13.3	15.4	17.5	20.4	23.8
Austria	21.1	22.2	23.5	23.5	23.8
Slovakia	14.8	15.8	17.6	22.1	23.4
Malta	21.5	20.9	21.0	21.5	21.1
Romania	13.9	16.0	16.8	18.1	20.4
Italy	18.6	19.2	19.0	19.8	20.3
Turkey	12.3	13.0	14.7	15.5	16.3

Figura 1 Ponderea absolvenţilor de studii superioare în rândul populaţiei în vârstă de 30-34 de ani, Eurostat

Măsurile privind atingerea obiectivelor privind ponderea absolvenților de studii superioare în rândul populației cu vârstă între 30-34 ani sunt definite în PNR după cum urmeză: dezvoltarea unui Cadru Național al Calificărilor, atragerea tinerilor cu aptitudini către calificările care asigură o dezvoltare economică, crearea mecanismelor de recunoaștere a educației non-formale și stimularea învățării pe tot parcursul vieții.[6]

Accesul in învățământul superior – legătura cu învățământul preuniversitar

6

Atunci când vorbim despre accesul la învățământul superior este util să fie analizate și situațiile privind participarea tinerilor în învățământul preuniversitar, precum și a absolvenților de liceu, absolvirea examenului de bacalaureat fiind prima condiție pentru admiterea într-o universitate.

Astfel, în ceea ce privește gradul de cuprindere[7] în învățământ a populației de vârstă școlară, conform datelor furnizate de către INS în anul 2012, situația este următoarea[8]:

Tabel 1 Gradul de cuprindere în învățământ a populației de vârstă școlară (%), INS 2012

Vârstă	**Gradul de cuprindere în învățământ a populației de vârstă școlară (%)**					
	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011
3-6 ani	80,4	80,9	81,8	81,7	81,9	82,1
7-10 ani	98,0	97,0	96,0	95,0	94,9	94,6
11 -14 ani	96,2	95,0	94,4	94,4	94,5	94,0
15 -18 ani	73,5	75,7	77,4	79,2	81,3	80,8
19-23 ani si peste	51,2	55,9	63,8	63,3	59,3	56,0

Analizând datele prezentate de INS, putem observa următoarele:
- **numărul tinerilor cu vârstă de peste 7 ani, care merg la școală, scade anual;**
- diferența între numărului de tineri care merg la școală în anul 2010/2011 față de anii anteriori este cu atât mai mare cu cât se înaintează în vârstă;
- cu cât se înaintează în vârstă, gradul de cuprindere în învățământ scade. Practic, chiar dacă majoritatea tinerilor de 7-10 ani merg la școală, o bună parte dintre aceștia renunță la studii până la vârsta de 19-23 de ani;
- 17.5% din generația de 15-18 ani de la nivelul anului 2005/2006 a renunțat la studii în decursul a 5 ani.

Analizând datele publicate de către INS pentru perioada 1995-2011 în ceea ce privește evoluția populației de vârstă specifică nivelului liceal (15 – 18 ani) precum și participarea acesteia în învățământul preuniversitar, putem observa urmatoarele:

[7] Gradul de cuprindere în învățământ (rata specifică de cuprindere școlară pe grupe de vârstă) reprezintă numărul total al elevilor de o anumita grupa de vârstă, indiferent de nivelul de educație în care sunt cuprinși, ca raport procentual din totalul populației din aceeași grupă de vârstă.
[8] Referință: Anuar statistic 2011/Educație http://www.insse.ro/cms/files/Anuar%20statistic/08/08%20Educatie_ro.pdf

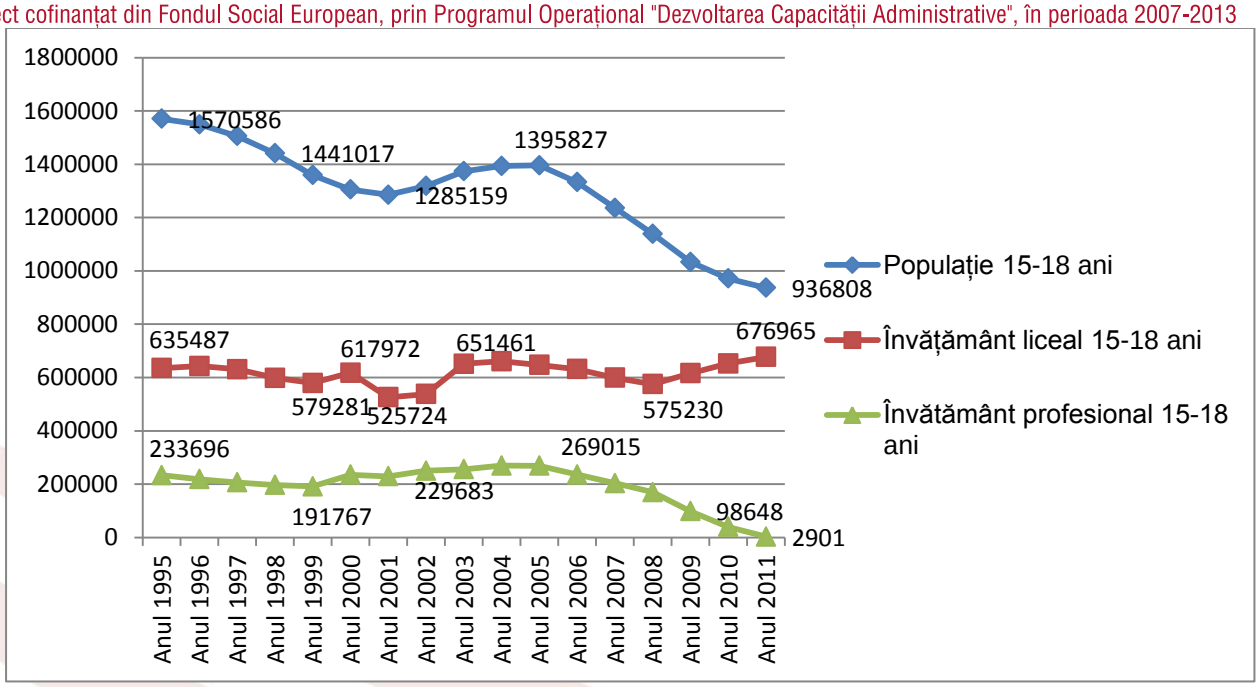

Figura 2 Evoluția populației cu vârste între 15 și 18 ani, evoluția populației cu vârstă între 15 și 18 ani cuprinse în învățământul liceal și profesional la începutul anului școlar,INS 1995-2011

În ceea ce privește numărului total de persoane cu vârsta cuprinsă între 15 și 18 ani, deși în perioada 2001-2005 acesta înregistrează creșteri, per total, în anul 2011, numărul de persoane cu vârstă aferentă nivelului liceal **este cu 40.35% mai scăzut față de anul 1995**.

Din anul 2006, numărul de persoane cu vârste între 15 și 18 ani, incepe să scadă. Această scădere se reflectă în **numărul de persoane de 15-18 ani înregistrate în învățământul liceal și profesional.** Astfel, în perioada 2005-2008 atât numărul de liceeni din grupa de vârste 15-18 ani cât și numărul de persoane din aceeașă grupă de vârste din învățământul profesional au scăzut.

Anul școlar 2009-2010 este anul în care, în urma adoptării Hotărârii de Guvern 77 din 11 februarie 2009, se elimină înscrierile în clasa a IX-a din cadrul Școlilor de Arte și Meserii (SAM), nemaifiind asigurate cele aproximativ 90.000 de locuri pentru aceste clase (cifra școlară aferentă anului 2008). Practic, SAM-urile intră în lichidare iar **tinerii sunt direcționați să urmeze cursurile unui liceu sau să rămână cu opt clase**.

Închiderea SAM-urilor se reflectă într-o creștere a numărului de persoane de 15-18 ani înregistrate în învățământul liceal în anul școlar următor. Astfel, începând cu anul școlar 2009-2010, numărul de liceeni urmează un trend ascendent, începând să crească cu 7.1% față de anul anterior (41.000) în timp ce numărul de cursanți din învățământul profesional scade cu 42% față de anul anterior (71.351). Analizând diferența între numărul de tineri care nu se mai pot înscrie în SAM-uri și numărul de tineri cu care se imbogățește nivelul liceal dar luând în calcul și rata de scădere a populației cu vârstă între 15 și 18 ani aferentă anului respectiv față de anul anterior (de aprox. 10%), se poate sesiza că rămâne un număr de persoane care aleg **să nu urmeze cursurile unui liceu**. Drept urmare, **începând cu 2010, rata de cuprindere în învățământ a populației cu vârstă între 15 și 18 ani începe să scadă**.

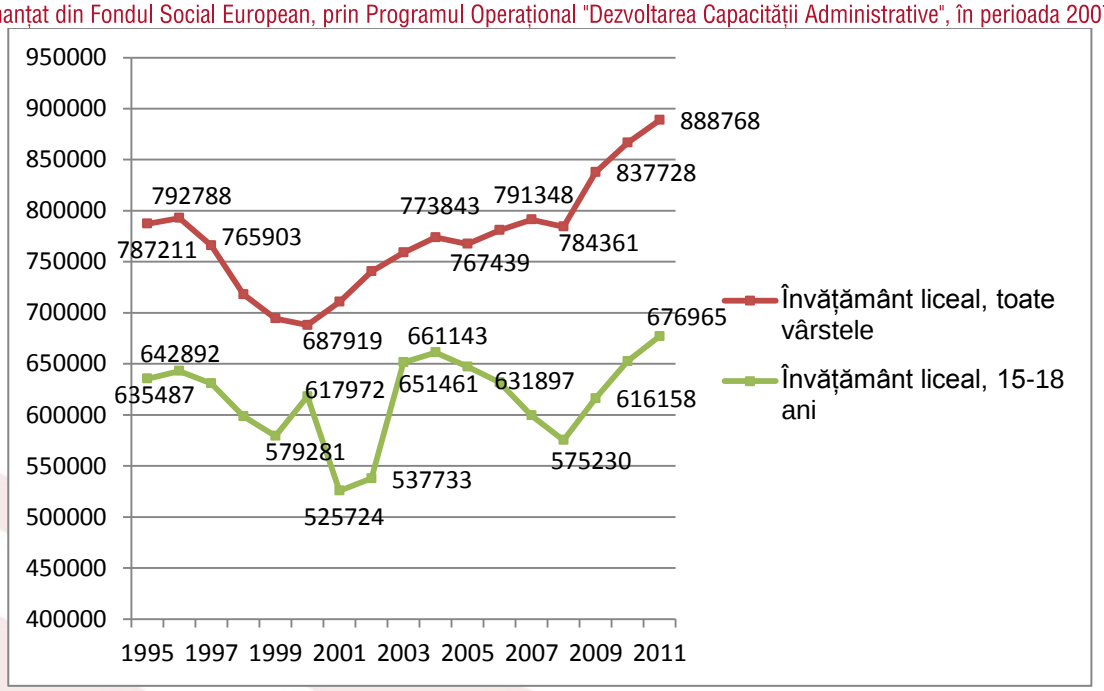

Figura 3 Evoluția populației totale școlare și a populației cu vârstă între 15 și 18 ani cuprinse în învățământul liceal la începutul anului școlar, INS 1995-2011

Din figura de mai sus se poate sesiza o diferență între numărul de elevi la vârsta aferentă nivelului liceal (15-18 ani) și numărul total de persoane înregistrate în învățământul liceal. Astfel, se poate concluziona faptul că această diferență provine atât din cazul tinerilor care repetă anii de liceu (de vârstă aprox. de 19-21 ani) cât și din cazul altor persoane mature care își doresc să urmeze studiile liceale. Totodată se poate sesiza faptul ca ambele evoluții urmăresc, în mare, un trend apropiat însă în perioada 2005-2007 deși numărul de liceeni cu vârste între 15-18 ani scade, numărul total de persoane înregistrate în nivelul liceal crește. Practic, această creștere se datorează includerii la studiile liceale a categoriilor de elevi ”întârziați” (cu vârste de peste 18 ani).

În ceea ce privește evoluția ratei absolvenților de liceu cu și fără examenul de bacalaureat, raportul privind starea învățământului preuniversitar prezintă următoarele date:

Tabel 2 Evoluția ratei absolvenților de liceu și de bacalaureat

	Evoluția ratei absolvenților de liceu cu și fără examen de bacalaureat (în % din numarul total al elevilor din anul terminal)					
	2004/2005	**2005/2006**	**2006/2007**	**2007/2008**	**2008/2009**	**2009/2010**
Total	48,4	52,8	55,3	64,1	79,2	79,9
Feminin	54,4	58,4	60,3	67,7	83,3	82,6
Masculin	42,6	47,5	50,5	60,7	75,3	77,4
	Evoluția ratei absolvenților de liceu cu examen de bacalaureat (în % din numarul total al elevilor din anul terminal)					
	2004/2005	**2005/2006**	**2006/2007**	**2007/2008**	**2008/2009**	**2009/2010**
Total	44,2	48,8	50,5	56,5	72,8	63,4
Feminin	50,8	55,1	56,3	61,5	78,3	70,3
Masculin	37,8	42,7	44,9	51,8	67,6	56,8

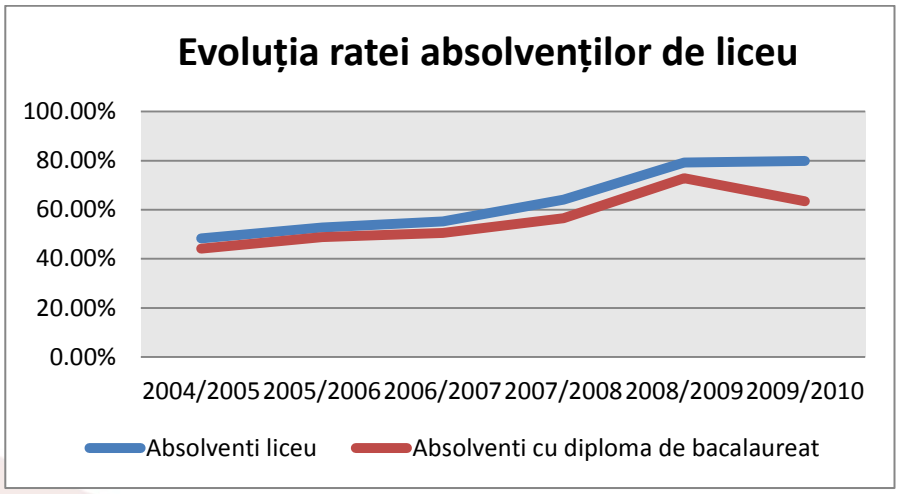

Figura 4 Evoluția ratei absolvenților de liceu

Conform datelor furnizate de către Centrul Național de Evaluare și Examinare din cadrul Ministerului Educației Naționale, numărul de absolvenți ai examenului de bacalaureat a evoluat astfel:

Tabel 3 Evoluția numărului de candidați înscriși și a numărului de candidați admiși la examenul de bacalaureat, CNEE

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Candidaţi înscrişi	173787	179876	191369	198965	225877	213389	210089	212763	200187
Candidaţi reuşiţi - prima sesiune	143127	149438	150727	159724	172848	169821	140367	93331	83049
Candidaţi reuşiţi - a doua sesiune	21979	21725	23350	28399	32035	35062	23178	18601	21703

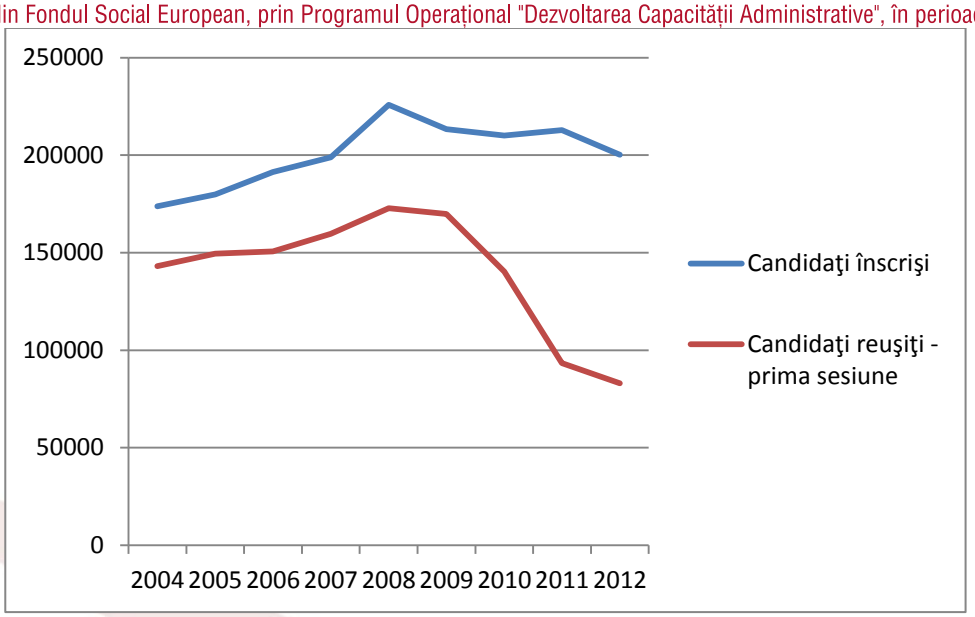

Figura 5 Evoluția numărului de candidați înscriși și a numărului de candidați admiși la examenul de bacalaureat

Analizând datele furnizate de către INS cu privire la evoluția numărului de studenți înmatriculați pentru prima dată, în primul an de studiu, precum și datele privind promovarea examenului de bacalaureat, se poate realiza următoarea corelație:

Tabel 4 Evoluția studenților înscriși în primul an universitar

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Candidaţi reuşiţi după ambele sesiuni ale examenului de bacalaureat -Total	171163	174077	188123	204883	204883	163545	111932
Studenti an I, inscrisi pentru prima oara, licenta, universitati de stat	139527	131551	128497	138583	137608	114767	102010
Studenti an I, inscrisi pentru prima oara, licenta, universitati private	71536	82608	123451	106500	55353	42560	29133
Total studenţi înscrişi in anul I	211063	214159	251948	245083	192961	157327	131143

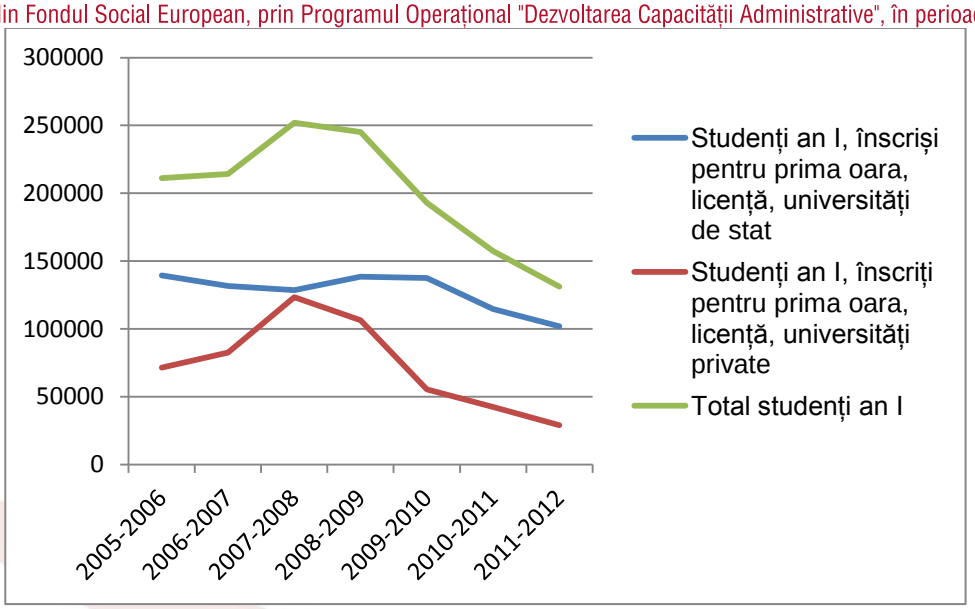

Figura 6 Evoluția studenților înscriși pentru prima oară, nivel licență, INS

Analizând datele de mai sus se poate observa:

- Scăderea numărului de absolvenți ai examenului de bacalaureat a determinat scăderea numărului de studenți;
- Scăderea numărului de studenți înscriși în învățământul superior, în anul I, pare să fie mult mai accentuată în ceea ce privește învățământul privat decât învățământul de stat. La începutul anului universitar 2012, studenții înscriși în anul I în universitățile private reprezentand doar 22% din totalul studenților înscriși în anul I în contextul în care, în anul 2007, aceștia reprezentau 49% din totalul studenților;
- **Numărul de studenți înscriși în anul I, în fiecare an, depășește numarul de absolvenți de liceu cu diplomă de bacalaureat din același an** cu cel al înscrierii.
- Numărul de studenți din România este în scădere, avand în vedere trendul descendent al studenților înscriși în primul an de studiu în ultimii 3 ani (numărul de studenți înscriși în primul an de studiu în 2011/2012 este cu 48% mai mic decât a celui aferent anului universitar 2007/2008). Cauzele posibile sunt: scăderea populației totale a elevilor accentuată și de scăderea ratei de succes (în 2009/2010) la examenul de bacalaureat (63,4%).

Participarea în învățământul superior

Conform datelor INS, populația cu vârste între 19 și 24 de ani a evoluat în perioada 1990-2012 după cum urmeză:

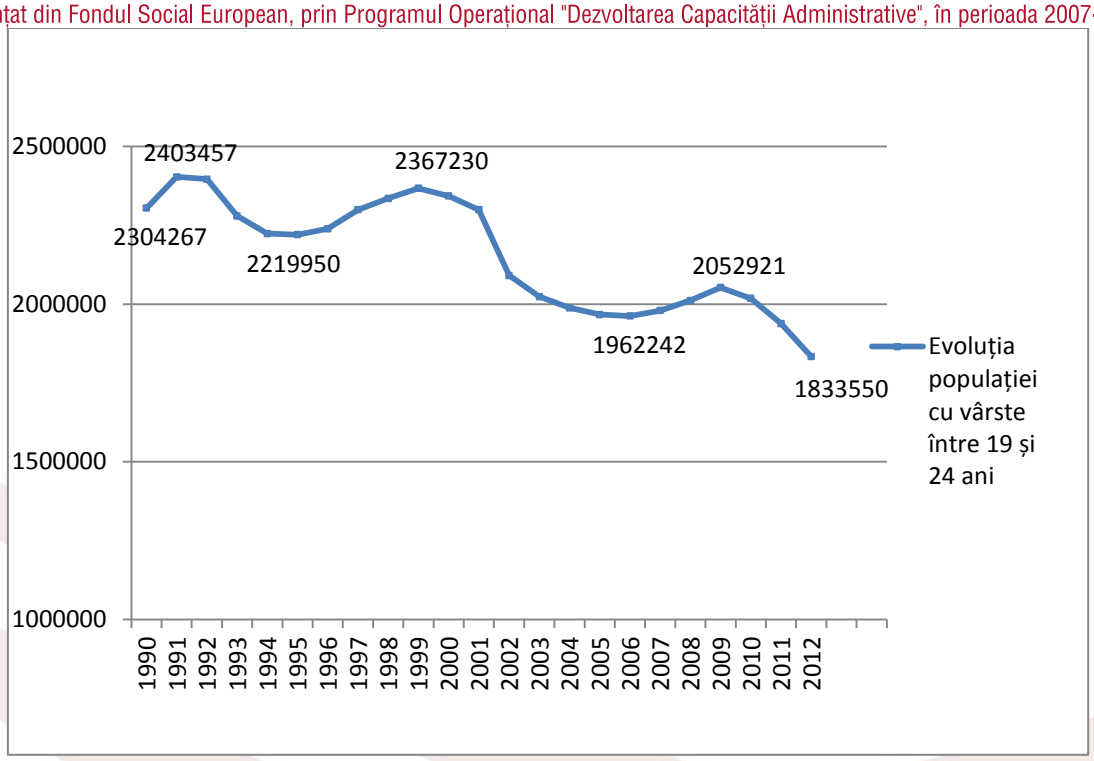

Figura 7 Evoluția populației cu vârste între 19 și 24 ani

În ceea ce privește evoluția numărului de studenți, au fost identificate următoarele surse de date cu următoarele caracteristici:

- INS prezintă evoluția numărului de studenți din universitățile private și de stat în ciclul de licență. Studenții din ciclurile de master și doctorat sunt considerați ”cursanți”. Deoarece aceste date se regăsesc în caietele statistice ale INS doar începând cu anul 2010, nu se poate ilustra o evoluție a acestui indicator. Pe de altă parte, INS furnizează date privind repartiția studenților pe grupe de vârste, mediu de proveniență sau gen, date care au fost incluse în prezentul document.
- Datele utilizate de către CNFIS/MEN ilustrează în principal evoluția numărului de studenți din universitățile de stat, per ciclu de studiu si per formă de finanțare. Acestea au fost utilizate în document pentru a prezenta evoluția studenților pe formele de finanțare.
- Datele obținute în procesul de clasificare a universităților și ierarhizare a programelor de studiu cuprind informații utile în evidențierea participării anumitor grupuri subreprezentate precum tinerii cu dizabilități sau a celor din medii defavorizate.

În acest context, pentru a oferi o perspectivă obiectivă și echidistantă, prezentăm evoluția numărului de studenți din prisma celor trei surse de date.

Astfel, conform datelor de la CNFIS, numărul studenților din universitățile de stat, la toate ciclurile de studiu, pe formă de finanțare, a evoluat după cum urmează:

Tabel 5 Numărul studenților din universitățile de stat, la toate ciclurile de studiu, pe formă de finanțare, CNFIS

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Total studenți univ. de stat	485823	484217	523528	556818	581460	607676	626069	638825	612809	603604	560592
din care locuri bugetate	303133	301514	304807	304203	294320	283740	283637	355923	279329	276386	281397
locuri cu taxa	182690	182703	218721	252615	287140	323936	342432	282902	333480	327218	279195

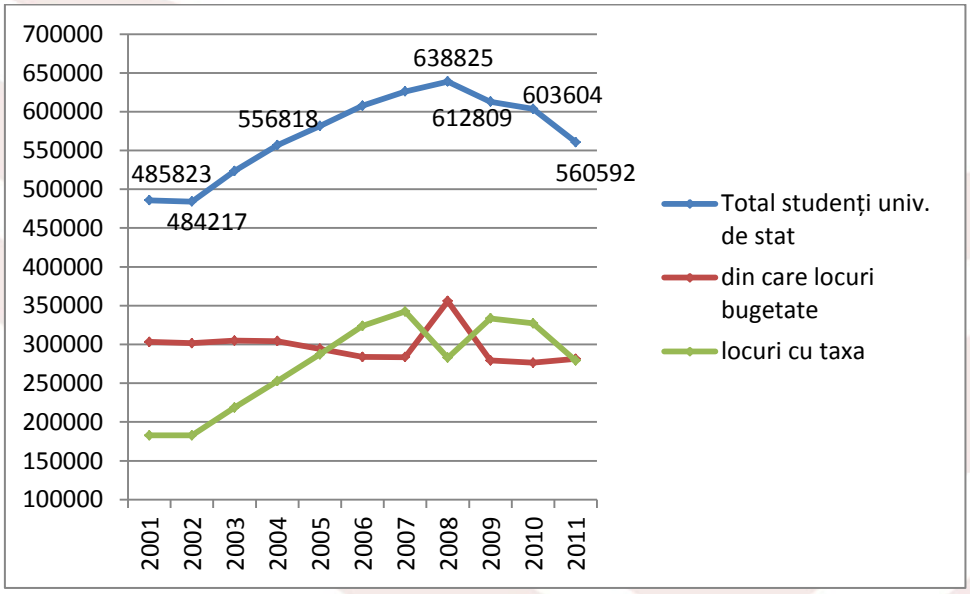

Figura 8 Numărul studenților din universitățile de stat, la toate ciclurile de studiu, pe formă de finanțare, CNFIS

Conform datelor furnizate de INS, numărul studenților din ciclul de licență de la universitățile de stat și cele private a evoluat după cum urmează:

Tabel 6 Numărul studenților din ciclul de licență de la universitățile de stat și cele private, INS

	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Studenți din universități de stat	513678	520253	526844	480239	452982	433063	399464
Studenți din universități private	202786	265243	380509	410859	322337	239938	140388
Total	716464	785496	907353	891098	775319	673001	539852

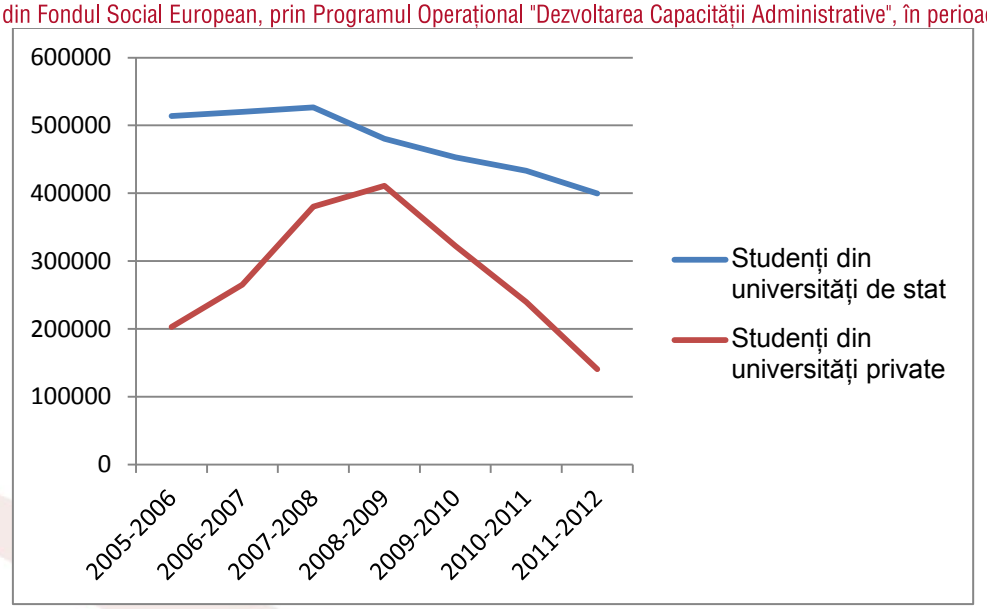

Figura 9 Numărul studenților din ciclul de licență de la universitățile de stat și cele private, INS

Conform datelor colectate în procesul de clasificare a universităților și ierarhizare a programelor de studiu, numărul total de studenți înmatriculați în cele trei cicluri, la toate formale de studiu, în cele 89 de universități care au raportat date, conform legii, a variat în ultimii ani astfel:

Tabel 7 Evoluția numărului de studenți, procesul de clasificare

	2005 - 2006	2006 – 2007	2007 - 2008	2008 - 2009	2009 - 2010
Universități publice (56)	626162	642027	653406	624583	621850
Universități private (33)	237516	324719	429316	456159	358384
Total	863678	966746	1082722	1080742	980234

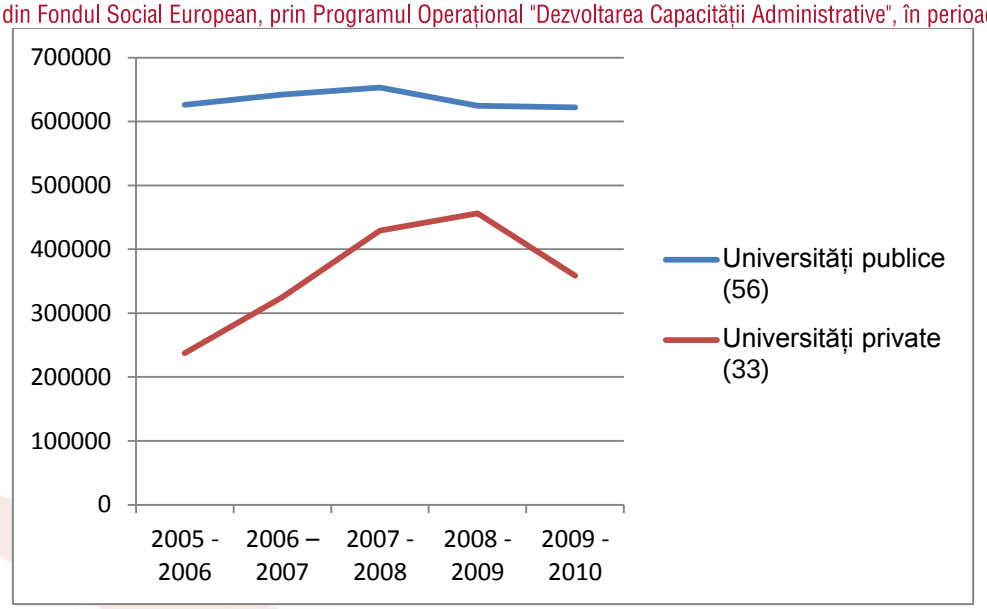

Figura 10 Evoluția numărului de studenți, procesul de clasificare

În toate cele trei cazuri, numărul de studenți în România a crescut până în anul universitar 2007-2008/ și 2008/2009, după care a urmat un trend descendent. Posibili factori care au afectat scăderea numărului de studenți pe langa scăderea demografică si scăderea ratei de absolvire a exemenului de bacalaureat ar putea fi scăderea numărului de studenți maturi înmatriculați (persoanele care înainte de 1989 nu aveau acces la învățământ superior) și implicațiile controalelor de asigurare a calității în universitățile din România.

Totodată se poate observa că scăderea numărului total de studenți este mai accentuată în cazul universităților private.

Mai mult, aceste tendinte sunt confirmate si de datele statistice ale INS aferente începutului de an universitar 2011/2012 care indica o scadere a numarului studentilor la **692.061** din care doar **160.530 de studenti** sunt inscrisi in universitati private.

Tabel 8 Distribuția studenților din ciclul I – licenta pe forme de studio, INS 2012

	2010-2011		2011-2012	
	Total	**Univ Publice**	**Total**	**Univ Publice**
Studenti din interiorul țării	656863	418352	522564	383835
Studenți din afara țării	16138	14711	17288	15629
Studii la zi	513491	368617	442613	347851
Studii la fără frecvență	94239	16912	46628	13840
Studii la distanță	64276	46539	50019	37181
Seral	995	995	592	592

Astfel, conform datelor INS, la începutul anului universitar 2011/2012, în România studiau 692.061 studenți; 539.852 studiau la licență, cu 19.8% mai puțin decât în anul anterior. 74% dintre studenți studiază în universități de stat, 82% studiază la zi, 8.6% la fără frecvență iar 9.3% la distanță.

Totodată, conform INS, la începutul anului universitar 2011/2012, distribuția studenților în funcție de locul în care studiază era următoarea:

Tabel 9 Distribuția studenților în funcție de locul în care studiază

Distribuția studenților din univ publice pe localități		Distribuția studenților din univ private pe localități	
Bucuresti	23.20%	**Bucuresti**	52.6%
Cluj-Napoca	12.80%	**Arad**	7.8%
Iasi	11.70%	**Brasov**	6.4%
Timisoara	7.80%	**Constanta**	5.3%
Constanta	5.20%	**Timisoara**	3.2%
Craiova	4.80%	**Iasi**	3.2%
Brasov	4.30%	**Craiova**	3.0%
Sibiu	3.80%	**Galati**	2.6%
Oradea	3.50%	**Cluj-Napoca**	2.1%
Galati	3%	**Sibiu**	2.0%
Pitesti	2.20%		
Targu-Mures	2.10%		
Suceava	2.10%		

Din tabelul de mai sus se poate observa că jumătate din studenții universităților de stat sunt distribuiți în patru centre universitare – București, Cluj, Iasi și Timișoara, în timp ce jumătate din studenții universităților private studiază în București.

Totodată, tabelul de mai jos prezintă cele opt regiuni de dezvoltare ale României, distribuția numărului de locuitori per regiune și distribuția numărului de studenți per regiune. Se poate observa că în anumite regiuni există o corelație între cele două distribuții (Ex: Centru, Nord-Vest) în timp ce în alte regiuni există diferențe semnificative (București-Ilfov, Sud, Sud-Est).

Tabel 10 Distribuția numărului de locuitori și a numărului de studenți per regiuni de dezvoltare

	Număr de locuitori	Distribuția numărului de locuitori	Număr de studenți	Distribuția numărului de studenți
NE	3674367	16.9%	66356	12.29%
SE	2848219	13.1%	45988	8.51%
S	3379406	15.56%	26110	4.83%
SV	2330792	10.73%	32762	6.06%
V	1958828	9.02%	61222	11.34%
NV	2746064	12.64%	78862	14.60%
Centru	2533021	11.66%	61699	11.42%
Bucuresti-Ilfov	2242377	10.32%	166853	30.9%
TOTAL	21713074	100%	539852	100%

Parcursul în timp și finalizarea studiilor

În ceea ce privește parcursul în timp a studiilor, situația școlară a studenților, pe ani de studiu, colectată de către INS, ne arată rata de promovare a studenților precum și procentul celor repetenți.

Astfel, în universitățile de stat și cele private rata totală de promovare (numărul studenților promovați la sfârșitul anului universitar) a evoluat după cum urmează:

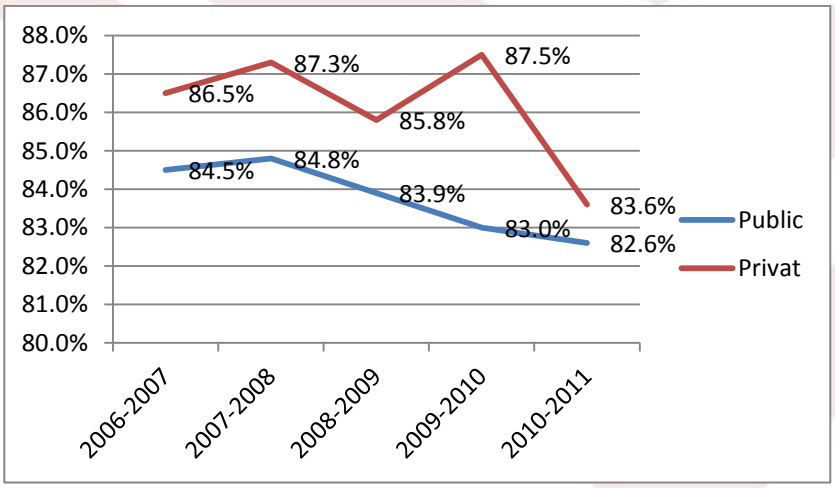

Figura 11 Evoluția procentului studenților promovați din total studenți, la sfârșitul unui an universitar, INS

Totodată, conform datelor INS, rata de promovare a studenților, pe an de studiu, la finalul anului universitar 2010-2011 este următoarea:

Tabel 11 Rata de promovare a studenților, pe an de studiu, la finalul anului universitar 2010-2011, INS

	2010-2011	
	Public	**Privat**
TOTAL	82.6%	83.6%
An I	76.9%	72.9%
An II	84.5%	83.3%
An III	84.8%	87.1%
An IV	83.6%	88.7%
An V	94.7%	92.1%
An VI	95.8%	89.4%

Analizând cele două tabele se pot concluziona următoarele:

- Rata de promovare a studenților din universitățile de stat este mai mică decât rata de promovare a studenților din universitățile private;
- Rata de promovare în universitățile de stat este într-o continuă scădere în ultimii ani. Cauzele pot fi: creșterea nivelului de exigență, scăderea nivelului de pregătire a studenților sau abandonarea studiilor însă nu există date/studii pentru identificarea acestor cauze;
- Rata de promovare este cea mai mică în rândul studenților de anul I și II.

În ceea ce privește rezultatele examenului de licență, ratele de promovare au evoluat în universitățile publice și private după cum urmează:

Tabel 12 Ratele de promovare ale examenului de licență

	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011
Public	96.9%	98.0%	98.4%	98.1%	97.6%
Privat	98.4%	97.2%	96.3%	96.7%	93.9%

Conform datelor de la INS distribuția absolvenților pe profiluri de studiu în universitățile de stat și private este următoarea:

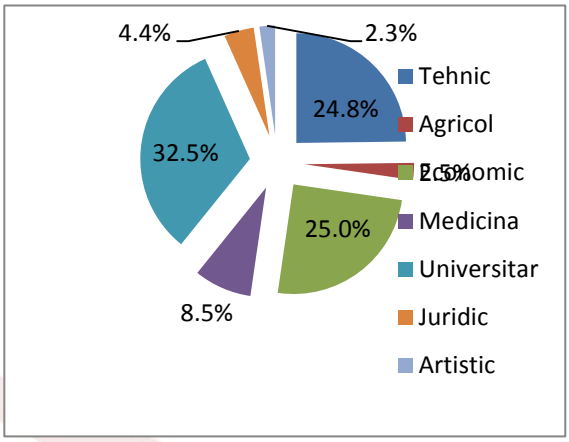

Figura 13 Distribuția studenților din universitățile de stat pe domenii de studi, sfârșitul anului univ 2010-2011

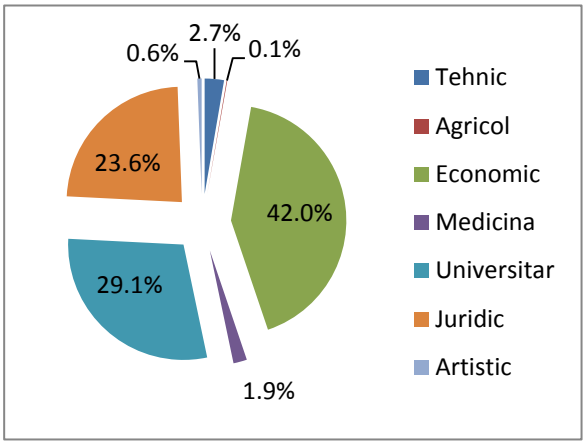

Figura 12 Distribuția studenților din universitățile private pe domenii de studi, sfârșitul anului univ 2010-2011

Din figurile de mai sus se pot observa diferențe considerabile între absolvenții universităților de stat și absolvenții universităților private în funcție de domeniul de studiu.

2.2. Setarea de ținte cuantificabile pentru creșterea participării grupurilor subreprezentate în învățământul superior (de atins până în următoarea decadă!) (Leuven, 2009);

Conform raportului național de țară realizat pentru Conferința Ministerială din București (2012) România menționează că are ținte pentru participarea grupurilor subreprezentate, în special a tinerilor de etnie romă, a etnicilor români din afara granițelor, a orfanilor sau a celor proveniți din centrele de plasament.

Trebuie precizat că nu a putut fi identificat nici un document public care să conțină informații cu privire la definirea grupurilor vulnerabile și/sau subreprezentate în învățământul superior în România, ratele de participare sau ținte de creștere a acestora într-un interval de timp definit, împreună cu orice fel de măsuri pentru a le atinge.

Plecând de la practicile internaționale și analizând datele și studiile care fac referire la situația din România, în ceea ce privește participarea la învățământ superior a tinerilor din grupurile vulnerabile s-au constatat următoarele:

Distribuția studenților pe gen

Conform datelor furnizate de INS, distribuția numărului total de studenți pe gen, în ciclul de licență, precum și distribuția pe gen aferentă fiecărui domeniu de studiu sunt următoarele:

Tabel 13 Distribuția studenților pe gen, INS

	2002/2003		2011/2012	
Domeniu de studiu/ Procent din total studenți per gen	**Femei (%)**	**Bărbați (%)**	**Femei (%)**	**Bărbați (%)**
TOTAL	54.5	45.5	53.1	46.9
Tehnic	29.7	70.3	30.6	69.4
Economic	62.5	37.5	61.1	38.9
Juridic	52.9	47.1	52.2	47.8
Medical și farmaceutic	66.3	33.7	69.5	30.5
Universitar	66.8	33.2	65	35
Artistic	53.8	46.2	55.5	44.5

Se poate constata că femeile sunt majoritare în corpul studențesc în domeniile medical și farmaceutic, economic, artistic și juridic, iar bărbații rămân majoritari în domeniul tehnic.

Participarea tinerilor care provin din familii cu venituri mici

Conform Băncii Mondiale: ”din cei 20% (chintila) cei mai bogați tineri (cu varstă cuprinsă între 25 – 29 ani) din Romania, peste 50% dețin o diplomă de nivel terțiar, comparativ cu sub 5% din cei 20% (chintila) din cei mai saraci tineri din România”[9]. Nu au fost identificate mai multe date publice privind distribuția studenților în funcție de veniturile familiei.

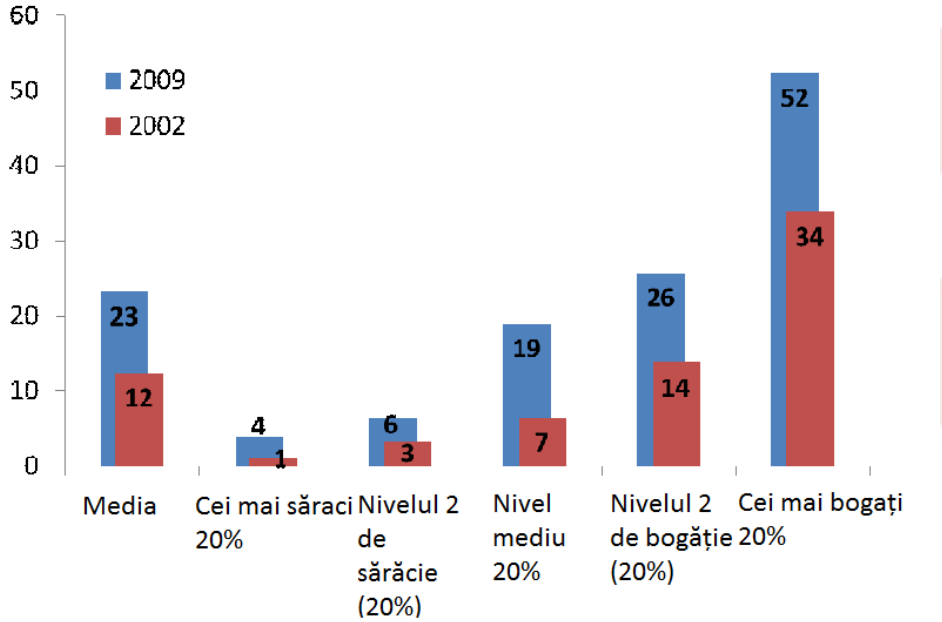

Figura 14 Participarea tinerilor care provin din familii cu venituri mici

[9] Referință: ”Analiza funcțională a Sectorului Învățământ Superior în România” – Banca Mondială pentru Secretariatul General al Guvernului, 2012, http://www.sgg.ro/docs/File/UPP/doc/rapoarte-finale-bm/etapa-II/MECTS_RO_Raport%20Higher%20Education_RO.pdf

Participarea la învățământ superior a tinerilor care provin din mediul rural

Conform datelor INS, distribuția populației României pe medii de rezidență a fost, în anul 2011 după cum urmează:

Tabel 14 Distribuția populației pe medii de rezidență, INS 2011

	2011
Urban	55%
Rural	44%

Conform datelor furnizate de către INS la începutul anului universitar 2011-2012, distribuția studenților pe medii de proveniență este următoarea:

Tabel 15 Distribuția studenților (de cetatenie romana) pe mediu de proveniență

	Total	Univ Publice (%)	Univ Private (%)
Urban	395475	75.26	76.84
Rural	127089	24.74	23.16

Se poate constata că în anul universitar 2011-2012, aproximativ **24% din totalul numărului de studenți erau studenți care proveneau din mediul rural.**

Totodată, conform unui studiu efectuat de Banca Mondială şi Ministerul Educaţiei, Cercetării şi Tineretului (2008), numai 3,7% dintre tinerii cuprinşi între 25-29 de ani din mediul rural au absolvit o instituţie de învăţământ superior, în timp ce, în mediul urban, acest procent se ridică la 27,2%[10].

Rapoartele Băncii Mondiale pe domeniul învățământului superior atrag deasemenea atenția asupra unora dintre aceste aspecte, concluzionând: ”Diferența observată în rata urban-rural denotă diferențe semnificative în educație și ascunde lipsa de acces a grupurilor vulnerabile. Diferențele în performanță pot fi atribuite inechității și ineficienței alocării resurselor.”[11]

Participarea tinerilor cu dizabilități

Procentul tinerilor cu dizabilități din totalul tinerilor cu vârste între 20-29 de ani din România, era de 2,06% conform evidenței populației din anul 2002.

Mai mult, conform INS, la data de 31.12.2012, procentul persoanelor cu dizabilități din totalul populației României a fost de 3.66%. Conform Direcției Generale pentru Protecția Persoanelor cu Dizabilități, in 2012, numărul persoanelor cu dizabilități precum și participarea lor pe piața forței de muncă erau următoarele[12]:

[10] Datele corespund anului 2006
[11] Referință : Raportul Băncii Mondiale cu privire la situația învățământului superior din România (2007)
[12] Referință: http://www.anph.ro/tematica.php?idt=13&idss=41

Tabel 16 Numărul persoanelor cu dizabilități în 2012

Număr persoane cu dizabilități	Neinstituționalizate	Instituționalizate
Copii	60,844	15
Adulți	618,921	17,389
Total	679,765	17,404
Număr persoane cu dizabilități angajate	28,756	

La nivel internațional, un studiu comparativ realizat de către Eurostudent[13] evidențiază procentele studenților cu dizabilități fizice și boli cronice din totalul studenților, în diferite state astfel:

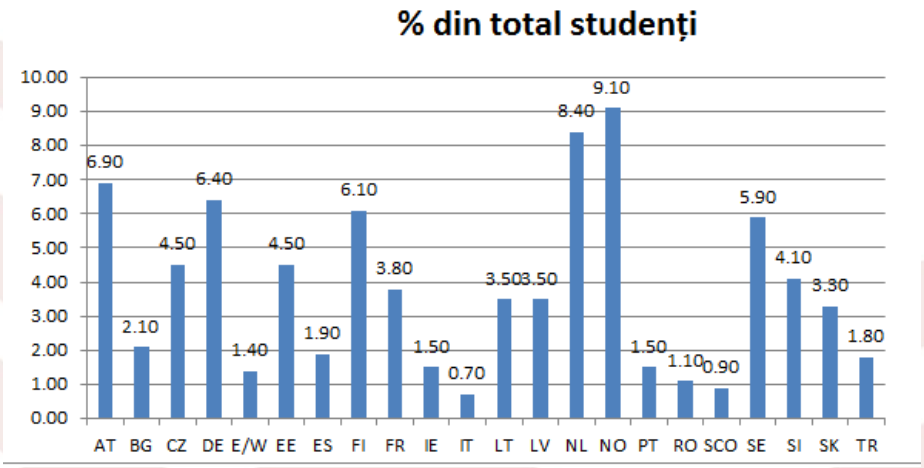

Figura 15 Studenții cu dizabilități fizice și boli cronice din totalul studenților, 2008

În ultimii ani universitari, la nivel național, procentul studenților cu dizabilități nu a depășit 0,07% din numărul total de studenți, conform datelor colectate în procesul de clasificare a universităților:

Tabel 17 Evoluția numărului studenților cu dizabilități

	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Total studenți cu dizabilități	**378**	**455**	**587**	**665**	**691**
Procent din total studenți	0.04%	0.05%	0.05%	0.06%	0.07%

Legislația națională menționează faptul că universitățile trebuie să asigure rampe de acces pentru persoanele cu dizabilități, însă nu există studii care să prezinte o situație generală privind dotarea specifică a universităților sau, în general, barierele în accesul la învățământ superior al tinerilor cu dizabilități.

[13] Referință; Eurostudent, Condițiile sociale și economice ale studenților în Europa, 2005-2008
http://www.eurostudent.eu/download_files/documents/Synopsis_of_Indicators_EIII.pdf

Participarea tinerilor de etnie romă

În ceea ce privește participarea tinerilor de etnie romă, conform raportului Băncii Mondiale, datele din anul 2009 arată că un procent de 0.6% dintre romii cu vârste între 25-29 de ani finalizează studiile superioare comparativ cu 24.2% dintre români și 18.7% dintre cei de etnie maghiară. Conform recensământului populației din anul 2002, 2,5% din populația României era de etnie romă, iar în 2011 aceast procent era 3,2%.

Mai mult, în ceea ce privește participarea tinerilor de etnie romă în învățământul preuniversitar, conform datelor furnizate de MEN, numărul tinerilor de etnie româ admiși în liceele din România a crescut cu 44.3% din 2009/2010 până în 2011/2012. Chiar dacă se observă o creștere considerabilă, 40.1% din locurile din licee destinate special acestei categorii **rămân neocupate**.

Tabel 18 Situația ocupării locurilor destinate pentru tinerii romi

	2009-2010	2010-2011	2011-2012
Numărul de locuri alocate	7483	7675	7906
Numărul de tineri Romi admiși în licee	2246	2974	3239

În ceea ce privește participarea la învățământul superior, conform Hotărârilor de Guvern aferente anilor 2010, 2011 și 2012 privind cifrele de școlarizare, numărul de locuri alocate pentru studenții romi au evoluat după cum urmează:

Tabel 19 Numărul de locuri alocate pentru tinerii romi

	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Numărul de locuri alocate pentru tinerii romi (Licență)	555	611	555

Nu există informații privind gradul de ocupare a locurilor destinate tinerilor romi în universități.

Participarea studenților maturi

Conform datelor colectate în procesul de clasificare a universităților, în anul universitar 2009/2010, 14.75% din numărul total de studenți au vârste de peste 30 de ani (studenți maturi). Evoluția, incepând din anul universitar 2005/2006, a fost următoarea:

Tabel 20 Număr studenți maturi

Studenți maturi: numărul total al studenților maturi (cu vârsta peste 30 de ani)					
	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Total	110370	137986	184229	186074	144612
Procent din total studenți	12.78%	14.27%	17.02%	17.22%	14.75%

Conform datelor obținute în procesul de clasificare a universităților, numărul studenților care provin din medii socio-economice dezavantajate definite în cadrul acestui proces ca persoane care au domiciliul în mediul rural sau în oraşe cu mai puțin de 10.000 de locuitori, care provin din centre de plasament (orfani), care aparţin unor grupuri sociale sau etnice defavorizate[14] a evoluat după cum urmează:

Tabel 21 Studenti din medii socio-economice dezavantajate

	Studenti din medii socio-economice dezavantajate				
An	**2005-2006**	**2006-2007**	**2007-2008**	**2008-2009**	**2009-2010**
Total studenți MSED	92035	99400	108019	109848	111157
Procent din total studenți	10.66%	10.28%	9.98%	10.16%	11.34%

Se poate observa că în anul universitar 2009-2010, procentul studenților din medii socio-economice dezavantajate ajunge la 11.34% din numărul total al studenților, conform datelor declarate de universități.

2.3. Transmiterea către BFUG a strategiilor naționale privind dimensiunea socială, inclusiv a planurilor de acțiune și a măsurilor de evaluare a eficacității, realizate și prin consultarea părților interesate (Londra, 2007);

Ca urmare a acestui angajament, grupul de lucru format în cadrul Procesului Bologna pe tema dimensiunii sociale și a mobilității a solicitat statelor participante să completeze un raport ce cuprinde aspecte legate de strategiile naționale, planurile de acțiune și măsurile corespunzătoare dimensiunii sociale. România a transmis în anul 2008 un astfel de raport. Mai mult, România a făcut parte din grupul de coordonare în direcția dimensiunii sociale printr-un reprezentant al MECTS.[15]

În ceea ce privește abordările de politici publice la nivel național privind extinderea participării la programele de studiu din învăţământul superior, Eurydice prezintă următorea situație comparativă la nivel european, corespunzătoare anului 2010/2011:[16]

[14] Conform Legii Educației nr. 1/20011 , Art 205, lit. 6): " Candidaţii proveniţi din medii cu risc socioeconomic ridicat sau marginalizate din punct de vedere social - romi, absolvenţi ai liceelor din mediul rural sau din oraşe cu mai puţin de 10.000 de locuitori - pot beneficia de un număr de locuri bugetate garantate, în condiţiile legii."

[15] Referință: Analiza strategiilor naționale în domeniul dimensiunii sociale; Raport pregătit de către grupul de coordonare din cadrul BFUG responsabil de dimensiunea socială, 2009 http://www.ehea.info/Uploads/Documents/Stocktaking_report_2009_FINAL.pdf

[16] Referință: Eurydice – Spațiul European al Învățământului Superior în 2012, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/138RO.pdf

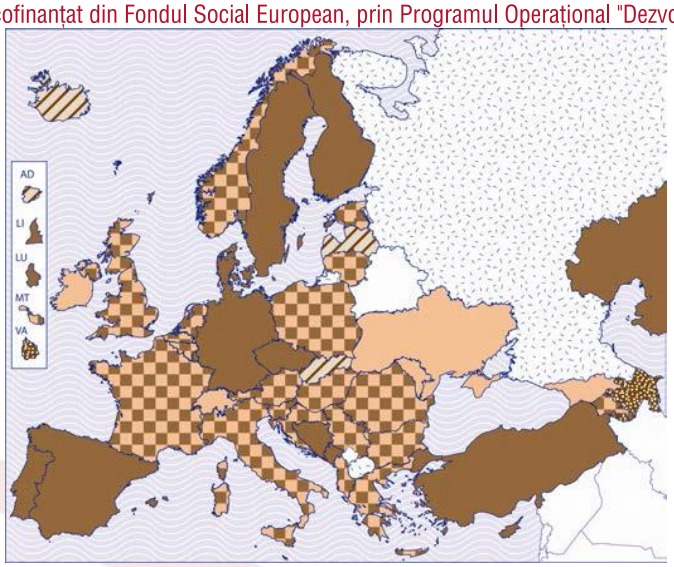

Figura 16 abordările de politici publice la nivel național privind extinderea participării la programele de studio din învăţământul superior, Eurydice

Au fost identificate grupurile slab reprezentate şi se iau măsuri care vizează contracararea subreprezentării

Există o abordare strategică generală de creștere și de extindere a participării la programele de studiu din învăţământul superior

Ţările implementează o abordare diferită

Ţările nu reflectă obiectivul extinderii participării la programele de studiu din învăţământul superior în politicile naționale

Nu există date disponibile.

Angajamentele României în Procesul Bologna în domeniul dimensiunii sociale a educației

2.4. Statele trebuie să facă eforturi cu privire la: grupurile subreprezentate în scopul dezvoltării dimensiunii sociale a educației și reducerii inegalităților, serviciile studențești adecvate de suport, consilierea și orientarea, traseele flexibile de învățare, rutele alternative de acces, inclusiv recunoașterea educației anterioare (București, 2012);

Următoarele aspecte legislative reprezintă instrumente ale diverselor politici ce vizează aspectele menționate în angajament:

a. În ceea ce privește participarea grupurilor subreprezentate, dezvoltarea dimensiunii sociale și reducerea inegalităților:
   - Conform Legii Educației nr. 1/2011: ”Art. 205 (6) Candidaţii proveniţi din medii cu risc socio-economic ridicat sau marginalizate din punct de vedere social - romi, absolvenţi ai liceelor din mediul rural sau din oraşe cu mai puţin de 10.000 de locuitori - pot beneficia de un număr de locuri bugetate garantate, în condiţiile legii.” Acest articol nu are direcții metodologice de aplicare.
   - Conform Art 12. (2), ” Statul acordă burse sociale de studii elevilor şi studenţilor proveniţi din familii defavorizate, precum şi celor instituţionalizaţi, în condiţiile legii.” Bursele sociale se

acordă pe baza unor criterii generale aprobate prin hotărîre de guven.[17], în principal următoarelor categorii: studenţi orfani, celor proveniţi din centrele de plasament sau plasament familial care nu realizează venituri, studenţi bolnavi de TBC şi studenţi a căror familie nu realizează, pe ultimele trei luni, un venit lunar net mediu pe membru de familie mai mare decât salariul minim pe economie.

- Conform Art. 205 (2), ”Studenţii orfani sau proveniţi din casele de copii beneficiază de gratuitate pentru categoriile de transport stabilite prin ordin al ministrului educaţiei, cercetării, tineretului şi sportului.”
- MECTS acordă anual, pe bază de contract, un număr de burse studenților cu domiciliul în mediul rural care urmează cursurile de zi ale unor instituții de învățământ superior acreditate și care se obligă ca, după absolvirea studiilor universitare, să profeseze în învățământul din mediul rural, în specialitatea pentru care s-au pregătit, în calitate de titular sau suplinitor, o perioadă cel puțin egală cu perioada pentru care au primit bursă. [18]
- În ceea ce privește îmbunătățirea accesului studenților de etnie romă, MECTS repartizează universităților anual o un număr de locuri bugetate alocate special pentru această categorie.[19]

În ceea ce privește aspectele legate de: servicii studențești de suport, consiliere și orientare, trasee flexibile de învățare, rute alternative de acces, s-au constatat următoarele:

- Conform Art. 202 (b) din Legea 1/2011, toți studenții beneficiază de asistență și servicii complementare gratuite, inclusiv consiliere în scopul orientării profesionale. Calitatea acestora este inclusă și în metodologia de evaluare instituțională a ARACIS.[20]
- În ceea ce privește flexibilitatea traseelor de învățare, Legea Educației definește formele de studiu fără frecvență și la distanță. Mai mult, flexibilitatea se realizează și la nivelul universităților/facultăților, prin oferirea de cursuri de tip opțional și facultativ, numărul și tipul acestora diferind în funcție de universitate, domeniu de studiu, program de studiu, resursele instituției.
- Cu privire la rutele alternative de acces, în acest moment accesul la învățământ superior nu poate fi făcut decât în modul clasic, care implică obligatoriu absolvirea examenului de bacalaureat.

2.5. Încurajarea învățării colegiale (peer learning) în domeniul dimensiunii sociale și monitorizarea progresului (București, 2012);

Ca urmare a Conferinței Ministeriale de la București, se înființează în cadrul BFUG un grup de lucru privind dimensiunea socială a educației care cuprinde inclusiv obiectivul de a susține un proiect pilot ce va promova învățarea colegială. România este membră în acest grup de lucru.

[17] Referinţă: HG nr. 558/ 1998 privind modificările anexelor 1 şi 2 la HG nr 455/ 1997 privind stabilirea criteriilor generale de acordare a burselor şi altor forme de sprijin material pentru elevii, studenţii şi cursanţii din învăţământul de stat, cursuri de zi http://www.edu.ro/index.php/legaldocs/4769

[18] Referinţă: H.G 769/14 iulie 2005 privind acordarea unor burse de studii unor studenţi cu domiciliul în mediul rural http://www.cnfis.ro/documente/pdf/HG769-2005.pdf

[19] Referinţă: Ordin nr. 4334/2012 privind repartizarea cifrei de scolarizare pentru studii universitare de licenta in vederea admiterii la studii in anul universitar 2012-2013 http://www.dreptonline.ro/legislatie/ordin_4334_2012_repartizarea_cifrei_scolarizare_studii_universitare_licenta_admitere_studii_anul_universitar_2012_2013.php

[20] Referinţă: H.G 1418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă http://www.aracis.ro/uploads/media/Metodologie_aprobata_HG_1418_-_2006.pdf

2.6. Înlăturarea obstacolelor în finalizarea studiilor legate de mediul de proveniență socială și economică a studenților (Londra, 2007);

Studiul "Acces și echitate în învățământul superior din România – Dialog cu elevii și studenții"[21], publicat în anul 2011, arată că 19,2% dintre studenții intervievați declară să fi fost în situația de a abandona studiile pe parcursul anului I de studiu iar, dintre aceștia, aproape jumatate (49%) au invocat lipsa fondurilor necesare drept motiv al abandonului.

Conform Raportului Național de țară, realizat în 2012 cu ocazia Conferinței Ministeriale de la București[22], în ceea ce privește identificarea obstacolelor care îngrădesc accesul la educație, se menționează că acestea sunt identificate prin parteneriate cu ONG-uri și cu Institutul Național de Statistică. Mai mult, se afirmă faptul că există un mecanism de identificare a caracteristicilor corpului studențesc, însă acesta va funcționa pe baza unei metodologii ulterioare.

Măsurile îndreptate înspre această categorie de studenți au fost descrise la punctul 2.4.

Concluzii și recomandări privind dimensiunea socială a educației

Angajamentele României în Procesul Bologna privind dimensiunea socială a educației vizează, în primul rând, aspecte precum lărgirea accesului la învățământ superior și îmbunătăţirea participării grupurilor subreprezentate. Aceste angajamente implică atât dezvoltarea de strategii naționale în această arie, precum și a unor instrumente propriu-zise pentru a atinge obiectivele acestor strategii. Analizând datele prezentate anterior, cele mai importante concluzii cu privire la situaţia actuală în această arie pot fi rezumate după cum urmează:

- În România, ponderea populației cu vârstă între 30-34 ani cu educație terțiară corespunzător anului 2011 era de 20,4%, în contextul unui obiectiv european asumat de 40% și a unei ținte naționale asumate prin Planul Național de Reformă de 26,7%. România se situează, conform Eurostat, pe ante-penultimul loc în Europa (după România plasându-se doar Italia și Turcia cu 20,3% respectiv 16,3%). Totodată, evoluţia numărului studenților este una descrescătoare în ultimii 4 ani;
- Gradul de cuprindere în învățământul superior scade pe măsură ce tinerii înaintează în vârstă;
- În anul 2011, populația de vârstă liceală a scăzut cu 40,35% față de anul 1995;
- Închiderea Școlilor de Arte și Meserii (SAM) în 2009 se reflectă într-o creștere a numărului de persoane de 15-18 ani înregistrate în învățământul liceal în anul școlar următor. Astfel, tinerii sunt direcționați să urmeze cursurile unui liceu sau să rămână cu opt clase. Din analiza datelor reiese faptul ca nu toti tinerii care s-ar fi inscris in SAM-uri au ales sa urmeze cursurile unui liceu, ceea ce reduce și mai mult plaja de tineri care ar putea deveni studenți în învățământul superior, filtrul legal pentru acces la acest nivel în România fiind examenul de bacalaureat;
- Numărul absolvenților cu diplomă de bacalaureat în ultimii patru ani determină și scăderea numărului studenților înscriși în primul an şi a numărului total de studenți;

[21] Referință: "Acces și echitate în învățământul superior din România – Dialog cu elevii și studenții", Remus Pricopie, Valeriu Frunzaru, Nicoleta Corbu, Loredana Ivan, Alina Bârgăoanu
http://www.comunicare.ro/profesori/cv/pricopie_remus/Acces_si_echitate.pdf
[22] Referință: http://www.ehea.info/Uploads/National%20reports/Romania%20Rep%20and%20Annex.pdf

- Înscrierea în anul I depășește în momentul de față numărul de absolvenți de liceu cu diplomă de bacalaureat din același an;
- Jumătate dintre studenții universităților de stat sunt distribuiți în patru centre universitare – București, Cluj, Iasi și Timișoara, în timp ce jumătate din studenții universităților private studiază în București;
- Distribuția populației pe regiuni de dezvoltare ale României nu se corelează întotdeauna cu distribuția numărului de studenți pe regiune, existand regiuni cu deficit in ceea ce privește numărul de studenți și regiuni cu o propoție mult mai ridicată în raport cu populația;
- La nivel general, nu există diferențe majore în ceea ce privește proporția corpului studențesc de sex feminin și a celui de sex masculin;
- Femeile sunt majoritare în corpul studențesc în principal în domenii precum cel medical și farmaceutic, economic, artistic și juridic, iar bărbații rămân majoritari în domeniul tehnic;
- Peste 50% dintre cei mai bogați 20% (chintila) tineri din Romania dețin o diplomă de nivel terțiar, comparativ cu sub 5% dintre cei mai săraci 20% (chintila) tineri din Romania;
- În anul universitar 2011/2012, aproximativ 24% din număr total de studenți proveneau din mediul rural, în contextul în care procentul populației din mediul rural la nivel național este de 45%;
- La nivel național, în ultimii ani, procentul studenților cu dizabilități nu a depășit 0,07% din numărul total de studenți, în contextul în care aproximativ 3,2% din populația României reprezintă persoane cu dizabilități;
- În anul 2009 un procent de 0,6% dintre romii cu vârste între 25-29 de ani aveau finalizate studiile superioare comparativ cu 24,2% dintre români și 18,7% dintre cei de etnie maghiară;
- 40,1% dintre locurile din licee destinate tinerilor de etnie romă rămân neocupate;
- În ultimii patru ani (2007/2008 – 2011/2012) numărul total al studenților la licență a scăzut cu 40,5%. Numărul studenților din universități private a scăzut cu 65,8%.

În ceea ce privește modul în care aceste aspecte sunt abordate la nivel de politici naționale, se constată următoarele:

- România nu are o strategie națională privind dimensiunea socială a educației, care să includă definirea grupurilor subreprezentate, obiective clare în legătură cu includerea acestora și indicatori pentru a putea evalua progresul către aceste ținte;
- România a dezvoltat un set de instrumente menite să faciliteze accesul diferitelor categorii de tineri defavorizați la învățământul superior, însă acestea nu sunt urmărite pentru a analiza impactul lor (exemple: bursele studențești, bursele pentru studenții proveniți din mediul rural etc.);
- Nu există o definire clară a categoriilor de tineri defavorizați din punct de vedere al accesului, participării și absolvirii în învățământul superior;
- Atribuțiile privind implementarea politicilor cu impact asupra echității şi accesului sunt distribuite între mai multe instituții naționale, fără a exista o instituție care să își asume coordonarea unei strategii unitare, ceea ce împiedică abordări coerente la nivel național;
- Nu există stimulente pentru ca universitățile să se preocupe de dimensiunea socială a educației, inclusiv prin dezvoltarea unor strategii instituționale în acest sens;
- Nu există unui sistem național de colectare a datelor care să cuprindă indicatori relevanți privind caracteristicile corpului studențesc, inclusiv din perspectiva dimensiunii sociale.

Luând în considerare asumările României în Procesul Bologna, precum și stadiul actual al politicilor și instrumentelor existente, grupul de experți constituit în cadrul acestui program a propus un set de recomandări menite să îmbunătățească modul în care obiectivele asumate la nivel internațional, în cadrul

EHEA, sunt implementate la nivel național. Recomandările sunt împărțite în patru categorii: modificări legislative, dezvoltarea de instrumente, studii și analize și dezvoltarea de strategii naționale.

A. Modificări legislative

1) Adoptarea unei metodologii de alocare a fondurilor pentru incluziune, burse și protecție socială conform Legii Educației (art.223, alin.12), care să:
    a. Revizuiască scopul și modul de acordare a burselor studențești în urma consultării actorilor implicați;
    b. Creeze premisele ca universitățile, pe baza unei analize a nevoilor de incluziune la nivel local și regional, să poată acorda locuri scutite de taxă de studii unor categorii de studenți proveniți din grupuri defavorizate/dezavantajate/ subreprezentate.
2) Implementarea Art. 205, alin. 6 din Legea Educației (1/ 2011) care face referire la acordarea de locuri bugetate pe criterii sociale şi elaborarea de prevederi legislative secundare și de metodologii de aplicare, precum și integrarea aceestora în metodologia de finanțare;
3) Revizuirea H.G 769/14 din iulie 2005 privind acordarea de burse de studii unor studenţi cu domiciliul în mediul rural, pentru ca acest instrument să producă efecte;
4) Proceduri de acordare a finanţării suplimentare care să includă criterii de stimulare a universităților pentru asumarea unui rol activ la nivel local și regional, conform Legii Educației Naționale (art. 7, alin 2). Exemple de criterii care ar putea să fie introduse: numărul de locuri gratuite/burse oferite de universități din fonduri proprii unor categorii de studenți proveniți din categorii defavorizate/dezavantajate/subreprezentate; existența programelor de promovare a ofertei academice în învățământul preuniversitar în special în mediul rural sau pentru zonele urbane și periurbane cu elevi din categoriile defavorizate/dezavantajate/subreprezentate etc.;

B. Dezvoltarea de instrumente

1) Dezvoltarea unui sistem național de colectare și gestiune a datelor pentru a analiza și realiza politici fundamentate în învățământul superior în domeniul dimensiunii sociale a educației. Acest sistem ar trebui să includă date referitoare la caracteristicile socio-economice ale absolvenților de bacalaureat;
2) Crearea unei structuri specializate sub coordonarea/ în subordonarea MEN care să se ocupe de crearea de politici în domeniul dimensiunii sociale a educației, cu accent pe politicile de echitate privind accesul, participarea și finalizarea studiilor;
3) Implementarea Registrului Matricol Unic al Universitatilor din România (RMUR), ca element constituent fundamental al sistemului național de colectare și gestionare a datelor, care va permite utilizarea riguroasă a unor date atât în analize (de ex., evaluarea gradului de participare în învățământul superior pe cicluri de studii, situația specifică a diverselor grupuri defavorizate) cât și în elaborarea de politici (de ex., stabilirea unor ținte cuantificabile și realiste de greștere a acestui grad de participare).
4) Exploatarea experiențelor internaționale prin participarea României în grupul de lucru al BFUG privind dimeniunea socială a educației și depunerea unei aplicații pentru realizarea unei vizite de studiu pe acesta temă în cadrul noului proiect EHEA privind învățarea și evaluarea colegială (peer learning and review);
5) Elaborarea unui ghid pentru universități care să conțină recomandări privind modul de utilizare a instrumentelor și fondurilor naționale prevăzute de LEN privind îmbunătățirea accesului și a echității.

C. Studii și analize

1) Demararea unor studii și analize prin care să fie indentificate și analizate categoriile defavorizate/ dezavantajate/ subreprezentate de studenți din învățământul superior, pentru a putea fundamenta politici specifice fiecarei categorii, în vederea creșterii ratelor de acces, participare si finalizare a studiilor;
2) Realizarea unei analize cu privire la evoluția reală a numărului de studenți în ultimii 5 ani și a factorilor care au influențat-o, dublată de analiza evoluției numărului de elevi care: parcurg și finalizează liceul, abandonează studiile liceale, absolvă examenul de bacalaureat;
3) Realizarea unui studiu privind impactul potențial al diverselor opțiuni de politici ce vizează creșterea și diversificarea accesului la învățământ superior până în anul 2020;
4) Realizarea unui studiu privind impactul actualelor instrumente care vizează accesul, participarea și finalizarea studiilor tinerilor care provin din grupuri defavorizate precum și adoptarea unei strategii de schimbare și/sau îmbunătățire a actualelor mecanisme în conformitate cu rezultatele studiului;
5) Promovarea exemplelor de bună practică în ceea ce privește asigurarea serviciilor pro-active de consiliere și orientare,în special pentru tinerii care provin din grupuri defavorizate.

D. Strategii și politici naționale

Adoptarea unei strategii naționale privind creșterea și diversificarea participării în învățământul superior care să includă:

a. definirea grupurilor defavorizate/ dezavantajate/ subreprezentate din învățământul superior, ținându-se cont de de factori precum împărțirea teritorială a României (mai ales în cazul studenților proveniți din mediul rural în contextul în care au existat situații unde comunele au fost transformate în orașe, deși situația socio-economică a localității nu s-a schimbat);
b. adoptarea de ținte cuantificabile de incluziune a grupurilor defavorizate/ dezavantajate/ subreprezentate din învățământul superior, precum și a indicatorilor de măsurare a progresului în realizarea lor;
c. măsuri pentru atingerea acestor ținte;
d. participarea autorităților locale.

3. Învățarea pe tot parcursul vieții

Învățarea pe tot parcursul vieții a fost recunoscută ca element principal în Procesul Bologna odată cu adoptarea comunicatului de la Praga în anul 2001. Acesta menționează necesitatea strategiilor cu privire la dimensiunea socială, pentru a stimula competitivitatea, utilizarea noilor tehnologii, dar și creșterea coeziunii sociale, crearea de oportunități egale sau îmbunătățirea calitatății vieții. În Comunicatul de la Londra (2007), delegațiile naționale își asumă recunoașterea învățării pe tot parcursul vieții prin credite transferabile, ulterior fiind stabilite obiective clare precum finanțarea corespunzătoare și dezvoltarea de structuri organizaționale specifice.

Obiectivele concrete asumate în cadrul Procesului Bologna care privesc învățarea pe tot parcursul vieții sunt următoarele:

- Susținerea acestei direcții prin structuri organizaționale corespunzătoare și prin finanțare;
- Includerea învățării pe tot parcursul vieții în cadrul strategiilor instituționale șl integrarea acesteia în ansamblul de activități uzuale ale instituțiilor de învățământ superior;
- Introducerea creditelor transferabile în recunoașterea învățării pe tot parcursul vieții.

Obiective asumate

3.1. Învățarea pe tot parcursul vieții va fi susținută prin structuri organizaționale adecvate și prin finanțare (Leuven, 2009);

Legea Educaţiei nr. 1/2011 cuprinde un întreg capitol numit ”învățarea pe tot parcursul vieții”. Aceasta este definită după cum urmează: ”educaţia permanentă reprezintă totalitatea activităţilor de învăţare realizate de fiecare persoană pe parcursul vieţii în contexte formale, nonformale şi informale, în scopul formării sau dezvoltării competenţelor dintr-o multiplă perspectivă: personală, civică, socială ori ocupaţională”.

Conform Art. 334 din Legea Educației: ”Finanţarea învăţării pe tot parcursul vieţii se realizează prin fonduri publice şi private pe baza parteneriatului public-privat, prin finanţare şi cofinanţare din partea angajatorilor, organizaţiilor nonguvernamentale, prin fonduri nerambursabile din programe europene, prin conturi de educaţie permanentă şi prin contribuţia beneficiarilor.”

În ceea ce privește structurile organizaționale, conform legii, Autoritatea Naţională pentru Calificări coordonează autorizarea furnizorilor de formare profesională continuă la nivel naţional, coordonează sistemul de asigurare a calităţii în formarea profesională continuă şi activităţile comitetelor sectoriale.

Deși Legea Educației cuprinde aspecte generale legate de activitatea în domeniul formării profesionale, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale este cel care adoptă, prin ordine ale ministrului, procedurile corespunzătoare. Astfel, autorizarea furnizorilor de formare profesională a adulților se face în baza Ordinului 353/23.07.2003[23] emis de Ministerul Muncii iar procedurile de evaluare și certificare a

[23] Referință: http://www.anc.gov.ro/uploads/Autorizare/ordin353.pdf

competențelor profesionale obținute pe alte căi decât cele formale au fost modificate ca urmare a adoptării Legii nr. 1/2011, printr-un ordin comun al celor două ministere (Ministerul Muncii și Ministerul Educației)[24].

3.2. Învățarea pe tot parcursul vieții, încurajată de politici naționale, trebuie să fie inclusă și în practicile instituțiilor de învățământ superior (Leuven, 2009);

După intrarea în vigoare a Legii 1/2011, studiile postuniversitare organizate de către universități au intrat în lichidare. În locul acestora s-au organizat programe postuniversitare de formare şi dezvoltare profesională continuă în baza Ordinului Ministrului Educației nr. 3163/2012[25] privind aprobarea metodologiei cadru de organizare. Absolvenților care promovează examenul de certificare a competențelor li se elibereaza de către instituția organizatoare un certificat de atestare a competențelor profesionale specifice programului însoțit de un supliment descriptiv. Acestea sunt aprobate prin O.M. și se gestionează potrivit reglementărilor referitoare la actele de studii. Nu există date cu privire la numărul acestor programe și modul de implementare a metodologiei cadru.

Pe de altă parte, conform Raportului Național al României în Procesul Bologna (2012), învățarea pe tot parcursul vieții nu este inclusă în procedurile de evaluare externă a calității[26]. Astfel, potrivit legii, pot organiza programe postuniversitare de formare și dezvoltare profesională continuă toate acele instituții de învățământ superior care au acreditate cel puțin programe de studii universitare de licență în domeniul științific respectiv.

Observăm din datele preluate din procesul de clasificare a universităților, că numărul de programe de formare profesională organizate de universități ajunge la 1646 în anul universitar 2009-2010.

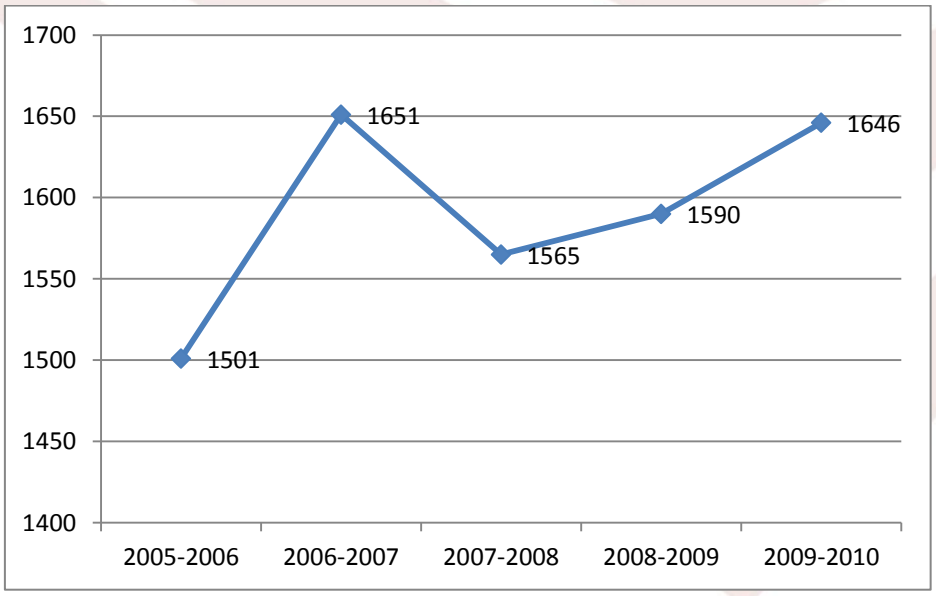

Figura 17 Evoluția numărului de programe de formare profesională

[24] Referință: http://www.anc.gov.ro/uploads/Ordin_4543_2004.pdf
[25] Referință: http://legestart.ro/Ordinul-3163-2012-aprobarea-Metodologiei-cadru-organizare-functionare-programelor-postuniversitare-formare-dezvoltare-profesionala-continua-(NjAwNDk2).htm
[26] Referință: http://www.ehea.info/Uploads/National%20reports/Romania%20Rep%20and%20Annex.pdf

Legislația națională privind formarea profesională a angajaților menționează următoarele:
Codul Muncii, Art. 194. [obligativitatea programelor de formare profesională]
"(1) Angajatorii au obligaţia de a asigura participarea la programe de formare profesională pentru toţi salariaţii, după cum urmează:

a) cel puţin o dată la 2 ani, dacă au cel puţin 21 de salariaţi;
b) cel puţin o dată la 3 ani, dacă au sub 21 de salariaţi.

(2) Cheltuielile cu participarea la programele de formare profesională, asigurată în condiţiile alin. (1), se suportă de către angajatori."

În aceste condiții, formarea profesională se poate organiza sub diverse forme: participarea la cursuri organizate de către angajator sau de către furnizorii de servicii de formare profesională din ţară sau din străinătate; stagii de adaptare profesională la cerinţele postului şi ale locului de muncă; stagii de practică şi specializare în ţară şi în străinătate; ucenicie organizată la locul de muncă; formare individualizată; alte forme de pregătire convenite între angajator şi salariat.

3.3. Dezvoltarea recunoașterii educației pe tot parcursul vieții pe bază de credite, precum și asigurarea accesului la aceasta (Londra, 2007); / Creditele ar putea să fie dobândite și în alte contexte decât cele din învățământ superior inclusiv pentru învățarea pe tot parcursul vieții (Bologna, 1999);

Recunoașterea competențelor dobândite pe alte căi decât cele formale se face conform Ordinului Nr. 4543/468 din 2004[27]. Conform acestuia, nu se acordă credite transferabile pentru recunoașterea competențelor obținute pe alte căi decât cele formale. Pe de altă parte însă, conform Legii, "programele de formare profesională iniţială şi continuă, precum şi sistemele de evaluare a rezultatelor învăţării în contexte nonformale şi informale vor respecta asigurarea mobilităţii ocupaţionale pe orizontală şi pe verticală, prin utilizarea sistemului de credite transferabile pentru educaţie şi formare profesională". Tot legea menționează adoptarea prin O.M. a unei metodologii în acest sens. Astfel, a fost sesizată o neconcordanță între Legea Educației și Ordinul 4543 care reglementează recunoașterea competențelor dobândite pe alte căi decât cele formale.

În ceea ce privește programele postuniversitare de formare şi dezvoltare profesională continuă, conform Ordinului Ministrului Educației nr. 3163/2012 pot avea acces la aceste programe cei care au finalizat cu diplomă cel puțin studii universitare de licență sau echivalente. În conformitate cu prevederile legale, aceste programele postuniversitare **pot** utiliza sistemul de credite de studiu transferabile. Pentru cele cu o durata mai mare de 100 de ore, utilizarea creditelor de studiu transferabile este obligatorie.

3.4. Învățarea pe tot parcursul vieții presupune posibilitatea obținerii calificărilor prin rute flexibile de învățare inclusiv studii part-time și rute pentru studenții cu loc de muncă. Politicile în domeniul învățării pe tot parcursul vieții trebuie să includă principii de bază și proceduri pentru recunoașterea educației anterioare pe baza rezultatelor învățării indiferent dacă aptitudinile, cunoștințele și competențele au fost dobândite prin educație formală, non-formală sau informală (Leuven, 2009);

[27] Referință: Ordinului Nr. 4543/468 din 2004 pentru aprobarea Procedurii de evaluare şi certificare a competenţelor profesionale obţinute pe alte căi decât cele formale
http://www.anc.gov.ro/uploads/Registrul%20National%20al%20Centrelor/Procedura_evaluare_4543/ordin%204543%20privind%20procedura%20de%20evaluare%20si%20certificare.pdf

În România, programele de studiu se pot organiza și cu frecvență redusă sau la distanță. Conform art. 330 din Legea Educației, certificarea cunoştinţelor şi a competenţelor dobândite în contexte nonformale şi informale poate fi făcută de organisme abilitate în acest sens, în condiţiile legii. Nu există metodologie secundară care să includă proceduri specifice. Metodologia veche, conform Ordinului Nr. 4543/468 din 2004 nu este în conformitate cu noua lege, ceea ce poate duce la confuzie în sistem.

Concluzii și recomandări privind învățarea pe tot parcursul vieții

În ceea ce privește învățarea pe tot parcursul vieții, analizând stadiul actual privind asimilarea acestui concept în sistemul național de învățământ superior, se pot formula următoarele concluzii:

- Învățarea pe tot parcursul vieții beneficiază de un set de prevederi legislative cuprinse în Legea Educației. Pe de altă parte, se resimte nevoie de clarificări în special în ceea ce privește integrarea acestor prevederi în politicile și actele normative secundare privind învățământul superior;
- Activitățile și procedurile specifice formării profesionale sunt coordonate de către Autoritatea Națională pentru Calificări, o instituţie nouă, creată pe baza unei legislații recente. Există încă proceduri ce nu au fost adaptate la noua legislație din domeniu (Legea Educației nr. 1/2011) precum neconcordanțe între Legea Educației și Ordinul Ministrului Educațiie nr. 4543/ 2004 care reglementează recunoașterea competențelor dobândite pe alte căi decât cele formale;
- Învățarea pe tot parcursul vieții nu este inclusă în procedurile externe de asigurare a calității sau în procedurile de finanțare a educației;
- Deși există noi proceduri de funcționare a programelor postuniversitare de formare și dezvoltare profesională continuă în universități, nu există suficiente date și studii privind numărul de beneficiari, calitatea și impactul acestora;
- Sistemul de credite ECTS nu este obligatoriu pentru toate tipurile de programe postuniversitare de formare profesională;
- Fondurile europene nu sunt suficient exploatate de către universități pentru dezvoltarea învățării pe tot parcursul vieții.

Având în vedere stadiul actual al politicilor și instrumentelor de politici în acest domeniu, următorul set de recomandări este propus, pentru a îmbunătății modul în care obiectivele asumate la nivel internațional sunt implementate în contextul național. Recomandările sunt împărțite în patru categorii: modificări legislative, dezvoltarea de instrumente, studii și analize și dezvoltarea de strategii naționale.

A. Modificări legislative

1) Armonizarea prevederilor legale privind formarea profesională a adulţilor (de exemplu a Ordonanţei Guvernului nr. 129/2000 - aflată în proces de revizuire în Parlament - şi a legislaţiei subsecvente) cu prevederile Legii Educaţiei Naţionale referitoare la învăţarea pe tot parcursul vieţii);
2) Instituirea unui sistem funcţional de recunoaştere/validare a rezultatelor învăţării non-formale şi informale şi promovarea utilizării acestui sistem pentru adulţii de toate vârstele şi la toate nivelurile de calificare, inclusiv în învăţământul superior;
3) Explorarea modului în care se pot evalua/acredita <u>programe de LLL</u> (învățare pe tot parcursul vieții);
4) Includerea LLL în procedurile de asigurare a calității (evaluare internă si externă);

5) Includerea învățării pe tot parcursul vieții în politicile de finanțare a învățământului superior în conformitate cu prioritățile regionale și nationale si studierea posibilității introducerii unui buget separat pentru finanțarea învățare pe tot parcursul vieții;
6) Clarificări legislative cu privire la posibilitățile universităților de a organiza programe de învățare pe tot parcursul vieții (care să includă și programe de formare a adulților) și armonizarea prevederilor Legii Educației pe această temă;
7) Includerea în cadrul legislativ secundar a aspectelor generale legate de organizarea de cursuri de învățare pe tot parcursul vieţii, de scurtă durată (mai puțin de un semestru), inclusiv a cursurilor post-universitare (posibilitatea organizării dupa fiecare ciclu) și consolidarea autonomiei universitare în acest domeniu (de ex. prin eliberarea de diplome/certificate cu antetul universității pentru programele de învățare pe tot parcursul vieții din domeniile pentru care universitățile au deja acreditare);
8) Modificarea O.M. nr. 3163/2012 privind programele postuniversitare de formare şi dezvoltare profesională continuă astfel încât să existe obligativitatea utilizării sistemului ECTS pentru toate tipurile de programe de formare profesională (indiferent de durată);

B. Dezvoltarea de instrumente

1) Elaborarea unor noi indicatori în procesul anual de culegere a datelor privind starea învățării pe tot parcursul vieții în România;
2) Atragerea de fonduri europene pentru dezvoltarea învățării pe tot parcursul vieții și crearea posibilității utilizării fondurilor aferente finanțării suplimentare a universităților pentru acest scop (cu posibilitatea finanțării pe bază de concurs de proiecte);
3) Crearea unor stimulente (inclusiv financiare), atât pentru ca universitățile să dezvolte programe profesionale, cât și pentru ca adulții să participe la astfel de programe;
4) Elaborarea unui ghid practic privind formarea continuă, care să accentueze relația între cadrul calificărilor și formarea continuă și să asiste universitățile care doresc să dezvolte această componentă (pentru universități);

C. Studii și analize

1) Analizarea modului în care se desfășoară și funcționează programele postuniversitare de formare și dezvoltare profesională continuă, precum și alte programe profesionale organizate de universități, evidențiind aspecte legate de rezultate, calitate, finanțare, număr cursanți, necesitate, implementare ECTS;
2) Realizarea de studii şi analize aprofundate legate de învăţarea în rândul adulţilor, în vederea măsurării impactului social şi economic al învăţării pe tot parcursul întregii vieţi.

D. Strategii și politici naționale

1) Dezvoltarea relațiilor de colaborare între Ministerul Educației Naționale și Ministerul Muncii privind învățarea pe tot parcursul vieții;
2) Elaborarea unei strategii privind integrarea LLL în universități în activitățile de învățare/ predare, pe baza analizării situației actuale și a strategiilor instituționale, dar și a exemplelor de bună practică de la nivel internațional;
3) Dezvoltarea aspectelor psiho-pedagogice și de metodică didactică pentru învăţarea adulţilor.

4. Recunoașterea educației anterioare (RPL)

Recunoașterea educației anterioare este unul dintre angajamentele României în cadrul Procesului Bologna. Comunicatul Ministerial adoptat la București (2012) reiterează faptul că: ”recunoașterea academică și profesională corectă, inclusiv recunoașterea educației non-formale și informale, stă la baza EHEA”, angajament asumat și prin Comunicatului de la Londra (2007). În acest context, comunicatul adoptat la București face trimitere la Manualul Spațiului European al Recunoașterii[28], document recomandat spre a fi folosit de către autoritățile responsabile pentru recunoaștere la nivelul țărilor membre în EHEA în vederea implementării procedurilor specifice recunoașterii calificărilor.

Manualul menționat anterior definește recunoașterea învățării anterioare ca fiind un proces prin care o autoritate sau instituție de educație cu competențe în acest sens, evaluează cunoștințele, competențele și aptitudinile obținute de un individ ca un rezultat al: **învățării dobândite într-un context non-formal sau informal, învățării care nu a condus la o calificare, învățării dobândite prin experiența profesională și învățarii dobândite în studiile nefinalizate la o instituție acreditată**.” Astfel, se recomandă ca acele calificări obținute parțial sau total prin recunoașterea învățării anterioare să fie evaluate de către instituții în același mod în care sunt evaluate aceleași calificări obținute pe un traseu tradițional.

Totodată este de remarcat că recunoașterea educației anterioare nu este evidențiată ca o direcție separată în Procesul Bologna, ci se regăsește ca asumare transversală în cadrul altor linii de acțiune, precum: învățarea pe tot parcursul vieții, învățământul centrat pe student, sau dimensiunea socială a educației. Această prioritate este considerată esențială pentru atingerea obiectivelor Procesului Bologna.

4.1. Proceduri pentru recunoașterea învățării anterioare (București 2012, Leuven 2009, Londra 2007, Berlin 2003) / Recunoașterea educației anterioare incluzând, acolo unde este posibil, învățarea în medii non-formale și informale ca elemente de acces în cadrul programelor de studiu din învățământul superior (Bergen, 2005).

Legislația definește **învăţarea în contexte non-formale** ca fiind învăţarea integrată în cadrul unor activităţi planificate, cu obiective de învăţare, care nu urmează în mod explicit un curriculum şi poate avea durate diferite. Acest tip de învăţare depinde de intenţia celui care învaţă şi nu conduce în mod automat la certificarea cunoştinţelor şi competenţelor dobândite. **Învăţarea în contexte informale** reprezintă rezultatul unor activităţi zilnice legate de muncă, mediul familial, timpul liber şi nu este organizată sau structurată din punct de vedere al obiectivelor, duratei ori sprijinului pentru învăţare. Acest tip de învăţare nu este dependent de intenţia celui care învaţă şi nu conduce în mod automat la certificarea cunoştinţelor şi competenţelor dobândite.

Certificarea cunoştinţelor şi competenţelor dobândite în contexte nonformale şi informale poate fi făcută de organisme abilitate în acest sens, în condiţiile legii.

4.2. Recunoașterea educației anterioare prin credite ECTS (Londra 2007)

[28] Referință: http://www.eurorecognition.eu/manual/EAR_manual_v_1.0.pdf

Acest aspect a fost detaliat la 3.3.

Legea Educației oferă totodată și posibilitatea universităților de a utiliza creditele de studiu pentru recunoașterea activităților nonformale. Astfel, conform Art. 203: ”Studenţii pot participa la acţiuni de voluntariat, pentru care pot primi un număr de credite de studii transferabile, în condiţiile stabilite de Carta universitară” însă nu există proceduri sau norme de aplicare a acestui articol.

Concluzii și recomandări privind recunoașterea educației anterioare

Analizând asumările României în Procesul Bologna în ceea ce privește recunoașterea educației anterioare (RPL), se pot formula următoarele concluzii principale:

- Certificarea cunoştinţelor şi competenţelor dobândite în contexte nonformale şi informale este reglementată în legislația existentă, însă există încă o serie de ambiguități privind aceste proceduri, care include și lipsa de adaptare a lor la noul context legislativ creat de Legea Educației nr. 1/2011;
- Nu toate formele de învățare anterioară au proceduri de recunoaștere (exemplu: recunoașterea învățării care nu conduce la o calificare);
- În discuțiile cu experții, s-a remarcat că percepția generală față de acest tip de educație nu este una foarte favorabilă la nivelul comunității academice, fapt ce ar putea fi schimbat prin creșterea nivelului de informare și introducerea unor modalități de asigurare a calității acesteia.

Luând în considerare stadiul actual al politicilor și instrumentelor de politici în acest domeniu, s-a elaborat un set de recomandări menite să îmbunătățească modul în care obiectivele asumate la nivel internațional sunt implementate în contextul național. Similar cu celelalte dimensiuni, recomandările au fost împărțite în patru categorii: modificări legislative, dezvoltarea de instrumente, studii și analize și dezvoltarea de strategii naționale.

A. Modificări legislative

1) Evaluarea procedurilor actuale pentru recunoașterea educației anterioare și recomandarea îmbunătățirii acestora, luând în considerare exemplele de sisteme de învățare anterioră din ţările în care acestea funcționează deja, a costurilor implicate și a modalității de finanțare a acestora;
2) Corelarea legislației actuale în domeniu și clarificarea responsabilităților la nivel central și instituțional (exemplu: abrogarea ordinului 4543 din 2004 care reglementează recunoașterea competențelor dobândite pe alte căi decât cele formale și elaborarea unei noi metodologii în conformitate cu legislația actuală);
3) Elaborarea de proceduri pentru recunoașterea învățării anterioare în alte cazuri decât cele menționate de lege (conform Manualul Spațiului European al Recunoașterii);
4) Dezvoltarea procedurilor de recunoaștere a competențelor dobândite prin studii anterioare, inclusiv reglementarea recunoașterii cursurilor parcurse de studenți care nu și-au finalizat studiile în sistemul pre-Bologna la o universitate acreditată, și care vor să-și reia studiile în actualul sistem;
5) Implementarea sistemului ECTS în toate cazurile de recunoaștere a învățării anterioare cu accent pe rezultatele învățării inclusiv adoptarea de proceduri pentru implementarea art. 203 din Legea 1/2011 privind acordarea de credite ECTS pentru activitățile de voluntariat;
6) Includerea în Codurile de Etică ale universităților de prevederi privind modul de recunoaștere;
7) Revizuirea procedurilor privind recunoașterea diplomelor obţinute în străinătate bazate pe proceduri de recunoaștere a învățării anterioare și realizarea unui ghid pentru instituțiile în a căror responsabilitate intră acest proces;

8) Elaborarea unei proceduri privind emiterea unor certificate care să ateste competențele celor care renunță la studii înainte de absolvire.

B. Dezvoltarea de instrumente

1) Dezvoltarea unei strategii naționale integratoare privind învățarea anterioară care să includă atât universitățile, cât și liceele și furnizorii de formare continuă;
2) Organizarea de cursuri de formare a personalului din universităţi cu atribuţii în evaluarea și certificarea învățării anterioare la nivelul universităților.

5. EHEA în context global/ Deschidere internațională/ Internaționalizarea educației

Atât Declarația de la Sorbona cât și Declarația de la Bologna au subliniat încă de la început provocările expunerii sistemelor naționale de educație la influențele globalizării, motiv pentru care internaționalizarea educației și mobilitatea au fost modalitățile prin care Sistemul European al Învățământului Superior (EHEA) a răspuns provocărilor și competitivității de la nivel global. Internaționalizarea educației include și conceptul de mobilitate, însă aceste două domenii au fost tratate separat în cadrul Procesului Bologna (până la Comunicatul de la București din anul 2012), prin setarea de obiective distincte pe parcursul comunicatelor ministeriale. Internaționalizarea educației încurajează dezvoltarea și consolidarea societăților stabile, pașnice și democratice[29] și subliniază rolul central al universităților în dezvoltarea spațiului cultural european. Internaționalizarea educației este cheia promovării mobilității cetățenilor, a inserției profesionale și a dezvoltării de ansamblu a întregului continent[30].

În acest sens, încă de la primul comunicat ministerial (Bologna, 1999), miniștrii își asumă promovarea dimensiunii europene, în special în ceea ce privește dezvoltarea curriculei, cooperare inter-instituțională sau parteneriate pentru mobilități și programe de studiu în comun/cotutelă.

În anul 2007, la Londra, se adoptă strategia ”EHEA în context global”, care menționează promovarea EHEA pentru îmbunătățirea atractivității și a competitivității, a cooperării pe bază de parteneriat, a transmiterii informațiilor sau a politicii de dialog și a recunoașterii calificărilor. În anul 2012 se adoptă la București strategia “Mobilitate pentru o mai bună învățare”, document care surprinde o mare parte din obiectivele strategiei adoptate în 2007 la Londra sau din obiectivele adoptate în alte comunicate ministeriale.

Odată cu semnarea Declarației de la Bologna, cât și a tuturor comunicatelor ministeriale până în prezent România și-a asumat la rândul ei implementarea politicilor ce vizează internaționalizarea educației. În paginile care urmează va fi analizată situația implementării angajamentelor României în domeniul internaționalizării, evidențiind apoi și situația privind angajamentele din cadrul Procesului Bologna în domeniul mobilității (ca făcând parte din conceptul mai larg de internaționalizare a învățământului superior).

Internaționalizarea educației

Obiective asumate

5.1. Deschiderea in ceea ce priveste dezvoltarea de programe de burse **pentru studenții proveniți din țări terțe** (Berlin, 2003);

România încheie anual parteneriate cu diferite state în domeniul educației și distribuie prin intermediul Agenției de Credite și Burse de Studii[31](ACBS), din subordinea Ministerului Educației Naționale, un anumit număr de burse pentru studenții români care vor să plece la studiu în străinătate. În tabelul de mai jos sunt

[29] http://www.ehea.info/Uploads/Declarations/BOLOGNA_DECLARATION1.pdf
[30] Declarația de la Sorbona, mai 1998, Paris
[31] Referință: http://www.roburse.ro/

prezentate statele terțe cu care guvernul român are încheiate acorduri bilaterale, precum și numărul, respectiv tipul de burse acordate pentru anul universitar 2013-2014.

Tabel 22 Statele cu care guvernul român are încheiate acorduri bilaterale, numărul și tipul de burse acordate pentru anul universitar 2013-2014, ACBS

Statul de destinație	Licență	Master	Doctorat	Postuniverstar	Luni bursă	Alte tipuri
Armenia	3	3	2			
Azerbaidjan	3		2		30	3
China			24			5
Coreea			2			
Egipt	5	3	2			
India	2	3			2	
Kazahstan	1	2	2			10
Moldova	100	50	50		100	
Nigeria			5			
Rusia	10		+8 PhD			150
Serbia	12		+ 3 PhD		40	5
Turkmenistan		25	2			8

Potrivit Legii Educației Naționale, statul român sprijină cu burse etnicii români aflați în țări învecinate sau cei care au domiciliul stabil în străinatate și care vor să studieze în instituții de învățământ superior din România. Anual, Ministerul Educației Naționale emite Hotărârea de Guvern prin care stabilește cifra de școlarizare pentru anul universitar următor, document care menționează separat locurile alocate studenților etnici români. Potrivit datelor furnizate de Ministerul Educației Naționale, în anul universitar 2012-2013 sunt înscriși la studii 8.4xzzzz05 de etnici români (Republica Moldova, Ucraina, Bulgaria, etc.).

Alte tipuri de parteneriate constau în: cursuri de vară, stagii de perfecționare, cursuri de specializare sau stagii de limbă.

Asumări politice

5.2. Miniștrii cer instituțiilor de învățământ superior din spațiul european să-și internaționalizeze activitatea și să se implice în colaborări globale pentru dezvoltare sustenabilă (Leuven, 2009);

În ceea ce privește acest angajament, singurele date identificate sunt cele oferite de către universități în procesul de colectare a datelor în vederea clasificării universităţilorîn care se furnizează informații numai despre numărul parteneriatelor, nu și despre natura acestora.

În tabelul următor se poate observa o distribuție pe ani a numărului proiectelor prin intermediul cărora universitățile au reușit să atragă fonduri din surse internaționale. În calitate de **beneficiar sau partener principal**, **România a obținut în total** un număr de 374 de proiecte **în anul 2010, cu 13,86%** (60 de proiecte) **mai puține decât în anul 2006,** când au fost obținute un număr de 434 de proiecte.

Numărul total de parteneriate obținute atât în calitate de **beneficiar sau partener principal, cât și în calitate de partener** este de 853 în anul 2010, **cu 9%** (71 de parteneriate) **mai mult decât în anul 2006,** când au fost 782 de parteneriate.

Tabel 23 Parteneriate obținute atât în calitate debeneficiar sau partener principal cât și în calitate de partener. Sursă: Procesul clasificării universităţilor şi a ierarhizării programelor de studiu

	Număr de proiecte finanțate de instituții din străinătate				
Obținute în calitate de beneficiar sau partener principal:	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
din programul cadru al UE	157	137	112	117	123
în alte programe ale UE gestionate de instituții din străinătate	114	108	86	88	106
din alte programe finanțate din fonduri publice din străinătate	79	97	100	103	96
din proiecte finanțate din fonduri private din străinătate	84	69	68	51	49
Obținute în calitate de partener					
din programul cadru al UE	145	142	199	164	199
în alte programe ale UE gestionate de instituții din străinătate	93	137	146	172	140
din alte programe finanțate din fonduri publice din străinătate	67	107	128	109	107
din proiecte finanțate din fonduri private din străinătate	43	43	61	41	33

Întrucât în urma parteneriatelor instituționale universitățile reușesc să atragă o serie de fonduri care sunt direcționate pe diferite domenii sau aspecte, valoarea monetară totală, exprimată în lei, a proiectelor/granturilor/contractelor de cercetare științifică/creație artistică, precum și a componentelor de cercetare din alte tipuri de proiecte, obținute prin competiții organizate în străinătate sau de la instituții private din străinătate a fost de aproape **20 de milioane de euro (86.748.498 lei) în anul 2010, cu 64% mai mult decât în anul 2006 (fonduri obținute în calitate de beneficiar sau partener principal)**. Fondurile obținute în calitate de partener în perioada 2006 – 2010 au crescut de aproape trei ori, ajungând în 2010 la suma de aproximativ 11 milioane de euro (46.393.374 lei).

În ceea ce privește internaționalizarea, în cadrul unui proiect derulat de către UEFISCDI[32] a fost elaborată analiza ”Universitățile în contextul europenizării și globalizării”, care s-a încheiat printr-o evidențiere a punctelor tari, slabe, oportunităților și amenințărilor cu privire la internaționalizarea învățământului superior din România.

Rezumând concluziile analizei, punctele tari ale României în ceea ce privește internaționalizarea învățământului superior sunt: vizibilitatea crescută în spațiul african și asiatic, introducerea sistemului de trei cicluri și a sistemului ECTS, raport calitate-preț favorabil în special pentru domeniile medicină și

[32]Referință: ”Calitate și leadership pentru Învățământul Superior Românesc”, UEFISCDI http://www.edu2025.ro/

inginerie, programe academice cu predare în limba engleză, franceză și germană, sisteme de asigurare a calității educației, centre de consultanță în domenii diverse, centre pentru obținerea certificatelor internaționale pentru competențe profesionale, departamente specializate pentru relații publice, integrare europeană etc., ofertă de carte academică diversificată, oferta de școli de vară, simpozioane, seminarii, conferințe.

În ceea ce privește punctele slabe, acestea au fost identificate ca fiind: politici educaționale naționale fără continuitate, cadrul legislativ defavorabil autonomiei universitare în domeniul internaționalizării, lipsa unui sistem de împrumuturi avantajos pentru studenți, oferta academică națională neomogenă și nestructurată, sistem de predare/examinare de tip online neimplementat omogen și coerent, spațiu insuficient pentru desfășurarea activităților academice, integrarea dificilă a absolvenților pe piața forței de muncă, acces limitat la sursele de informare electronice, servicii puține de promovare în străinătate, dotare tehnică adesea sub nivelul european actual.

Un studiu realizat de către Irina Ferencz și Bernd Wachter sub egida ”ACA Papers on International Cooperation in Education” - ”European and national policies for academic mobility”, concluzionează: ”În timp ce documentele de politici elaborate la nivel național denotă faptul că multe dintre temele europene au reușit să penetreze discursul românesc, în ceea ce privește mobilitatea, este important de conștientizat că, de multe ori, acestea sunt doar acte de isomorfism mimetic. Puține din aceste obiective au fost operaționalizate și urmărite la nivel național sau susținute prin măsuri specifice.”[33]

Programul de guvernare 2013-2016 pe Educație în domeniul internaționalizării are ca obiectiv “continuarea politicilor de consolidare a parteneriatelor internaţionale bilaterale şi multilaterale, încurajarea schimburilor de studenţi, cadre didactice etc. în cadrul programelor existente (Erasmus, CEEPUS, Fulbright, DAAD, programele asociate spaţiului francofon, alte acorduri bilaterale etc.) şi dezvoltarea unor noi direcţii de cooperare internaţională.”[34] De asemenea, este trasat ca obiectiv și “dezvoltarea relaţiilor bilaterale şi multilaterale, naţionale şi internaţionale în vederea identificării bunelor practici şi implementarea acestora şi la noi în ţară.”[35]

5.3. Se adoptă strategia ”EHEA în context global” și se lucrează în continuare în principalele domenii de politici: îmbunătățirea informațiilor, promovarea atractivității și competitivității EHEA (Londra, 2007);

Strategia, intitulată ”EHEA în context global”, adoptată în 2007 la Londra, trasează direcții de acțiune pentru statele membre EHEA, în sensul deschiderii învățământului superior european către spațiul non-european. Documentul stipulează necesitatea ca învățământul superior din EHEA să răspundă competitivității globale și interesului arătat de sistemele de educație non-europene.În 2012, în cadrul Conferinței Ministeriale a Procesului Bologna de la București, se adoptă strategia ”Mobilitate pentru o mai bună învățare”, care preia din recomandările pe această tematică ale documentului agreat la Londra, în 2007.

Strategia ”EHEA în context global” setează cinci domenii de bază în politicile care vizează învățământul superior și care trasează cadrul general pentru implicarea stakeholderilor. Se precizează că toate statele din EHEA ar trebui să adopte, în dezvoltarea politicilor proprii, aceste linii directoare, pe care să le adapteze specificului național. Acestea sunt:

[33] Irina Ferencz, Bernd Wachter - ACA Papers on International Cooperation in Education,
[34] Programul de guvernare 2013-2016 pe Educație
[35] Programul de guvernare 2013-2016 pe Educație

1. Îmbunătățirea informațiilor despre EHEA, prin diseminarea acestora în spațiul non-european

În 2012, România a organizat a treia ediție a Bologna Policy Forum, care a adus la București reprezentanții a aproximativ 100 de delegații ministeriale din toate regiunile, precum și ale 30 de organizații internaționale în domeniu. Întâlnirea a avut loc în paralel cu Conferința Ministerială și a reușit să intensifice dialogul politic și cooperarea cu partenerii din spațiul EHEA, și nu numai. Tema forumului a fost ”Dincolo de Procesul Bologna: crearea și conectarea spațiilor naționale, regionale și globale, din perspectiva învățământului superior”. Discuțiile s-au concentrat în jurul a câtorva subiecte: mobilitatea academică la nivel global, abordări globale și regionale pentru creșterea calității învățământului superior, responsabilitatea publică a învățământului superior la nivel național și regional, contribuția reformelor din învățământul superior la creșterea sanșelor de angajare a absolvenților.

2. Promovarea EHEA în vederea creșterii atractivității și a competitivității sale în cadru global: Europa trebuie să se preocupe de creșterea atractivității sistemelor sale de învățământ superior, în rândul studenților și al profesorilor din afara spațiului european. În acest sens, **fiecare stat membru ar trebui să desemneze o organizație/ instituție care să aibă responsabilitatea de a promova, la nivel internațional, propriul sistem de învățământ.**

Potrivit organigramei[36], în cadrul Ministerului Educației Naționale, Direcția generală pentru Învățământ Superior este cea care, în colaborare cu Direcția Generală Relații Internaționale și Europene, are atribuții privind promovarea învățământului superior românesc.

Ar mai fi de menționat că, în data de 18 mai 2011, Guvernul a adoptat o Hotărâre prin care se aprobă Strategia naţională privind imigraţia pentru perioada 2011-2014, care are, printre obiective, ”Promovarea învăţământului superior românesc şi facilitarea rămânerii pe teritoriul naţional a străinilor care au studiat în România”. Printre direcțiile de acțiune trasate în cadrul strategiei este menționată și promovarea universităţilor româneşti în vederea atragerii de cetățeni străini la studii. Nu a fost identificat un plan de acțiuni al Ministerului Educației Naționale, care să faciliteze implementarea acestei strategii.

Statele membre EHEA și-au asumat ca, până în 2010, să facă progrese decisive în ceea ce privește acordarea de vize și permise de muncă pentru membrii comunității academice.

Viza de studiu

În România există două tipuri de vize de lungă ședere pentru cei care vor să studieze: viza de studiu și viză stiințifică. **Viza de studiu** se poate obține pentru studii în calitate de elev, student, masterand, doctorand sau în cadrul unui program de schimb de elevi. Aceasta se acordă pentru o perioadă de 90 de zile, cu una sau mai multe intrări. Taxa de viză este de 120 de euro și se achită în statul în care se face solicitarea. Conform celor precizate pe site-ul oficial al Oficiului Român pentru Imigrări (ORI), străinii, bursieri ai statului român, nu sunt obligați să facă dovada achitării taxei de studii și dovada mijloacelor de întreținere pentru obținerea vizei, iar **cei de origine română** nu sunt obligați să facă dovada mijloacelor de întreținere. Pentru a prelungi perioada de ședere este necesară obținerea **permisului de ședere**. Acesta poate fi obținut de la formațiunile teritoriale ale Inspectoratului General pentru Imigrări din județul în care locuiește solicitantul.

[36] Hotărârea Guvernului nr. 185/16.04.2013 privind organizarea şi funcţionarea Ministerului Educaţiei Naţionale

Pentru obținerea permisului de ședere, solicitantul depune personal o serie de documente, cu cel puțin 30 de zile înainte de expirarea dreptului de ședere acordat de viză.

Dreptul de ședere temporară pentru studii se prelungește succesiv pentru perioade de 1 an. Permisele de ședere pentru bursierii statului român se acordă pe o perioadă egală cu durata totală a studiilor. După absolvirea studiilor dreptul de ședere se poate prelungi cu cel mult 90 de zile în vederea definitivării situației universitare și a avizării documentelor de studii.

Potrivit raportului de activitate al Oficiului Român pentru Imigrări (ORI) pentru anul 2009[37], în decembrie 2008 au fost eliberate un număr de 1.201 vize de studiu de către statul român. În anul 2012, ORI a eliberat 3.844 de vize de studiu, în condițiile în care, în 2011, au fost eliberate 3.736 vize de studiu. În figura de mai jos se poate observa evoluția anuală a acordării vizelor de studiu în România.

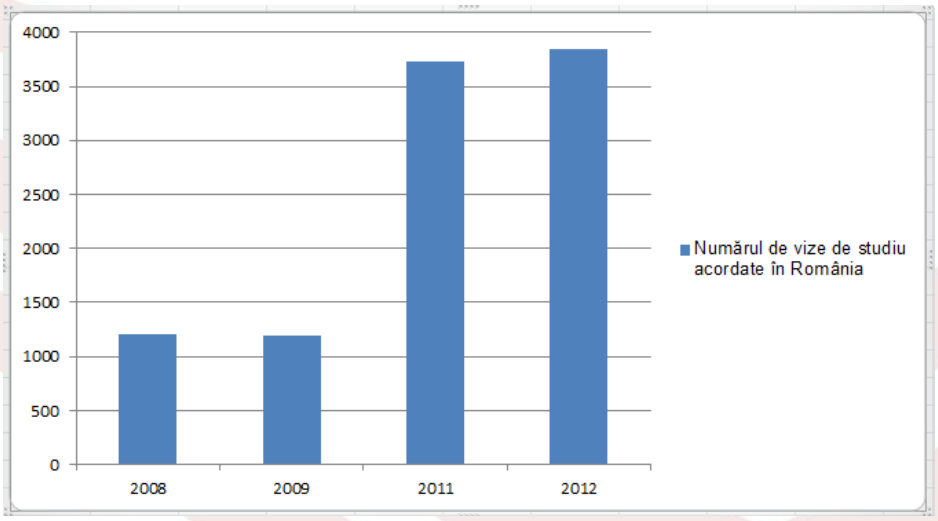

Figura 18 Evoluția anuală a acordării vizelor de studiu în România

Așa cum se poate observa și în figura de mai sus, în comparație cu anul 2009, în 2011 și respectiv 2012 numărul de vize de studiu acordate în România a crescut cu aproximativ 220 %.

În ceea ce privește angajarea în timpul studiilor, permisul de ședere pentru studii oferă dreptul la muncă numai cu program de 4 ore pe zi.

Viza științifică

”Viza științifică” a fost adoptată pentru cetățenii din țări terțe, care desfășoară activități de cercetare în România, pentru o perioadă mai lungă de trei luni. “Viza ştiinţifică” permite cetăţenilor statelor terţe de a intra, rămâne şi lucra în Uniunea Europeană pentru o perioadă mai mare de trei luni, în scopul derulării unui proiect de cercetare, cu acordul de primire în prealabil al unei organizaţii de cercetare din România.

Potrivit Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică, România a aplicat, din 2007, **Directiva 2005/71/EC** sau Directiva „Viza ştiinţifică”, care reprezintă unul dintre instrumentele comunitare menite să

[37] http://ori.mai.gov.ro/api/media/userfiles/FINAL%202009%20.pdf

ducă la accelerarea admisiei şi mobilităţii cercetătorilor din state terţe în spaţiul Uniunii Europene. Prin acestă decizie s-a dorit de asemenea și creşterea atractivităţii UE pentru cercetătorii din întreaga lume.

Astfel, viza de lungă şedere pentru activităţi de cercetare ştiinţifică se acordă străinilor în baza avizului Autorităţii Naţionale pentru Cercetare Ştiinţifică şi al Oficiului Român pentru Imigrări. Nu în ultimul rând, în baza acordului de primire din partea organizației de cercetare, autoritățile de imigrare eliberează permisul de şedere prin procedură accelerată care implică, după sine, dreptul titularului de a lucra în proiectul de cercetare respectiv. Cercetătorul este liber să se deplaseze în scopul derulării proiectului de cercetare.

Taxa de viză este de 120 de euro și se achită în statul în care este realizată solicitarea. În ceea ce privește dreptul de ședere temporară pentru activități de cercetare științifică, acesta se prelungește pentru perioada prevăzută în acordul de primire, dar **nu mai mult de 5 ani consecutiv**.

“ Posesorul unui permis de ședere eliberat de un alt stat membru, în scopul desfășurarii de activități de cercetare științifică, dacă se află pe teritoriul României, poate depune cerere pentru prelungirea dreptului de ședere temporară pe teritoriul României, fără a mai fi necesară obținerea în prealabil a unei vize de lungăsedere în acest scop. Permisul de ședere se acordă în baza avizului Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică.” [38]

Trebuie menționat că rapoartele ORI nu diferențiază, în categoria permiselor de muncă acordate de autoritățile române, pe cele pentru membrii comunității academice.

3. Intensificarea colaborărilor bazate pe parteneriate, în special cu state non-EHEA, menite să ducă la consolidarea învățământului superior și la dezvoltarea socio-economică a statelor membre EHEA, și nu numai. Colaborările vizează atât ministerele de resort, cât și instituții de cercetare și învățământ superior.

Nu se cunosc informații cu privire la numărul și tipul parteneriatelor încheiate. Informațiile identificate vizează acordul încheiat în anul 2008 între Guvernul României şi Guvernul Republicii Populare Chineze privind ”cooperarea bilaterală şi explorarea de noi mecanisme de colaborare şi parteneriat în domenii prioritare de interes comun în domeniul cercetării ştiinţifice, dezvoltării tehnologice şi al inovării”. **Acesta a fost dezvoltat în anul 2012** printr-un parteneriat bilateral între Ministerul Educației Naționale și Ministerul Învățământului din Republica Populară Chineză, valabil până la 31 decembrie 2014, ce prevede continuarea şi intensificarea relaţiilor dintre cele două state în domeniul învăţământului, la toate nivelurile.

4. Intensificarea dialogului privind politicile în domeniul învățământului superior, prin sporirea schimbului de idei și bune practici cu statele non-EHEA. Se recomandă participarea la diferite seminarii sau conferințe pe tematica Bologna, iar politicile să țină cont de specificul regional.

În pregătirea Conferinței Ministeriale a Procesului Bologna și a Bologna Policy Forum, România a organizat, în 2011, prima ediție a Conferinței cercetătorilor din cadrul Procesului Bologna, cu sprijinul Asociației Europene a Universităților (EUA) și a Comitetului Național Român pentru UNESCO. Conferința a reunit cercetători și experți internaționali în politici care privesc învățământul superior. Participanții la conferință au analizat Procesul Bologna din diverse perspective și au urmărit schițarea unui model ”dincolo de

[38] http://ori.mai.gov.ro/detalii/pagina/ro/Activitati-de-cercetare-stiintifica/76

Bologna" relevant nu doar la nivel european, dar și în contexte globale. Conferința de la București a reunit cercetările din domeniul învățământului superior în opt mari teme: principiile EHEA, procesul didactic, asigurarea calității, guvernanță, finanțare, diferențiere, mobilitate și previziuni asupra învățământului superior.

5. Promovarea recunoașterii calificărilor, ca un element cheie în facilitarea mobilităților din și către EHEA.

Potrivit datelor furnizate de Centrul Național de Recunoaștere și Echivalare a Diplomelor, în anul 2010 au fost procesate favorabil 880 de cereri de recunoaștere a actelor de studiu a cetățenilor UE, cu intenția de a studia în România. În 2011 numărul acestora a crescut la 1.369, în timp ce în 2012 situația CNRED înregistra 2.135 de astfel de solicitări avizate favorabil.

În ceea ce privește numărul de solicitări înregistrate de recunoaștere în vederea desfășurării de activități lucrative, situația arată astfel:

Tabel 24 Cereri înregistrate pentru recunoașterea actelor de studii a cetățenilor UE și non-UE, CNRED

Anul	Cetățeni UE	Cetățeni non-UE
2010	114	490
2011	122	718
2012	271	772

Analizând datele din tabelul de mai sus observăm că în comparație cu anul 2010, în anul 2012 s-a înregistrat o creștere semnificativă atât în ceea ce privește numărul de solicitări înregistrate de recunoaștere în vederea desfășurării de activități lucrative pentru cetățeni UE (creștere cu 137%), cât și pentru cetățeni non-UE (creștere cu 57,55%). Potrivit aceleiași surse un număr foarte mic dintre aceste cereri a fost respins, motivul principal pentru nesoluționarea favorabilă a cererilor fiind depunerea de dosare incomplete. De menționat că, la începutul anului 2012, Minsterul Educației Naționale a aprobat, la propunerea CNRED, Metodologia de recunoaștere a perioadelor de studii efectuate în străinătate, prin OMECTS 3223/ 08.02.2012. Potrivit metodologiei, "perioadele de studii efectuate în baza unor acorduri încheiate între instituţii de învăţământ superior acreditate din România şi instituţii de învăţământ superior acreditate din străinătate sau a unor programe internaţionale, cu excepţia perioadelor de studii ori de plasament efectuate în cadrul mobilităţilor Erasmus se recunosc de către universităţi în conformitate cu prevederile respectivelor acorduri sau programe de mobilităţi". La nivelul fiecărei instituții de învățământ superior acreditate se înființează centre de resurse de informare şi documentare (CRID), care au atribuții specificate în metodologie, în procedura de recunoaștere a perioadelor de studii.

Nu au fost identificate alte măsuri la nivel național care să sprijine acest angajament sau să pregătească tranziția de la un sistem centralizat de recunoaștere la nivel național la un sistem bazat pe principiul autonomiei instituționale.

5.4. Creșterea înțelegerii privind Procesul Bologna prin împărtășirea experiențelor în procesele de reformă cu regiunile vecine (Bergen, 2005);

Cea de-a treia ediție a Bologna Policy Forum a avut loc în București la data de 27 aprilie 2012. Acesta s-a concentrat pe crearea unui spațiu comun de discuții și colaborări prin conectarea sistemelor de învățământ superior de la nivel național, regional și global, aprofundând discuțiile pe următoarele patru teme: responsabilitate publică a învățământului superior la nivel național și regional, mobilitate academică la nivel global: măsuri stimulative și bariere, echilibre și dezechilibre, abordări globale și regionale pentru îmbunătățirea calității învățământului superior și contribuția reformelor din învățământul superior la creșterea șanselor de angajare a absolvenților.

Conform celor menționate în cadrul declarației de la Bologna Policy Forum, ediția a treia, cooperarea internațională în domeniul învățământului superior are un rol vital în dezvoltarea și menținerea societății coezive, durabile și deschise. Aceasta include un angajament ferm pentru învățământul superior, care contribuie în mod definitoriu la dezvoltarea democrației, respectarea drepturilor omului și la o creștere sustenabilă / durabilă, elemente necesare pentru ieșirea din criza economică la nivel global.

Declarația de la Bologna Policy Forum menționează următoarele: „conceptul (Bologna Policy Forum) ar trebui să fie în continuare îmbogățit și dus mai departe, în scopul de a maximiza potențialul său în direcția dialogului politic. A fost realizată o evaluare a evenimentului de la București, participanții fiind invitați să răspundă la câteva întrebari legate, printre altele, de direcțiile viitoare ale Forumului.

Referitor la tematicile promovate în cadrul următoarelor ediții ale Bologna Policy Forum, cei mai mulți participanți s-au declarat interesați de împărtășirea experiențelor naționale și regionale la nivelul învățământului superior, considerând că aceasta reprezintă o sursă de inspirație pentru toți cei implicați. În același timp, Forumul ar trebui să promoveze la nivelul statelor non-EHEA cele mai noi inițiative dezvoltate în cadrul Procesului Bologna. O serie de state și-au declarat disponibilitatea de a organiza diverse evenimente sub umbrela Bologna Policy Forum – conferințe, seminarii, training-uri, mese rotunde, etc. - pe teme cum ar fi: asigurarea calității, recunoaștere, cadrul calificărilor, servicii suport pentru studenți, angajabilitate, autonomia instituțiilor de învățământ superior, mobilitate. Unele dintre acestea au fost deja incluse în anexa Declarației adoptată la București.

În ceea ce privește organizarea Bologna Policy Foum alături de Conferințele Ministeriale EHEA, părerile exprimate au fost relativ divizate, subliniindu-se necesitatea organizării de forumuri anuale pe tematica educației, inovării și leadership-ului pentru îmbunătățirea dezvoltării sustenabile.

“Scopul nostru este de a consolida înțelegerea comună a obiectivelor și principiilor, a programelor europene din învățământul superior din zona EHEA,precum și pentru a încuraja schimburile active între EHEA și în alte părți ale lumii, și astfel sprijini și completa inițiativele în curs de desfășurare și eforturile de internationalizare la nivel instituțional și național.”[39]

Noul Guvern a trasat ca obiectiv în cadrul Programului de guvernare 2013 – 2016 în domeniul educației „dezvoltarea mecanismelor de cooperare internaţională cu ţări aflate îndificultate din punct de vedere al reformelor educaţiei, în special în ceea ce privește atingerea obiectivelor asumate prin iniţiativa Education for All, iniţiativă susţinută de ONU și coordonată la nivel global de UNESCO.”[40]

[39] http://www.ehea.info/Uploads/Documents/BPF%20Statement_27042012_with%20additional%20event.pdf
[40] Programul de guvernare 2013-2016

Mobilitate

Mobilitatea studenților, a cadrelor didactice și a cercetătorilor stă la baza Procesului Bologna, fiind reiterată în diverse asumări în toate comunicatele ministeriale și în ultima strategie adoptată la București „Mobilitate pentru o mai bună învățare". Atât la nivelul Procesului Bologna cât și la nivelul României nu există o definiție unanim acceptată a termenului de „mobilitate".
Principalele provocări care stau la baza îndeplinirii angajamentelor legate de mobilitate sunt următoarele:

- Recunoașterea studiilor;
- Eliminarea barierelor financiare în calea mobilității studenților și a cadrelor didactice;
- Facilitarea eliberării vizelor și a permiselor de muncă;
- Portabilitatea granturilor și a împrumuturilor;
- Flexibilitatea traseelor de învățare.

Prin comunicatul de la Leuven se adoptă o țintă clară în Procesul Bologna, și anume: **cel puțin 20% dintre cei care au absolvit învățământul superior trebuie să fi beneficiat de o perioadă de studiu sau de formare în afara granițelor, până în 2020**. Strategia "Mobilitate pentru o mai bună învățare" reiterează ținta de cel puțin 20% studenți mobili până în anul 2020.

Astfel, obiectivele concrete legate de mobilitate, setate prin Procesul Bologna, sunt următoarele:

- Portabilitatea totală a granturilor și a împrumuturilor de studiu;
- Ținta de mobilitate de 20% absolvenți mobili;
- Flexibilitatea sistemului de pensii pentru cadrele didactice;
- Acordarea de vize și permise de muncă;
- Crearea unei rețele de experți.

Obiective asumate

5.5. Portabilitatea totală a granturilor și a împrumuturilor naționale în EHEA (Berlin, Bergen, Londra, Leuven, București);

Acest angajament este reiterat și în strategia "Mobilitate pentru o mai bună învățare" adoptată la București: "Creșterea eforturilor pentru mobilitate mai echilibrată și mai activă cu țările non-EHEA. Statele sunt încurajate la: extinderea finanțării mobilității, portabilitate mai mare de subvenții, împrumuturi și burse oferite de statele membre, precum și îmbunătățirea schimbului de informații privind portabilitatea de subvenții și împrumuturi din EHEA".

Conform Legii Educației: "La admiterea în învăţământul superior de stat şi particular, pentru fiecare ciclu şi program de studii universitare, cetăţenii statelor membre ale Uniunii Europene, ai statelor aparţinând Spaţiului Economic European şi ai Confederaţiei Elveţiene pot candida în aceleaşi condiţii prevăzute de lege pentru cetăţenii români, inclusiv în ceea ce priveşte taxele de şcolarizare."

Totodată, "Recunoașterea studiilor efectuate de către aceștia în afara României se va realiza de către direcția de specialitate din cadrul Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, înainte de

înscrierea candidaților la concursul de admitere, fiecare candidat având obligația de a prezenta la înscrierea la concurs atestatul de recunoaștere a studiilor”.[41]

Trebuie însă menționat aici faptul că sistemul de împrumuturi nu este funcțional, în ciuda înființării Agenției de Credite și Burse de Studii (ACBS) și a prevederilor legale în acest sens. Totodată, legislația în vigoare nu menționează posibilitatea de portabilitate a împrumuturilor, acestea fiind totodată eligibile doar persoanelor care provin din familii cu venituri reduse iar valoarea împrumutului nu poate depăși 5000 lei.

Prin Legea Educației Naționale cadrele didactice, studenții și cercetătorii cu performanțe excepționale sunt sprijiniți prin granturi de studii sau cercetare la universități din țară și străinătate.

În cazul mobilității interinstituționale (în România) a personalului de cercetare “grantul urmează cercetătorul”. Acest lucru este garantat prin lege, fiind realizat prin metodologii elaborate de către autoritățile contractante. Conform legii, “titularul grantului răspunde public conform contractului cu autoritatea contractantă, de modul de gestionare al grantului”.[42]

Conform raportului “Portabilitatea granturilor și a împrumuturilor”[43] din anul 2007, rezultat al grupului de lucru din BFUG 2005-2007 - Portabilitatea granturilor și a împrumuturilor- au fost trasate câteva concluzii și recomandări ce vizează legislația existentă la nivel de EHEA și necesitatea unei colaborări cât mai strânse între statele EHEA. Grupul de lucru subliniază faptul că sunt puține reglementări pentru portabilitatea granturilor și împrumuturilor în zona EHEA.

Întrucât legislația UE prevede că o parte dintre studenții mobili din UE / SEE și Elveția care vor să studieze în una dintre aceste țări au dreptul să beneficieze de suport în țara-gazdă, în cele mai multe cazuri, studentul primește acest sprijin pe baza unui alt statut, de exemplu, acela de lucrător migrant. Aceste prevederi au un regim limitat de aplicabilitate, însă faptul că studenții pot beneficia de sprijin din partea țării gazdă conduce uneori la dublarea beneficiilor primite, dacă și țara de origine oferă la rândul ei facilități suport.

În general, atunci când studenții merg dintr-o țară în alta pentru studii, ei nu au dreptul la același sprijin ca și studenții din țara ce îi găzduiește. De aici și necesitatea de a sprijini studenții mobili, cu subvenții portabile și împrumuturi de la țara de origine, cu atât mai mult dacă statele au ca obiectiv susținerea studenților care vor sa studieze în afara țării. Introducerea sau extinderea portabilității granturilor și împrumuturilor este posibilă însă, în general, depinde de opțiunea și capacitatea fiecărei țări. Motivul pentru care statele ar putea ezita să pună în aplicare principiul portabilității granturilor și împrumuturilor este reprezentat de posibilele implicații financiare. Grupul de lucru a recomandat utilizarea cerințelor de rezidență, drept criteriu general de eligibilitate și ca statele să întreprindă acțiuni comune în vederea identificării și abordării situațiilor în care se pot sprijini reciproc cu privire la punerea în aplicare a sistemelor naționale de portabilitate pentru studenții care studiază în străinătate. Principala recomandare este ca țările partenere Bologna să formeze o rețea pentru a se ajuta reciproc cu punerea în aplicare a portabilității granturilor și a împrumuturilor.

[41] Referință: O.M. 3313/2012 privind cadrul general de organizare și desfășurare a admiterii în ciclurile de studii universitare de licență, master și de doctorat pentru anul universitar 2012-2013http://legestart.ro/Ordinul-3313-2012-cadrul-general-organizare-desfasurare-admiterii-ciclurile-studii-universitare-licenta-master-doctorat-anul-universitar-2012-2013-(NjAyNzUw).htm
[42] LEN 1/2011, cap.VIII, art.191, al.2
[43] Raport Portability of grants and loans – (Report to the Bologna Follow Up Group), p. 28-29, 2007

O astfel de rețea care lucrează și pe această zonă este NESSIE - Network of Experts on Student Support in Europe - substructură a Bologna Follow-Up Group (BFUG).

Țările UE în care portabilitatea granturilor este parțială sau totală sunt: Austria, Danemarca, Germania, Irlanda, Lituania, Olanda, Scoția și Suedia. [44]

5.6. În 2020, cel puțin 20% dintre absolvenții învățământului superior, trebuie să fi beneficiat de o perioadă de studiu sau formare în afara granițelor (Leuven, 2009, București, 2012);

Date generale la nivel internațional

Conform Institutului de Statistică al UNESCO, numărul global al studenților mobili a crescut la 3,4 milioane studenți în 2009 de la 2,1 milioane studenți în 2002. În figura de mai jos se observă că cele patru destinații predilecte la nivel mondial sunt SUA, UK, Australia și Canada. Aceasta din urmă a avut o creștere sesizabilă din 2002 până în 2009. Cele mai recente date din partea Institute of International Education (IIE Open Doors 2011) arată o creștere de 4,7% (de la 690.923 la 723.277) pentru înscrierile studenților la nivel internațional în anul academic 2010-2011 comparativ cu anul academic anterior. [45]

[44] http://www.aic.lv/bolona/2005_07/Reports/Reportportabilityworkinggroupfinal.pdf, p 31
[45] 2012, Rahul Choudaha - Director, Li Chang - Research Associate „Trends in International Student Mobility", p6

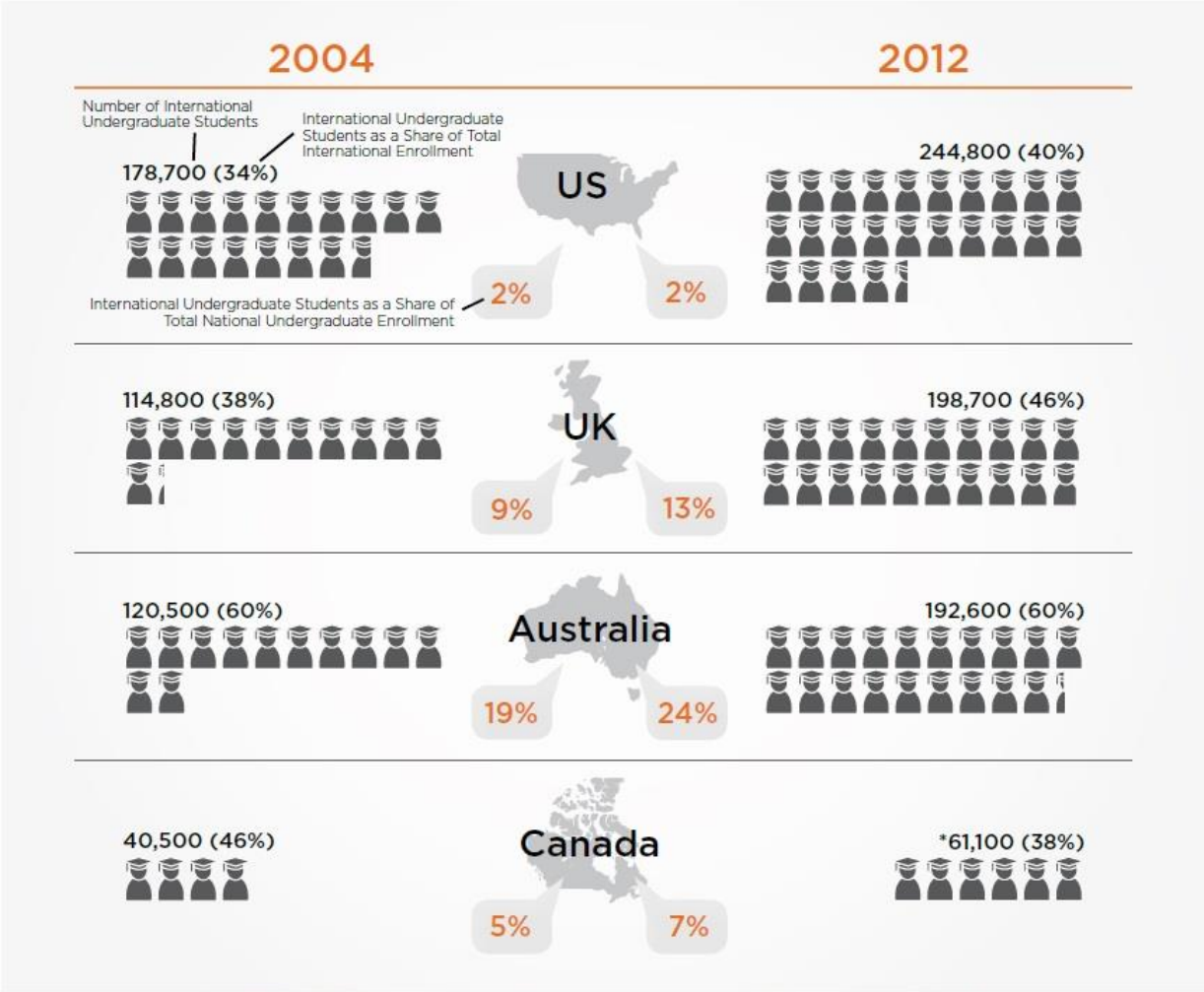

Reading instructions: In 2012, 244,800 international students studied in undergraduate programs in the U.S., which accounted for 40 percent of all international students and two percent of total national (domestic and international) enrollment in undergraduate programs. Sheer numbers are rounded off to the nearest hundred. *Canada figures of 2012 refer to the 2010-11 academic year. Source: Institute of International Education (IIE); Higher Education Statistics Agency (HESA); Department of Education, Employment and Workplace Relations (DEEWR), Statistics Canada (SC). See Note 8 for sources and definitions of population.[8]

Figura 19 Cele patru destinații predilecte pentru mobilități la nivel global. Trendurile comparative la încrierea în licență la nivel international, 2004-2012; Procentul studenților internaționali din totalul înscrierilor per ansamblu, pe țări gazde/țări de destinație

Conform studiului "International Student Mobility Trends 2013: Towards responsive recruitment strategies" și a datelor furnizate de către Institutul UNESCO populația studenților internaționali a ajuns la aproape 3,6 milioane la nivel mondial. În comparație cu 2004, în anul 2010 numărul studenților internaționali a avut o creștere de aproape 50% (2,5 milioane studenți în 2004). Cei patru actori cheie de la nivel internațional sunt SUA, Anglia, Australia și Canada. După cum se poate observa și din figura de mai sus, în fiecare țară dintre cele patru s-a înregistrat o creștere a numărului studenților internaționali de aproximativ 36% – 73% în perioada 2004 – 2012. Procentul studenților internaționali înscriși la licență din cele patru țări amintite din totalul studenților internaționali înscriși la studii la nivel național este de 40% în SUA, 46% din Anglia, 60% din Australia și respectiv 38% din Canada.

În ceea ce privește zona EHEA, conform unui studiu realizat de ACA în 2006, in perioada 2006-2007 aproximativ 1,5 milioane studenți cu naționalitate străină s-au înmatriculat la studii în regiunea Europa 32[46]. Acest număr reprezintă mai mult decât jumătate dintre studenții care au studiat în străinătate la nivel global (50,9 %). Procentul de studenți internaționali a rămas constant încă din perioada 1998-1999 (50,3%), ceea ce relevă atractivitatea spațiului european, în condițiile creșterii numărului absolut de studenți mobili la nivel global și a atracției pentru țările emergente.

Același studiu al ACA din 2006 arată că din numărul total de 1,5 milioane studenți străini care studiază in regiunea Europa-32, 58% dintre studenți sunt din tări terțe (non-EU – 32). Numai 38% dintre studenții străini cu naționalitate din regiunea EU-32 studiază în zona EU-32 în alte țări decât țara de origine. Așa cum se poate observa și în figura de mai jos, 3% dintre studenții care studiază în regiunea EU-32 au naționalitatea necunoscută.

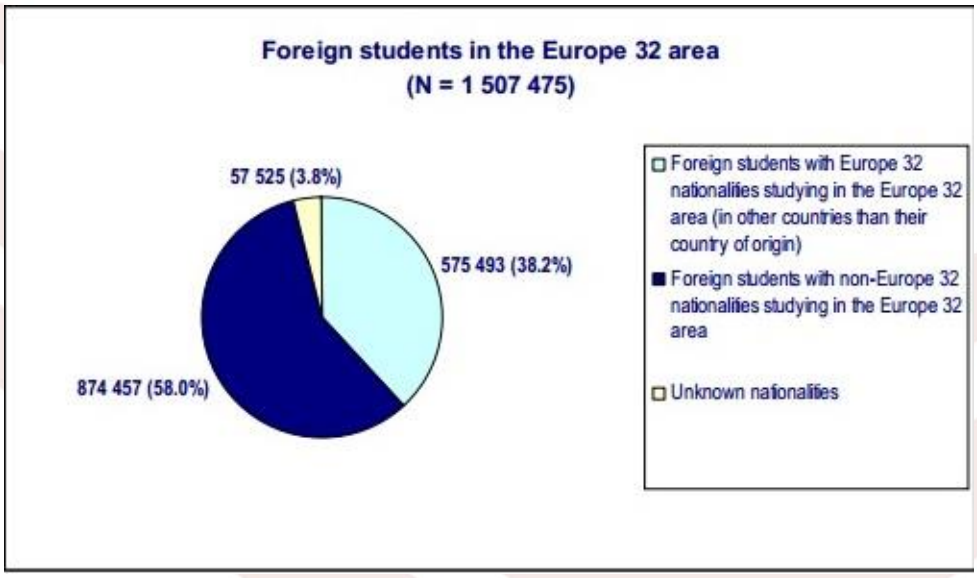

Figura 20 Studenți străini din zona EU 32 în funcție de regiunea de origine

De asemenea, în Europa, conform unui studiu realizat în septembrie 2012 de către Comisia Europeană "The Erasmus Program 2010-2011. A statistical overview",[47] numărul studenților mobili din UE în anul academic 2010-2011 a fost de 231.408 studenți, cu 8,5% mai mulți decât în anul 2009-2010. **Țările care au trimis cei mai mulți studenți în mobilități** de studiu sunt: Spania, Franța, Germania, Italia și Polonia. Pe de altă parte **topul țărilor gazdă ale studenților mobili** sunt: Spania, Franța, Germania, Anglia și Italia. În figura din anexa 1 se evidențiază numărul studenților incoming și outgoing în funcție de țara de origine pentru anul academic 2010-2011.

În ceea ce privește situația mobilității studenților din România, nu există o bază de date centralizată cu numărul și țara în care aceștia și-au desfășurat perioada de mobilitate. În luna mai a anului 2011 a fost publicată lista instituţiilor de învăţământ superior participante la procesul de colectare a datelor şi a informaţiilor, în vederea clasificării universităţilor. Pe baza datelor declarate de către universităţi, în anul universitar 2009-2010 România a avut un număr total de 980.234 de studenţi atât în universităţile de stat,

[46] www.ec.Europe.eu/education/study-in-europe
[47] http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1011/report.pdf

cât şi în cadrul celor private. Analizând aceleaşi date furnizate de către universităţi, numărul total de studenţi români plecaţi peste granițe prin intermediul programelor de mobilitatea fost de 4.768 atât din cadrul universităţilor de stat, cât şi din cadrul universităţilor private.

În anul 2011, pentru finanţarea mobilităţilor Erasmus au candidat 68 de universităţi, dintre care 66 au fost considerate eligibile. Dintre acestea, în cazul a numai în 43 dintre ele s-a solicitat finanţare pentru toate cele 4 tipuri de mobilităţi Erasmus:

- Mobilităţi studenţeşti pentru studii (SMS);
- Mobilităţi studenţeşti pentru plasament (SMP);
- Mobilităţi de personal- Misiuni de predare (STA);
- Mobilităţi de personal – Formarea porsonalului (STT).

Din cele 66 de instituţii cu candidaturi considerate eligibile au solicitat finanţare pentru mobilităţi studenţeşti pentru studii, 65 de instituţii (cu o instituţie mai mult decât în anul 2010), iar numărul total de mobilităţi estimate este de 7435. Bugetul total alocat României pentru programul Erasmus a crescut în anul 2011 cu 12,43% faţă de anul 2010 (12.784.958,29 Euro în 2010 şi 14.374.547,25 Euro în 2011). Suma minimă de care a putut beneficia un student participant la o mobilitate de studiu a fost de 275 Euro/lună.[48]

Mobilități outgoing pentru studenți

Dupa cum a mai fost menționat, România nu are **o evidenţă clară** a studenților care au avut parte de o perioadă de mobilitate, la nivel național existând diferite rapoarte, studii și serii statistice care pleacă de la definiții diferite ale mobilitații in sensul categoriilor de studenti incluși și de la momente de referință diderite.

Conform datelor furnizate in procesul clasificării universităţilor şi a ierarhizării programelor de studiu:

- 0,49% din totalul studenților raportați au beneficiat de credite transferabile de la o universitate din străinătate. Evoluția numărului total de studenți care au beneficiat de mobilități, este următoarea:

Tabel 25 Mobilități studențești(outgoing): numărul studenților înmatriculați la toate programe de studii ale unor instituții deînvățământ superior din străinătate, pe o perioadă de cel puțin 3luni.

Mobilități studențești (outgoing): numărul studenților înmatriculați la toate programe de studii ale unor instituții de învățământ superior din străinătate, pe o perioadă de cel puțin 3 luni					
	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Total mobilități outgoing	3494	3734	3613	4029	4768
Procent din total studenți	0,40%	0,39%	0,33%	0,37%	0,49%

- Defalcat pe cicluri de studii numărul studenților înmatriculați la programe de studii ale unor instituții de învățământ superior din străinătate, pe o perioadă de cel puțin 3 luni (pe toate ciclurile de studii) a

[48] Raport ANPCDEFP 2011

avut o creștere cu 36.46 % (1274 studenți) față de anul 2005-2006, când s-au înregistrat 3494 de studenți mobili.

Tabel 26 Numărul studenților înmatriculați la programe de studii ale unor instituții de învățământ superior din străinătate, pe o perioadă de cel puțin 3 luni (pe toate ciclurile de studii)

	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Licență	2799	3041	2995	3152	3202
Master	548	521	466	655	972
Doctorat	147	172	152	222	594
Total	3494	3734	3613	4029	4768

Conform raportului asupra implementării programului de învățare pe tot parcursul vieții publicat de către Agenția Națională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDEFP)[49]:

- **în anul 2011** un număr de **3503 studenți** au beneficiat **de burse Erasmus**;
- **numărul persoanelor** (studenți și profesori) care au beneficiat de mobilităţi în cadrul exerciţiilor (mobilități studențești pentru studii - SMS, mobilități studențești pentru plasament - SMP, mobilități de personal-misiuni de predare- STA, mobilități de personal- formarea personalului-STT) încheiate în anul 2011 este de 17.245.[50]Mobilităţile studenţeşti pentru plasament au fost solicitate de către 47 de instituţii (cu 3 instituţii mai mult decât în anul 2010). Au fost aprobate 1524 mobilităţi. În cazul mobilităților studențesti de studiu numărul studenților în diferite țări gazdă este prezentat în figura de mai jos:[51]

[49]Referință: Raport asupra implementării Programului de învățare pe tot parcursul vieții, 2011http://www.anpcdefp.ro/userfiles/Raport_2011.pdf
[50]Raport ANPCDEFP 2011 p 10
[51]Raport ANPCDEFP 2011

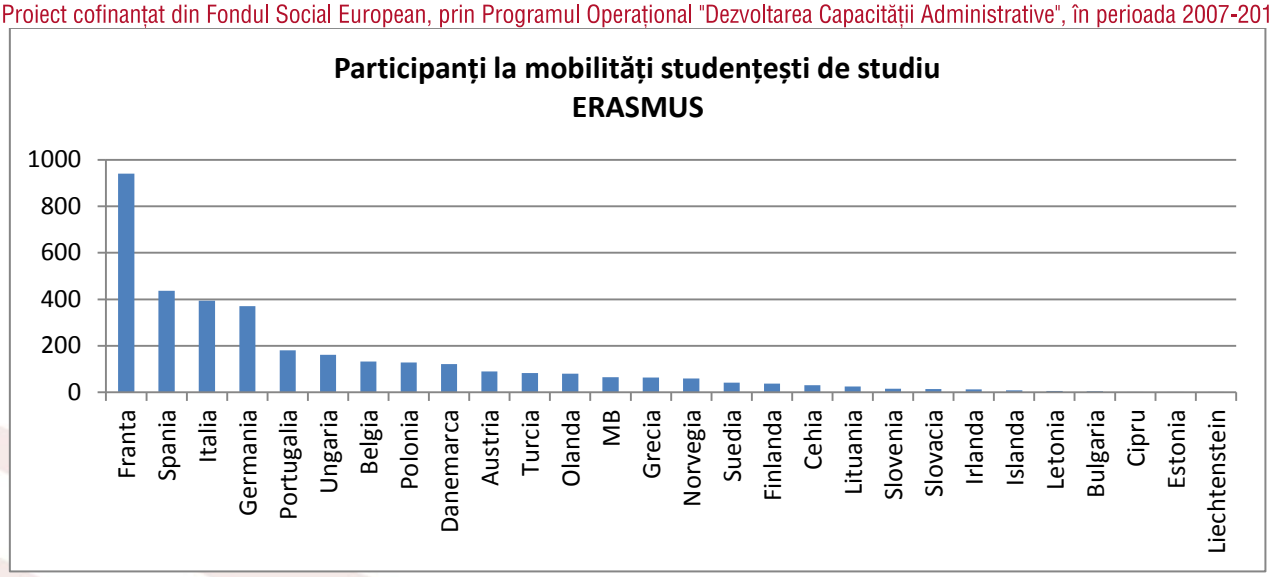

Figura 21 Numărul studenților participanți la mobilități studențești de studiu Erasmus după țara gazdă perioada 2010-2011, Raport anual ANPCDEFP

În concluzie, conform Raportului ANPCDEFP din anul 2011, "luând în considerare numărul total al studenţilor din ţară, mobilităţile estimate reprezintă implicarea în mobilităţi a 1% dintre studenţi iar dacă se ţine cont de numărul total al studenţilor din universităţile care primesc finanţare Erasmus atunci mobilităţile estimate implică 1.16% dintre studenţi".[52]

Conform Eurostudent (2008)

- 6% dintre studenții români intervievați raportează că au studiat în străinătate (procentul este diferit de cel anterior, deoarece, în acest caz, sunt numărați și studenții care au studiat pentru un întreg program de studiu la o universitate din afara țării). Și în acest caz, procentul este printre cele mai scăzute din Europa.

Conform datelor furnizate de Institutul de Statistică UNESCO și organizația EDUCATIVA[53]

- la începutul anului 2012, numărul studenților/tinerilor care au plecat în străinătate pentru un întreg ciclu academic în anul 2011-2012 este 25.962 studenți.

- "Înainte de intrarea României în UE, 21.785 de studenți studiau în străinătate pentru un întreg ciclu academic. Începând cu anul 2009, numărul celor care studiază pentru un întreg ciclu academic în străinătate a crescut cu aproximativ 9% și este prognozată o creștere de până la 19% până în 2013, ajungând la aproape 26.000 de studenți.

Cu toate că numărul de studenți români care pleacă în fiecare an pentru studii (ciclu întreg) în străinătate crește, putem observa o schimbare semnificativă în dinamica pieței. Politicile de schimbare prin care se oferă ajutor financiar crescut au dus la o creștere masivă a numărului de studenți care aleg Marea Britanie, Danemarca, Țările de Jos sau Suedia, atât la nivel de licență cât și la studii postuniversitare. De asemenea,

[52] Raport ANPCDEFP 2011, p 53 - http://www.anpcdefp.ro/userfiles/Raport_2011.pdf
[53] http://www.riuf.ro/20112012raportriuf_2811.pdf

numărul studenților români care studiază în Spania și Italia a crescut semnificativ, întrucât aceștia își urmează familiile care s-au stabilit acolo pentru a lucra. "[54]

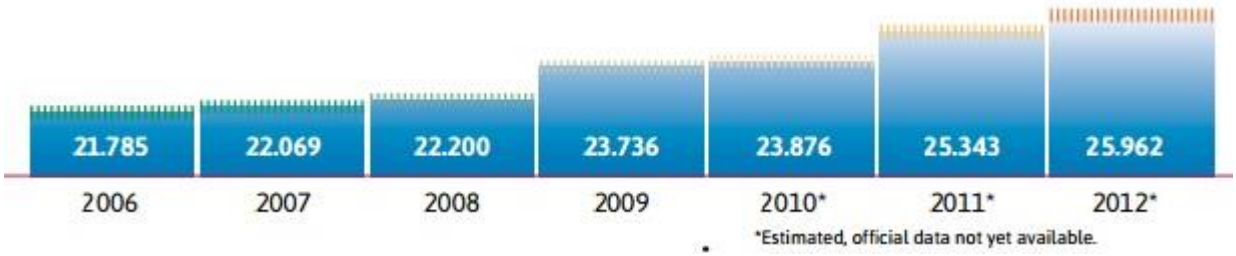

Figura 22 Numărul total al studenților care studiază un întreg ciclu academic în străinătate. Sursă Institutul de Statistică UNESCO

În ceea ce privește numărul studenților străini care aleg să studieze la o universitate din România, este mult mai mic decât numărul studenților români care beneficiază de o perioadă de mobilitate în străinătate raportul indicând ca la 35 studenti care beneficiază de o perioadă de mobilitate în străinătate doar 10 studenti străini aleg să studieze la o universitate din România.

Mobilități incoming pentru studenți

În ceea ce privește mobilitățile incoming pentru studenți, conform datelor furnizate de către universități, numărul studenților care au venit în România la studii temporar pentru anul 2009 – 2010 este 1359 de studenți dintre care 1174 la ciclul licență, 153 la masterat și 32 la doctorat.

Numărul studenților mobili incoming de la licență reprezintă 86.38 % din totalul studenților incoming.

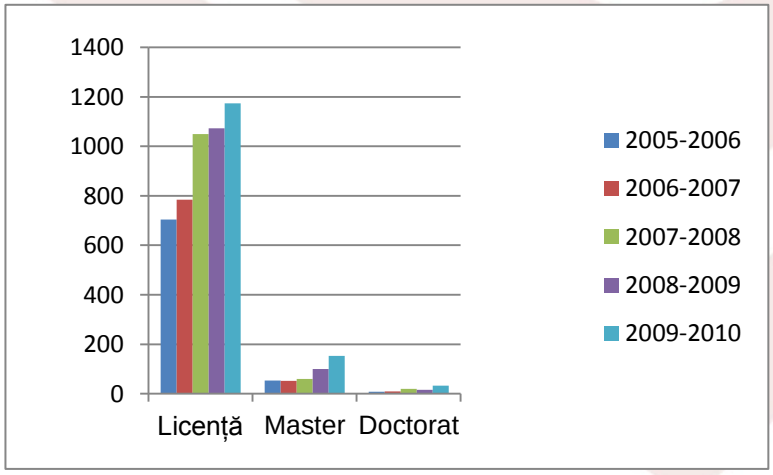

Figura 23 Studenți incoming (temporar), Procesul clasificării universităţilor şi a ierarhizării programelor de studiu

Procentul studenților incoming din numărul total de studenți mobili, îl putem observa în tabelul de mai jos.

[54] http://www.riuf.ro/20112012raportriuf_2811.pdf

Tabel 27 Mobilități studențești (incoming): numărul studenților proveniți de la instituții de învățământ superior din străinătate, înmatriculați temporar, pentru o perioada de cel puțin 3 luni, în universități din România, procesul de clasificăre

	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Total mobilități incoming	765	845	1128	1189	1359
Procent din total studenți mobili	17.96%	18.45%	23.79%	22.79%	22.18%

Analizând datele din tabel putem observa o creștere anuală a procentului de mobilități incoming din numărul total de studenți mobili cu 1-5 procente.

Statul român încurajează etnicii români să studieze în România printr-o serie de politici și programe. Deși etnicii români pot fi considerați străini din prisma internaționalizării, întrucât aceștia vin să studieze într-o altă țară decât cea în care locuiesc, etnicii români nu sunt tratați ca străini de către universitățile din România pentru că studenții vorbesc limba română. Începând cu anul academic 2002 – 2003, Guvernul român oferă anual burse de studiu special pentru etnicii români din Republica Moldova. Cooperarea în domeniul educației dintre România și Republica Moldova a început în urma semnării unui acord între cele două state din anul 1992. De asemenea, politicile Guvernului Român sunt mai degrabă o încercare a României de a integra etnicii români și mai puțin o politică de internaționalizare.

Numărul studenților care studiază în România, în toate ciclurile de studiu a înregistrat creșteri de 85,83% ajungând în anul universitar 2009-2010 la 8697. La această valoare se adaugă și numărul de etnici români înmatriculați prin programele guvernamentale destinate acestora, număr ce a variat anual nesemnificativ.

Așadar, în comparație cu anul 2005-2006, pentru numărul de etnici români înmatriculați prin programele guvernamentale în anul universitar 2009-2010 s-a înregistrat o creștere de 11,68% (799 studenți). În ceea ce privește numărul de studenți străini înmatriculați în România în perioada 2005 – 2006, numărul acestora a fost de 4680 pe toate ciclurile de studiu.

Tabel 28 Mobilități studențești (incoming): numărul studenților străini înmatriculați la universități din România. Sursă: Procesul clasificării universităţilor şi a ierarhizării programelor de studiu

	2005-2006	**2006-2007**	**2007-2008**	**2008-2009**	**2009-2010**	**2012-2013**
Total studenți străini	4.680	5.632	6.672	8.021	8.697	10.903
Total studenți înmatriculați prin programele guvernamentale destinate etnicilor români (e.g. Moldova, Ucraina, Bulgaria etc.)	6.042	6.442	6.485	6.175	6.841	8.405
Total	10.722	12.074	13.157	14.196	15.538	19.308

În anul universitar 2012-2013 s-a înregistrat o creștere a numărului studenților străini cu 25,36% față de anul universitar 2009-2010. La această valoare se adaugă numărul de etnici români înmatriculați prin programele guvernamentale destinate acestora care a crescut cu 22.86% față de anul universitar 2009-2010.

Conform datelor furnizate de către Ministerul Educației Naționale, pentru anul universitar 2012- 2013 situația mobilităților studențești (incoming) se prezintă conform tabelului de mai jos:

Tabel 29 Mobilități studențești (incoming) an universitar 2012-2013. Sursă M.E.N.

An 2012 - 2013	Licență	Master	Doctorat	Cursuri specializate + rezidențiat
Studenți străini	10.168	434	301	488
Etnici români	7.277	1.029	99	257
Total	17.445	1.463	400	745

Numărul total al studenților străini împreună cu etnicii români pentru anul universitar 2012-1013, pe toate ciclurile, fără cursuri de specializare și rezidențiat, este de 19.308. În comparație cu anul 2009-2010, numărul studenților străini mobili împreună cu etnicii români a crescut cu 24,26%.

În ceea ce privește țările de proveniență ale studenților străini înmatriculați în România pentru anul universitar 2012-2013, figura 7 prezintă o statistică care cuprinde țările de proveniență (de la 100 de studenți în sus) pentru toate ciclurile de studii:

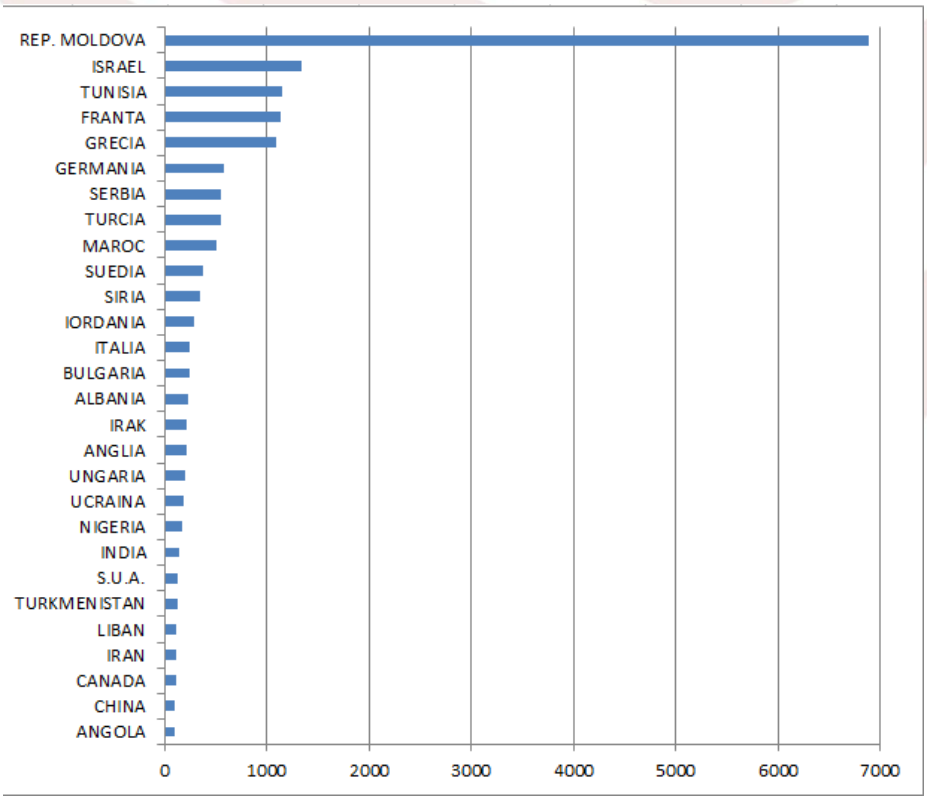

Figura 24 Țările de proveniență ale studenților străini pentru anul universitar 2012-2013

Dacă privim repartizarea țărilor de proveniență după următoarea clasificare (de la 100 studenți la aprox. 7000), putem spune:

- în topul țărilor UE de proveniență a studenților străini pentru anul universitar 2012 – 2013 se află următoarele state: Franța, Grecia, Germania, Turcia, Suedia, Italia, Anglia.
- În topul țărilor de proveniență a studenților străini pentru anul universitar 2012 – 2013 din vecinătatea Românieise află următoarele state: Republica Moldova, Serbia, Bulgaria, Ungaria, Ucraina.
- În topul țărilor non-UE de proveniență a studenților străini pentru anul universitar 2012 – 2013 se află următoarele state: Tunisia, Turcia, Albania.
- În topul țărilor non-UE depărtate de proveniență a studenților străini pentru anul universitar 2012 – 2013 se află următaorele state: Israel, Maroc, Iordania, Irak, Nigeria, India, SUA, Turmekistan, Liban, Iran, Canada, China, Angola.

De asemenea, situația numărului de locuri subvenționate de stat în anul academic 2012-2013 pentru Republica Moldvova, țări învecinate și diaspora pentru etnicii români se poate regăsi în umătorul tabel:

Tabel 30 Repartizarea globală pe țări a numărului de locuri subvenționate de stat în anul școlar/universitar 2012 – 2013 a etnicilor români. Sursă H.G. nr. 549/2012 privind aprobarea cifrelor de școlarizare pentru învățământul preuniversitar și superior de stat

	Țara	Număr de locuri cu bursă	Numar de locuri fără bursă
Învățământ superior - Licență	Republica Moldova -absolvenți de liceu cu diplomă de Bacalaureat din România	300	200
	Republica Moldova - absolvenți de liceu cu diplomă de Bacalaureat din Republica Moldova dintre care:	700	1600
	Absolventi ai liceelor cu predare in limba română din raioanele de est ale Republicii Moldova	70	
	Țări învecinate si diaspora		
	Albania	100	5
	Bulgaria	65	40
	Macedonia	29	1
	Serbia	200	100
	Ungaria	100	100
	Ucraina	6	9
	Diaspora		100
	Israel		50

	TOTAL General locuri pentru studii universitare licență	1500	2205
Master	Republica Moldova	250	300
	Țări învecinate și diasporă	73	
	Ucraina	40	270
	TOTAL locuri pentru studii de masterat	363	570
Rezidențiat	Republica Moldova	25	0
	Țări învecinate și diasporă	102	
	Ucraina	10	0
	TOTAL locuri pentru studii de rezidențiat	137	0
	TOTAL GENERAL locuri pentru studii de masterat si rezidențiat	500	570
Doctorat	Republica Moldova	25	100
	Țări învecinate și diasporă	25	20
	Ucraina	10	0
	TOTAL locuri pentru studii de doctorat	50	120

Conform tabelului de mai sus, numărul etnicilor români cu locuri subvenționate de stat care au beneficiat de bursă în anul universitar 2012 – 2013 (universitar și postuniversitar) este de 2050, iar numărul celor fără bursă este de 2895. Numărul locurilor fără bursă este mai mare cu 41% decât numărul locurilor cu bursă. Se poate observa de asemenea faptul că pentru studii postuniversitare de rezidențiat nu există locuri fără bursă pentru etnicii români. Cele mai multe locuri alocate atât cu bursă, cât și fără, sunt la nivel de licență. Numărul de locuri cu bursă pentru masterat, rezidențiat și doctorat este cu 63% mai mic decât al locurilor cu bursă de la nivel licență.

Cele mai multe locuri cu bursă sunt alocate pentru etnicii români din Republica Moldova, locurile cu bursă pentru țări învecinate și diaspora fiind cu aproximativ 33% mai puține decât cele alocate pentru Republica Moldova din totalul aferent locurilor de la licență, respectiv cu 45% mai puține decât cele alocate pentru Republica Moldova din totalul aferent masteratului, rezidențiatului și doctoratului.

Programe de mobilitate incoming pentru cadre didactice

În ceea ce privește cadrele didactice din străinătate care au venit în România pentru activități de predare în anul 2010 numărul lor a ajuns la 554 înregistrând o creștere de 30,77 % față de anul 2006 când au venit 416 cadre didactice. Aceste date există numai pentru ciclul de studii licență.

Tabel 31 Mobilitatea cadrelor didactice (incoming): numărul membrilor personalului de predare și de cercetare științifică atras de la universități din străinătate, pentru activități de predare (pentru o perioadă echivalentă cu cel puțin un semestru), Procesul de clasificare

An	2006	2007	2008	2009	2010
Licență	416	440	527	540	554

Tabel 32 Personal angajat din străinătate: numărul cadrelor didactice și de cercetare care provin de la instituții din alte state membre ale Uniunii Europene sau din cadrul OECD angajate la programele domeniului de studii evaluat (licență).Sursă: Procesul clasif

An	2006	2007	2008	2009	2010
Număr	405	394	430	446	405

Alte date referitoare la cadrele didactice venite în programe de mobilitate în România nu au fost identificate. La nivel național nu a fost identificată o centralizare a țărilor din care provin aceste cadre didactice.

Programe de moblitate outgoing pentru cadre didactice

Printre programele de mobilitate outgoing pentru cadre didactice se remarcă programul Erasmus și programul CEEPUS. Cel din urmă impune cadrelor didactice care beneficiază de burse în cadrul Programului o normă de predare, de minimum 6 ore pe săptămână.

Conform datelor furnizate de către universități

- numărul membrilor personalului de predare si de cercetare științifică, care au beneficiat de programe de mobilitate internațională a fost de 6149 în perioada 2009-2010. În comparație cu perioada 2005-2006 s-a înregistrat o creștere de 25,67% (1256), numărul membrilor personalului de predare si de cercetare științifică fiind de 4893.

Tabel 33 Numărul membrilor personalului de predare si de cercetare științifică, care au beneficiat de programe de mobilitate internațională, procesul de clasificare

	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Personal de predare și de cercetare cu normă de bază	4.535	5.306	6.113	5.283	5.481
Personal aflat în relații contractuale de muncă pe perioadă determinată cu universitatea	358	359	458	444	668
Total	4.893	5.665	6.571	5.727	6.149

Conform Agenției Naționale pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDEFP)

- din anul 2011, 66 de instituții (cu o instituţie mai mult decât în anul anterior) au solicitat mobilităţi de personal cu misiuni de predare. Au fost aprobate 2573 de mobilităţi. 56 de instituţii (cu 4 instituţii mai mult decât în anul 2010) au solicitat mobilităţi de personal pentru formarea personalului. Numărul

mobilităţilor aprobate a fost de 1198.[55] În concluzie, conform Raportului ANPCDEFP din anul 2011, în cazul cadrelor didactice procentul participării la mobilităţi Erasmus estimate este de 12,21%.[56]În cazul mobilității personalului universităților, țările în care s-au derulat misiunile de predare și /sau activitățile de formare a personalului în perioada 2010-2011 sunt următoarele:

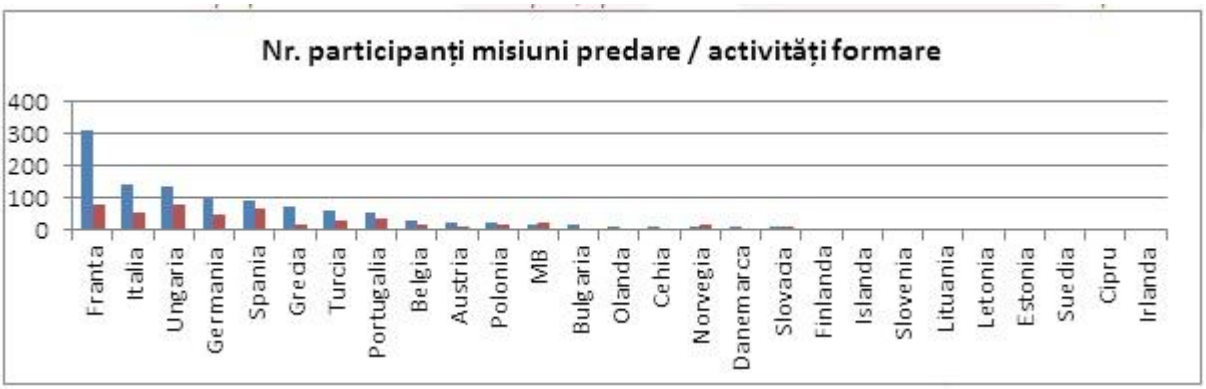

Figura 25 Țările în care s-au derulat misiunile de predare și activitățile de romare a personalului perioada 2010-2011, raport anual ANPCDEFP

După cum se poate observa țările de destinație preferate de către personalul universităților sunt Franța, Italia, Ungaria, Germania, Spania și Grecia. Explicația pentru alegerea acestor tări ar putea fi o mai bună cunoașterea a limbii de comunicare, fie din motive istorice, fie din motive de poziționare geografică. România este o țară francofonă, având tradiție în învățarea limbii franceze încă din secolul al XIX-lea. Italiana este de asemenea, alături de limba franceză, spaniolă și româna, o limbă latină.

Alte tipuri de mobilități de scurtă durată

Numărul membrilor personalului de predare si de cercetare științifică, cu normă de bază în universitate, precum și al persoanelor aflate în relații contractuale de muncă pe perioadă determinată cu instituția de învățământ superior (doctoranzi, post-doctoranzi, personal academic asociat) care au participat la școli de vară / iarnă internaționale sau echivalentul acestora este de 1711 în anul 2010, cu peste 64% mai mult decât în anul 2006, când au fost 1038, **conform datelor furnizate de către universități**.

Numărul studenților care au participat la școli de vară / iarnă internaționale sau echivalentul acestora este de 4272 de studenți în 2010 față de 2430 de studenți în anul 2006 (**numărul studenților a crescut cu 75,8%** față de anul 2006).

5.7. Structurile de carieră trebuie sa fie adaptate astfel încât să faciliteze mobilitatea profesorilor, a tinerilor cercetători și a altor tipuri de personal (Leuven, 2009);

Angajamentul este reiterat și în ”Strategia pentru mobilitate” adoptată la București (2012), în care se reamintește de necesitatea ca instituțiile de învățământ superior să ia în considerare mobilitatea și competențele personalului academic, oferindu-le recunoașterea formală de competențe dobândite în străinătate, cât și stimulente pentru participarea la programele de mobilitate și asigurarea unor condiții de muncă de calitate pentru cadrele didactice mobile.

[55]Raport ANPCDEFP 2011
[56]Raport ANPCDEFP 2011 p 59

În ceea ce privește mobilitatatea profesorilor, a cercetătorilor și a personalului administrativ, Legea Educației Naționale încurajează în special cadrele didactice în aplicarea pentru mobilități pe cercetare, predare ș.a.m.d. în străinătate, postul acestora fiind rezervat pentru perioada aferentă stagiului de mobilitate.

Totodată, legislația încurajează realizarea practicii din cadrul masterului didactic în străinătate prin intermediul unui program al UE, componenta dedicată formării inițiale a profesorilor, perioada certificată prin documentul Europass Mobilitate[57]. **Cu toate acestea, realizarea masteratelor didactice a fost amânată potrivit OMECTS nr.5745/2012[58].**

Nu s-au identificat alte măsuri care să asigure accesul corespunzător la securitate socială sau mențiuni referitoare la portabilitatea pensiilor și a drepturilor suplimentare la pensii pentru personalul mobil.

5.8. Este responsabilitatea individuală a guvernelor de a facilita acordarea de vize de ședere și de muncă. Acolo unde aceste măsuri sunt în afara competențelor noastre ca miniștri ai educației superioare, ne asumăm că vom lucra cu guvernele responsabile pentru progresul ferm în acest domeniu (Londra, 2007);

Acest aspect a fost detaliat anterior, la punctul 5.3.

5.9. Convenim să construim o rețea de experți naționali care să împărtășească informații și să ajute la identificarea și depășirea obstacolelor în privința portabilității granturilor și a împrumuturilor (Londra, 2007);

În perioada 2005 – 2007, România a fost reprezentată în grupul de lucru al BFUG - Portability of Grants and Loans. Mai mult, reprezentantul României a fost Chair în cadrul grupului de lucru BFUG "International Openness" în perioada 2010 -2012. România este Co-Chair al NESSIE pentru perioada septembrie 2011 – 2013, rețeaua înființată conform angajamentului de la Londra, iar UEFISCDI a organizat ultima întâlnire anuală a rețelei la București. România este de asemenea reprezentată în prezent și în cadrul grupului de lucru „Mobilitate și internaționalizare" â. Grupul a fost creat pentru a contribui la implementarea strategiei EHEA "Mobilitate pentru o mai bună învățare" adoptată în cadrul Conferinței ministeriale de la București în 2012.

Deși există experți care au abordat individual problematica obstacolelor în privința portabilității granturilor și a împrumuturilor, nu a fost identificată o rețea în acest sens.

5.10. Adoptăm strategia " Mobilitate pentru o mai bună învățare" (București, 2012);

Principalele **puncte noi** ale strategiei de la București care nu reiterează angajamentele precedente din cadrul comunicatelor ministeriale sunt:

- Adoptarea și implementarea, de către fiecare stat membru, de strategii naționale care vizează internaționalizarea și mobilitatea, cu obiective concrete și măsurabile.

[57] Legea Educației Naționale, art.239 Al. 5
[58] http://www.edu.ro/index.php/articles/17844

Nu a fost identificată o astfel de strategie, însă în acest sens unul dintre proiectele UEFISCDI[59] în derulare și-a propus realizarea unei analize a situației politicilor României în domeniul internaționalizării educației ca mai apoi, împreună cu experți români și străini, să fie dezvoltate o serie de recomandări atât la nivel instituțional cât și la nivel național în scopul dezvoltării unei strategii privind internaționalizarea învățământului superior.

- Existența de sisteme educaționale deschise către mobilitate. Se recomandă promovarea de condiții de muncă mai bune și stimulente specifice pentru absolvenții care se întorc în țara de origine.

Nu au fost identificate măsuri naționale care să vină în sprijinul acestui angajament.

- Angajamentul statelor de a utiliza instrumentele de asigurare a calității și de transparență pentru a promova calitatea mobilității în interiorul și în afara EHEA

În ceea ce privește instrumentele de transparență promovate în cadrul Procesului Bologna, acestea sunt analizate într-un capitol separat al prezentului document.

- Dorința de a dezvolta mobilitatea prin o mai bună informare cu privire la programele de studii. Ca atare, a fost sugerată proiectarea și punerea în aplicare a unei platforme web care să cuprindă toate programele naționale de studii și structurile de sprijin pentru studenți.

Până în acest moment nu au fost identificate măsuri care să vină în sprijinul acestor ultime angajamente menționate.

- Îmbunătățirea comunicării beneficiilor individuale, instituționale și sociale ale tuturor perioadelor petrecute în străinătate. Această comunicare ar trebui să vizeze părinții, consilierii și studenții.

ANPCDEFP colaborează cu birourilor Erasmus din cadrul fiecărei universități în scopul îmbunătățirii comunicării și promovării programelor de mobilitate.

- Necesitatea ca universitățile să-și dezvolte propria strategie în domeniul internaționalizării și mobilității și să promoveze mobilitatea luând în considerare profilul lor și cu ajutorul implicării părților interesate, în special studenți, profesori, cercetători și alte categorii de personal.

În urma unei analize calitative a strategiilor și planurilor operaționale din 92 de universitățide stat și private, se poate concluziona că cel puțin 15 universități nu au prevăzute în organigramă departamente de relații internaționale sau nu au fost identificate astfel de departamente pe site-urile oficiale ale universităților. În cazul a 43 de instituții de învățământ superior, mențiunile din strategiile instituționale referitoare la internaționalizare sau mobilitate sunt evazive sau lipsesc. Alte 30 de universități menționează în linii generale despre internaționalizarea educației, mobilitate și parteneriate, însă nu se poate vorbi despre existența unor strategii cuprinzătoare, cu obiective concrete pe această dimensiune. Astfel, din studierea documentelor (strategii instituționale și planuri operaționale) a 92 de universități publice și private, 19 universități au menționate referințe și obiective detaliate și concrete privind internaționalizarea educației.

[59] http://pp-is.forhe.ro/ro

În cadrul proiectului „Politici publice fundamentate în învățământul superior din România: o premisă necesară pentru dezvoltarea României”[60], proiect desfășurat de UEFISCDI, una dintre activități propune realizarea unei analize a situației României în domeniul politicilor de internaționalizare a educației. Experți români și străini vor oferi asistență universităților implicate în cadrul proiectului în scopul dezvoltării unei strategii coerente în domeniul internaționalizării. De asemenea, experții vor oferi recomandări și la nivel național în scopul formulării de politici publice în domeniul internaționalizării educației.

Nu au fost identificate alte documente naționale care să preia elementele strategiei adoptate la București și să le integreze în contextul național.

5.11. Este esențial un suport financiar suficient pentru studenți pentru a asigura acces egal și oportunități de mobilitate (București, 2012);

Conform ANPCDEFP, bursa Erasmus pentru mobilități studențești are, de obicei, o valoare între 300 și 500 Euro/lună. Pentru anul 2012-2013, un student poate primi finanțare maxim 4 luni, min. 300 euro/lună[61].

“În fiecare țară, agențiile naționale alocă fondurile aflate la dispoziția lor, instituțiilor de învățământ superior. O agenție națională poate decide să acorde burse mai mari unui număr mai mic de studenți (cum este cazul, de pildă, în Bulgaria, Cipru și Turcia) sau burse mai mici unui număr mai mare de studenți (precum în Franța și Italia), dar trebuie să respecte plafonul pentru burse stabilit de Comisia Europeană pentru fiecare țară de destinație. În perioada 2010-2011, bursa medie lunară pentru mobilitatea studenților a variat de la 133 EUR pentru studenții spanioli la 653 EUR pentru studenții din Cipru. Bursa medie lunară calculată pentru toate țările a fost de 250 EUR.”[62]

Deoarece bursele Erasmus nu acoperă toate costurile deplasării, studentul trebuie să aibă surse de finanțare suplimentară care să acopere restul de bani necesari. Spre exemplu, conform reglementărilor Universității Politehnice din Timișoara, contribuția studentului trebuie să fie de minim 100 euro/lună. Universitățile pot suplimenta fondul de burse Erasmus, însă aceasta nu este o practică răspândită la nivel național.

În februarie 2010, Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România (ANOSR) a prezentat o poziție publică asupra mobilităților academice[63]. Recomandările studenților pentru rezolvarea problemei mobilității externe pentru studenți sunt:

- Acordarea de sprijin direct pentru studenţii mobili cu scopul de a încuraja şi facilita accesul studenţilor la programele de mobilitate. Serviciile sugerate de către ANOSR, pe care universitatea ar putea să le pună la dispoziţia studenţilor pentru a interveni în adaptarea studenţilor la noul mediu sunt următoarele: cursuri gratuite de limbi străine pentru studenţii mobili, locuri de cămin pentru aceştia, garantate pe baza unor condiţii transparente, crearea de centre de consiliere funcţionale şi a unor birouri de informare dedicate exclusiv mobilităţilor.

[60] http://pp-is.forhe.ro/ro
[61] Referință: Informații funizate de Universitatea din București, http://www.unibuc.ro/n/organizare/erasmus/proi/eras-mobi-stud-si-cadr-dida/sele-eras-mobi-stud-2012-2013/
[62] http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-906_ro.htm
[63] Poziția ANOSR asupra mobilităților academic - http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/2010_Adoptat_Pozitia-ANOSR-cu-privire-la-mobilitatile-studentesti.pdf

- Creşterea valorii grantului pentru mobilităţi. Implicarea universităţilor prin fondurile proprii pentru acoperirea lipsurilor granturilor.

„În ceea ce priveşte mobilităţile corpului academic, ANOSR sesizează că şi în rândul profesorilor problemele legate de mobilitate sunt de ordin financiar, administrativ şi social. Cu privire la problemele sociale, este necesară crearea de mecanisme care să încurajeze profesorul să participe la programele de mobilităţi externe, ca de exemplu: facilitarea acordării de vize pentru familia profesorului, facilitarea acordării de permise de muncă pentru membrii familiei profesorului şi crearea de mecanisme prin care profesorii să poată reveni în ţară la vechiul loc de muncă din învăţământ în momentul întoarcerii."[64]

5.12. Cerințe necesare pentru mobilitate sunt: trasee flexibile de învățare, politici de informare activă, recunoașterea totală a rezultatelor învățării, suport în studiu și portabilitatea totală a granturilor și a împrumuturilor (Leuven, 2009);/Transpunerea principiilor Convenției de la Lisabona în legislația națională și existența unei legislații deschise către recunoașterea calificărilor și creditelor obținute în alte state (București, 2012 - „Mobilitate pentru o mai bună învățare")

Pentru detalii cu privire la măsurile luate pentru implementarea acestui angajament, se poate consulta capitolele din prezentul material privind învățarea pe tot parcursul vieții și recunoașterea învățării anterioare.

Conform Legii Educației Nnaționale "Recunoașterea și echivalarea studiilor sau a perioadelor de studii efectuate în țară sau în străinătate se realizează pe baza unei metodologii-cadru stabilite prin ordin al ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului și a unor metodologii specifice aprobate de senatul universitar al fiecărei instituții de învățământ superior, pe baza normelor europene, ale sistemului european de acumulare și transfer al creditelor de studii, cu respectarea metodologiei-cadru."[65]

Așa cum a fost menționat anterior, un pas făcut de Ministerul Educației îl reprezintă emiterea Metodologiei de recunoaștere a perioadelor de studii efectuate în străinătate, care vizează acordurile încheiate între instituțiile de învățământ superior acreditate.

Conform O.M. nr.3359 din 11 Martie 2013 care amendează Metodologia pentru primirea la studii şi şcolarizarea cetăţenilor străini din state terţe UE în învăţământul de stat şi particular acreditat din România, aprobată prin Ordinul Ministrului Educaţiei, Cercetării, Tineretului şi Sportului nr. 6.000/2012, candidații trimit actele direct către instituțiile de învățământ în cadrul cărora vor să studieze. Universitățile evaluează dosarul și comunică Ministerului Educației – Departamentul de Relații Internaționale lista studenților propuși pentru eliberarea scrisorii de acceptare. Departamentul de Relații Internaționale va elibera scrisoarea de acceptare, ce va fi transmisă către universități. Înainte de martie 2013, recunoașterea studiilor efectuate în străinătate era realizată de către un department specific din cadrul Ministerului Educației Naționale. Înainte de înregistrarea candidaților pentru admitere, fiecărui candidat i se solicita prezentarea unui certificat de recunoaștere a studiilor.[66]

[64] Poziția ANOSR asupra mobilităților academic - http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/2010_Adoptat_Pozitia-ANOSR-cu-privire-la-mobilitatile-studentesti.pdf
[65] Legea educației naționale Art. 147. Al. 1
[66] Ordinul nr. 3313/2012 privind cadrul general de organizare şi desfăşurare a admiterii în ciclurile de studii universitare de licenţă, de master şi de doctorat pentru anul universitar 2012-2013 http://legestart.ro/Ordinul-3313-2012-cadrul-general-organizare-desfasurare-admiterii-ciclurile-studii-universitare-licenta-master-doctorat-anul-universitar-2012-2013-(NjAyNzUw).htm

De asemnea, conform O.M. nr. 3359 din 11 martie 2013, lista universităților care organizează anul pregătitor pentru învăţarea limbii române a fost modificată, ajungând la 19 universități care organizează un an pregătitor de cursuri de limba română pentru studenții străini care își doresc să studieze în România.

În ceea ce privește recunoașterea totală a rezultatelor învățării, din perspectiva studenților apar probleme în momentul întoarcerii din mobilitate: ”Printre dificultăţile întâmpinate de studenţi la întoarcerea din programe de mobilităţi externe se regăseşte şi situaţia de a susţine anumite examene din perioada petrecută în străinătate.”[67] În cazul perioadelor de mobilitate desfășurate în cadrul programului ERASMUS nu se respectă întotdeauna prevederile ‘Learning agreement’.

5.13. Îmbunătățirea ratelor de participare la mobilitate a diverselor grupuri studențești (Leuven, 2009);

Angajamentul a fost reiterat și în cadrul strategiei de la București “Mobilitate pentru o mai bună învățare” în cadrul căreia angajamentul solicită “crearea de structuri favorabile și cadre pentru mobilitate în străinătate. Instituțiile de învățământ superior sunt încurajate să dezvolte opțiuni suplimentare de mobilitate, cum ar fi mobilitatea virtuală sau să permită studenților imobili să aibă o experiență internațională la domiciliu.”

Conform unui studiu realizat de către Eurostudent, la care România a participat, studenții care aleg să beneficieze de o mobilitate, în principiu pentru dezvoltare personală, sunt, în general, studenți care provindin familii cu un statut social avantajat. Studenții care provin dintr-un mediu social dezavantajat nu participă la mobilități și nici nu își planifică să participe.[68]**Nu există alte studii care să vizeze caracteristicile studenților din România care beneficiază de mobilități.**

5.14. Implementarea totală la nivel național a instrumentelor și a procedurilor de recunoaștere convenite și stimularea mobilității personalului și a studenților. Aici sunt incluse încurajarea creșterii semnificative a numărului de programe în cotutelă, flexibilizarea curriculei, apelarea la instituții pentru a se responsabiliza în domeniul mobilităților studențești și de personal, precum și o balanță echitabilă în rândul țărilor din EHEA (Londra, 2007);

Angajamentul este menționat sub altă formă și în strategia” Mobilitate pentru o mai bună învățare”, adoptată la București în 2012: “Necesitatea ca instituțiile de învățământ superior să ia în considerare mobilitatea și competențele personalului acestora, oferindu-le recunoașterea formală de competențe dobândite în străinătate, să ofere stimulente pentru participarea la programele de mobilitate și asigurarea unor condiții de muncă de calitate pentru cadrele didactice mobile.”

În ceea ce privește balanța de mobilitate, conform raportului național de țară, România are mai mulți studenți care pleacă în mobilitate decât cei care vin la studii. Acest aspect este privit ca un dezechilibru al balanței de mobilitate.

[67] Referință: Raport cu privire la implementarea Procesului Bologna din perspectiva studenților, 2010http://www.bologna.ro/a/upfolders/ANOSR-Implementare_proces_Bologna_in_Ro-Perspectiva_Studentilor.pdf

[68] Referință: Eurostudent, ”Mobilitatea pe termen scurt și obstacolele în mobilitate”http://www.eurostudent.eu/download_files/IB_Short_term_mobility_091211.pdf

Numărul programelor organizate în cotutelă cu universitati străine pentru anul 2009 – 2010 este de 320, acesta fiind un număr de programe de aproape 3 ori mai mare decât în anul 2005-2006, când s-au înregistrat 149 de programe.

Tabel 34 Număr programe organizate în cotutelă cu universităţi străine, procesul de clasificare

	2005-2006	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2009-2010
Număr	149	169	179	274	320

-

Conform site-ului MEN există cca. 200 de documente de colaborare bilaterală cu aproape 100 state-partener în domeniul educaţiei.[69]

De menționat că Ungaria acordă burse, prin Balassi Institute, Hungarian Scholarship Board, oferta unilaterală fiind comunicată de ACBS, după cum urmează :

- studii semestriale/ parţiale (3 - 10 luni) - licenţă sau master;
- studii postuniversitare (1 - 10 luni);
- studii complete de doctorat (36 de luni);
- studii parţiale de doctorat (1 – 10 luni);
- studii postdoctorale sau cercetare (1 - 10 luni);
- stagii de cercetare (1 - 10 luni) pentru profesori sau cercetători care au diplomă de doctor în
- ştiinţe/artă;
- cursuri de vară (2 - 4 săptămâni).

Nu au fost identificate informații centralizate legate de domeniile și formele de învățământ ale programelor realizate în cotutelă, țările cu care se realizează aceste programe, numărul studenților și a cadrelor didactice implicați.

5.15. Instituțiile și studenții să beneficieze de programe de mobilități și să pledeze pentru recunoașterea totală a perioadei de studiu în afara granițelor în astfel de programe (Bergen, 2005);

Acest angajament a fost reiterat si la București în cadrul strategiei „Mobilitate pentru o mai bună învățare": ”Transpunerea principiilor Convenției de la Lisabona în legislația națională și existența unei legislații deschise către recunoașterea calificărilor și creditelor obținute în alte state”.

Nu se cunosc pledări publice ale universităților față de recunoașterea totală a perioadei de studiu (și datorită faptului că acest aspect intră în atribuțiile lor). În ceea ce privește poziționarea studenților față de această problemă, ANOSR a prezentat o situație generală cu obstacolele întâmpinate de studenți solicitând rezolvarea problemelor în recunoașterea studiilor.[70]

5.16. Îmbunătățirea calității și a gradului de cuprindere a datelor statistice cu privire la mobilitatea studenților (Berlin, 2003);

[69] http://www.edu.ro/index.php/articles/c27
[70] Poziție ANOSR asupra mobilităților academice: http://www.anosr.ro/download/pozitii_oficiale/Pozitia_ANOSR_asupra_mobilitatilor_academice.pdf

Date cu privire la mobilități sunt colectate si publicate de către Agenția Națională pentru Programe Comunitare în Domeniul Educației și Formării Profesionale (ANPCDEFP), însă acestea fac referire doar la mobilitățile din cadrul programelor finanțate de către Comisia Europeană. Datele sunt publicate anual pe site-ul instituției. Procesul de clasificare a universităților a cuprins, în datele solicitate universităților, și informații privind mobilitatea studenților în ultimii 5 ani.

Au fost menționate în prezentul document datele care se colectează de către ANPCDEFP și universități, însă ar fi utilă colectarea unor date legate de proveniența studenților care vin sau pleacă cu mobilități: date referitoare la apartenența unui grup dezavantajat sau nu (date cu privire la venitul studentului/familiei), domeniul de studiu etc.

Potrivit experților, în acest moment nu există un sistem informatic integrat care să ajute la colectarea de date din sistem și să genereze informații utile în fundamentarea politicilor educaționale din învățământul superior. Mai mult, la nivel național există mai multe exerciții de raportare din partea universităților și de colectare pentru același tip de date.[71] În acest context, proiectul ”Politici publice fundamentate în învățământul superior: o premisă necesară pentru dezvoltarea României” își propune susținerea dezvoltării unui sistem informațional integrat dedicat învățământului superior din România, compatibil cu sistemele de colectare a datelor la nivel european și care să reunească principalele date statistice pentru a oferi, într-o manieră accesibilă, informații relevante pentru toți actorii interesați.

5.17. Angajamentul de a înlătura toate obstacolele în calea mișcării libere a studenților, a profesorilor și a cercetătorilor (Berlin, 2003);

Potrivit Raportului național de țară realizat în cadrul Procesului Bologna(2012)[72], cele mai importante bariere întâmpinate în calea mobilității studenților sunt: aspectele financiare, recunoașterea, motivarea și informarea. În ceea ce privește mobilitatea cadrelor didactice, conform aceluiași raport cele mai importante obstacole sunt cele legate de limbă și de lipsa motivației cadrelor didactice în a participa în astfel de oportunități.

Conform unui studiu realizat în cadrul unui proiect al UEFISCDI[73] obstacolele care îngrădesc internaționalizarea educației și în mod special mobilitățile în România sunt următoarele:”

- politicile educaţionale naţionale fără continuitate (destabilizarea strategiei educaţionale naţionale, de salarizare, de curriculă universitară etc.);
- cadru legislativ defavorabil autonomiei universitare în domeniul internaţionalizării;
- sistem bancar fără politici protecţioniste pentru credite de studii, rambursabile după absolvire/încadrare;
- ofertă academică naţională neomogenă şi nestructurată (unele specializări costă mai mult decât veniturile aferente, altele sunt rupte de realitate, la altele oferta de specialişti este mai mare decât cererea, iar unele sunt minimizate sau chiar desfiinţate);
- sistem de predare/examinare de tip online neimplementat omogen şi coerent;
- spaţiu insuficient pentru desfăşurarea activităţilor academice (ritm de înnoire a campusurilor universitare sub necesar de aproximativ 6 ori, conform unui raport MECI, 2008);

[71] Raport “Raportasupra fluxurilor informationale” realizat în cadrul unui proiect UEFISCDI
[72] Referință: http://www.ehea.info/Uploads/National%20reports/Romania%20Rep%20and%20Annex.pdf
[73] Remus Pricopie - Analiza diagnostic – Universitățile în contextul europenizării și globalizării

- pregătire profesională cognitivă în detrimentul celei formative (integrarea dificilă a absolvenţilor de studii superioare pe piaţa forţei de muncă şi o rată a şomajului relativ ridicată în rândul acestora);
- acces limitat la sursele de informare electronice;
- servicii puţine de promovare în străinătate a ofertelor de studii, primire şi gestionare a studenţilor străini;
- dotare tehnică adesea sub nivelul european actual."[74]

Ameninţările dezvoltării internaţionalizării în România sunt concurenţa crescută din partea sistemelor de învăţământ superior din UE, îmbătrânirea populaţiei şi demografia în continuă scădere, dezinteres din partea mediului de afaceri pentru parteneriate academice și stabilitatea scăzută a mediului politic şi economic.[75]

Din perspectiva studenților, conform unui studiu realizat de ANOSR[76], principalele obstacolele ce stau în calea mobilității studențești în România sunt:

- Existenţa unui număr foarte mic de acorduri bilaterale si multilaterale între universităţileromâneşti şi străine.
- Lipsa unei legislaţii coerente care să faciliteze mobilitatea.
- Numărul insuficient de granturi diponibile pentru mobilităţi în momentul de faţă.Informarea scăzută în rândul posibililor beneficiari de programe de mobilitate cu privire la posibilitatea de a le accesa.
- Situaţiile în care procedurile de acces la programele de mobilităţi sunt aplicate diferit.
- Lipsa de aport a universităţilor în ceea ce priveşte fondurile de mobilitate.
- Lipsa unui sistem de granturi portabile.
- Probleme în echivarea curriculei la întoarcerea aplicanților.
- Insuficiența fondurilor pentru dezvoltarea programelor de mobilități.
- Categoriile de studenți non-UE (ex. studenți din Republica Moldova) nu au acces la programele de mobilitate.

De asemenea, conform studiului elaborat în cadrul proiectului UEFISCDI, unul dintre cele mai importante obstacole în calea internaționalizării, și mai cu seamă în calea mobilităților, este legat de capacitatea de a măsura dimensiunea reală a procesului. Instrumentele statistice de care dispune România în acest moment nu permit decât o analiză parţială a mobilităţilor studenţilor, toate celelalte elemente ale internaţionalizării fiind aproape imposibil de analizat într-o manieră comparativă şi la o scală care să depăşească graniţele naţionale. "Acesta este şi motivul pentru care, în Comunicatul de la Leuven/Louvain-la-Neuve, miniştrii responsabili pentru învăţământul superior recunosc acest neajuns (*data colection*) şi se încearcă corectarea sa prin introducerea unui set suplimentar de indicatori, aplicabili cel puţin la nivelul ţărilor implicate în Procesul Bologna."[77]

5.18. Promovarea mobilității prin depășirea obstacolelor în exercițiul efectiv de mișcare liberă, cu atenție specială pentru: - studenți, acces la oportunități de studiu și formare și la serviciile aferente, - profesori,

[74] Remus Pricopie, Analiza diagnostic – Universitățile în contextul europenizării și globalizării, p 42
[75] http://www.marketwatch.ro/articol/5774/Internationalizarea_invatamantului_superior_romanesc/pagina/2
[76] Poziția ANOSR cu privire la mobilitățile studențești, feb. 2010 - http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/2010_Adoptat_Pozitia-ANOSR-cu-privire-la-mobilitatile-studentesti.pdf
[77] Remus Pricopie, Analiza diagnostic – Universitățile în contextul europenizării și globalizării, p 18

cercetători și personal administrativ, recunoașterea și valorificarea perioadelor petrecute într-un context european de cercetare, predare și formare fără prejudicierea drepturilor lor statutare (Bologna, 1999);

În ceea ce privește accesul la informare despre oportunitățile de mobilitate, practică, predare și cercetare într-o altă țară, conform unui studiu realizat de ARACIS[78] dintr-un total de 46 de universități care au răspuns în cadrul studiului, 41 dintre universități au precizat că există prevederi sau structuri instituționale pentru susținerea mobilităților studențești și 5 universități că nu există prevederi sau structuri instituționale. Conform aceluiași studiu realizat de ARACIS, 39 de universități din 46 asigură accesul gratuit al studenţilor şi cadrelor didactice la baze de date internaţionale (online) de reviste academice.

Pentru profesori, cercetători și personal administrativ, conform LEN, școala doctorală poate recunoaște conform regulamentului propriu de organizare și desfășurare a studiilor universitare de doctorat și în condițiile legii, parcurgerea unor stagii de cercetare științifică, desfășurate în țară sau străinătate, în universități sau în centre de cercetare de prestigiu, precum și recunoașterea unor cursuri parcurse în cadrul programelor de studii universitare de master de cercetare. [79]

Concluzii și recomandări privind internaționalizarea și mobilitatea

În urma analizei datelor referitoare la angajamentele României în ceea ce privește internaționalizarea educației, cât și a discuțiilor reprezentanților României în Bologna Follow-Up Group și membrii fostului Secretariat al Procesului Bologna, putem concluziona următoarele:

Internaționalizare
Instabilitatea și necorelarea legislației și a politicilor naționale cu privire la internaționalizarea educației și a mobilității limitează capacitatea de progres în aceste domenii/dimensiuni.

Eforturile României sunt sporadice în ceea ce privește diseminarea și promovarea informațiilor despre EHEA în spațiul non-european (ele fiind reprezentate în principal de organizarea de evenimente de mare anvergură, de tipul Forumului regional UNESCO din anul 2009 sau a Bologna Policy Forum în anul 2012), deși România și-a asumat în cadrul Procesului Bologna îmbunătățirea informațiilor despre EHEA, prin diseminarea acestora în spațiul non-european, precum și promovarea EHEA în vederea creșterii atractivității și a competitivității sale în cadru global. Strategia naţională privind imigraţia pentru perioada 2011-2014 are printre obiective, ”Promovarea învăţământului superior românesc şi facilitarea rămânerii pe teritoriul naţional a străinilor care au studiat în România”. De asemenea, printre direcțiile de acțiune trasate în cadrul strategiei este menționată și promovarea universităţilor româneşti în vederea atragerii de cetățeni străini la studii. În ceea ce privește promovarea universităților în vederea atragerii de cetățeni străini la studii, Ministerul Educației Naționale nu are încă o strategie în acest sens sau un plan de acțiuni care să faciliteze implementarea acestei strategii.

De asemenea, România nu are o strategie națională privind internaționalizarea educației, care să includă obiectivele și asumările politice din Procesul Bologna, cât și prioritățile României în zona internaționalizării.

[78] http://www.aracis.ro/
[79] Legea educației naționale, art.159, al.4

Deși România și-a asumat conform Procesului Bologna alinierea legislației astfel încât portabilitatea granturilor să fie posibilă, portabilitatea nu este legal permisă decât la nivel național între universitățile din România, existând restricții semnificative chiar și în acest caz. În cazul mobilității interinstituționale (în România) a personalului de cercetare este valabil principiul "grantul urmează cercetătorul" care este operaționalizat prin lege, fiind adoptate metodologii specifice elaborate de către autoritățile contractante. Conform legii, "titularul grantului răspunde public conform contractului cu autoritatea contractantă, de modul de gestionare al grantului"[80].

S-a constatat faptul că nu există o evidență centralizată a parteneriatelor bilaterale, a programelor cu diplomă comună, a proiectelor dezvoltate cu alte țări care țin de internaționalizarea educației. De asemenea, eforturile instituțiilor M.E.N., M.A.E., C.N.R.E.D., A.N.P.C.D.E.F.P., UEFISCDI, A.C.B.S. nu sunt armonizate.

Până în momentul de față România nu are o agenție care să se ocupe de gestionarea tuturor politicilor din zona internaționalizarii educației cât și responsabilitatea de a promova, la nivel internațional, propriul sistem de învățământ.

În urma unei analize calitative a strategiilor și planurilor operaționale din 92 de universități de stat și private, se poate concluziona că în cazul a 43 de instituții de învățământ superior, mențiunile din strategiile instituționale referitoare la internaționalizare sau mobilitate sunt evazive sau lipsesc. Alte 30 de universități menționează în linii generale despre internaționalizarea educației, mobilitate și parteneriate, însă nu se poate vorbi despre existența unor strategii cuprinzătoare, cu obiective concrete pe această dimensiune. Astfel, din studierea documentelor a 92 de universități de stat și private, 19 universități au menționate referințe, obiective detaliate și concrete privind internaționalizarea educației.

Numărul total de parteneriate obținute atât în calitate de **beneficiar sau partener principal, cât și în calitate de partener** a crescut în 2010 **cu 9%** în comparație cu **anul 2006**. Nu există însă, date centralizate în ceea ce privește tipul și aria proiectelor realizate.

În comparație cu anul 2010, în anul 2012 s-a înregistrat o creștere semnificativă atât în ceea ce privește recunoașterile actelor de studii în vederea muncii pentru cetățeni UE (creștere cu 137%) cât și pentru cetățeni non-UE (creștere cu 57,55%).

Mobilitate

În urma analizei anagajamentelor României în ceea ce privește mobilitatea, concluziile pot fi grupate în următoarele categorii:

Finanțare, stimulente sau burse

Deși România și-a asumat dezvoltarea unui sistem de împrumuturi de studiu, acesta nu este funcțional, în ciuda înființării Agenției de Credite și Burse de Studii (ACBS) și a prevederilor legale în acest sens. Totodată, legislația în vigoare nu menționează posibilitatea de portabilitate a împrumuturilor, acestea fiind totodată eligibile doar persoanelor care provin din familii cu venituri reduse, iar valoarea împrumutului nu poate depăși 5000 lei (sumă ce poate acoperi cel mult taxa unui an de studiu).

[80] LEN 1/2011, cap.VIII, art.191, al.2

Chiar dacă România și-a asumat promovarea de condiții de muncă mai bune și stimulente specifice pentru absolvenții care se întorc în țara după efectuarea unei perioade de mobilitate externă, nu au fost identificate măsuri naționale care să vină în sprijinul acestei asumări.

Sprijinul financiar maxim primit pentru o mobilitate Erasmus ajunge la 300 de euro/lună și în cazuri foarte puține universitățile mai susțin studenții cu burse proprii în scopul mobilității.

În urma analizei datelor prezentate în cadrul acestui material s-a constatat că în România nu există o bază de date centralizată cu numărul total al studenților mobili (incoming și outgoing), țara de origine sau în care aceștia și-au desfășurat perioada de mobilitate, durata mobilității etc.

Mobilitatea studenților, cadrelor didactice, țările de destinație și de proveniență

În ceea ce privește numărul studenților străini care aleg să studieze la o universitate din România, acesta este mult mai mic decât numărul studenților români care beneficiază de o perioadă de mobilitate în străinătate. Raportul indică faptul că la 35 studenți care beneficiază de o perioadă de mobilitate în străinătate doar 10 studenti străini aleg să studieze la o universitate din România.

Cât despre studenții etnici români care vin să studieze în România, procentul acestora crește anual. Pentru anul 2012 – 2013 s-a înregistrat o creștere de 22,86% față de anul universitar 2009-2010. **Țările de destinație** ale studenților români care aleg să facă o mobilitate de studiu de scurtă durată sunt cu precădere Franța, Spania, Italia, Germania și Portugalia. În ceea ce privește **alegerea țării de studiu pentru un întreg ciclu academic**, țările preferate de către studenți sunt: Spania, Italia, Marea Britanie, Danemarca, Țările de Jos sau Suedia. Conform datelor analizate topul **țările de proveniență/origine ale studenților străini** sunt Republica Moldova (etnici români), Israel, Tunisia, Franța, Grecia, Germania. Numărul cel mai mare de mobilități studențești se află la ciclul licență.

Legislație, studii și strategii

România a implementat suplimentul la diplomă încă din anul 2005, însă modelul național de supliment la diplomă nu respectă în totalitate formatul promovat internațional, ceea ce duce la imposibilitatea universităților de a aplica pentru DS Label promovat de Comisia Europeană.

Studenții care provin dintr-un mediu social dezavantajat nu participă la mobilități și nici nu planifică să participe. De asemenea, România duce lipsă de studii care să surprindă caracteristicile studenților din România care beneficiază de mobilități.

O altă concluzie ce poate fi subliniată în urma analizei datelor din documentul de față este faptul că numărul programelor în cotutelă sau joint degree cu universități din străinătate este scăzut (320 de programe în cotutelă în anul 2009-2010). Putem spune că la 92 de universități din România rezultă o medie de aproximativ 3 programe în cotutelă pentru fiecare universitate. Acest lucru se poate datora și problemelor birocratice legate de realizarea unei diplome comune. De asemenea, nu au fost identificate informații centralizate legate de domeniile și formele de învățământ ale programelor realizate în cotutelă, țările cu care se realizează aceste programe, numărul studenților și a cadrelor didactice implicate.

Colectare de date și platforme de informare

Potrivit experților, în acest moment nu există un sistem informatic integrat care să ajute la colectarea de date din sistem și să genereze informații utile în fundamentarea politicilor educaționale din învățământul

superior. Așadar, ar fi utilă colectarea unor date legate de proveniența studenților care vin sau pleacă cu mobilități: date referitoare la apartenența unui grup dezavantajat sau nu (date cu privire la venitul studentului/familiei), domeniul de studiu etc.

Totodată, România nu are dezvoltată nicio platformă web care să cuprindă toate programele naționale de studii și structurile de sprijin pentru studenți pentru o promovare a învățământului românesc, deși unul dintre angajamentele din cadrul strategiei "Mobilitate pentru o mai bună învățare" adoptată la București în 2012, menționează realizarea unei astfel de platforme.

Luând în considerare asumările României în Procesul Bologna în zona internaționalizării educației și mobilității, precum și stadiul actual al politicilor și instrumentelor de politici, un set de recomandări menite să îmbunătățească modul în care obiectivele asumate la nivel internațional sunt implementate în contextul național a fost propus de către grupul de experți constituit în acest scop. Astfel, recomandările au fost împărțite în recomandări la nivel național (de sistem) și la nivel instituțional pe patru categorii: modificări legislative, dezvoltarea de instrumente, studii și analize și dezvoltarea de strategii naționale.

Așadar se propun următoarele recomandări:

A. Modificări legislative:

1) Elaborarea metodologiei secundare pentru implementarea prevederilor din Legea Educației privind portabilitatea grantului de cercetare;
2) Stimulente financiare pentru universitățile care: dezvoltă mobilități inter-instituționale (în plan național), dezvoltă programe de studii în limbi de circulație internațională (creșterea coeficientului în finanțarea unor astfel de programe) sau care dezvoltă programe în cotutelă;
3) Suplimentarea numărului de granturi și creșterea cuantumului sumei alocate ca sprijin financiar pentru programe de mobilitate oferite prin diverse programe ale UE sau alte instituții/acorduri internaționale și provenite din fonduri naționale și/sau fonduri ale universităților, având ca scop în special creșterea și diversificarea populației de studenți mobili prin acoperirea nevoilor reale ale studenților plecați în mobilitate;
4) Modificarea legislației astfel încât portabilitatea granturilor de studiu să fie posibilă, în conformitate cu angajamentele asumate de România în EHEA și luând în considerare intenția Comisiei Europene de a înființa sistemul de împrumuturi de studii la nivelul UE;
5) Introducerea obligativității de a efectua o perioadă de mobilitate(internă sau externă) de minim 3 luni în cadrul ciclului doctoral.
6) Clarificarea procedurilor de acordare a unui an sabatic pentru cadrele didactice cu scopul de a putea fi folosit pentru realizarea unei experiențe de mobilitate.
7) Stimularea utilizării fondurilor europene pentru mobilități prin utilizarea fondurilor structurale (inclusiv prin introducerea unei linii speciale) pentru suplimentarea granturilor existente pentru mobilități;
8) Modicarea modelului național de supliment de diplomă (prin Ordin de Ministru) astfel încât, să corespundă în totalitate standardelor europene: completarea tuturor rubricilor, introducerea în cadrul formatului a paragrafului de introducere regăsit în formatul promovat internațional cât și inversarea poziționării rubricilor "5. Informații privind drepturile conferite de calificare" și "6. Informații suplimentare" din modelul național conform modelului promovat internațional.

B. Dezvoltarea de instrumente

1) Îmbunătățirea procesului de colectare a datelor (în special cu privire la caracteristicile studenților și ale cadrelor didactice care beneficiază de mobilități - date referitoare la numărul și țara de proveniență,

felul mobilității, perioada, domeniul, apartenența unui grup dezavantajat sau nu, numărul studenților care pleacă să studieze în străinătate pentru un întreg ciclu academic etc.);

2) Dezvoltarea unui sistem național de colectare și gestiune a datelor pentru a analiza și a realiza politici fundamentate în învățământul superior în domeniul internaționalizării educației și al mobilității;
3) Dezvoltarea de metodologii și ghiduri care să vină în sprijinul universităților în procesul de recunoaștere la nivel instituțional;
4) Dezvoltarea sistemului național de promovare în străinătate a ofertelor de studii, primire și gestionare a studenților străini prin:
   a. Finanțarea participării universităților din România la diverse târguri educaționale de la nivel internațional;
   b. Oferirea de burse în colaborare cu universitățile din România pentru studenții străini care vin să studieze în România (având în vedere și criterii sociale pentru acordarea burselor);
   c. Promovarea facilităților de care beneficiază studenții străini în România (vize, asigurări de sănătate, campusuri, etc.).
5) Dezvoltarea, în cadrul ACBS, a unei linii de susținere financiară a mobilităților externe în conformitate cu prioritățile Guvernului României;
6) Exploatarea experiențelor internaționale prin participarea României în grupurile de lucru ale BFUG privind internaționalizarea educației și prin participarea României în diferite organizații internaționale ce vizează internaționalizarea educației;
7) Traducerea în cel puțin o limbă de circulație internațională a paginilor de internet proprii universităților și instituțiilor publice în domeniul educației, conform principiului de nediscriminare față de studenții din UE, cărora le este garantat accesul nerestricționat în sistemul de învățământ superior românesc;
8) Asigurarea funcționalității sistemul de împrumuturi din cadrul Agenției de Credite și Burse de Studii (ACBS);
9) Organizarea de evenimente în România care să reunească reprezentanți ai universităților din diverse țări de interes și stimularea financiară a universităților din România în vederea încheierii de parteneriate bilaterale sau multiaterale în vederea dezvoltării de mobilități, programe în co-tutelă, etc.;
10) Susținerea dezvoltării de linii de finanțare destinate universităților din România pentru proiecte care să ducă la creșterea numărului de programe în cotutelă;
11) Organizarea de <u>sesiuni suplimentare de informare, în colaborare cu grupul de experți în domeniul educației și cu grupul național de Experți Bologna,</u> pentru a putea permite eliminarea diferențelor semnificative de informare la nivel național și cel al universităților privind direcțiile de implementare a Procesului Bologna. De exemplu, ar fi binevenite o serie de sesiuni de informare cu privire la modul de implementare a sistemului ECTS;
12) Înființarea unei agenții/direcție/structură sau modificarea atribuțiilor unor structuri existente pentru a permite gestionarea și centralizarea politicilor și strategiilor în domeniul internaționalizării educației și mobilității, și care să aibă și responsabilitatea de a promova, la nivel internațional, sistemul românesc de învățământ;
13) Realizarea unui site de tipul "Study în România" destinat studenților străini care să cuprindă toate informațiile relevante pentru studenții străini precum:
   a. Burse de studiu în România;
   b. Creditele ECTS aferente diferitelor programe de studiu;
   c. Taxele de școlarizare;
   d. Condiții sociale;
   e. Condițiile pentru acordarea de vize;

f. Informații practice cu privire la diverse costuri ale șederii în România (alimente, cazare, transport, etc.)
g. Recunoașterea studiilor;
h. Acces la surse de informare în limbi străine;
i. Atracții turistice.

C. Studii și analize

1) Identificarea de exemple de bună practică la nivel european cu privire la internaționalizarea educației și mobilitate;
2) Impactul economic al mobilităților studențești, precum și impactul specific asupra angajabilității absolvenților;
3) Demararea unor studii și analize prin care să fie indentificate și analizate categoriile de studenți care participă în cadrul unei mobilități, pentru a putea fundamenta politici specifice în vederea creșterii ratelor de acces și diversificare a participării în programele de mobilitate;
4) Evaluarea modului în care funcționează procedurile instituționale de recunoaștere a perioadelor studiate în alt stat și elaborarea de recomandări în vederea îmbunătățirii acestora.

D. Strategii și politici naționale

1) Realizarea unei strategii naționale privind internaționalizarea și mobilitatea academică, care să includă:
   a. măsuri concrete de promovare a învățământului superior din România și atragere a studenților străini (dezvoltată și prin colaborarea cu Ministerul Afacerilor Externe);
   b. aspecte legate de cercetare/dezvoltare în învățământul superior, formare profesională și învățare pe tot parcursul vieții.
2) Sprijinirea universităților prin sesiuni de informare și modele de bună practică în vederea dezvoltării de strategii privind internaționalizarea și mobilitatea la nivel instituțional;
3) Intensificarea colaborărilor cu statele terțe (a nu se rezuma numai la oferirea de burse, ci și la proiecte ce vizează schimbul de experiență, dezvoltarea de programe de studiu în cotutelă, etc.);
4) Realizarea unei strategii/campanii de comunicare a beneficiilor individuale, instituționale și sociale ale tuturor perioadelor petrecute în străinătate cu accent către studenți, părinți, consilieri (conform angajamentului din strategia „Mobilitate pentru o mai bună învățare”, București 2012).
5) Realizarea unor programe care să stimuleze întoarcerea studenților mobili în țară (programe tip sandwich – perioade academice în țară și la universități din străinătate în mod alternativ).
6) Corelarea eforturilor Direcției Generale de Învățământ Superior, a Direcției Relații Internaționale și a Unității de Strategii și Politici publice în crearea de politici în domeniul internaționalizării educației și dezvoltarea strategiilor de promovare a învățământului superior, conform angajamentelor asumate de România în EHEA cât și armonizarea eforturile instituțiilor M.E.N, M.A.E, C.N.R.E.D, A.N.P.C.D.E.F.P, UEFISCDI și A.C.B.S pentru a avea politici și strategii comune.

6. Asigurarea calității

Unul dintre obiectivele Procesului Bologna a fost dezvoltarea aspectelor ce țin de asigurarea calității, în special a unor criterii generale comune în vederea compatibilizării sistemelor naționale de asigurare a calității din cadrul EHEA.

În acest sens, prin Comunicatul de la Bergen (2005) se adoptă standardele și direcțiile pentru asigurarea calității în EHEA (ESG)[81], document conceput de către ENQA (Asociația Europeană a Agențiilor Naționale de Asigurare a Calității) în colaborare cu EUA(Asociația Europeană a Universităților), ESU(Asociația Europeană a Studenților) și EURASHE (Asociația Europeană a Instituțiilor din Învățământul Superior)- grupul E4, ce cuprinde prevederi referitoare la asigurarea calității la nivel instituțional, asigurarea externă a calității și standarde pentru evaluarea externă a agențiilor naționale. Astfel, toate comunicatele ministeriale cuprind prevederi legate de asigurarea calității sau dezvoltarea ESG. Mai mult, prin Comunicatul de la București (2012) se mandatează grupul E4 alcătuit din ENQA, EUA, ESU și EURASHE în colaborare cu Education International, BUSINESS EUROPE Si EQAR, pentru a înainta o primă propunere de revizuire a ESG.

Prin Comunicatul de la Londra (2007), se adoptă susținerea înființării unui Registru European al Asigurării Calității (EQAR) iar în 2012, prin Comunicatul de la București, agențiile naționale sunt încurajate să aplice pentru listarea în registru.

Totodată, Procesul Bologna, prin comunicatele ministeriale, face referire la participarea studenților în asigurarea calității, transparența rezultatelor evaluărilor sau cooperare internațională.

Aspectele concrete asumate, în ceea ce privește asigurarea calității, sunt:

- Existența unui cadru național privind asigurarea calității care să cuprindă aspecte legate de: structurile și instituțiile implicate în asigurarea calității, evaluări externe și interne, participarea studenților și a experților internaționali, acreditare și cooperare internațională;
- Adoptarea standardelor și a direcțiilor pentru asigurare a calității în EHEA;
- Dezvoltarea sistemelor interne de asigurare a calității;
- Existența posibilității ca agențiile înregistrate în EQAR să realizeze evaluări ale asigurării calității în EHEA, respectând contextele naționale legislative ale statelor în care se efectuează evaluările respective;
- Implementarea în procedurile evaluării interne a calității a modului de formulare și evaluare a rezultatelor învățării;
- Existența de proceduri ale asigurării calității pentru educație transnațională (cross-border higher education), inclusiv pentru programele în co-tutelă.

Termenul de ”asigurare a calității” este un termen generic în învățământul superior, fiind supus multiplelor interpretări. Prezentul document, se referă, în mare parte la acele angajamente din cadrul Procesului Bologna care fac referire la direcțiile/procedurile/instituțiile asigurării calității și nu la întreaga sferă de aspecte care au efecte asupra calității educației.

Asumări în Procesul Bologna

[81] Referință ESG: http://www.enqa.eu/files/ESG%20in%20Romanian.pdf

6.1. Până în 2005, sistemele naționale de asigurare a calității vor include:
- o definire a responsabilităților structurilor și instituțiilor implicate,
- evaluarea programelor sau instituțiilor inclusiv evaluare internă, externă, participarea studenților și publicarea rezultatelor,
- un sistem de acreditare, certificare sau proceduri comparabile,
- participări internaționale, priorități de cooperare și încurajarea de rețele prin care să se realizeze schimburile de informații și bune practici (Berlin, 2003);

În anul 2005 este adoptată OUG nr. 75/2005 aprobată cu modificări prin Legea nr. 87/2006 în baza căreia:

- Se înființează Agenția Română pentru Asigurare a Calității în învățământul Superior (ARACIS) - instituție publică autonomă, de interes național, cu personalitate juridică și cu buget propriu de venituri si cheltuieli ;
- Se includ prevederi legate de evaluarea internă și cea externă a calității;
- Se includ prevederi legate de procesul de acreditare;
- În ceea ce privește participarea studenților, se menționează participarea reprezentanților asociațiilor studențești în consiliul ARACIS ca membri observatori, participarea unui reprezentant în cadrul comisiilor de asigurare a calității formate la nivel de universitate;
- În ceea ce privește publicarea rezultatelor, se menționează publicarea rapoartelor rezultate în urma evaluării instituționale.

Pe de altă parte, prevederi privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și a programelor au fost legiferate odată cu adoptarea Legii nr. 88/1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor. În baza acestei legi a fost înființat Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare (CNEAA), care în perioada 1993-2006 a desfășurat activități susținute, de evaluare și de acreditare instituțională și de programe.

Atribuțiile ARACIS în domeniul acreditării sunt de a elabora periodic metodologia și standardele pentru diferitele tipuri de programe și furnizori de învăţământ superior, care se avizează de MEN și se aprobă prin hotărâre a Guvernului precum și de a evalua și propune spre autorizare, respectiv acreditare a furnizorilor de învățământ superior și a programelor de studii. Pe baza rapoartelor de acreditare, MEN elaborează actele normative pentru înfiinţarea de structuri de învăţământ superior.

În ceea ce privește asigurarea calității, ARACIS formulează și revizuiește periodic, standarde naționale de referință si indicatorii de performanță pentru evaluarea și asigurarea calității în învățământul superior, elaborează și face publice propriile proceduri de evaluare externă a calității educației, efectuează evaluarea calității unor programe și instituții de învățământ superior, la solicitarea MEN, face publice rezultatele evaluărilor externe, elaborează periodic, la fiecare trei ani, analize de sistem asupra calității învățământului superior din România etc.

Acreditarea unei instituții de învățământ superior se acordă prin lege, în baza avizului ARACIS și al MEN.

ARACIS realizează evaluări în baza ”Metodologiei de evaluare externă, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță” aprobată prin H.G 1418/2006[82], raportându-se la trei domenii fundamentale:

[82] Referință: http://www.aracis.ro/uploads/media/Metodologie_aprobata_HG_1418_-_2006.pdf

capacitate instituțională, eficacitate educațională și managementul calității. Astfel, metodologia este organizată în „domenii de asigurare a calităţii", domeniile sunt operaţionalizate în criterii, cărora le corespund standarde, care la rândul lor sunt operaţionalizate sub forma indicatorilor.

În urma evaluărilor realizate, Consiliul ARACIS decide acordarea unui calificativ din patru posibile: "grad de încredere ridicat", "încredere", "grad de încredere limitat", "lipsă de încredere", fiecărei universități.

Astfel, conform datelor extrase de pe site-ul oficial ARACIS[83] la 08.05.2013, în perioada 2007-2012, ARACIS a evaluat 85 de universități dintre care, 82 au primit un calificativ (3 instituții fiind evaluate în scopul acreditității instituționale). În figura de mai jos sunt evidențiate rezultatele evaluărilor din perspectiva calificativelor primite de către universități (dacă au existat mai multe evaluări pentru aceeași universitate sau dacă au existant contestații depuse din partea universității, a fost luată în considerare ultima decizie a Consiliului ARACIS privind acordarea calificativului)

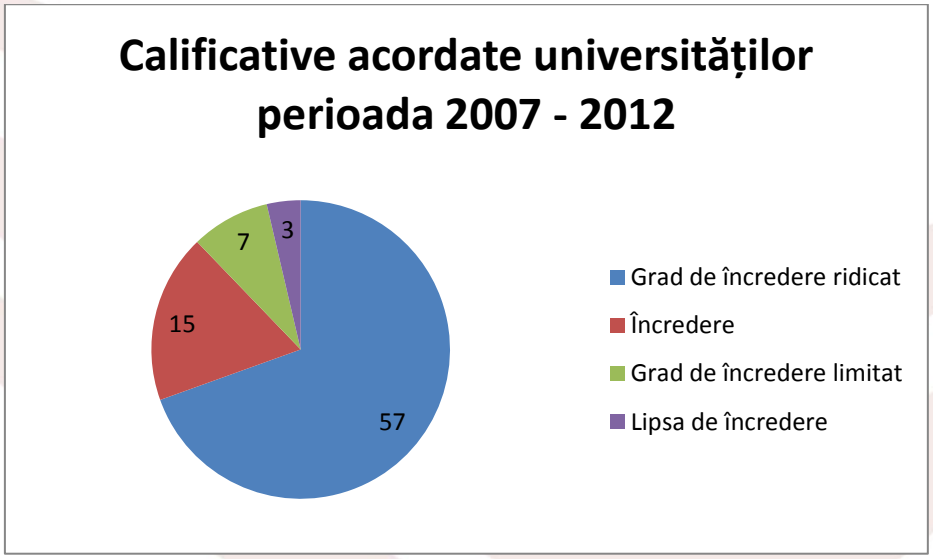

Figura 26 Calificativele acordate universităților în perioada 2007-2012

În ceea ce privește procedurile de follow-up ale evaluărilor externe în vederea îmbunătățirii continue a calității, se constată că Metodologia ARACIS aprobată prin H.G. 1418/2006 nu conține astfel de proceduri. Astfel, conform acesteia, "în cazul evaluării externe a asigurării calității din universitățile acreditate, concluzia raportului constă fie în aprobarea stării calității și în formularea unor recomandări ameliorative minore, a căror realizare este de competența universității, fie în constatarea că nu sunt îndeplinite standardele minime de calitate".

Pe de altă parte, "Ghidul de evaluare externă a calității" – Partea a III-a[84], elaborat de către ARACIS cuprinde mențiuni legate de acțiunile ulterioare evaluării externe însă acestea nu au caracter obligatoriu statuat printr-un act normativ. Aceste proceduri diferă în funcție de calificativul obținut de universitate astfel:

- Dacă raportul acordă calificativul „grad de încredere ridicat", ARACIS "realizează la un an de la publicarea raportului o succintă investigație, pentru a se informa în legătură cu modul în care

[83] www.aracis.ro
[84] Referință: http://www.aracis.ro/proceduri/

aceasta a luat în considerare observațiile si recomandările din raport. După trei ani de la publicarea raportului Agenția urmează să efectueze o scurtă vizită la sediul instituției pentru a analiza împreună cu aceasta progresul înregistrat";

- Atunci când raportul acordă calificativul „grad de încredere limitat", "se pune în aplicare un plan de acțiune pentru îmbunătățirea calității activității instituției. Agenția solicită instituției adoptarea în termen de trei luni de la publicarea raportului de evaluare a unui plan de acțiune si, prezentarea unui raport semestrial asupra implementării. Rezultatele evaluării externe nu sunt considerate in mod oficial definitive decât atunci când Agenția este mulțumită de implementarea cu succes a planului de acțiune, cu o limită maximă de timp de 18 luni, care permite acordarea în noile condiții a calificativului „grad de încredere ridicat". Dacă însă persistă incertitudini legate de eficiența acțiunilor de remediere, Agenția întreprinde o vizită suplimentară de evaluare externă, cu renegocierea contractului, si face public noul raport de evaluare externă, care devine document definitiv".

În ceea ce privește participarea studenților, la nivel național, studenții au avut statutul de membri observatori în cadrul Consiliului ARACIS din anul 2006 iar începând cu aprilie 2011, studenții sunt membri cu drept de vot în cadrul Consiliului[85]. În prezent, din 25 de membri ai Consiliului ARACIS, 2 sunt studenți delegați de către două federații naționale studențești: Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România (ANOSR)[86] și Uninea Națională a Studenților din România (UNSR)[87].

Dat fiind faptul că procedurile de asigurare a calității au fost elaborate înaintea adoptării Legii Educației nr. 1/.2011, se constată neconcordanțe legislative întere prevederile Legii Educației și prevederile legilor și ordonanțelor de guvern din domeniul asigurării calității.

6.2. Adoptarea standardelor și direcțiilor pentru asigurare a calității în EHEA, așa cum au fost propuse de grupul E4 (ESG) (Bergen, 2005);

Conform Metodologiei ARACIS, "În evaluarea externă a asigurarii calității sau pentru autorizare și acreditare sunt aplicate standardele europene mentionate în „Standarde și Linii Directoare pentru Asigurarea Calității în Spațiul European al Învatamântului Superior", adoptate la Bergen de miniștrii responsabili cu învățământul superior, în mai 2005".

În procesul de aderare al ARACIS la ENQA, a fost evaluat modul în care ARACIS îndeplinește criteriile de membru inclusiv prin modul în care standardele și direcțiile pentru asigurarea calității sunt interiorizate de ARACIS. Astfel, conform raportului de evaluare realizat de ENQA[88] în 2009, printre recomandări, se regăsesc:

- angajatorii să joace un rol mai important în agenție, metodologia de evaluare externă trebuie să fie revizuită inclusiv în sensul reducerii birocrației, realizarea de sesiuni de formare comune între experții profesori și experții studenți;
- îmbunătățirea accesării informației pe web precum și modul de scriere a Rapoartelor pentru a fi mai ușor de înțeles;

[85] Referință: Ordonanța de urgență nr. 75/2011 pentru modificarea şi completarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calităţii educaţiei http://www.aracis.ro/uploads/media/OUG_nr._75_2011.pdf
[86] www.anosr.ro
[87] www.unsr.ro
[88] Referință: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Capacitatea_Institutionala/ENQA_final_report_on_ARACIS.pdf

- dezvoltarea procedurilor de follow-up pentru toate programele de studii și instituții;
- utilizarea și exploatarea tuturor datele pe care le-a colectat ARACIS inclusiv pentru a realiza analize de sistem;
- dezvoltarea unui management mai performant a funcției de cercetare și a abilităților de lucru în limba engleză;
- dezvoltarea unei strategii privind schimbările necesare bazată pe o analiză SWOT;
- dezvoltarea unui sistem intern de asigurare a calității activității și revizuirea Codului de Etică;

ARACIS a îndeplinit patru dintre criteriile menționate anterior, alte cinci fiind îndeplinite parțial. Elementele constatate în raportul de evaluare ENQA din 2009 au fost analizate de Consiliul ARACIS care a implementat măsurile de corecție pentru elementele cuprinse în Raportul de progres din 2011 înaintat către ENQA[89]. În urma analizei în Board-ul ENQA, s-a constatat că au fost rezolvate toate problemele semnalate în raportul inițial, fapt confirmat prin scrisoarea semnată de Președintele ENQA din 29 septembrie 2011[90].

Astfel, ARACIS a întreprins următoarele îmbunătățiri:

- În ceea ce privește procedurile administrative, ARACIS a întreprins îmbunătățiri în sensul: asigurării interne a calității, prin dezvoltarea unui manual de proceduri pentru universități și prin propunerea de îmbunătățire a metodologiei ARACIS, evaluarea domeniilor de masterat și a programelor de doctorat vor intra în responsabilitatea ARACIS (ca urmare a adoptării Legii Educației nr. 1/2011), adoptarea de către Parlament a unor modificări privind Legea 87/2006 care îmbunătățește modul de funcționare al ARACIS;
- În ceea ce privește calitatea evaluărilor externe, a fost elaborat un Manual pentru experții implicați în evaluările calității programelor de studii . Mai mult, ARACIS a organizat sesiuni de formare pentru evaluatorii externi care au beneficiat și de un ”Suport de curs pentru formarea evaluatorilor” în forma printată și online;
- A fost dezvoltată o platformă online ce permite ARACIS să testeze nivelul de înțelegere a procedurilor de asigurare a calității a celor interesați să devină evaluatori externi;
- În ceea ce privește calitatea personalului angajat, aceasta a fost monitorizată prin implementarea anuală a mai multor proceduri în conformitate cu legislația în vigoare. Ca urmare a acestor evaluări, unul dintre membrii personalului a părăsit ARACIS datorită nivelului nesatisfăcător de performanță. Mai mult, au fost organizate vizite de studiu la alte agenții din ENQA pentru a îmbunătății capacitatea personalului de a înțelege dimensiunea europeană și aplicarea ESG;
- În ceea ce privește calitatea studenților implicați în evaluări, ARACIS a continuat să susțină sesiunile de formare organizate de federațiile naționale studențești;
- Procedurile de recurs au fost clarificate și publicate pe site-ul agenției.
- Site-ul web al ARACIS a fost îmbunătățit pentru a crește vizibilitatea activităților agenției. Noua versiune în limba engleză conține procedurile pentru evaluatorii internaționali listați în Registru;
- ARACIS publică periodic o analiză de sistem – ”Barometrul Calității” disponibilă pe site. Totodată rapoartele de activitate publicate includ referințe privind rezultatele evaluărilor instituționale și de programe. Rezultatele evaluărilor sunt promovate prin publicații, în cadrul evenimentelor organizate de agenție la care participă reprezentanți ai tuturor universităților;
- ARACIS este în curs de dezvoltare a unei baze de date ce va include informații privind cele 46 de universități evaluate până la acest moment;

[89] Referință: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Capacitatea_Institutionala/ARACIS_-_progress_report_for_ENQA.pdf
[90] Referință: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Comunicate_Media/Com_2011/30.09.2011/Letter_ENQA_to_ARACIS_260911.pdf

- Pentru a asigura participarea angajatorilor, ARACIS a implicat în cadrul unor comisii, reprezentanți ai diferitelor sectoare economice și sociale care participă inclusiv în evaluarea unor programe de licență, această activitate urmând să fie extinsă la nivelul programelor de master și doctorat;
- Codul de Etică a fost revizuit în concordanță cu recomandările experților ENQA;
- Au fost îmbunătățite mecanismele pentru a evita conflictul de interese.

În anul 2008, ARACIS a dezvoltat un ”Cod de bune practici pentru Departamentele de asigurare a calității din instituțiile de învățământ superior din România”[91] ce a fost elaborat ca rezultat al proiectului *„Network for Higher Education Quality: NEQ”* implementat de ARACIS împreună cu Institutul Olandez pentru Educație. Codul este structurat pe principii şi elemente explicative care au rolul să faciliteze implementarea în fiecare instituţie de învăţământ superior a mecanismelor de asigurare a calităţii în conformitate cu standardele ESG, respectând, în acelaşi timp, specificul propriu, strategia şi politica internă şi externă a acesteia

6.3. Dezvoltarea sistemelor interne de asigurare a calității (Londra, 2007, Bergen 2005);

Legea 87/2006[92] cuprinde prevederi legate de asigurarea internă a calității ce privesc înființarea, componența și atribuțiile minime ale Comisiei de Evaluare și Asigurare a Calității (CEAC) la nivelul universităților.

Această comisie, trebuie să conțină, conform legii:

a) 1-3 reprezentanți ai corpului profesoral, aleși prin vot secret de senat;
b) Un reprezentant al sindicatului reprezentativ, desemnat de acesta;
c) Un reprezentant al studenților, desemnat de organizația studențească;

Din comisie mai poate face parte un reprezentant al angajatorilor și un reprezentant al minorităților din rândul cadrelor didactice sau al studenților.

Atribuțiilor comisiei, conform legii, sunt:

a) Coordonează aplicarea procedurilor și activităților de evaluare și asigurare a calității aprobatede conducerea organizației furnizoare de educație, conform domeniilor și criteriilor;
b) Elaborează annual un raport de evaluare internă privind calitatea educației în organizația respective. Raportul este adus la cunoștință tuturor beneficiarilor prin afișare sau publicare;
c) Formulează propuneri de îmbunătățire a calității educației.

”Barometrul calității”, publicație elaborată periodic de către ARACIS cuprinde în ultima ediție (2010)[93] un set de concluzii privind asigurarea internă a calității, relevante pentru analizarea nivelului de dezvoltare a acesteia în cadrul universităților. Astfel, acestea pot fi rezumate după cum urmează:

- Legislația actuală, ”tinde să recompenseze mai degrabă *formalismul* şi *conformarea* la standarde, dar nu susţine in aceeasi masura si un proces de dezvoltare endogenă a unui sistem intern de asigurarea calităţii”;

[91] Referință: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Publicatii_Aracis/Publicatii_ARACIS/Romana/CODUL_DE_BUNE_PRACTICI_-_30.09.2008_final.pdf
[92] Referință: http://www.aracis.ro/uploads/media/oug75.pdf
[93] Referință: Barometrul Calității, 2010 http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Publicatii_Aracis/Publicatii_ARACIS/Romana/barometru-final.pdf

- Omogenizarea sistemelor de asigurare internă a calității, inclusiv prin faptul că universităţile emergente tind să copieze modele de organizare dezvoltate de universităţile cu tradiţie şi reputaţie, diminuând astfel incertitudinea legată de recunoaştere şi acreditare. Astfel, peisajul învăţământului nostru superior ajunge să fie dominat de copii ale aceluiaşi model şi mai puţin de soluţii sui-generis care să răspundă unor nevoi diferite";
- În ceea ce privește funcţionarea CEAC-urilor (Comisiilor de Evaluare și Asigurare a Calității de la nivelul universităților), ele tind să se activeze doar cu ocazia autorizării, acreditării sau evaluării perioadice externe a universităţii sau programelor de studii; "CEAC-urile nu funcţionează pe principiul furnizării de servicii profesionale de îmbunătăţire a calităţii în interiorul universităţii, ci funcţionarea lor este discontinuă şi cvasi-formală, limitându-se la un pre-control tehnic de conformitate, înainte ca dosarele să ajungă la forul central, ARACIS";
- În cele mai multe universităţi există un singur angajat responsabil cu asigurarea calităţii la un număr de 50 de programe de studii. *Profesionalizarea componenţei CEAC-urilor este slabă*, personalul acestora fiind recrutat ca posturi part-time din rândul cadrelor didactice şi "beneficiind" de o specializare ad-hoc;
- Procesele de evaluare externă a calității (acreditarea, autorizarea sau evaluarea instituţională periodică), generează o pseudo-evaluare internă care se rezumă, însă, de cele mai multe ori, la verificarea conformităţii întocmirii dosarelor.

Mai mult, concluzia generală privind asigurarea internă a calității este următoarea:**"**Pe baza evidenţei empirice colectate din date subiective şi obiective, putem concluziona că actualele norme, proceduri, metodologii de asigurare a calităţii au creat premisele, dar nu au condus încă la formarea unor culturi locale ale calităţii în interiorul tuturor universitaţilor**.** Evaluarea internă nu îndeplineşte, în majoritatea cazurilor, o funcţie în asigurarea calităţii, ci este etapă tehnică, preliminară, în procesul de acreditare şi evaluare externă."

În anul 2012, ca urmare a evaluărilor realizate de EUA, au fost publicate rapoartele finale întocmite de către experții EUA pentru universitățile care au participat la prima rundă de evaluare instituțională[94]. Astfel, analizând recomandările finale cuprinse în rapoartele de evaluare ale celor 11 universități, se pot observa o serie de probleme comune precum:

- Dezvoltarea unei culturi a calității – în majoritatea cazurilor se atrage atenția că asigurarea calității nu trebuie să se axeze pe sisteme de tip "check list" sau pe măsurarea anumitor rezultate ci trebuie cultivată o înțelegere comună, integrată, a calității în toate activitățile universității;
- Creșterea capacității departamentelor/comisiilor – inclusiv prin:
    - extinderea activităților de asigurare a calității la nivelul facultăților și departamentelor (în contextul în care în majoritatea universităților există o singura comisie/departament la nivelul universității);
    - beneficierea de resurse umane și financiare adecvate la volumul activităților;
    - îmbunătățirea cunoștințelor celor implicați în asigurarea calității ;
    - crearea de sisteme informaționale pentru colectarea de date;
- În ceea ce privește activitățile departamentelor/comisiilor se recomandă, în majoritatea cazurilor, dezvoltarea mecanismelor de evaluare a predării, a cursurilor/seminariilor, a cadrelor didactice și realizarea de analize privind nevoile studenților (introducerea/dezvoltarea mecanismelor pentru a colecta feedback) precum și utilizarea rezultatelor acestor mecanisme;

[94] Referință: http://pc.forhe.ro/ro/evaluare-institutionala/rapoartele-universitatilor-evaluate-runda-1

Totodată, în cadrul proiectului "Politici publice fundamentate în Învățământul Superior: o premisă necesară pentru dezvoltarea României" implementat de UEFISCDI, se urmărește realizarea unor studii și analize privind o serie de politici în învățământ inclusiv realizarea unei analize a sistemelor de management a calităţii existente la nivel instituţional, din perspectiva performanţei şi a adecvării.

6.4. Progres legat de implicarea studenților în asigurarea calității (Bergen, 2005);

La nivel național, studenții au avut statutul de membri observatori în cadrul Consiliului ARACIS din anul 2006 iar începând cu aprilie 2011, studenții sunt membri cu drept de vot în cadrul Consiliului[95]. În prezent, din 25 de membri ai Consiliului ARACIS, 2 sunt studenți delegați de către două federații naționale studențești: Alianta Nationala a Organizatiilor Studentesti din Romania (ANOSR)[96] și Uninea Nationala a Studentilot din Romania (UNSR)[97].

Studenții participă în echipele de evaluare externă instituțională (cu 2 reprezentanți delegați de către ANOSR și UNSR) și redactează un raport de evaluare separat de restul echipei, care este publicat pe site-ul ARACIS. Conform studiului realizat de către ANOSR privind percepția studenților evaluatori asupra procedurilor de asigurare a calității (2011)[98], în ceea ce privește relația de colaborare între studenți și profesori în cadrul echipelor de evaluare, 47% dintre respondenți consideră relația dintre membrii echipelor de evaluare ca fiind satisfăcătoare, 37% dintre studenții evaluator consideră relația ca fiind foarte bună iar 11% au semnalat o relație slabă cu ceilalți membri ai echipei de evaluare.

În ceea ce privește evaluările programelor de studiu de licență și masterat în vederea autorizării provizorii și acreditării, studenții nu participă în echipele de evaluare.

La nivel instituțional, comisia pentru evaluarea și asigurarea calității cuprinde un reprezentant al organizațiilor studențești.[99]

Conform studiului ANOSR[100], implicarea studenților în procesele interne ale asigurării calității se rezumă la:

- Contribuția la raportul de autoevaluare externă a calității (realizat cu ocazia evaluărilor ARACIS);
- Participarea la procesul de evaluare a cadrelor didactice (componenta de feedback din partea studenților);
- Apartenența la Departamentul/Comisia de Evaluare și Asigurare a Calității și participarea la ședințele periodice ale acestor structuri.

În cazul evaluărilor externe instituționale, reprezentanții studenților din universitatea evaluată realizează un raport de auto-evaluare. Conform studiului de realizat de către ANOSR privind percepția studenților

[95] Referință: Ordonanța de urgență nr. 75/2011 pentru modificarea şi completarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calităţii educaţiei http://www.aracis.ro/uploads/media/OUG_nr._75_2011.pdf
[96] www.anosr.ro
[97] www.unsr.ro
[98] Referință: http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/2011-Studiu-Asigurarea-calitatii-perceptia-studentilor-evaluatori-ARACIS.pdf
[99] Referință: Legea nr. 87/2006 pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 75/2005 privind asigurarea calității educației, modificată prin OUG 102/2006 http://www.aracis.ro/uploads/media/legea87.pdf
[100] Referință: Studiu ANOSR privind implementarea Procesului Bologna din perspectiva studenților, 2013 http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2013/03/Studiu-ANOSR-Implementarea-procesului-Bologna-in-Romania-perspectiva-studentilor1.pdf

evaluatori asupra procedurilor de asigurare a calității, în ceea ce privește raportul studenților de autoevaluare, acesta a fost scris de către un delegat din partea organizației studențești în aproape jumătate din cazuri (47%), o persoană delegată din partea universității în proporție de 26% sau un delegat din partea senatului universității sau consiliului unei facultăți în proporție de 21%. În 16% din cazuri nu s-au primit rapoarte din partea studenților, toate situațiile fiind întâlnite atunci când Conducerea Universității a delegat un student să facă acest raport (și nu o organizație studențească).

Totodată, conform Legii Educației nr 1/2011: ” Studenţii sunt parteneri cu drepturi depline în procesul de asigurare a calităţii” iar aceștia sunt reprezentanți în procent de 25% în Consiliile facultăților și în Senatele universităților.

6.5. Încurajarea cooperării internaționale între agențiile de asigurare a calității (Londra 2007). Încurajarea agențiilor de asigurare a calității să aplice pentru înregistrarea în EQAR (București, 2012);

ARACIS are calitatea de membru cu drepturi depline (full-member) al European Association for Quality Assurance in Higher Education **(ENQA)** începând din anul 2009. Agenţia este reprezentată în Board-ul Executiv al asociaţiei de prof. univ. dr. Radu Mircea Damian, ales pentru un mandat de trei ani la adunarea generală a ENQA ce a avut loc la Bucureşti, în luna octombrie 2011.

Conform Raportului de activitate al ARACIS din anul 2011[101], activitățile internaționale în care a fost implicată ARACIS au constat în:

- Organizarea în România a Adunării Generale ENQA;
- Participarea în două vizite de studiu în Spania și Austria/ Ungaria;
- Participarea prin delegați în cadrul a 15 conferințe internaționale.

Raportul de activitate al ARACIS menționează faptul că ARACIS este listată şi în Registrul European al Agenţiilor de Calitate din Învăţământul Superior (**EQAR**), element obligatoriu pentru funcționarea agenției conform cadrului legislativ național. Astfel, conform legii: ” Dacă ARACIS este radiată din registrul european al agențiilor de asigurare a calității, aceasta își încetează de drept activitatea”. De asemenea, ARACIS este şi membru cu drepturi depline în CEENQA (Central and Eastern European Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education), reţea regională rezultată prin reorganizarea şi schimbarea statutului grupării CEEN, în Reţeaua internaţională a Agenţiilor de asigurare a calităţii în învăţământul superior, cu sediul la Dublin (INQAAHE), şi al European Network for Accreditation of Engineering Education (ENAEE).

Totodată, ARACIS este partener în cadrul unor proiecte internaționale precum: Proiectul propus de ENQA cu acronimul proENQA, finanţat de agenţia Europeană EACEA în cadrul Programului LLL - LifeLong Learning, sub-acţiunea ERASMUS Modernisation of Higher Education și Quest for Quality for Students (QUEST), în care ARACIS este partener al ESU.

În octombrie 2012 a fost organizată de către UEFISCDI, în cadrul proiectului "Politici publice fundamentate în Învățământul Superior: o premisă necesară pentru dezvoltarea României" a doua ediție a evenimentului EQAR ”Members’ Dialogue” în București.

[101] Referință: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Publicatii_Aracis/Publicatii_ARACIS/Romana/RAPORT_ARACIS_2011.pdf

6.6. Existența de proceduri ale asigurării calității pentru educație transnațională (cross-border higher education), inclusiv pentru programele în co-tutelă. (Londra 2007, București 2012);

Conform Legii Educației Art. 116: ”Instituţiile de învăţământ superior din străinătate, recunoscute legal, ca atare, în statul de origine, pot organiza filiale pe teritoriul României, singure sau în parteneriat cu instituţii de învăţământ superior acreditate din România, numai cu respectarea legislaţiei în vigoare cu privire la autorizarea, acreditarea şi asigurarea calităţii programelor de studii”.

Pentru organizarea de programe comune între universitățile din România și alte instituții de învățământ superior din alte state, Legea Educației menționează că în aceste cazuri, programele de studiu trebuie să respecte reglementărilor legale din România cât și din statele respective.

Astfel, ARACIS a evaluat și acreditat programe în co-tutelă pentru ciclul de masterat (nu se cunosc programe în co-tutelă pentru ciclul de licență). În evaluarea externă, în funcție de procentul cursurilor organizate de instituții de învățământ superior din afara țării, se solicită și se primesc documente de la universitatea din străinătate pentru a se evalua îndeplinirea standardelor de calitate conform procedurilor în vigoare. La solicitarea echipelor de evaluare se pot organiza și vizite de studiu la universitatea din afara țării.

În metodologia actuală nu există proceduri privind autorizarea/acreditarea/evaluarea programelor în co-tutelă sau a programelor duble (double degrees).

6.7. Implementarea în procedurile evaluării interne a calității dobândirea rezultatelor învățării (București 2012);

Referitor la evaluare internă a calității, nu există un studiu la nivel național care să centralizeze tipurile de proceduri existente în universități (în afara celor recomandate de la nivel național).

Pe de altă parte însă, în procedurile evaluărilor externe se regăsesc standarde și indicatori care privesc procedurile instituționale de asigurara internă a calității.

În ceea ce privește rezultatele învățării, mențiunile metodologice existente sunt:

- fiecare program de studiu/specializare din cadrul universității se bazează pe corespondența dintre rezultatele în învățare, respectiv cercetare în cazul masteratului sau doctoratului, și calificarea universitară;
- fiecare curs este astfel proiectat încât să îmbine predarea, învăţarea şi examinarea. Procedeele de examinare şi evaluare a studenţilor sunt centrate pe rezultatele învăţării şi anunţate studenţilor din timp şi în detaliu.

Se constată că există două grile, adoptate prin Ordine ale Ministrului Educației, în urma dezvoltării și implementării Cadrului Național al Calificărilor, în care sunt descrise rezultatele învățării, competențele și numărul de credite pentru fiecare program de studiu. Acestea sunt integrate în procedurile de evaluare ale ARACIS, dar se constată înca aplicarea neomogenă de către evaluatori a acestor prevederi.

6.8. Încurajarea includerii în procedurile evaluărilor externe și interne a procedurilor de recunoaștere academică și profesională (inclusiv recunoașterea educației anterioare);

În ceea ce privește procedurile interne ale evaluării interne a calității, nu există un studiu care să centralizeze și să analizeze aceste proceduri. În ceea ce privește procedurile aferente evaluărilor externe, acestea fac referire la recunoașterea academică astfel: ”programele de studiu și diplomele sunt elaborate și emise în funcție de cerințele calificării universitare” precum și prin referirea la proceduri de evaluare a studenților – ”universitatea are un regulament privind examinarea si notarea studentilor care este aplicat în mod riguros si consecvent”, ” procedeele de examinare și evaluare a studenților sunt centrate pe rezultatele învățării și anunțate studenților din timp și în detaliu”.

Nu există mențiuni legate de recunoașterea educației anterioare.

6.9. Existența posibilității ca agențiile înregistrate în EQAR să realizeze evaluări ale asigurării calității în EHEA, respectând contextele naționale legislative ale statelor în care se efectuează evaluările respective. (București 2012);

Conform Legii Educației nr 1/2011, există posibilitatea ca alte agenții înregistrate în EQAR, în afara ARACIS, să realizeze evaluări privind:

- Evaluarea în scopul autorizării provizorii şi acreditării unei instituţii de învăţământ superior;
- Acreditarea unui program de studii universitare de licenţă şi stabilirea numărului maxim de studenţi care pot fi şcolarizaţi în cadrul programului şi cărora li se poate acorda o diplomă de absolvire;
- Acreditarea pentru o universitate a unui domeniu de studii universitare de master, împreună cu stabilirea numărului maxim al studenţilor care pot fi şcolarizaţi şi cărora li se poate acorda o diplomă;
- Evaluarea şcolilor doctorale.

Pe de altă parte, Legea 87/2006 menționează că:

- ” pentru furnizorii de educație de învățământ superior, autorizația de funcționare provizorie se acordă pe baza avizului favorabil al ARACIS si al Ministerului Educației si Cercetării, prin hotărâre a Guvernului”;
- ”pentru furnizorii de educație de învățământ superior, acreditarea instituțiilor se face prin lege, promovată de Guvern, la inițiativa Ministerului Educației si Cercetării, pe baza avizului ARACIS”;
- ”instituțiile românesti de învățământ superior acreditate au dreptul de a solicita evaluarea externă a calității fie de la ARACIS, fie de la o altă agenție, națională sau internațională, înscrisă în registrul european al agențiilor de asigurare a calității în învățământul superior”.

Astfel, doar evaluarea periodică poate fi realizată de către o altă agenție, procesul de acreditare fiind posibil numai prin ARACIS.

În afara mențiunilor din Legea Educației, nu există alte proceduri adoptate privind evaluările realizate de o agenție de asigurare a calității din afara țării.

Concluzii și recomandări privind asigurarea calității

Participarea României la Procesul Bologna şi angajamentele asumate în cadrul acestui proces au generat o nouă abordare faţă de asigurarea calității. Un moment important în acest context este înființarea Agenţiei

Române de Asigurare a Calităţii în Învăţământul Superior (ARACIS) în 2005. ARACIS a preluat patrimoniul, drepturile, obligațiile și infrastructura Consiliului Național de Evaluare și Acreditare Academică (CNEAA).

Următoarele evoluții au fost identificate cu privire la implementarea în contextul național a angajamentelor României în Procesul Bologna care privesc asigurarea calității:

- S-a dezvoltat un sistem de evaluare externă a calității, de autorizare provizorie și acreditare, atât pentru instituții de învățământ superior cât și pentru programe de studiu, sistem care cuprinde deja majoritatea universităților românești;
- Standardele și direcțiile pentru asigurarea calității în EHEA (ESG) sunt integrate în contextul politicilor şi reglementărilor naționale;
- Prin lege, studenții sunt implicați în activitățile privind asigurarea calității externe la nivel instituțional și în comisiile de evaluare și asigurare a calității la nivelul universităților. Studenții nu participă însă la evaluările externe de programe; .
- Au fost create premisele dezvoltării unei culturi interne a calității;
- Există posibilitatea legală ca agenții din alte ţări EHEA înregistrate în Registrul European pentru Asigurarea Calităţii în Învăţământul Superior (EQAR) să realizeze evaluări ale asigurării calității în România, însă nu au fost adoptate proceduri specifice de implementare a acestor prevederi;
- Există posibilitatea ca instituții de învățământ superior din alte state să deschidă filiale în România, precum și posibilitatea ca universitățile din țară să organizeze programe de studiu în co-tutelă, cu respectarea procedurilor de asigurare a calității.

Experții care au reprezentat România în Bologna Follow-Up Group (BFUG), cât și a membrii Secretariatului Procesului Bologna găzduit de România în perioada 2010-2012 au fost cooptați în grupul de lucru care a dezbătut angajamentele României în EHEA, pe baza materialelor suport elaborate de echipa de proiect. În urma discuțiilor axate pe domeniul asigurării calității, au fost subliniate următoarele concluzii suplimentare:

- Lipsa de încredere în modul de funcționare a Comisiilor de Evaluare și Asigurare a Calității (CEAC);
- Nevoia de a se investi în dezvoltarea capacității experților evaluatori de a aplica în mod coerent metodologiile de evaluare externă ARACIS;
- Clarificarea procedurilor privind evaluarea programelor de masterat în funcție de tipul acestora;
- Asigurarea calității la nivelul universităților nu a fost interiorizată ca fiind un proces continuu, de îmbunătățire, asumat de întreaga comunitate, ci mai degrabă un proces în sarcina unei singure persoane din universitate, un proces care se activează numai în momentul evaluărilor externe;
- Asigurarea calității nu ar trebui să se preocupe numai de garanția unui nivel minim al calității și de îmbunătățirea acesteia, ci și de construire a încrederii;
- Se constată o colaborare deficitară între consiliile naționale (ARACIS, CNFIS, CNCS) în domeniul asigurării calității, în special în ceea ce privește indicatorii/procedurile de calitate;
- Universitățile au trecut printr-un întreg șir de evaluări: evaluări ale ARACIS, ale Asociaţiei Europene a Universităţilor (EUA) sau alte evaluări realizate la solicitarea unor universități. Nu a existat o complementaritate și o sincronizare a strategiilor de evaluare;
- Tendința de urmărire cu preponderență a standardelor minime, neînchiderea completă a ciclului de evaluare prin urmărirea riguroasă a procedurilor de follow-up și inexistența unor metodologii de evaluare pentru îmbunătățirea calității,care să fie adoptate prin acte normative şi să fie diferite față de cele pentru acreditare pot duce la neglijarea misiunii de îmbunătățire continuă asumată de ARACIS;
- Nu există nici o evidență a evaluărilor externe realizate de alte agenții listate în EQAR care își desfășoară activitatea în România, ARACIS fiind în imposibilitate de a oferi detalii despre aceste evaluări sau de a include activitatea acestora în analizele de sistem pe care le dezvoltă periodic.

Drept concluzie finală, în urma analizei efectuate, urmată de discuțiile între experți, se constată faptul că în România **se poate vorbi despre un progres autentic în domeniul asigurarii calității (au fost dezvoltate proceduri, practici, concepte) determinat de evoluția Procesul Bologna. Este nevoie ca acest proces să continue. În discuţiile cu experţii au fost propuse următoarele recomandări:**

Recomandări

A. Modificări legislative

1) Adaptarea metodologiilor privind asigurarea calității la noile prevederi legislative (Legea 1/2011);
2) Dezvoltarea și adoptarea de proceduri privind modul în care se pot realiza evaluări de către alte agenții înscrise în EQAR;
3) Dezvoltarea și adoptarea de proceduri privind evaluarea programelor în co-tutelă (joint degrees) sau a programelor duble (double degrees);
4) Includerea de prevederi/indicatori noi privind:
   - Calitatea procesului de predare-învățare (pornind de la Grilele 1 şi 2 de descriere a calificării - instrumente existente în Cadrul Național al Calificărilor în Învățământul Superior, dar şi prevederile cu privire la evaluarea complexă a rezultatelor învăţării în cadrul fiecărei Fişe de Disciplină);
   - Învățarea pe tot parcursul vieții (în procedurile evaluărilor instituționale, per programe, per domenii de master, de exemplu: numărul de programe de învățare continuă, proceduri interne de asigurare a calității acestora, numărul de absolvenți etc);
   - Modul de evaluare a procedurilor de recunoaștere academică a perioadelor de mobilitate;
   - Masteratele profesionale pentru facilitarea dezvoltării acestora în parteneriat cu firmele interesate;
5) Diversificarea procedurilor de asigurare a calității în funcţie de tipul de evaluare (autorizare/ acreditare/ evaluare periodică, evaluare inițială – evaluarea progresului/ proceduri de follow-up).

B. Dezvoltarea de instrumente

1) Realizarea unor ghiduri/culegere de practici care să cuprindă direcții privind dezvoltarea sistemelor interne de asigurare a calității și exemple de bună practică din țară sau străinătate;
2) Realizarea unui ghid – suport pentru cadrele didactice în dezvoltarea de programe de studiu;
3) Organizarea de întâlniri periodice între membrii consiliilor/agențiilor naționale cu rol în învățământul superior, Ministerul Educației, reprezentanți ai studenților și ai cadrelor didactice în ceea ce privește asigurarea calității;
4) Îmbunătățirea colaborării dintre cadre didactice și studenți în asigurarea calității, la toate nivelurile;
5) Dezvoltarea unei relații de colaborare între ARACIS și Agenția Națională pentru Calificări (ANC) în ceea ce privește legătura între evaluarea atingerii obiectivelor învățării – rezultatele învățării și asigurarea calității.

C. Studii și analize

1) Realizarea unui studiu de impact al metodologiei ARACIS de evaluare externă care sa cuprindă impactul indicatorilor utilizați asupra comportamentului instituțional;
2) Explorarea modului în care se pot evalua/acredita programe de LLL (învățare pe tot parcursul vieții).

7. Învățarea și predarea centrate pe student și promovarea misiunii de predare și învățare a învățământului superior

Învățământul centrat pe student nu a fost o tematică abordată direct de la începutul Procesului Bologna, ci s-a regăsit ca și concept transversal. Odată cu adoptarea Comunicatului de la Leuven (2009), se pune un accent crescut pe misiunea de predare/ învățare a instituțiilor de învățământ superior, pe reformarea curriculei și introducerea rezultatelor învățării ca instrument în procesul didactic: ”învățământul centrat pe student implică punerea accentului pe cel care învață, noi abordări ale predării și învățării, suport efectiv și structuri de consiliere. Reforma curriculară va fi un proces continuu ce va conduce la trasee de educație de înaltă calitate, flexibile și centrate pe individ” (Leuven,2009). Comunicatul de la Leuven vorbește și despre impactul învățământului centrat pe student asupra dezvoltării competențelor studenților necesare pentru o piață de muncă într-o continuă schimbare cât și pentru a se integra în societate ca cetățeni activi și responsabili.

Comunicatul adoptat la București setează, ca prioritate pentru perioada următoare, stimularea învățământului centrat pe student și a metodelor inovative de învățare.

Asumări în cadrul Procesului Bologna

7.1. Instituțiile să facă legătura între creditele de studiu, rezultate ale învățării și volumul de muncă al studenților și să includă dobândirea rezultatelor învățării în procedurile de evaluare (București, 2012);

Conform Metodologiei de implementare a Cadrului Național al Calificărilor în Învățământul Superior (CNCIS), aprobată prin ordin de Ministru, grilele introduse în cadrul CNCIS pentru fiecare program de studiu, conțin descrierea acestuia în termeni de rezultate ale învățării. Astfel, o primă grilă face referire la competențele profesionale, competențele transversale, cunoștințe și abilități, iar cea de a doua face legătura între competențele respective și alocarea creditelor de studiu pentru fiecare competență și per disciplină de studiu.[102]

Conform Art. 148 din Legea 1/2011: ”Programele de studii universitare planifică şi organizează volumul de muncă specific activităţilor de predare, învăţare, aplicare practică şi examinare în concordanţă cu ECTS/SECT, exprimându-l în termenii creditelor de studii transferabile.”

Modul de implementare al sistemului de credite transferabile (ECTS) va fi analizat ulterior în cadrul proiectului.

Nu există alte studii care să analizeze legătura dintre modul de alocare a creditelor ECTS, rezultatele învățării și volumul de muncă al studenților.

7.2. Reiterarea angajamentului de a promova învățământul centrat pe student caracterizat prin metode inovative de predare și prin implicarea studențiilor ca parteneri activi în propria învățare (București, 2012);

[102] http://www.rncis.ro/portal/page?_pageid=54,44342&_dad=portal&_schema=PORTAL

Studiul ”Barometrul Calității” lansat de ARACIS în 2010, vorbește, referitor la universitatea centrată pe student despre starea de „**dublă indiferenţă**” din sistemul de învățământ superior românesc: ”pe de o parte profesorii îşi găsesc justificări în calitatea redusă a studenţilor pentru calitatea redusă a procesului de predare, iar studenţii găsesc legitimă neimplicarea în activitatea academică, întrucât nici ei nu pot extrage cu siguranţă vreun avantaj al acestui schimb”.

Pentru a implementa un învățământ centrat pe student, este necesar un număr adecvat de cadre didactice. Astfel, conform datelor furnizate de INS la începutul anului universitar 2010-2011, numărul total al studenților și numărul cadrelor didactice din învățământul superior au fost:

Tabel 35 Numărul studenților și numărul cadrelor didactice în universitățile publice și private, INS 2012

Public				**Privat**			
Profesori	4118	Licenta	399464	Profesori	453	Licenta	140388
Conf	4592	Master	110299	Conf	727	Master	20780
Lectori/Șefi lucrari	7547	Doctorat	23311	Lectori/Șefi lucrari	1676	Doctorat	229
Asistenți	6630	**TOTAL**	**533074**	Asistenți	958	**TOTAL**	**161397**
Preparatori	1142			Preparatori	173		
Consultanți	226			Consultanți	6		
Maiștri militari	117			Maiștri militari			
TOTAL	**24372**			**TOTAL**	**3993**		

Astfel, la inceputul anului universitar 2011/2012, raportul dintre numărul de cadre didactice și numărul de studenți a fost de aprox. **1/33 (universități publice și universități private).**

Se constată o diferență semnificativă între universitățile de stat și universitățile private din perspectiva acestui raport. Astfel, la începutul anului universitar 2011/2012 raportul dintre numărul de cadre didactice și numărul de studenți a fost de:

- 1/22 în universitățile de stat;
- 1/40 în universitățile private.

Totodată, pentru a utiliza metode inovative de predare și învățare, este nevoie ca sălile de curs si seminar să fie dotate corespunzător. Din această perspectivă, analizând datele obținute în procesul de clasificare a universităților constatăm urmatoarele: 33% din sălile universităților din România sunt dotate cu un video proiector, 70% dintre acestea au cel puțin un PC și în 53% există internet wireless.

Tabel 36 Dotarea sălilor pentru predare și cercetare

Dotarea sălilor pentru predare și cercetare:		**Procent din total**
Număr total săli	22189	
săli dotate cu video proiector	7331	33%
săli dotate cu cel puțin 1 computer (PC)	15590	70.3%
săli dotate cu internet wireless	11800	53.2%

Metodologia ARACIS cuprinde un indicator referitor la ”**centrarea pe student a metodelor de învățare**”. Standardele propuse sunt foarte importante din perspectiva impactului asupra politicilor și a comportamentului instituțional. Pe de altă parte, fiind dificil de cuantificat și evaluat, nu se cunosc impactul real și efectele pe care le-a generat de la introducerea lor în metodologie până în prezent.

În acest caz, standardul minim este:
”principala responsabilitate a cadrului didactic este proiectarea metodelor și a mediilor de învățare centrate pe student, cu mai puțin accent asupra responsabilității tradiționale de a transmite doar informații. Relația dintre student și profesor este una de parteneriat, în care fiecare își asumă responsabilitatea atingerii rezultatelor învățării. Rezultatele învățării sunt explicate și discutate cu studenții din perspectiva relevanței acestora pentru dezvoltarea lor. Cadrele didactice folosesc resursele noilor tehnologii (ex. e-mail, pagină personală de web pentru tematică, bibliografie, resurse în format electronic și dialog cu studenții), și materiale auxiliare, de la tablă la flipchart și videoproiector”.

Standardul de referință 1 este următorul:
Cadrele didactice sunt pregătite special în domeniul predării la nivel universitar și/sau se reunesc în grupuri de dezbatere pentru a discuta metodologia predării. Acestea au, pe lânga competențele de instruire/predare, și competențe de consiliere, monitorizare și facilitare a proceselor de învățare. În universitate se desfasoară o activitate continuă de identificare, dezvoltare, testare, implementare și evaluare a unor tehnici noi de învațare eficace, incluzând aici noile aplicații ale calculatoarelor și ale tehnologiei informației. Programele de studii sunt integrate cu stagii de practică, plasament și internship și cu implicarea studenților în proiecte de cercetare. Cadrele didactice asociază studenții la activitatea de predare (prin întrebari din sală, scurte prezentări, experimente demonstrative) și procesul de predare este orientat dupa ritmul și modul de învățare al studenților. Strategia de predare are în vedere și nevoile studenților cu dizabilități.

Standardul de referință 2 este:
Mai mult decât simplul transfer de cunoaștere de la cadrul didactic la student, instituția creează medii și experiențe de învățare care conduc studenții să descopere și să creeze ei înșiși cunoaștere. Cadrul didactic orientează dezvoltarea intelectuală a studentului dându-i o dimensiune strategică.

Totodată, în vederea promovării unui învățământ centrat pe student în universități și pentru a contribui la conturarea unei culturi a unei astfel de paradigme de învățare, ANOSR organizează anual ”Gala Profesorului Bologna”[103], proiect prin care studenții își desemnează și evaluează acei profesori promotori ai unui învățământ centrat pe student. Metodologia are la bază indicatori rezultați în urma operaționalizării conceptului de învățământ centrat pe student.

7.3. Instituțiile de învățământ superior să acorde atenție îmbunătățirii calității predării în cadrul programelor de studii la toate nivelurile (Leuven, 2009).

Metodologia ARACIS privind evaluarea externă a calității cuprinde, printre altele, un domeniu de evaluare a calității academice ce vizează procesele de predare, învățare și cercetare și rezultatele obținute. Un alt

[103] Referință: http://profitari.ro/

domeniu evaluat este cel legat de managementul calității care analizează și evaluează asigurarea calității activităților de predare, învățare și cercetare, precum și dezvoltarea unei culturi proprii a calității.[104]

În ceea ce privește calitatea procesului educațional, conform studiului ”Barometrul Calității”, studenţii şi cadrele didactice sunt ”consensuali în a evalua pozitiv toate aspectele procesului educaţional. Totuşi, studenţii sunt mai critici decât cadrele didactice. Diferenţele maxime de perceptive apar în cazul evaluării suportului academic, interacţiunii directe cu profesorul”.

Potrivit studiului ANOSR privind implementarea Procesului Bologna (2009), ”doar 15% dintre cazuri profesorii s-au adaptat la nevoile studenților”. Același studiu concluzionează, legat de evaluarea cadrelor didactice de către studenți: ”În peste 61% din universități, feedback-ul studenţilor nu este luat în considerare, nefiind luate măsuri în urma centralizării lor. În doar 22% din universități acest feedback este relevant în activitatea didactică.”

Per ansamblu, percepția organizațiilor studențești cu privire la implementarea unui învățământ centrat pe student este următoarea: ”Cu toate că la nivel naţional se observă o tendinţă de adaptare a modalităţilor de predare la nevoile studenţilor, acest fenomen se găseşte în fază incipientă, aşadar calificăm drept nesatisfăcător implementat conceptul de *învățământ centrat pe student.*”

”Barometrul calității” concluzionează despre învățământul centrat pe student:

- învăţământul superior românesc este un sistem cu o logică proprie şi disfuncţionalităţile acestuia sunt parte integrantă a lui;
- învăţământul superior românesc **este centrat pe student la nivel formal, prin declaraţiile de misiune şi cartele universitare,** însă această pretenţie formală nu este susţinută şi de o cunoaştere corespunzătoare a studenţilor;
- aşteptările pe care studenţii le au în raport cu ceea ce ar trebui să livreze facultatea nu sunt corelate cu ceea ce facultatea poate să le ofere şi competenţele pe care îşi propune să le creeze;
- practicile formale se dovedesc în unele cazuri ineficiente în cadrul procesului de învăţare şi predare şi sunt substituite de noi practici care sunt instituţionalizate (decuplare între cadrul formal, oficial şi cel informal, al practicilor curente).

Concluzii și recomandări privind învățământul centrat pe student

În urma dezbaterilor din cadrul întâlnirii dintre experții care au reprezentat România în Bologna Follow-Up Group (BFUG), cât și a membrilor Secretariatului Procesului Bologna găzduit de România în perioada 2010-2012, se pot concluziona următoarele:

- Învățământul românesc are un caracter reproductiv mai degrabă decât centrat pe student;
- Politica actuală privind cariera didactică este deficitară;
- Grila 1, Grila 2 și fișa disciplinei așa cum au fost ele dezvoltate de către ANC pot reprezenta instrumente foarte utile în implementarea unui învățământ centrat pe student, mai ales în condițiile în care informațiile cuprinse în cadrul acestora sunt făcute publice de către universități.

[104] Referință: Metodologia de evaluare externă, standarde, standarde de referință, și lista indicatorilor de performanță a ARACIS

Recomandări

A. Dezvoltarea de instrumente

1) Revizuirea criteriilor, standardelor și indicatorilor din metodologia ARACIS care fac referire la învățământul centrat pe student și includerea unui indicator care să evalueze legătura dintre modul de alocare a creditelor ECTS, rezultatele învățării și volumul de muncă al studenților;
2) Analiza instrumentelor disponibile la nivel european (de ex: instrumentul de auto-evaluare privind învățământul centrat pe student dezvoltat de ESU și EI în cadrul proiectului Time for Student Centered Learning[105]) și dezvoltarea unor instrumente cu scop similar pentru instututiile românești;
3) Dezvoltarea unui ghid privind modul de alocare a creditelor ECTS (specific contextului național);
4) Dezvoltarea unui ghid privind metodele de evaluare a studenților pentru obținerea a diferite rezultate ale învățării (evaluarea pe parcursul anului și evaluarea finală);
5) Dezvoltarea unui ghid (care să cuprindă și exemple de bună practică) privind evaluarea cadrelor didactice de către studenți;
6) Publicarea rezultatelor agregate privind evaluarea cadrelor didactice de către studenți (conform Legii Educației);
7) Publicarea informațiilor cuprinse în Grila 1, Grila 2 și fișa disciplinei de către universități.

B. Studii și analize

1) Evaluarea impactului indicatorilor de calitate care fac referire la învățământul centrat pe student;
2) Dezvoltarea de indicatori și/sau proceduri de evaluare a calității predării - învățării pornind de la instrumentele existente în CNC;
3) Exploatarea modului de diferențiere a carierei didactice de cariera în cercetare.

C. Strategii și politici naționale

1) Dezvoltarea structurii/modelului de carieră didactică în învățământul superior (bazată pe politicile instituționale, care să includă formarea inițială și continuă, accesul în sistem și avansarea în carieră).

[105] http://www.esu-online.org/pageassets/projects/projectarchive/100814-SCL.pdf

8. Instrumente multidimensionale de transparență

Procesul Bologna a promovat întotdeauna transparența ca principiu de bază al Spațiului European al Învățământului Superior. Pentru prima dată, Comunicatul de la Leuven (2009) ia la cunoștință existența inițiativelor de dezvoltare a unor instrumente menite să genereze cât mai multe informații în spațiul învățământului superior european. Comunicatul menționează că dezvoltarea unor astfel de instrumente trebuie să aibă la bază principiile Procesului Bologna și să fie în strânsă legătură cu asigurarea calității și recunoașterea studiilor.

Discursul în cadrul Comunicatelor Ministeriale se dezvoltă treptat în ceea ce privește instrumentele de transparență, însă o definiție bazată pe referințele Bologna este dată în raportul grupului de lucru privind ”Instrumente de transparență în EHEA”[106] (perioada 2009-2012) astfel: ”instrumentele de transparență pot fi văzute ca având în primul rând o funcție de informare. Utilizatorii pot fi diverși, de la studenți și familiile acestora spre reprezentanți ai mediului privat, ai universităților sau actori decizionali. Fiecare categorie de beneficiari este așteptată să aibă nevoi diverse de informații. Astfel, este poate imposibil ca un instrument de transparență să răspundă tuturor nevoilor diverse”.

Asumările politice în cadrul Procesului Bologna, în ceea ce privește instrumentele de transparență sunt:

8.1. Îmbunătățirea intrumentelor de transparență utilizate și a celor în curs de dezvoltare astfel încât să fie mai centrate pe beneficiar și justificate prin date empirice (București, 2012);

În cadrul Procesului Bologna, instrumentele de transparență promovate, conform raportului ” Instrumente de transparență în EHEA”[107]” sunt:

- Asigurarea calității
- Sistemele de recunoaștere a studiilor
- Sistemul ECTS
- Cadrul Calificărilor
- Rezultatele învățării
- Sistemul de trei cicluri
- Suplimentul la Diplomă

Despre modul de implementare al acestora am vorbit în prezentul document.

Comisia Europeană a dezvoltat, la solicitarea Președinției Franceze a UE (2008) un studiu de fezabilitate privind ierhizarea multidimensională a universităților la nivel global. Urmare a studiului de fezabilitate, Comisia Europeană a finanțat printr-un grant competitiv realizarea unui proces global de ierarhizare a universităților numit U - Multirank. Noua ierarhizare „multidimensională” va califica universitățile în cinci domenii distincte: reputația pentru cercetare, calitatea predării și învățării, orientarea internațională, succesul transferului de cunoștințe (de exemplu, parteneriate cu întreprinderile și întreprinderile nou-înființate) și angajamente regionale. Universitățile sunt invitate să se înscrie voluntar pentru acest exercițiu de ierarhizare în prima jumătate a anului 2013, iar primele rezultate sunt așteptate la începutul anului 2014. Comisia a selecționat un consorțiu independent pentru acest proiect format din Centrul pentru

[106] Referință: http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/brosura_v1_v12_vp_120419_text.pdf
[107] Referință: http://www.ehea.info/Uploads/%281%29/brosura_v1_v12_vp_120419_text.pdf

învățământ superior (CHE) din Germania și Centrul pentru studii politice de învățământ superior (CHEPS) din Țările de Jos. U-Multirank va fi elaborată în 2013-2014 și va primi o finanțare în valoare de 2 milioane de euro din partea UE în cadrul Programului de învățare pe tot parcursul vieți.[108]
U-Map este un proces de clasificare a universităților dezvoltat de Comisia Europeană care are ca obiective pe de o parte maparea universităților din Europa dar și punerea la dispoziție a unui instrument prin care utilizatorii pot clasifica universitățile în funcție de elementele de interes pentru ei. U-Map conține indicatori privind: învățarea și predarea, studenții, cercetarea, implicarea în promovarea cunoașterii, orientarea internațională și implicarea regională.[109]

La nivel național, cele mai cunoscute exerciții guvernamentale care s-au bazat pe principiul îmbunătățirii transparenței mediului academic sunt: sistemul de asigurare a calității și exercițiul de clasificare a universităților și ierarhizare a programelor de studiu.

Sistemul de asigurare a calității este analizat în publicația ”Barometrul calității” din perspectiva relaţiei dintre autonomia universitară şi specificitatea instituţională, pe de-o parte, şi transparenţa, responsabilitatea şi protecţia beneficiarilor, pe de alta concluzionând că procesele relevante au tins să susţină valorile transparenţei şi responsabilităţii, însă mai puţin a lucrat asigurarea calităţii în sprijinul autonomiei universitare şi a diversităţii sistemului:
- Sistemul de asigurare a calităţii a exercitat, în România, presiuni în direcţia omogenizării învăţământului universitar;
- Ponderea foarte ridicată a indicatorilor de intrare şi process în setul actual de standard pentru acreditare;
- Raportarea la standarde minime - „obligatorii şi exhaustive”, ridică dificultăţi în privinţa autonomiei instituţionale și ”restrânge în mod dramatic plaja de soluţii educaţionale aflate la dispoziţia unei instituţii de învăţământ superior şi introduce un stimulent pentru instituţii de a nu căuta să găsească alte confi guraţii de echilibru între intrări, procese şi ieşiri.”;
- Concentrarea evaluării calităţii pe procesul de acreditare.

Sistemul de asigurare a calității are la bază un proces de ”banchmarking de evaluare”[110]ce se derulează în conformitate cu cadrul juridic și procedurile descrise anterior în document.

Un instrument implementat în România este procesul de clasificare a universităților și ierarhizare a programelor de studiu. În dezvoltarea acestuia s-a plecat de la principii precum creșterea transparenței, centrarea pe beneficiar sau eficientizarea alocării resurselor publice.

În aplicarea art. 193 din Legea educației naționale nr. 1/2011 și ale prevederilor hotărârii Guvernului nr. 789/2011 privind aprobarea Metodologiei de evaluare în scopul clasificării universităților și ierarhizării programelor de studii, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului publică rezultatele ierarhizării programelor de studii ale universităților acreditate din sistemul național de învățământ din România. Aceste rezultate sunt valabile pentru anul universitar 2011-2012 şi sunt disponibile la adresa http://chestionar.uefiscdi.ro/docs/programe_de_studii.pdf. În cadrul acestui proces au raportat 89 de universități acreditate, dintre care 56 universități publice și 33 universități private.

[108] Referință: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1373_ro.htm
[109] Referință: http://www.u-map.org/U-MAP_report.pdf
[110] Aplicarea benchmarking-ului pe baze de date în sectorul educației sectoriale, Marian-Gabriel Hâncean, QAR 2009 http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Revista_QAR/Decembrie_2009/Hancean.pdf

Așa cum este menționat și în capitolul introductiv, este de remarcat faptul că rezultatele proceselor de clasificare a universităților și ierarhizare a programelor de studii au fost contestate în instanță, existând o sentință judecătorească de anulare a Ordinului MECTS nr. 5262 din 5.09.2011 privind constatarea rezultatelor clasificării universităţilor și a Ordinulului MECTS nr. 3998 din 5.05.2012 privind metodologia de alocare a fondurilor bugetare pentru finanţarea de bază şi finanţarea suplimentară a instituţiilor de învăţământ superior de stat din România pentru anul 2012[111].

Rezultatul primului exercițiu a generat clasificarea universităților în trei categorii:

- Universități de cercetare avansată și educație – 12 universități;
- *Universități de educație și cercetare științifică* - 30 universități;
- Universități centrate pe educație - 48 universități;

Exercițiul de ierarhizare a programelor de studiu (valabil pentru anul universitar 2011-2012) a distribuit cele 1.074 de programe în 5 categorii:

- A – 20% dintre programe
- B – 22%
- C – 25%
- D – 12%
- E – 21%

(A>B>C>D>E, unde > reprezintă mai bune rezultate decât)
Nu există un studiu privind impactul acestui proces asupra sistemului de educație.

În ceea ce privește alte instrumente dezvoltate de către organizații non-guvernamentale sau de media, printre cele mai cunoscute sunt:

- Coaliția pentru Universități Curate dezvoltat de Societatea Academică din România împreună cu ANOSR, Alma Mater, Ad Astra și alte structuri ale societății civile. Acesta a presupus evaluarea și clasificarea universităților în funcție de criterii privind transparența, corectitudinea academică, managementul financiar și calitatea guvernanței;
- Ad Astra publică periodic un top al universităților românești pe baza articolelor ştiinţifice publicate de personalul universităţilor în reviste ştiinţifice recunoscute pe plan internaţional.

8.2. Aceste instrumente de transparență trebuie să fie în strânsă legătură cu principiile Procesului Bologna, în special cu asigurarea calității și recunoașterea, care vor rămâne prioritățile noastre și trebuie să se bazeze pe date comparabile și indicatori adecvați pentru a descrie profilurile diverse ale instituțiilor de învățământ superior și ale programelor lor (Leuven, 2009);

În ceea ce privește utilizarea indicatorilor de performanță în evaluarea programelor de studii, conform publicației ”Barometrul Calității”, evaluarea calităţii programelor de studii pe baza unui sistem naţional de indicatori de performanţă este susţinută de 41% dintre cadrele didactice, în timp ce 26% consideră că cea mai eficientă metodă de evaluare are la bază opiniile celor implicaţi în viaţa universitară. Cele mai importante criterii pentru evaluarea calităţii unui program de studii sunt: resursele umane, conţinutul cursurilor, activităţile de cercetare şi numărul de absolvenţi care îşi găsesc un loc de muncă.

[111] http://www.monitorulsv.ro/Local/2013-02-28/Universitatea-Stefan-cel-Mare-a-castigat-procesul-cu-Ministerul-Educatiei#ixzz2St312ZfW

9. Angajabilitatea

Această direcție de acțiune a fost identificată ca prioritate in cadrul conferințelor ministeriale începând cu asumarea Comunicatului de la Londra (2007), prin care acestea își propun îmbunătățirea angajabilității absolvenților si definesc termenul ca fiind ”abilitatea de a ocupa un loc inițial de muncă, de a menține locul de muncă și de a fi mobil pe piața forței de muncă”. Ulterior, în cadrul comunicatului de la București, din 2012, sunt asumate atât obiective specifice, cum sunt cele legate de compatibilizarea cu sistemul de trei cicluri a condițiilor de angajare în sectorul public sau de reducere a ratei șomajului în rândul tinerilor, cât și obiective legate de cooperarea cu reprezentanți ai angajatorilor sau integrarea practicii în programele de studiu.

Obiectivele concrete pe care România și le-a asumat în cadrul Procesului Bologna sunt următoarele:

- Reducerea ratei șomajului în rândul tinerilor;
- Angajarea și structura de carieră în administrația publică să fie compatibile cu noul sistem de trei cicluri;
- Cooperarea cu reprezentanți ai angajatorilor;
- Integrarea practicii în programele de studiu.

Angajamentele României cu privire la angajabilitate

9.1. Reducerea ratei șomajului în rândul tinerilor prin intermediul educației (București, 2012);

Rata șomajului în rândul tinerilor (sub 25 ani) a înregistrat creșteri începând cu anul 2008, conform datelor preluate din Eurostat. Totodată, se constată diferențe semnificative între rata medie a șomajului și rata șomajului în rândul tinerilor.

Tabel 37 Rata șomajului în România, Eurostat 2012

Rata șomajului în România (%)										
An	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Rata șomajului în rândul tinerilor cu vârstă sub 25 de ani[112]	21	19.5	21	19.7	21	20.1	18.6	20.8	22.1	23.7
Rata medie anuală a șomajului[113]	10.2	7.6	6.8	5.8	5.4	4.3	4	6.3	7.91	7.4

[112] Referință: Sursa datelor Eurostat, extras la 16.10.2012
[113] Referință: Sursa datelor: ANOFM http://www.anofm.ro/evolutia-ratei-somajului-in-perioada-1991-2010

Tabel 38 Rata șomajului în Eu-27, Eurostat 2012

Rata șomaului în EU-27 (%)										
An	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**
Rata șomajului în rândul tinerilor cu vârstă sub 25 de ani[114]	17.9	18.1	18.6	18.6	17.3	15.5	15.6	19.9	20.9	21.3
Rata medie anuală a șomajului[115]	8.9	9.1	9.3	9.0	8.3	7.2	7.1	9.0	9.7	9.7

După cum putem observa în tabelele 1 și 2, deși în majoritatea anilor s-a înregistrat o rată a șomajului în România mai mică decât în Uniunea Europeană, în ceea ce privește șomajul în rândul tinerilor cu vârste până în 25 de ani această valoare s-a situat întotdeauna deasupra mediei europene. Diferențele nu sunt însă semnificative.

La nivel European conform studiului OECD „Education at a glance 2012”[116] (EU 21) angajabilitatea în funcție de nivelul educațional absolvit a populației cu vârsta cuprinsă între 25 și 64 de ani ca procent din populația totală de 25-64 ani, indică faptul că educația joacă un rol important în reducerea ratei somajului.

Tabel 39 Angajabilitatea în funcție de nivelul educațional absolvit, OECD 2012

Țara	Învățământ primar și gimnazial	Învățământ liceal și post-liceal	Invățământ superior
Franța	55.4	74.4	83.6
Grecia	56.7	67.1	79.8
Ungaria	37.6	66.2	78.6
Italia	50.4	72.6	78.3
Media EU21	52.3	73.3	83.6

[114] Referință: Sursa datelor Eurostat, extras la 16.10.2012
[115] Referință: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php?title=File:Unemployment_rate,_2001-2011_(%25).png&filetimestamp=20121030183545
[116] Referință: http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/oecd-eag-2012-en.pdf

Conform INS, în anul 2012 rata de ocupare a populației în vârsta de muncă (15 – 64 de ani) a fost de 59.5% în timp ce rata șomajului a fost de 7%. În ceea ce privește rata de ocupare a populației în vârstă de 20 – 64 de ani, aceasta a fost de 63.8%, la o distanță de 6.2 puncte procentuale de ținta națională de 70% stabilită în contextul strategiei Europa 2020. Nivelul cel mai ridicat a ratei de ocupare pentru persoanele cu vârstă

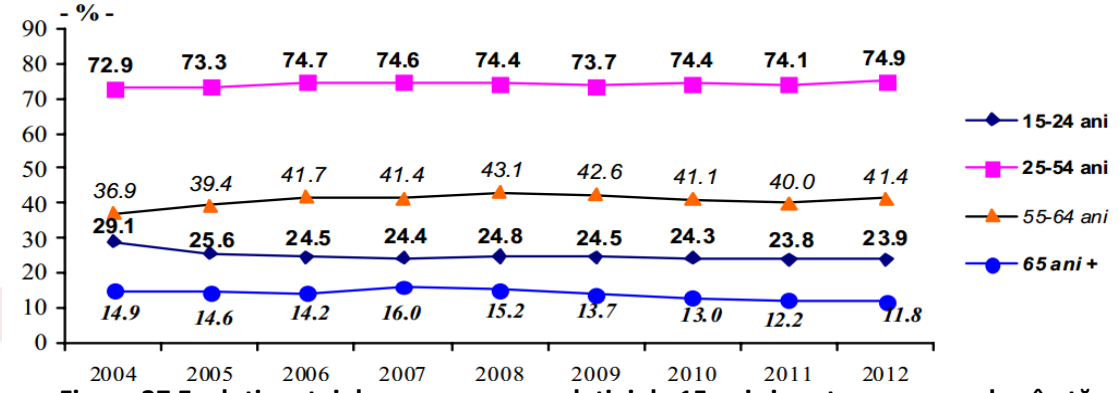

Figura 27 Evoluția ratei de ocupare a populației de 15 ani și peste, pe grupe de vârstă

de muncă s-a înregistrat în rândul absolvenților învățământului superior și anume 81.4%. Se poate remarca de asemenea și faptul că, pe măsură ce scade nivelul de educație, scade și gradul de ocupare a forței de muncă, acesta având valoarea de 63.1% în cazul persoanelor cu nivel mediu de educație și numai 41.9% în cazul persoanelor cu un nivel scăzut de educație.[117] Menționăm faptul că, gradul de angajabilitate al absolvenților nu poate fi corelat în mod direct de calitatea învățământului superior.

În cee ce privește șomajul, rata șomajului a fost în scădere față de anul precedent, acesta afectând în măsură mai mare absolvenții învățământului mediu și scăzut (7.5% respectiv 6.9%) comparativ cu rata șomajului înregistrată pentru șomerii cu studii superioare (5.6%). Rata șomajului de lungă durată (mai mare de 6 luni) în rândul tinerilor (15-24 de ani) a fost de 13.9%.[118]

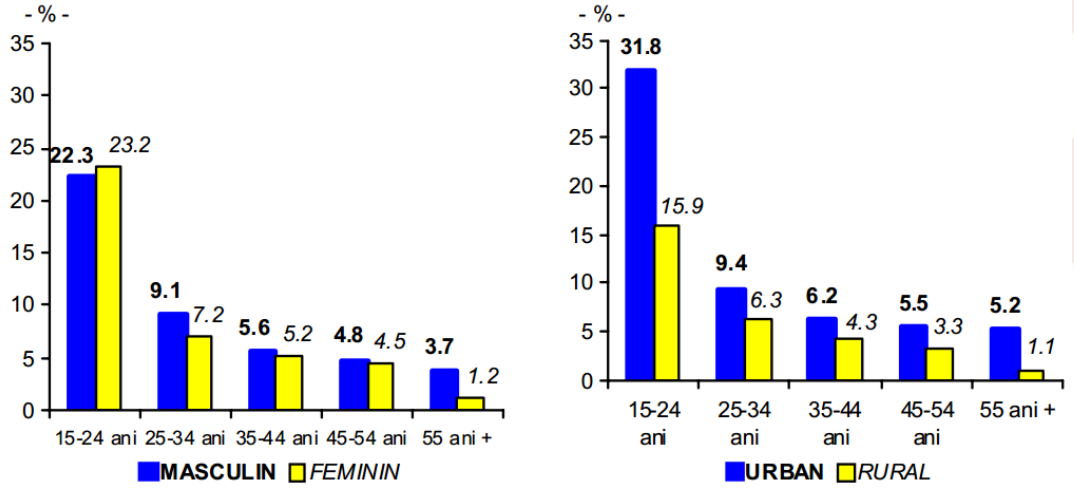

Figura 28 Rata șomajului pe grupe de vârstă, sexe și medii, în anul 2012

În ceea ce privește politicile naționale care stimulează angajarea tinerilor și a proaspeților absolvenți, acestea sunt operaționalizate prin prevederile Legii 76/16.01.2012. Astfel, potrivit articolului 80(1)

[117] Referință: Comunicat de presă INS, nr. 92/17.04.2013
[118] Referință: Idem

angajatorii care încadrează în muncă pe o perioadă nedeterminată absolvenți ai unor instituții de învățământ sunt scutiți, pe o perioadă de 12 luni, de plata contribuției datorate la bugetul asigurărilor pentru somaj, aferentă absolvenților încadrați și primesc lunar, pe această perioadă, pentru fiecare dintre absolvenți:

a) 1 salariu de bază minim brut pe țară garantat în plată, în vigoare la data încadrării în muncă, pentru absolvenții ciclului inferior al liceului sau ai şcolilor de arte şi meserii;

b) 1,2 salarii de bază minime brute pe țară garantate în plată, în vigoare la data încadrării în muncă, pentru absolvenții de învățământ secundar superior sau învățământ postliceal;

c) 1,5 salarii de bază minime brute pe țară garantate în plată, în vigoare la data încadrării în muncă, pentru absolvenții de învățământ superior.

Angajatorii sunt obligați să mențină angajații cel puțin 2 ani după finalizarea subvenției. Până în ianuarie 2012, 6748 de persoane au beneficiat de subvențiile acordate angajatorilor care au încadrat în muncă tineri absolvenți.[119]

Mai mult, conform subpunctului 2 al aceluiași articol, angajatorii care încadrează în muncă pe durată nedeterminată absolvenți din rândul persoanelor cu handicap primesc lunar, pentru fiecare absolvent, sumele prevăzute la alin. (1) pe o perioadă de 18 luni. Angajatorii care, mențin absolvenții încadrați pe post mai mult de trei ani de zile, primesc, pentru fiecare an de continuare a raporturilor de muncă sau de serviciu, în următorii doi ani, un ajutor financiar egal cu suma aferentă contribuțiilor sociale datorate de angajatori pentru aceste persoane (art. 84 (1,2)). Au beneficiat de această prevedere 237 de persoane până în ianuarie 2012, conform aceleiași surse precizate anterior.

Legea nr. 116/2002 privind prevenirea și combatarea marginalizării sociale precizează în cadrul articolului 8 (1) faptul că, angajatorii care încadrează tineri cu vârste între 16 și 25 de ani, în condițiile unui contract de solidaritate, vor primi lunar salariul de baza stabilit la data angajării tinerilor, dar nu mai mult de 75% din câștigul salarial mediu net pe economie, comunicat de Institutul Național de Statistică. Mai mult, conform subpunctului (2) al aceluiași articol, dacă la data încetării contractului de solidaritate angajatorii vor încheia cu tinerii un contract individual de muncă pe durată nedeterminată, aceștia beneficiază, timp de maxim 2 ani, de rambursarea lunară a unei sume, în cuantum de 50% din îndemnizația de somaj cuvenită conform legii, pe care tânărul beneficiar ar fi primit-o dacă ar fi fost disponibilizat la acea dată.

În ceea ce privește perioada necesară angajării după absolvire, putem observa următoarele diferențe, în funcție de domeniul studiilor absolvite:

[119] Referință: http://www.gov.ro/upload/articles/109809/1.pdf

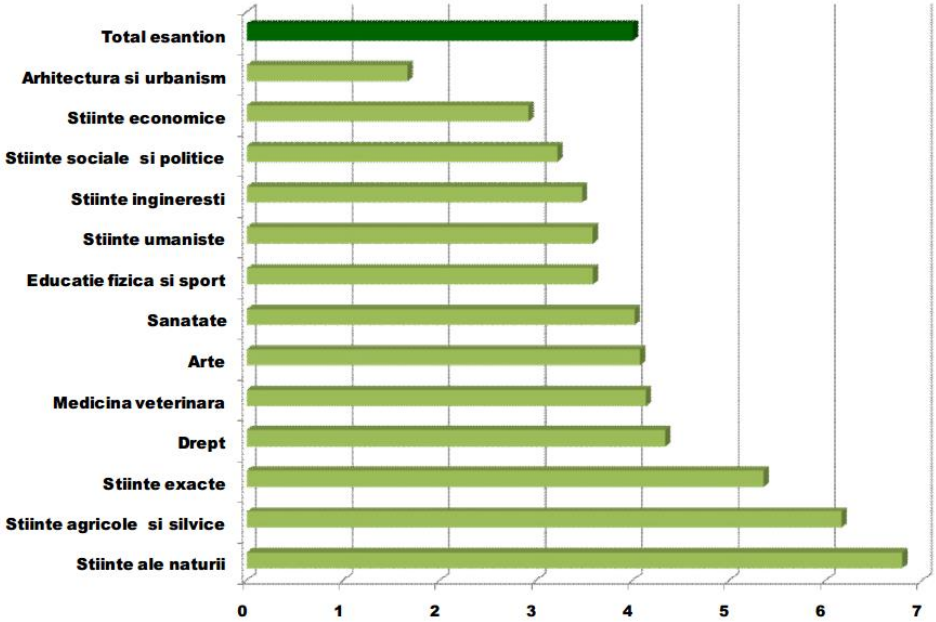

[120]

Figura 29 Numărul mediu de luni necesare pentru găsirea primului loc de muncă în conformitate cu nivelul de studii după absolvirea facultății, în funcție de domeniu

Repartiţia populaţiei ocupate pe activităţi ale economiei naţionale arată că 29,0% din totalul persoanelor ocupate erau concentrate în sectorul agricol, 28,6% în industrie şi construcţii, iar 42,4% în servicii.[121]
Referindu-ne la antreprenoriat, putem observa că în România, majoritatea antreprenorilor români sunt tineri cu vârsta sub 40 de ani, 61% din noile întreprinderi active fiind înființate de fondatori cu vârsta între 30 și 39 de ani.

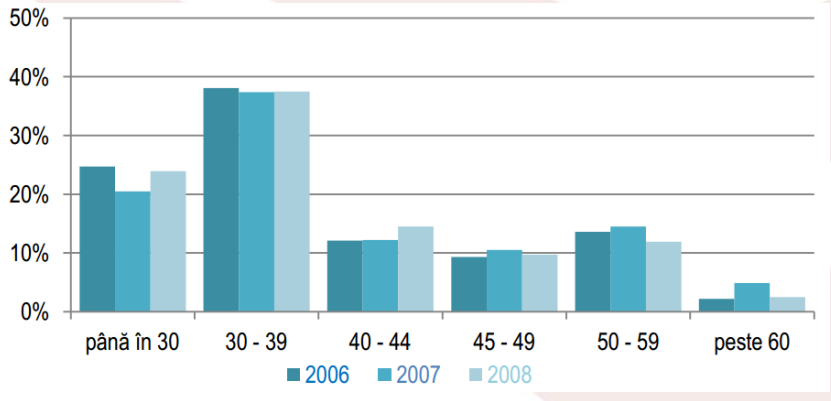

Figura 30 Distribuția întreprinderilor active nou înființate, în funcție de grupa de vârstă a fondatorului/managerului (%) , INS 2010

Conform studiului „Promovarea antreprenoriatului ca factor cheie pentru dezvoltarea economică" realizat în 2012 de către Fundația Post-Privatizare, „educaţia antreprenorială în învăţământul superior are impactul cel mai mare asupra antreprenoriatului, având în vedere că cei mai mulţi antreprenori sunt absolvenţi de

[120] Referință: Raport al proiectului POSDRU „Absolvenți recenți de învățământ superior și integrarea lor pe piața muncii" http://docis.acpart.ro/uploads/noi/Studiu_sociologic.pdf;
[121] Referință: Comunicat de presă INS, nr. 92/17.04.2013;

facultate, iar cunoştinţele antreprenoriale şi manageriale temeinice se pot dezvolta cel mai bine în această etapă."[122] Deși suntem pe ultimele locuri în raport cu restul țărilor din Europa în ceea ce privește antreprenoriatul, în România au fost înregistrate progrese în ultimii ani, în ceea ce priveşte pregătirea antreprenorială în universităţi, atât prin programa universitară de profil cât şi prin proiectele facilitate de Programul Operaţional Sectorial-Dezvoltarea Resurselor Umane.

Statul român sprijină întreprinzătorii cu vârsta de până în 35 de ani, printr-o serie de programe cu finanțare nerambursabilă, de la bugetul de stat (17 milioane lei alocate în 2012). Agenția pentru Implementarea Proiectelor și Programelor pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii din cadrul Ministerului Economiei se ocupă de gestionarea programelor de sprijinire a tinerilor întreprinzători[123]:

- „Programul pentru stimularea înființării și dezvoltării microîntreprinderilor de către întreprinzători tineri" oferă o finanțare de până în 10 000 de euro pentru acoperirea a 50% din valoarea totală a cheltuielilor eligibile aferente planului de afaceri;
- „Programul pentru dezvoltarea abilităților antreprenoriale în rândul tinerilor și facilitarea accesului la finanțare - START" oferă o finanțare de până în 100 000 lei/beneficiar pentru acoperirea a maxim 70% din valoarea cheltuielilor eligibile aferente proiectului.

Totodata, inca din 2003 prin HG nr. 166/2003 au fost acordate o serie de facilitati studentilor care doresc să înfiinţeze o afacere proprie printr-o serie de scutiri de la plata unor taxelor şi tarife necesare infiintarii unei firme.

9.2. Angajarea și structura de carieră în administrația publică să fie compatibile cu noul sistem de cicluri (Londra, 2007);

Angajarea și structura de carieră corespunzătoare administrației publice locale și naționale sunt compatibile cu sistemul de trei cicluri. Criteriile de angajare diferă în funcție de nivelul postul scos la concurs. În majoritatea cazurilor, absolvirea ciclului de licență este obligatorie pentru accesul în sistemul public, iar absolvirea ciclului al doilea reprezintă un criteriu pentru ocuparea funcțiilor de conducere.

Prin intermediul Legii Cadru nr. 284 din 28.12.2010 privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice se realizează (conform Art. 5) „armonizarea sistemului de salarizare a personalului din sectorul bugetar cu importanţa, răspunderea, complexitatea activităţii şi nivelul studiilor necesare pentru desfăşurarea activităţii". În cadrul Art. 13, subpunctul (2) se precizează că „în cadrul fiecărei funcţii, salariile de bază se diferenţiază pe grade în cazul studiilor superioare". În cazul în care sunt persoane care ocupă funcții de conducere, fără studii superioare, pentru care condiția de ocupare a postului impune studii superioare, aceste persoane beneficiază de salariul de bază pentru acele funcții, diminuat cu 10 clase de salarizare și beneficiază de o perioadă tranzitorie de 5 ani în care își pot obține nivelul de studii prevăzut de lege pentru exercitarea funcției de conducere (Art. 15 subpunctele (3),(4)).[124]

În anumite profesii pe lângă diploma de licență este necesară efectuarea unor stagii de practică. Astfel, conform Legii Educației Naționale, art.248 (1), pentru ocuparea funcțiilor didactice este necesară efectuarea unui stagiu de practică cu durata de un an școlar, realizat într-o unitate de învățământ, în funcția didactică corespunzătoare studiilor, sub îndrumarea unui profesor mentor. Pe lângă diploma de licență în

[122] Referință: http://www.postprivatizare.ro/romana/wp-content/uploads/2012/10/Studiu-Antreprenoriat.pdf
[123] Referință: http://programenationale2013.aippimm.ro/
[124] Referință: http://www.sindicat.uaic.ro/legislatie/L_284_2010.pdf

profilul postului este necesară și absolvirea masterului didactic cu durata de 2 ani. Pentru ocuparea funcțiilor didactice în învățământul special, pentru alte specializări decât cele psihopedagogice este necesară obținerea unui atestat de pregătire teoretică și practică în educație specială, conform aceluiași articol.

9.3. Un mai bun dialog, incluzând guvernele, instituțiile publice și partenerii sociali pentru a crește angajabilitatea absolvenților cu diplomă de licență, inclusiv în posturile din serviciul public (Bergen, 2005);

Angajamentul face referire la creșterea relevanței diplomei de licență după trecerea la noul sistem de cicluri. În România, în sistemul public, absolvirea studiilor de master este o condiție necesară doar în anumite domenii și pe anumite posturi.

În raportul asupra implementării studiului de monitorizare a inserției pe piața muncii a absolvenților din învățământul superior a proiectului „Absolvenții și piața muncii”[125] este evidențiat avantajul continuării studiilor după licență: „efectele benefice ale investiției în educație sunt puse în evidență de faptul că parcurgerea studiilor masterale crește șansele de ocupare adecvată a unui loc de muncă”.

9.4. Îmbunătățirea angajabilității și a dezvoltării personale și profesionale a absolvenților pentru carierele lor (București, 2012);

Într-unul dintre capitolele studiului ”Barometrul calității” realizat de către ARACIS în anul 2010[126], se arată că imaginea de ansamblu a angajatorilor despre calitatea învăţământului superior românesc este una mai degrabă pozitivă, dar acest lucru priveşte mai ales aspectele ce ţin de pregătirea teoretică a studenţilor. În ceea ce priveşte abilităţile practice, opiniile angajatorilor sunt împărţite. Cadrele didactice au substanţial mai multă încredere decât angajatorii în ceea ce priveşte capacitatea universităţilor de a pregăti absolvenţii pentru piaţa muncii. În comparaţie cu profesorii lor, un număr mai mic de studenţi susţin că stagiile de practică sunt utile, că studiile superioare formează abilităţile şi competenţele necesare la locul de muncă sau că oferta educaţională a facultăţii corespunde cerinţelor pieţei muncii.

În noiembrie 2010 Comisia Europeană a publicat rezultatele unui sondaj Eurobarometru privind percepția angajatorilor cu privire la angajabilitatea absolvenților. În cercetare au fost incluse 7.036 de companii (201 din România), de dimensiuni medii şi mari, care îşi desfăşoară activitatea în mai multe domenii, din mediul public şi privat şi care au recrutat în ultimii cinci ani absolvenţi sau planifică acest lucru pentru viitor.

În comparaţie cu media europeană (47%), doar 24% dintre angajatorii din România consideră că sunt insuficienţi absolvenţi competenţi în ţară care să fie potriviţi pentru posturile vacante existente. Motivul invocat de angajatorii din România pentru această situație este lipsa de experiență în câmpul muncii. De asemenea, România se situează printre primele cinci ţări în care reprezentaţii companiilor au indicat ca provocări majore ale procesului de recrutare: oferirea unui salariu iniţial (59%) şi a unui program de training şi dezvoltare competitiv (34%). Companiile din România se situează sub media europeană (19%) în ceea ce priveşte frecvenţa colaborărilor cu universităţile pentru adaptarea programelor de studii şi recrutare. În plus, 36% dintre angajatori au propus includerea locurilor de muncă temporare (pentru fiecare sector de

[125] Referință: http://www.absolvent-univ.ro/UserFiles/File/rezultate/Raport-2006-2010.pdf
[126] Referință: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Publicatii_Aracis/Publicatii_ARACIS/Romana/barometru-final.pdf

activitate) în programele de studii şi a experienţei practice în cadrul cursurilor (30%), precum şi revizuirea cursurilor, astfel încât acestea să corespundă cu nevoile angajatorilor (18%).

Doar 27% dintre respondenţi au menţionat că modalitatea optimă de cooperare cu universităţile este participarea la programe de internship. În ceea ce priveşte celelalte modalităţi de cooperare prezentate ca variante de răspuns, angajatorii români le-au acordat următoarele punctaje: recrutarea directă din universităţi (34%), discuţiile cu directorii sau profesorii programelor de studiu (36%), cooperarea cu centrele de carieră (26%), participarea la dezbateri şi seminarii (30%).

Opiniile recrutorilor de absolvenţi referitor la relevanţa cooperării cu instituţiile de învăţământ superior pentru alcătuirea curriculum-ului şi programelor de studiu au fost împărţite: 48% au considerat că acest aspect este important pentru companiile lor, în timp ce 47% au afirmat contrariul.

Respondenții au indicat faptul că absolvenții nou recrutați trebuie să mai fi lucrat înainte de angajarea la companiile actuale (40% dintre respondenţi, acord total; 37%, acord parţial). În ceea ce privește importanţa tipului de studii superioare absolvite, 55% dintre angajatori au răspuns că absolvenţii care au obţinut o diplomă de licenţă sunt potriviţi pentru cerinţele posturilor din companiile lor, comparativ cu 35% care îi apreciază pe cei cu diplomă de master. De asemenea, în România, un internship sau studiile derulate în străinătate nu sunt considerate ca aspecte importante (33-38%) pentru a creşte şansele de angajare comparativ cu opiniile angajatorilor din alte ţări.[127]
O statististică Eurostat din 2011 arată faptul că în România rata de ocupare a forței de muncă de către persoanele cu studii superioare este mai ridicată decât valoarea medie a Uniunii Europene.[128]

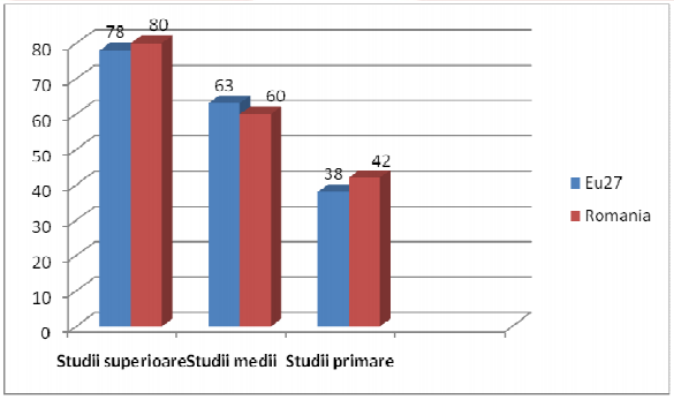

Figura 31 Rata de ocupare a forţei de muncă în funcţie de educaţie, în procente , Eurostat 2011

Un aspect relevant este includerea în programul de guvernare pentru perioada 2013 – 2016 a obiectivului de „stimulare a parteneriatului public-privat dintre sistemul educaţional şi mediul economic, având ca principal obiectiv atragerea fondurilor europene, cu scopul creşterii ratei de absorbţie a absolvenţilor pe piaţa muncii". Un alt obiectiv relevant al programului de guvernare îl constituie „urmărirea absolvenţilor pe parcursul traseului lor profesional pentru a înregistra feed-back-ului privind succesul lor în carieră".[129]

[127] Referinţă: Eurobarometer "Employers' perception of graduate employability"
[128] Referinţă: Eurostat, 2011
[129] Referinţă: http://www.gov.ro/upload/articles/117322/program-de-guvernare-2013-2016.pdf

O altă modalitate de îmbunătățire a angajabilității este prin sprijinirea antreprenoriatului. Astfel, la nivelul României, guvernul a demarat în fiecare an o serie de proiecte cu rolul de a încuraja antreprenoriatul, mai ales în rândul tinerilor. Pe lângă programele pentru sprijinirea IMM-urilor tinerilor întreprinzători, regăsim[130]:

- programul național pentru susținerea meșteșugarilor și artizanatului;
- programul de dezvoltare și modernizare a activităților de comercializare a produselor și serviciilor de piață;
- programul pentru dezvoltarea culturii antreprenoriale în rândul femeilor manager din sectorul IMM.

Conform studiului „Promovarea antreprenoriatului ca factor cheie pentru dezvoltarea economică" a Fundației Post-privatizare „mai mult de 98% dintre persoanele fizice şi juridice înmatriculate la Registrul Comerţului, în anul 2011, se încadrează în categoria IMM-urilor. Comparativ cu anul precedent, în anul 2011 înmatriculările la Registrul Comerţului au crescut per ansamblu cu 9%, iar în cazul IMM-urilor cu 30%."[131]

Tot în acest studiu găsim și un tabel comparativ al INS între România și UE-27 din punct de vedere a valorii brute, adăugate.

Tabel 40 Numărul de întreprinderi, de salariați și valoarea adăugată. Sursa: Statistici INS 2011; Raportul anual 2010/2011, Comisia Europeană

Indicatorul	IMM		Întreprinderi mari		Total	
	România	UE-27	România	UE-27	România	UE-27
Numărul de firme	468.552	20.796.192	1.519	43.034	470.071	20.839.226
Pondere în total întreprinderi	99,7%	99,8%	0,3%	0,2%	100%	100%
Numărul de angajați	2.452.992	87.460.792	1.269.302	43.257.098	3.722.294	130.717.890
Pondere în forța de muncă totală	65,9%	66,9%	34,1%	33,1%	100%	100,0%
Valoarea adăugată brută (mil.euro)	24.406,3	3.492.979	24.169,734	2.485.457	48.576,03	5.978.436
Pondere în total VAB din economie	50,24%	58,4%	49,76%	41,60%	100%	100%

Putem remarca în tabelul 5 că IMM-urile sunt majoritare numeric deţinând un procent de 99,7% din numărul total al întreprinderilor active în România, similar procentului din UE-27. Contribuţia acestora este semnificativă, având 65,9% din numărul total de angajați şi situându-se foarte aproape de media înregistrată de IMM-urile din Uniunea Europeană (66,9%). IMM-urile din România participă în proporţie de 50,2% la valoarea adăugată brută din economie, un procent mai redus comparativ cu media europeană de 58,4%.

Reprezentarea angajatorilor din România se realizează prin intermediul camerelor de comerț și industrie și prin intermediul patronatelor. Structurile patronale sunt definite de Legea Patronatelor, 356/2001.

[130] Referință: http://programenationale2013.aippimm.ro/
[131] Referință: http://www.postprivatizare.ro/romana/wp-content/uploads/2012/10/Studiu-Antreprenoriat.pdf

9.5. Îmbunătățirea cooperării între angajatori, studenți și instituții de învățământ superior în special în dezvoltarea de programe de studiu ce duc la creșterea inovației, antreprenoriatului și potențialului de cercetare al absolvenților (București, 2012);

În Raportul Național de Țară privind implementarea Procesului Bologna (2012), se afirmă faptul că există reglementări în legislația națională în ceea ce privește relația dintre angajatori și universități, însă nu au fost dezvoltate încă proceduri de implementare. În principal, modul de cooperare între universități și reprezentanți ai angajatorilor face parte din autonomia universitară.

Relația angajatori – universitate este analizată și de către ARACIS în evaluările instituționale – ”programele de studiu sunt revizuite periodic pe baza analizelor colegiale împreună cu studenți, cu absolvenți și cu reprezentanți ai angajatorilor” reprezintă un standard de referință în evaluările instituționale realizate de ARACIS.[132] Înființarea unor programe de masterat profesional în colaborare cu angajatori este practic imposibilă având în vedere faptul că, conform metodologiei ARACIS de acreditare a programelor de studiu, minim 80% dintre cadrele didactice trebuie să fie angajați cu norme de bază: ”Pentru acreditarea unui program de studii de masterat, toate posturile didactice de predare constituite conform normelor legale vor fi acoperite de cadre didactice titularizate în învăţământul superior potrivit legii, având gradul de profesor universitar, conferenţiar universitar sau lector/şef de lucrări, cu titlul ştiinţific de doctor în domeniul disciplinelor din postul ocupat, din care cel puţin 80% să fie angajaţi cu norme de bază. Totodată, în conformitate cu prevederile Legii nr.250/2009 privind aprobarea Ordonanţei de urgenţă a Guvernului nr. 89/2009 pentru modificarea Legii învăţământului nr.84/1995, un program de studiu de masterat poate fi înfiinţat şi poate funcţiona doar dacă universitatea dispune de cadre didactice titulare proprii, cu titlu de profesor sau conferenţiar, pentru cel puţin jumătate din disciplinele aferente programului.”[133]

Conform Barometrului Calității din 2010, „angajatorii sunt extrem de interesaţi ca proaspeţii absolvenţi să aibă deja la angajare o experienţă de lucru, dobândită prin angajarea concretă încă din timpul studiilor. Astfel, dacă pregătirea teoretică a absolvenților este considerată adecvată, pregătirea practică a absolvenților atrage nemulțumiri din partea angajatorilor. În ceea ce privește programele de internship, „răspunsurile converg spre o imagine în care internshipul nu constituie un model frecvent: 76% dintre cei intervievaţi spun că firma pe care o reprezintă nu a avut niciodată interni, 16% sun că folosesc rar, 7% menţionează că folosesc des interni, iar 1% specifică faptul că au în permanenţă cel puţin un intern”. Totodată, sondajul releva faptul că, „atunci când selectează absolvenţi recenţi de învăţământ superior, angajatorii ţin cont de stagiile de practică din timpul facultăţii în mult mai mică măsură decât, spre exemplu, de experienţa concretă de muncă, obţinută ca angajat în timpul studiilor”.[134]

Nu au fost găsite informații cu privire la implementarea acestui obiectiv.

9.6. Practică inclusă în programele de studiu, precum și învățarea la locul de muncă (Leuven, 2009);

Conform Art. 150 (4) din Legea Educației Naționale, în cadrul studiilor universitare de licenţă este obligatorie efectuarea unor stagii de practică. Mai mult, universitățile au obligația de a asigura un minim de 30% din locurile de practică necesare, dintre care cel puțin 50% în afara universităților.

[132] Referință: Metodologia de evaluare externă, standarde, standarde de referință, și lista indicatorilor de performanță a ARACIS
[133] Referință: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Proceduri/Ghid_acreditare_masterat_modificat_22.04.2010.pdf
[134] Referință: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Publicatii_Aracis/Publicatii_ARACIS/Romana/barometru-final.pdf

Conform metodologiei ARACIS, începând cu anul 2 de studii trebuie prevăzute 2 – 3 săptămâni de practică pe an în elaborarea planurilor de învăţământ. De asemenea în aceiași metodologie se precizează faptul că pentru stagiile de practică instituţia de învăţământ superior încheie convenţii de colaborare, contracte sau alte documente cu unităţile de practică, în care sunt precizate: locul şi perioada desfăşurării practicii, modul de organizare şi îndrumare, responsabilii din partea instituţiei de învăţământ şi ai bazei de practică.[135]

Totodată, LEN precizează că „instituțiile de învățământ superior pot stabili parteneriate cu operatori economici, asociații profesionale și/sau instituții publice pentru dezvoltarea unor programe de studii universitare de master care să răspundă cerințelor pieței muncii" conform Articolului 155 din aceiași lege.
În Legea Educației Naționale, art. 205 (16), este precizat faptul că instituțiile de învățământ superior asigură, în limita resurselor financiare alocate pentru efectuarea practicii comasate a studenților, pe perioada prevăzută în planurile de învățământ, cheltuielile de masă, cazare și transport, în situațiile în care practica se desfășoară în afara centrului universitar respectiv. De asemenea, în programul de guvernare 2013-2016 este precizat faptul că se dorește crearea unui sistem real de internship în administrația publică centrală și locală pentru studenții cu rezultate deosebite și oferirea unui număr de locuri anual în sistemul public absolvenților cu rezultatele cele mai bune.

Mai mult, a fost adoptată Legea 258/2007 cu privire la practica elevilor și a studenților care reglementează mai multe aspecte, cum ar fi modul în care se desfășoară practica, drepturile și obligațiile practicantului, cât și a partenerului de practică. Dintre acestea amintim:

- Unitățile de învățământ superior alocă partenerului de practică suma aferentă activității de practică pentru fiecare student, subvenția fiind de 5% din alocația anuală a unui student pentru agenții economici;
- Ministerul Educaţiei alocă sumele aferente pentru hrana și transportul elevilor și studenţilor care efectuează practica, în sistem cumulat, în alte localităţi decât cele in care îşi au sediile unităţile sau instituţiile de învăţământ de la care provin.[136]

O parte din prevederile a acestei legi nu sunt însă puse în aplicare. Astfel, nu se cunosc proceduri prin care fondurile au fost alocate din bugetul național către practica studenților. Mai mult, Legea 258/2007 nu este adaptata la noile prevederi ale Legii Educației.

De remarcat este faptul că acestă lege prevede modul în care practicanții ar trebui evaluați și anume de către partenerul de practică, respectând conținutul programei analitice/portofoliului de practică, dar nu impune nici un mecanism de control în vederea îndeplinirii acestui obiectiv. Faptul că instituția de învățământ superior este responsabilă doar cu asigurarea componentei organizatorice, logistice și tehnice și nu are responsabilități clare privind evaluarea activității de practică duce la o lipsă de garanții privind calitatea evaluării sau acordarea corectă a calificativului pentru practică. Prin urmare, în cazul în care contractul de practică dintre unitatea de învățământ superior nu precizează clar criteriile de evaluare a calității practicii efectuate, precum și sancțiunile aferente în cazul neatingerii acestora, nu există aproape nici un control asupra rezultatului parteneriatului de practică. Singurul mecanism de control identificat ar fi prin intermediul programei analitice sau portofoliul de practică, însă acestea se concentrează exclusiv pe obligațiile practicantului și mai puțin pe cele ale instituției de învățământ superior sau ale partenerului de practică.

[135] Referință: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Proceduri/Metodologie_de_evaluare_externa.pdf
[136] Referință: http://www.dreptonline.ro/legislatie/lege_practica_elevi_studenti.php

Totodată, Ministerul Muncii a elaborat un proiect de Lege privind stagiile de adaptare profesională pentru absolvenții de învățământ superior[137] care reglementează modalitatea de efectuare a stagiilor de adaptare profesională a absolvenților în scopul asigurării tranziției de la sistemul de educație la piața muncii. Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România transmis un set de recomandări privind îmbunătățirea acestui proiect de lege deoarece consideră că „expune tinerii la exploatare și abuzuri intolerabile din partea angajatorilor”[138]. Riscurile identificate de ANOSR în acest document fac referire la:

- inexistența unui mecanism clar de garantare a calității stagiilor de adaptare profesională;
- inexistența unui mecanism clar de control a îndeplinirii obiectivelor acestor stagii;
- obligarea absolvenților de a munci în schimbul unor salarii foarte mici;
- obligarea absolvenților de a plăti cheltuieli aferente formării;
- posibilitatea utilizării evaluarării finale de către angajatori ca un mecanism de șantaj al studenților.

Au mai fost identificate două inițiative legislative recente, una privind reglementarea internship-urilor și una legată de recunoașterea voluntariatului ca experiență profesională.

9.7. Îmbunătățirea serviciilor de consiliere în carieră (Leuven, 2009);

Conform O.M. 3235 din 2005, universităţile trebuie să înfiinţeze Centre de orientare în carieră pentru a-i sprijini pe studenţi în luarea celor mai bune decizii în ceea ce privește alegerea propriilor cariere și a traiectoriilor de formare.

În această privință, un studiu implementat, în rândul studenților, de către Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România (ANOSR), concluzionează: ”Într-o singură universitate dintre cele în care a fost aplicat chestionarul, Universitatea „Ştefan cel Mare” din Suceava, procentul studenților mulțumiți de activitatea Centrului de Consiliere și Orientare Profesională depășește pragul de 30 %. În toate celelalte universități, acest procent se situează sub pragul de 20%. De altfel, în doar șapte universități procentul studenților care au auzit măcar de existența unui Centru de Consiliere și Orientare Profesională depășește 20%”.

Mai mult, conform datelor obținute în procesul de clasificare a universităților, procentul mediu, național al studenților care apelează la servicii de consiliere și orientare în carieră a ajuns în anul universitar 2009-2010 la 3,68%.

Tabel 41 Numărul studenţilor înscriși la programele de studii ale universităţii care au apelat

An	2006	2007	2008	2009	2010
Total studenţi care au apelat la servicii de consiliere	19150	24434	28661	30547	36065
Procent din total studenţi	2.22%	2.53%	2.65%	2.83%	3.68%

[137] Referință: http://www.mmuncii.ro/nou/images/Documente/Proiecte_in_dezbatere/2012-11-14-lege_adat_cu_mod_CES_14_nov.pdf
[138] Referință: http://www.anosr.ro/exploatare-cu-studii-superioare/

În Barometrul Calității se precizează faptul că, între planurile strategice ale universităţilor și aşteptările definitorii ale generației actuale există un decalaj foarte mare. Acest lucru este argumentat de faptul că „marea majoritate a instituţiilor de învăţământ superior şi-au definit, la nivelul documentelor strategice (i.e. planuri strategice şi planuri operaţionale), preponderent activităţi care să conducă la îmbunătăţirea şi dezvoltarea infrastructurii: dezvoltarea şi modernizarea bazei materiale, reabilitarea spaţiilor existente şi construcţia unora noi, dotarea laboratoarelor şamd. Prin urmare există un decalaj între obiectivele materialiste ale universităţilor şi preocupări şi interese postmaterialiste ale studenţilor: căutarea de sensuri, semnificaţii, obiective, direcţii de dezvoltare personală”.

În același document se acordă și o explicaţie pentru relativa înstrăinare a universităţii de proprii studenţi, care ar trebui căutată în modul de alocare a stimulentelor, a resurselor critice pentru supravieţuirea universităţilor, anume finanţarea şi acreditarea, acestea neîncurajând o centrare pe studenţi. Conform barometrului, insuficienţa pregătirii practice este dublată de lipsa orientării, de angoasa provocată de incertitudinea găsirii unui loc de muncă şi de percepţia în rândul studenților a dezinteresului universităţii faţă de viitorul studenţilor.[139]

Nu au fost găsite informații cu privire la personalul specializat din centrele de consiliere în carieră.

9.8. Îmbunătățirea procesului de colectare a datelor privind angajabilitatea absolventilor(Londra, 2007);

În perioada 2009-2011, UEFISCDI a implementat proiectul ”Absolvenții și Piața Muncii”, ce a avut drept scop elaborarea de instrumente de monitorizare a traseului socio-profesional al absolvenților de învățământ superior, pentru implementarea acestora la nivel național și instituțional. Cercetarea a constat în aplicarea unui chestionar care a colectat date cu privire la evoluția profesională a absolvenților și a cuprins promoțiile din anii 2005 și 2009 din 55 de universități. Nu se cunosc informații cu privire la continuitatea colectării acestor tipuri de date.[140]

Institutul Național de Statistică pune la dispoziție date despre învățământul superior din România, printre care și date privind rata de ocupare a populației în vârstă de muncă, pe grupe de vârstă, rata șomajului pe sexe, pe grupe de vârstă și medii. In cadrul proceselor continue de colectare a datelor, nu se colectează și date privind angajabilitatea absolvenților. Singurele surse de date sunt proiectele punctuale desfășurate de instituții naționale (ex: MEN, ARACIS, UEFISCDI) sau sistemele de tracking ale universităților (deși nu se găsesc date privind numărul universităților care au astfel de sisteme precum și funcționalitatea acestora).

Concluzii și recomandări privind angajabilitatea

Analizând elementele din contextul național (legislație, rapoarte, studii de percepție, date) care probeaza modul de implementare a angajamentelor din Procesul Bologna care fac referire la angajabilitatea studenților, se pot concluziona următoarele;

- Există politici naționale care stimulează angajarea tinerilor și a proaspeților absolvenți prin scutiri de taxe pentru cei care angajează absolvenți, ca de exemplu plata contribuției datorate la bugetul asigurărilor pentru somaj sau precum acordarea de stimulente financiare;

[139] Referință: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Publicatii_Aracis/Publicatii_ARACIS/Romana/barometru-final.pdf
[140] Referință: http://www.absolvent-univ.ro/media/presa.aspx

- Există diferențe privind accesul pe piața forței de muncă a absolvenților în funcție de domenii de studiu (exemplu: absolvenții în arhitectură se angajează, în medie, la 2 luni după finalizarea studiilor în timp ce absolvenții în științe ale naturii au nevoie în medie de 7 luni);
- Majoritatea antreprenorilor români sunt tineri cu vârsta sub 40 de ani, 61% din noile întreprinderi active fiind înființate de fondatori cu vârsta între 30 și 39 de ani;
- Nu au fost identificate reglementari nationale sau practici răspândite in ceea ce privește relația dintre angajatori și universități;
- Nu exista reglementari clare privind evaluarea calitatii practicii efectuate in afara institutiilor de invatamant superior;
- Statul român sprijină întreprinzătorii cu vârsta de până în 35 de ani, printr-o serie de programe cu finanțare nerambursabilă, de la bugetul de stat (17 milioane lei alocate în 2012);
- Angajarea și structura de carieră corespunzătoare administrației publice locale și naționale sunt compatibile cu sistemul de trei cicluri;
- Studiile de percepție care au vizat angajatorii români arată o apreciere mai mare a acestora pentru capacitatea universităților de a dezvolta mai ales aspectele ce ţin de pregătirea teoretică a studenților și mai puțin de pregătirea practică;
- Deși există o Lege a Practicii aceasta nu este adaptată la Legea Educației Naționale și nici nu este în totalitate aplicabilă;
- Sub 4% din studenți apelează la centrele consiliere și orientare profesională în carieră.

Recomandări

A. Modificări legislative

1) Revizuirea Legii Practicii (Legea 258/2007 cu privire la practica elevilor și a studenților) pentru a răspunde nevoilor actuale de formare profesională a studenților;
2) Completarea O.M. 3235/ 2005 privind înființarea centrelor de carieră cu norme clare cu privire la funcționarea acestor centre precum obligativitatea de a avea personal propriu;
3) Consacrarea portofoliului de practică a studenților ca document curricular fundamental.

B.Dezvoltarea de instrumente

1) Dezvoltarea unui instrument de stimulare a accesului pe piața forței de muncă special în acele domenii de studii în care tinerii întâmpină cele mai mari probleme în a își găsi un loc de muncă (ex: științe ale naturii, științe agricole și silvice).;
2) Promovarea exemplelor de bună practică în ceea ce privește asigurarea serviciilor pro-active de consiliere și orientare,în special pentru tinerii care provin din grupuri defavorizate;
3) Sprijinirea/stimularea universităților de a dezvolta sisteme de tracking a absolvenților;
4) Dezvoltarea unui instrument în vederea valorificării structurilor de allumni ale universităților;
5) Dezvoltarea unui instrument de transparentizare a diferențelor existente între cele trei cicluri de studiu Bologna la nivelul general al calificărilor academice pentru facilitarea înțelegerii acestor diferențe de către piața muncii și facilitarea încadrării absolvenților de licență și doctorat în acesta.

C. Studii și analize

1) Studiu privind impactul stimulentelor oferite de stat pentru angajarea proaspeților absolvenți;
2) Analize pentru identificarea profilului de absolvent necesar pentru piața muncii pe domenii de activitate în viitor;

3) Analiză cu privire la eficiența stagiilor de practică și a criteriilor specifice de evaluare ale acestora în vederea propunerii unei politici alternative care să își atingă obiectivul vizat (de exemplu creșterea perioadei de practică la minim o lună, cu un sistem de evaluare și îndrumare mai eficient);
4) Realizarea unei analize pentru identificarea exemplelor de bună practică la nivel european pentru evaluarea fenomenului de circulație a ”creierelor” (brain-drain și brain-gain).

D. Strategii și politici naționale

5) Elaborarea unei strategii naționale privind creșterea ratei de angajare în rândul tinerilor (pe baza colaborării între Ministerul Muncii și Ministerul Educației);
6) Implementarea Registrului Matricol Unic al Universitatilor din România (RMUR), conform Legii Educației Naționale (art.201), atât pentru a putea evalua corect gradul general de participare în învățământul superior, pe cel specific diferitelor grupuri defavorizate, sau pentru a putea stabili ținte cuantificabile și realiste de creștere a acestui grad de participare cât și pentru a fundamenta politici privind personalul didactic și de cercetare;
7) Elaborarea unui cadru metodologic privind acordarea unui an sabatic pentru cadrele didactice în vederea realizării unei experiențe de mobilitate sau acumulării de experiențe cu caracter antreprenorial;
8) Stimularea mediului economic de a încheia acorduri cu mediul universitar în vederea asigurarii unor locuri de practică;
9) Stimularea introducerii locurilor de practică în instituțiile publice;
10) Revitalizarea Grupului de Dialog Social care să reunească reprezentanți ai ministerului educației, universităților și ai angajatorilor în vederea găsirii de soluții commune la probleme commune;

10. Recunoașterea studiilor

10.1. Întâmpinăm introducerea Manualului de Recunoaștere în spațiul European (EAR) și recomandăm utilizarea sa cu rolul unui ghid de îndrumare pentru recunoașterea calificărilor obținute în străinătate și a unui compendiu de bune practici. Totodată, încurajăm instituțiile din învățământul superior și agențiile de asigurare a calității să evalueze procedurile de recunoaștere instituțională în evaluarea internă și externă a asigurării calității. (București 2012);

Manualul EAR[141] a fost realizat cu scopul de reuni bunele practici dezvoltate în anii de după fondarea Convenției de la Lisabona (1999) privind Recunoașterea Calificărilor în învățământul superior în regiunea Europeană. Acesta consolidează textul adoptat în cadrul convenției, explicând în detaliu noțiunea de bune practici. Obiectivul pe termen lung al manualului este de a promova recunoașterea corectă, convergând practicile de recunoaștere de la nivel European în conformitate cu bunele practici stipulate în manual.

Nu au fost identificate măsuri la nivel național care să sprijine acest angajament.

10.2. Statele trebuie să ratifice Convenția UNESCO/Consiliului Europei cu privire la recunoașterea calificărilor privind învățământul superior în regiunea europeană (Convenția Lisabona pentru Recunoaștere) (Londra, 2007/ București, 2012);

Legea nr. 172, privind ratificarea Convenției cu privire la recunoașterea atestatelor obținute în învățământul superior în statele din regiunea Europei, adoptată la Lisabona la 11 aprilie 1997, a fost adoptată de către Parlamentul României, în data de 2 octombrie 1998.
În Legea Educației, în cadrul art. 216, subpunctul (2) se precizează faptul că „Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului organizează recunoașterea și echivalarea diplomelor și certificatelor conform normelor interne și în conformitate cu normele europene; elaborează metodologia prin care se pot recunoaște automat diplomele și certificatele obținute în universități din statele membre ale Uniunii Europene, ale Spațiului Economic European și în Confederația Elvețiană, precum și în universități de prestigiu din alte state, pe baza unei liste aprobate și reactualizate de Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului; organizează recunoașterea automată a funcțiilor didactice universitare și a calității de conducător de doctorat, conform unei metodologii proprii; încasează sume, în lei sau în valută, pentru recunoașterea și echivalarea diplomelor și certificatelor și pentru vizarea actelor de studii”.

10.3. Statele participante să soluționeze problemele în recunoaștere identificate de rețelele ENIC/NARIC (Bergen,2005);

Centrul român NARIC a fost înființat în 1995 pe baza acordului încheiat cu Comisia Europeană ca parte integrantă a Agenției Naționale SOCRATES. Centrul Național de Recunoaștere și Echivalare a Diplomelor (CNRED) a fost creat în 1999 cu scopul de a soluționa problemele legate de recunoașterea calificărilor profesionale și îndeplinește rolul de centru ENIC/ NARIC în România. Acesta furnizează informații centrelor

[141] Referință: http://www.eurorecognition.eu/manual/ear_manual_v_1.0.pdf

ENIC/NARIC (European Network of Information Centres/National Academic Recognition Information Centres) din alte țări.[142]

CNRED are următoarele atribuții:

- reprezintă punctu de contact pentru recunoașterea profesională;
- coordonează la nivel național transpunerea Directivei 2005/36/EC privind recunoașterea calificărilor profesionale;
- coordonează rețeaua IMI pentru Calificările Profesionale din România;[143]
- colaborează cu celelalte Centre Naționale de Recunoaștere ENIC/NARIC, UNESCO-CEPES, IAU, SOLVIT;
- reprezintă MEN la Comitetul european pentru recunoașterea calificărilor profesionale și la Grupul european al coordonatorilor naționali pentru recunoașterea calificărilor profesionale;
- promovează și implementează obiectivele Strategiei Lisabona, Programului Educație și Formare de-a lungul vieții și ale Procesului Bologna.

CNRED furnizează informații: autorităților publice naționale și internaționale, instituțiilor de învățământ superior, naționale și internaționale, centrelor ENIC/NARIC, instituțiilor europene, organizațiilor profesionale naționale și internaționale, angajaților, studenților și absolvenților de învățământ preuniversitar sau superior din țară sau din străinătate.

În 2012, Minsterul Educației Naționale a aprobat, la propunerea CNRED, Metodologia de recunoaștere a perioadelor de studii efectuate în străinătate, prin OMECTS 3223/ 08.02.2012. Conform metodologiei, ”perioadele de studii efectuate în baza unor acorduri încheiate între instituţii de învăţământ superior acreditate din România şi instituţii de învăţământ superior acreditate din străinătate sau a unor programe internaţionale, cu excepţia perioadelor de studii ori de plasament efectuate în cadrul mobilităţilor Erasmus se recunosc de către universităţi în conformitate cu prevederile respectivelor acorduri sau programe de mobilităţi”. La nivelul fiecărei instituții de învățământ superior acreditate se înființează centre de resurse de informare şi documentare (CRID), care au atribuții specificate în metodologie, în procedura de recunoaștere a perioadelor de studii.

În vederea echivalării studiilor, CRID va analiza numărul de ECTS obținute, rezultatele obținute pe parcursul școlarității efectuate anterior cu ajutorul unei grile de conversie a mediilor obținute și curriculum parcurs în cadrul universității de proveniență. Membrii CRID pot stabili examene de diferență în cazul constatării unor diferențe substanțiale: nepromovarea ultimului an de studiu sau a examenelor-filtru, număr insuficient de credite de studiu transferabile necesare accederii în anul de studiu corespunzător, număr insuficient de discipline de specialitate studiate de solicitant raportat la numărul celor din curriculum-ul instituției la care solicită înscrierea cât și nivelul de cunoaștere a limbii de predare și evaluare. În cazul în care acceptă aceste diferențe, studentul va trebui să achite o taxă și să le susțină în anul de studiu în care este înscris, iar în cazul nepromovării, acesta le va susține în anul următor cu achitarea unei taxe suplimentare.[144]

În cazul recunoașterii actelor de studii, CNRED decide pe baza datelor furnizate de solicitanți, a celor furnizate de Centrele ENIC/NARIC similare din alte țări și a celor furnizate prin Sistemul Informatizat pentru Piața Internă (IMI) dacă recunoaște automat actul în baza cererii sau dacă îl supune măsurilor

[142] Referință: http://enic-naric.net/index.aspx?c=Romania
[143] Referință: http://www.imipqnet.ro/ro/despre-proiect/
[144] Referință: http://www.umk.ro/ro/metodologia-privind-recunoasterea-perioadelor-de-studii.html

compensatorii. Aceste măsuri sunt reprezentate de teste de cunoștiințe/examene de diferență sau în cazul în care există diferențe substanțiale, stagii de adaptare/perioade de studii.

În cazul diplomelor de bacalaureat obținute în străinătate este necesară completarea unei cereri tipizate ce poate fi găsită pe site-ul CNRED. În cerere trebuie specificat liceul unde vor fi susținute examenele de diferență din material de bacalaureat, respectiv limba și literatura română (scris și oral) și istoria României (scris). Dacă diploma de bacalaureat a fost obținută în statele membre UE și ale Spațiului Economic European, aceasta se echivalează automat, fără examene de diferență. Evaluarea dosarului durează maxim 30 de zile din momentul depunerii dosarului, fiind apoi eliberat un atestat de echivalare a diplomei.[145]

În cazul recunoașterii diplomei de doctor obținută într-un alt stat, se completează o cerere către MEN prin care se solicită recunoașterea diplomei, împreună cu alte documente necesare acestei proceduri. Dacă diploma este recunoscută în mod automat, procedura durează maxim 10 zile, în caz contrar necesitând 90 de zile. Pentru diplomele de licență și masterat procedura este similară, durata procesului de echivalare fiind de maxim 45 de zile.[16]

Potrivit datelor furnizate de Centrul Național de Recunoaștere și Echivalare a Diplomelor, în anul 2010 au fost procesate favorabil 880 de cereri de recunoaștere a actelor de studiu a cetățenilor UE, cu intenția de a studia în România. În 2011 numărul acestora a crescut la 1.369, în timp ce în 2012 situația CNRED înregistra 2.135 de astfel de solicitări avizate favorabil. În ceea ce privește numărul de solicitări înregistrate de recunoaștere în vederea desfășurării de activități lucrative, situația arată astfel:

Tabel 42 Cereri înregistrate pentru recunoașterea actelor de studii a cetățenilor UE și non-UE, CNRED

Anul	Cetățeni UE	Cetățeni non-UE
2010	114	490
2011	122	718
2012	271	772

Analizând datele din tabelul de mai sus observăm că în comparație cu anul 2010, în anul 2012 s-a înregistrat o creștere semnificativă atât în ceea ce privește numărul de solicitări înregistrate de recunoaștere în vederea desfășurării de activități lucrative pentru cetățeni UE (creștere cu 137%), cât și pentru cetățeni non-UE (creștere cu 57,55%). Potrivit aceleiași surse un număr foarte mic dintre aceste cereri a fost respins, motivul principal pentru nesoluționarea favorabilă a cererilor fiind depunerea de dosare incomplete.

10.4. Implementarea unui sistem de credite - cum este ECTS - ca un mijloc principal de promovare a mobilității studențești. Creditele pot fi dobândite și în alte contexte decât cele de învățământ superior inclusiv LLL (Bologna, 1999);

Conform legii, sistemul ECTS este implementat în România. Articolul 148 din LEN specifică următoarele:
„(1) Programele de studii universitare planifică și organizează volumul de muncă specific activităților de predare, învățare, aplicare practică și examinare în concordanță cu ECTS/SECT, exprimându-l în termenii creditelor de studii transferabile. Un credit de studiu transferabil constă în cantitatea de muncă intelectuală dirijată și independentă necesară pentru finalizarea individuală de către student a unei unități componente a unui curs din cadrul unui program de studii universitare, completată cu validarea rezultatelor învățării”.

[145] Referință: http://cnred.edu.ro/#Romanian-HE-NQF-Self-certification-Report-2011

După cum se poate observa, cantitatea de muncă intelectuală echivalentă unui credit ECTS nu este cuantificată la nivel national, fiecare universitate având libertatea de a decide acest aspect. Există însă un set de reglementări minime, impuse de Legea Educației în ceea ce privește numărul de ECTS într-un cadru mai general:

„(2) Munca intelectuală individuală a unui student nu poate fi mai mică decât cea corespunzătoare unui număr anual de 60 de credite de studiu transferabile.

(3) Numărul minim de credite necesar promovării anului universitar se stabilește de către senatul universitar.

(4) Durata programelor de studii universitare de licență și master, pe domenii de specializare, se stabilește la propunerea Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului și se aprobă prin hotărâre a Guvernului.

(5) Durata totală cumulată a ciclului de studii universitare de licență și de master corespunde obținerii a cel puțin 300 de credite de studii transferabile.

(6) Numărul de credite de studii transferabile aferente ciclului de studii universitare de doctorat se stabilește de fiecare universitate în funcție de domeniul științific sau artistic.”

În ceea ce privește ECTS ca element de promovare a mobilității în procesul de învățare, în articolul 149 din LEN se precizează că:

„(1) Numărul creditelor de studii transferabile constituie elementul de referință pe care universitățile îl pot utiliza în recunoașterea unor studii sau perioade de studii universitare legale efectuate anterior în același domeniu fundamental în scopul echivalării și transferării creditelor de studiu transferabile și a eventualei continuări a studiilor dintr-un program de studii.

(2) Pentru echivalarea, continuarea sau finalizarea studiilor și recunoașterea în străinătate a unor diplome eliberate anterior introducerii sistemului de credite transferabile, pe baza informațiilor existente în registrul matricol propriu, instituțiile de învățământ superior acreditate pot elibera, la cerere, documente în cadrul cărora să fie atribuit un număr de credite de studiu transferabile disciplinelor de curs urmate de absolvent. Pentru această operațiune, instituțiile de învățământ superior pot percepe taxe în cuantumul aprobat de senatul universitar.

(3) Pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului poate echivala printr-o metodologie specifică, pe baza ECTS/SECT, învățământul universitar de scurtă durată, realizat prin colegiul cu durata de 3 ani sau institutul pedagogic cu durată de 3 ani, cu ciclul I de studii universitare de licență, potrivit legii.

La nivel național nu este reglementat modul specific în care pot fi obținute creditele ECTS în contexte nonformale și informale, precizându-se doar faptul că „programele de formare profesională iniţială şi continuă, precum şi sistemele de evaluare a rezultatelor învăţării în contexte nonformale şi informale vor respecta asigurarea mobilităţii ocupaţionale pe orizontală şi pe verticală, prin utilizarea sistemului de credite transferabile pentru educaţie şi formare profesională”. Numărul de credite precum și modul în care acestea pot fi acordate pentru activități de învățare în context nonformal urmând să fie definit și cuantificat de fiecare instituție de învățământ superior în parte, conform Art. 203 din LEN: ”Studenţii pot participa la acţiuni de voluntariat, pentru care pot primi un număr de credite de studii transferabile, în condiţiile stabilite de Carta universitară”.

Perspectiva Alianței Naționale a Organizațiilor Studențești din România asupra mobilităților academice[146], din februarie 2010, relevă „lipsa flexibilității în echivalarea programelor de studii și implementarea deficitară a ECTS mai ales în ceea ce privește mobilitatea internă a studenților din România."

10.5. Implementarea corespunzătoare a ECTS pe bază de rezultate ale învățătii și a volumului de muncă al studenților (Londra,2007);

Conform Legii Educației, art. 148, sistemul ECTS trebuie implementat luându-se în considerare cele două componente fundamentale și anume gradul de muncă pe care studentul trebuie să îl depună pentru a primi creditele și rezultatele învățării cuantificate prin creditele obținute. Astfel, creditele ECTS trebuie să ajute atât la cuantificarea cunoștințelor dobândite cât și să faciliteze mobilitatea.

În structura ECTS a fost dezvoltată o scală de notare pentru a facilita înţelegerea şi compararea notelor acordate în conformitate cu diverse sisteme naţionale. Această scală nu are nici un punct de referinţă naţional şi urmăreşte o evaluare obiectivă a abilităţilor studenţilor în raport cu cele ale altor studenţi din cadrul aceluiaşi sistem. Ea nu a fost elaborată pentru a înlocui sisteme naţionale, ci pentru a îmbunătăţi înţelegerea acestora în alte ţări şi se bazează pe ordinea studenţilor la o evaluare dată, adică pe performanţa unui student raportată la ceilalţi studenţi. Această scală clasifică studenţii în grupuri mari, făcând astfel mai simplă interpretarea ordinii. Sistemul ECTS clasifică iniţial studenţii în grupa celor promovaţi şi grupa celor căzuţi şi analizează performanţele acestor grupuri separat. Cei promovaţi sunt divizaţi în cinci subgrupuri: primii 10% primesc calificativul A, următorii 25% - B, următorii 30% - C, următorii 25% - D, iar ultimii 10% - primesc calificativul E. Cei nepromovaţi sunt împărţiţi în două subgrupuri: Fx (Nepromovaţi – aflaţi în apropierea limitei promovării; cu muncă suplimentară pot atinge nivelul necesar acordării creditelor) şi F (Nepromovaţi – aflaţi departe de limita promovării; aceştia necesită un volum de muncă considerabil pentru a atinge nivelul promovării).

Documentele importante în implementarea sistemului ECTS sunt:

- Pachetul Informaţional/Catalog de Cursuri (Information Package/Course Catalogue);
- Formularul de Solicitare ECTS al studentului (ECTS Student Application Form) ;
- Acordul Didactic ECTS (ECTS Learning Agreement);
- Actul de Recunoaştere ECTS (ECTS Recognition Sheet);
- Foaia Matricolă ECTS (ECTS Transcript of Records).

Un exemplu de definire a volumului de muncă asociat sistemului ECTS este: „Volumul de muncă depus de un student la zi pe perioada unui an academic se măsoară în 60 de credite, fiind cuprins între 1500-1800 ore/an academic; în această ipoteză, un credit corespunde la 25-30 de ore de muncă. Volumul de muncă al studentului în ECTS constă din timpul necesar pentru a îndeplini toate activităţile de învăţare planificate. Creditele se alocă tuturor componentelor educaţionale ale programului de studiu (module, cursuri, stagii, elaborare de dizertaţii etc.) şi reflectă volumul de muncă solicitat de fiecare activitate pentru atingerea obiectivelor specifice, raportat la volumul de muncă necesar pentru a finaliza cu succes un întreg an de studii. Considerând o repartizare egală, 30 credite/semestru, şi un semestru de 18 săptămâni (incluzând sesiunea aferentă), rezultă o încărcare medie de 42-50 ore-săptămână. O valoare de 44-45 de ore/săptămână (corespunzând unei încărcări de 26,4 – 27 ore/punctul de credit) ar fi rezonabilă şi trebuie

[146] Referință: http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/2010_Adoptat_Pozitia-ANOSR-cu-privire-la-mobilitatile-studentesti.pdf

avută în vedere la elaborarea planurilor de învăţământ şi a programelor analitice. Pe de altă parte, considerând 27 ore/punctul de credit, o materie de 5 credite ar necesita 135 de ore/studiu. Dacă avem 14*4 ore studiu „faţă în faţă", 3 zile *10 ore pregătire examen, 3 ore examen, rămân 46 ore studiu individual pe parcursul semestrului, care repartizate pe 14 săptămâni conduc la 3,3 ore studiu individual/ săptămână. Dacă avem 6 materii la care există 4 ore la şcoală şi 3,3 ore/săptămână studiu rezultă 44,8 ore pe săptămână la care se adaugă cele două ore de limbi străine, adică 46,8 ore, valoare acceptabilă pentru un tânăr de 19-24 ani".

Nu au fost identificate studii care să ateste eficacitatea și comparabilitatea implementării sistemului de credite ECTS în universitățile din România.

10.6. ECTS să reprezinte nu numai un sistem de transferabilitate, ci și de acumulare (Berlin, 2003);

Numărul de credite acumulate reprezintă un criteriu de avansare de la un ciclu la altul și de la un an universitar la altul. Există filtre academice suplimentare pentru trecerea de la un ciclu la altul, conform deciziilor universităților.

10.7. Fiecare student care finalizează studiile începând cu anul 2005 să primească gratis și automat un supliment de diplomă. El trebuie eliberat într-o limbă de circulație europeană (Berlin, 2003);

România a implementat suplimentul la diplomă încă din anul 2005[147], modelul utilizat la nivel național plecând de la modelul promovat de Comisia Europeană, Consiliul Europei și UNESCO. Modelul național este bilingv (română, engleză), se emite automat și gratuit absolvenților din toate universitățile din România și pentru toate ciclurile de studii. Cu toate acestea, modelul național de supliment de diplomă nu respectă în totalitate formatul promovat internațional[148], ceea ce duce la imposibilitatea universităților de a aplica pentru DS Label promovat de Comisia Europeană. Modelul național de supliment de diplomă nu are introducerea pe care o are formatul promovat internațional, iar poziționarea rubricilor "5. Informații privind drepturile conferite de calificare și "6. Informații suplimentare" din modelul promovat la nivel internațional este inversată în modelul național.

Nu au fost identificate ghiduri la nivel național cu privire la posibilitatea introducerii în suplimentul la diplomă a unor informații adiționale cu privire la parcursul educațional, extracuricular al absolvenților. De asemenea, nu a fost evaluat modul în care suplimentul la diplomă este completat de universități și utilizat în procesul de angajare a absolvenților.

10.8. Înlăturarea obstacolelor ce ingreuneaza recunoașterea titlurilor academice comparabile București, 2012);

În perioada 1 noiembrie 2008 – 31 octombrie 2011 Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului prin CNRED a derulat, în fiecare universitate acreditată din România, proiectul "Informare corectă - cheia recunoaşterii studiilor"[149], finanţat din fonduri structurale. Proiectul a urmărit îmbunătăţirea metodologiei actuale de *recunoaştere de către universităţi a perioadelor de studii efectuate în străinătate* şi elaborarea unei *noi metodologii unitare şi transparente* în condiţiile în care, conform Ordinului Ministrului Educaţiei

[147] Referință: http://www.edu.ro/index.php/articles/34
[148] Referință: http://ec.europa.eu/education/policies/rec_qual/recognition/ds_en.pdf
[149] Referință: http://www.cnred.edu.ro/

Naţionale nr.3043/2000 privind *recunoaşterea perioadelor de studii*, perioadele de studiu efectuate în străinătate sunt recunoscute de către universităţi, iar mobilitatea academică se află într-un proces accentuat de creştere.[150]

Obiectivele specifice ale proiectului au urmărit:

- Crearea unei Rețele de Resurse de Informare și documentare în fiecare universitate acreditată, din România;
- Instruirea personalului din Centrele de Resurse;
- Adaptarea metodologiei de recunoaștere la normele interne și internaționale și creșterea transparenței acesteia;
- Simplificarea procedurii de înscriere la continuarea studiilor în cadrul universităților acreditate din România a cetățenilor români, comunitari sau din state terțe care au studiat în străinătate (stagii parțiale sau complete).

În 2012 a fost publicat Ordinul Ministrului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului nr. 3223 pentru aprobarea Metodologiei de recunoaștere a perioadelor de studii efectuate în străinătate.[151]

Conform raportului Grupului de Lucru EHEA cu privire la recunoaștere, în ciuda tuturor eforturilor depuse și a progresului realizat, unul dintre obstacolele principale ale recunoașterii îl reprezintă divergența practicilor de recunoaștere în țările care au aderat la Spațiul European al Învățământului Superior. În alte cuvinte, deși se cunosc problemele, modul de implementare a soluțiilor în vederea facilitării recunoașterii diferă, soluțiile nefiind aplicate în toatalitate sau fiind aplicate în maniere diferite.

Astfel, este recomandată utilizarea manualui EAR pentru a se stabili dacă o componentă a legislației naționale obstrucționează obținerea unui sistem corect de recunoaștere, bazat pe bunele practici Europene. În cazul diferențelor majore întâlnite în procesul de recunoaștere, calificarea ar trebui recunoscută cu excepția cazului în care există obstacole majore în profesarea cu succes a activității dorite. Întrebarea esențială care ar trebui să stea la baza procesului de recunpoaștere este dacă calficarea obținută de aplicant îi va permite să continue un anumit program de studiu sau să profeseze în domeniul dorit.[152]

10.9. Colaborarea pe termen lung pentru recunoașterea automată a diplomelor comparabile academic, construind instrumente în context Bologna (București, 2012);

Nu au fost identificate măsuri la nivel național care să sprijine acest angajament.

10.10. Planuri naționale pentru a îmbunătăți calitatea proceselor asociate cu recunoasterea calificărilor obținute în străinătate (Bergen,2005);

Nu au fost identificate măsuri la nivel național care să sprijine acest angajament.

Concluzii și recomandări privind recunoașterea studiilor

Analizând angajamentele în Procesul Bologna care fac referire la recunoașterea studiilor precum și modul de reflectare a acestora în practicile naționale, se poate concluziona că:

[150] Referință: http://www.cnred.edu.ro/crid/mobile/?lng=ro
[151] Referință: http://cnred.edu.ro/pdf/OM-3223-2012.pdf
[152] Referință: http://www.ehea.info/Uploads/(1)/Recognition%20WG%20Report.pdf

- Deși sistemul de credite ECTS a fost implementat în România, nu există o analiză privind modul de implementare, comparabilitatea între universități, ce probleme sunt întâmpinate etc.;
- Deși suplimentul la diplomă a fost implementat în România, modelul național de supliment de diplomă nu respectă în totalitate formatul promovat internațional, ceea ce duce la imposibilitatea universităților de a aplica pentru DS Label promovat de Comisia Europeană.

Recomandări

A. Modificări legislative

1) Modificarea modelului național de supliment de diplomă (prin Ordin de Ministru) astfel încât, să corespundă în totalitate standardelor europene: completarea tuturor rubricilor, introducerea în cadrul formatului a paragrafului de introducere regăsit în formatul promovat internațional cât și inversarea poziționării rubricilor "5. Informații privind drepturile conferite de calificare" și "6. Informații suplimentare" din modelul național conform modelului promovat internațional;
2) Elaborarea unei **proceduri privind emiterea unor certificate care să ateste competențele celor care renunță la studii** înainte de absolvire;
3) Acordarea accesului read-only universităților la baza de date CNDRED în scopul facilitării recunoașterii automate;
4) Revizuirea protocoalelor bilaterale încheiate de România pentru a fi în conformitate cu prevederile Convenției privind Recunoașterea Calificărilor în învățământul superior în regiunea Europeană de la Lisabona (1999).

B. Dezvoltarea de instrumente

1) Eficientizarea procesului de recunoaștere automată a diplomelor emise de instituțiile de învățământ superior din statele membre ale Uniunii Europene (scăderea taxelor, a duratei de procesare a dosarului etc.);
2) Construirea unor instrumente specifice de recunoaștere automată a diplomelor comparabile academic pentru toate țările membre ale Procesului Bologna și promovarea suplimentului la diplomă ca instrument de transparentizare a parcursului academic pentru angajatori;
3) Realizarea unui ghid privind completarea Suplimentului la Diploma prin introducerea de informații cu privire la parcursul educațional, extracuricular al absolventului, precum și privind modul de utilizarea a acestuia;
4) Realizarea unui ghid privind modul de alocare și utilizare a creditelor ECTS (specific contextului național).

C. Studii și analize

1) Evaluarea modului in care creditele ECTS:

- au fost implementate si propunerea de solutii privind raportul intre numarul de credite si volumul de munca cerut studentilor;
- au fost implementate din punct de vedere al îndeplinirii ambelor roluri (acumulare și transfer);
- au rol în flexibilizarea parcursului de studii și în facilitarea programelor trans-disciplinare și a mobilității;

2) Continuarea procesului de instruire al personalului instituțional implicat în recunoașterea diplomelor și perioadelor de studiu în străinătate și înființarea unei comunități de profesioniști în acest domeniu.

3) Analizarea eficacității procedurile de recunoaștere, precum și analizarea modului de corelare a acestora cu RNCIS;

11. Cadrul calificărilor/ Structura de trei cicluri/ Programe în co-tutelă

Unul dintre obiectivele principale asumate în cadrul procesului Bologna este trecerea la sistemul de trei cicluri (licență/master/doctorat). Începând cu anul 2005, o parte dintre state a trecut la acest sistem printre care și România. Odată cu acesta, statele și-au propus dezvoltarea de cadre naționale ale calificărilor, compatibile cu Cadrul General al Calificărilor pentru Spațiul European al Învățământului Superior (QF-EHEA) și cu Cadrul European al Calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții (EQF-LLL) , care descriu ceea ce un student trebuie să cunoască, înțeleagă și să fie capabil să realizeze pe baza acelei calificări. Scopul principal al implementării acestori măsuri constă în asigurarea coerenței, compatibilității și a comparabilității internaționale a calificărilor și a titlurilor dobândite în învățământul superior din România.

Obiectivele concrete sunt următoarele:

- Implementarea sistemului de trei cicluri. Primul ciclu trebuie să ofere acces la ciclul doi de studii, iar ciclul doi trebuie să ofere acces la studii doctorale;
- Implementarea cadrelor naționale ale calificărilor și corespondența cu nivelurile din cele două cadre europene;
- Implementarea ECTS pe baza rezultatelor învățării și a volumului de muncă al studenților.

Angajamentele României cu privire la cadrul calificărilor/structura de trei cicluri/programe în co-tutelă

11.1. Implementarea sistemului de două cicluri, începând cu 2005 (Berlin, 2003);

În anul universitar 2005/2006 s-a trecut la reorganizarea sistemului de cicluri, în conformitate cu sistemul Bologna. Această reorganizare s-a concentrat asupra perioadelor de studii corespunzătoare fiecărui ciclu, neaducând modificări substanțiale curriculei aferente programelor de studii.

Programele de studiu care nu au trecut la acest sistem sunt cele din domeniul medical, medicinei veterinare, medicină dentară, drept și arhitectură (profesiile afectate de Directiva UE privind recunoașterea profesiilor reglementate).[153]

11.2. Durata minimă a primului ciclu este de 3 ani (Bologna, 1999);

Prin Hotărârea de Guvern nr.1175/2006 s-a adoptat noua structură a primului ciclu (de licență) pe domenii de studiu, în concordanță cu principiile Procesului Bologna. Decizia cuprinde 15 domenii generale de studiu și specializările corespunzătoare, aplicându-se tuturor instituțiilor de învățământ superior de stat și particulare. Reducerea numărului domeniilor de studii a permis o mai bună coordonare între oferta de programe de studii a instituțiilor de învățământ superior românești și cea specifică sistemelor de învățământ superior din Spațiul European al Învățământului Superior.

La învățământul de zi, durata normală a studiilor universitare de licență este de 3-4 ani. Durata studiilor de licență pentru învățământul tehnic este de 4 ani. Programele de Farmacie au o durată a studiilor de licenţă de 5 ani. Programele de Medicină, Medicină Dentară şi Medicină Veterinară au o durată a studiilor de licenţă de 6 ani.

[153] Referință: Lege nr. 288/2004 privind organizarea studiilor universitare http://administraresite.edu.ro/index.php/articles/1263

11.3. Primul ciclu trebuie să ofere acces, în sensul Convenției Lisabona de Recunoaștere, la ciclul doi de studii. Cel de-al doilea ciclu trebuie să ofere acces la studiile doctorale (Berlin,2003);

Conform Legii, pot candida la programe de studii universitare de master absolvenţii cu diplomă de licenţă, sau echivalentă. Totodată, au dreptul să participe la concursul de admitere la studii universitare de doctorat numai absolvenţii cu diplomă de master, sau echivalentă acesteia.

11.4. Implementarea totală a cadrelor naționale ale calificărilor certificate cu QF - EHEA până în 2010; Pregătite pentru auto-certificare în QF - EHEA până în 2012 (Londra, 2007/Leuven 2009);

Pe parcursul anului 2011 Autoritatea Națională pentru Calificări a finalizat Cadrul Național al Calificărilor din Învățământul Superior din România (CNCIS), țara noastră fiind una dintre primele 10 țări care au realizat acest lucru, în conformitate cu cerințele Procesului Bologna.[154]

România lucrează la compatibilizarea Cadrului Național al Calificărilor din Învățământul Superior din România (CNCIS) cu Cadrul General al Calificărilor pentru Spațiul European al Învățământului Superior (CC SEIS), urmând a fi prezentat Raportul de referențiere la finele anului 2013.[155]

Pe de altă parte, deși există un registru național al calificărilor iar universitățile sunt obligate să introducă date privind calificările dobândite în programele de licență și master, s-a constatat că, în lipsa unei sancțiuni privind introducerea calificărilor, nu toate universitățile au introdus aceste date, registrul fiind incomplet.

11.5. Calificările care dau acces în învățământul superior vor fi considerate parte a Cadrului European al Calificărilor (EQF) de nivel 4, sau nivel echivalent (pentru țările care nu sunt legate de EQF dar au incluse cadre naționale ale calificărilor). Atribuirea primului, celui de-al doilea și de-al treilea ciclu, nivelurile 6,7, respectiv 8 din EQF (București, 2012);

Conform Metodologiei de implementare a Cadrului național al calificărilor, studiile universitare de licență corespund nivelului 6 de calificare din Cadrul European al Calificărilor (CEC) pentru învățarea de-a lungul vieții; studiile universitare de masterat corespund nivelului 7 de calificare din CEC; studiile universitare de doctorat corespund nivelului 8 de calificare din CEC.[156]

11.6. Vom explora cum poate Cadrul Calificărilor din EHEA să ia în considerare ciclul scurt de calificare (nivel 5 EQF) (București, 2012);

Nu au fost identificate măsuri la nivel național care să sprijine acest angajament, având în vedere că în România nu mai există ciclul scurt (fostul colegiu) în ănvățământ superior.

11.7. Înlăturarea barierelor în accesul și trecerea dintre cicluri (Londra, 2007);

Legea Educației Naționale precizează în cadrul articolului 156, secțiunea 11 B, faptul că în cadrul programelor de studii universitare de master pot candida absolvenții cu diplomă de licență sau echivalentă.

[154] Referință: http://www.rncis.ro
[155] Referință: http://www.anc.gov.ro/index.php?page=eqf_ncp
[156] Referință: http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/leaflet_ro.pdf

De asemenea, legea specifică în cadrul articolului 163, secțiunea 12 B că la concursul de admitere la studii universitare de doctorat pot candida numai absolvenții cu diplomă de master sau echivalentă acesteia.

11.8. Instituțiile de învățământ superior să dezvolte mai departe programe în co-tutelă ca parte a EHEA (Berlin, 2003);

Numărul de programe în co-tutelă a crescut semnificativ, conform datelor obținute în procesul de clasificare a universităților, ajungând la 320 în anul universitar 2009-2010.

Totodată, s-a constatat faptul că programele în co-tutelă din România conduc la emiterea a două diplome de către cele două universități participante.

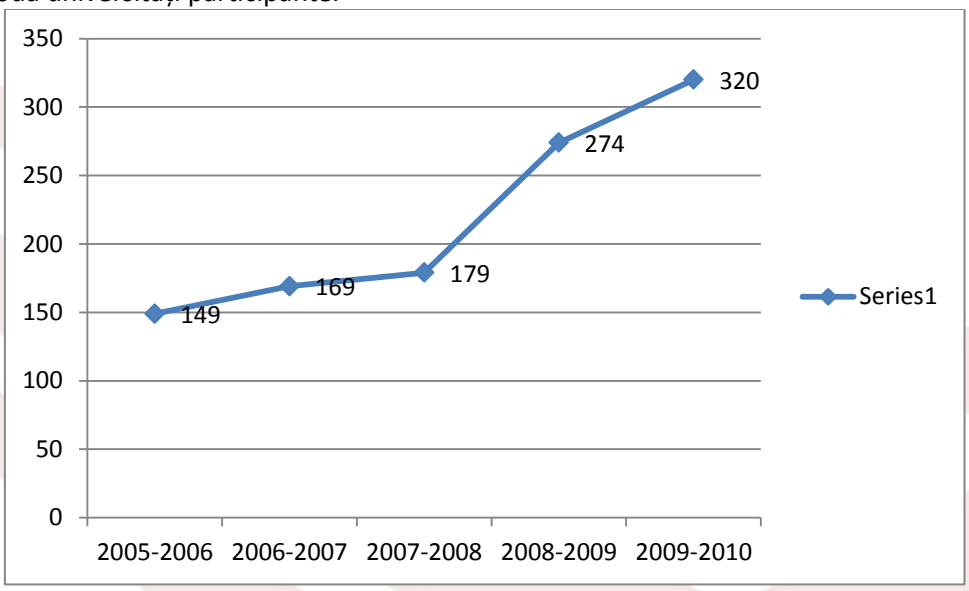

Figura 32 Evoluția numărului de programe organizate împreună cu universități din străinătate

Nu au fost identificate informații centralizate legate de domeniile și formele de învățământ ale programelor realizate în cotutelă, țările cu care se realizează aceste programe, numărul studenților și a cadrelor didactice implicați.

11.9. Asigurarea unei perioade substanțiale de studiu în afara țării în programe de co-tutelă precum și asigurarea diversității lingvistice și a programelor de învățare a limbii, astfel încât studenții să își atingă potențialul total; Înlăturarea obstacolelor legate de stabilirea și recunoașterea acestor perioade și susținerea activă a dezvoltării și asigurării adecvate a calității curriculei integrate de programe în co-tutelă (Berlin, 2003);

Nu au fost identificate măsuri la nivel național care să sprijine acest angajament.

Concluzii și recomandări privind Cadrul Calificărilor

Analizând asumările României în Procesul Bologna în ceea ce privește Cadrul calificărilor precum și elementele care probează integrarea lor în contextul național, se pot concluziona următoarele:

- În anul universitar 2005/2006 s-a trecut la reorganizarea sistemului de cicluri, în conformitate cu sistemul Bologna.
- Pe parcursul anului 2011 Autoritatea Națională pentru Calificări a finalizat Cadrul Național al Calificărilor din Învățământul Superior din România (CNCIS), țara noastră fiind una dintre primele 10 țări care au realizat acest lucru, în conformitate cu cerințele Procesului Bologna.
- CNCIS este certificat față de Cadrul General al Calificărilor pentru Spațiul European al Învățământului Superior (CC SEIS);

A. Modificări legislative

1) Extinderea Cadrului Național al Calificărilor pentru a încorpora toate programele de studiu la toate nivelurile de educație, precum și compatibilizarea continuă a acestuia cu Cadrul European al Calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții (EQF-LLL). Introducerea obligativității completării şi actualizării Registrului Național al Calificărilor din Învățământul Superior (RNCIS), la nivelul programelor de licenţă şi de masterat, de către toate universitățile din sistemul de învățământ superior;

B. Studii și analize

1) Analizarea modului în care CNCIS funcționează (câte universități au introdus date privind calificările programelor lor de studii, care sunt programele de studiu neînscrise, motivele pentru care acestea sunt neînregistrate etc.);
2) Realizarea unui studiu de evaluare a procedurilor de recunoaștere, precum și privind corelarea acestora cu RNCIS.

Anexa 1. Prescurtări utilizate pe parcursul documentului

ANC – Autoritatea Naţională pentru Calificări
ANOSR - Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România
ARACIS - Agenția Română pentru Asigurare a Calității în învățământul Superior
BFUG - Bologna Follow-Up Group
CEAC - Comisiei de Evaluare și Asigurare a Calității
CNCIS - Cadrului Național al Calificărilor în Învățământul Superior
CNEAA - Consiliul Național de Evaluare Academică și Acreditare
CNFIS – Consiliul Național al Finanțării din Învățământul Superior
ECTS - Sistemul de credite transferabile
EHEA - Spațiul European al Învățământului Superior;
ENQA - Asociația Europeană a Agențiilor Naționale de Asigurare a Calității
EQAR - Registru European al Asigurării Calității
ESG - Standarde și Linii Directoare pentru Asigurarea Calității în Spațiul European al Învatamântului Superior
ESU - Asociația Europeană a Studenților
EUA - Asociația Europeană a Universităților
EURASHE - Asociația Europeană a Instituțiilor din Învățământul Superior
INS – Institutul Național de Statistică
MEN – Ministerul Educației Naționale
UEFISCDI - Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării
UNSR - Uninea Națională a Studenților din România

Anexa 2 Lista figurilor

Figura 1 Ponderea absolvenţilor de studii superioare în rândul populaţiei în vârstă de 30-34 de ani, Eurostat 7
Figura 3 Evoluția populației totale școlare și a populației cu vârstă între 15 și 18 ani cuprinse în învățământul liceal la începutul anului școlar, INS 1995-2011 10
Figura 7 Evoluția populației cu vârste între 19 și 24 ani 14
Figura 12 Distribuția studenților din universitățile private pe domenii de studi, sfârșitul anului univ 2010-2011 21
Figura 13 Distribuția studenților din universitățile de stat pe domenii de studi, sfârșitul anului univ 2010-2011 21
Figura 17 abordările de politici publice la nivel național privind extinderea participării la programele de studio din învăţământul superior, Eurydice 27
Figura 18 Evoluția anuală a acordării vizelor de studiu în România 46
Figura 19 Cele patru destinații predilecte pentru mobilități la nivel global. Trendurile comparative la încrierea în licență la nivel international, 2004-2012; Procentul studenților internaționali din totalul înscrierilor per ansamblu, pe țări gazde/țări de desti 53
Figura 20 Studenți străini din zona EU 32 în funcție de regiunea de origine 54
Figura 22 Numărul total al studenților care studiază un întreg ciclu academic în străinătate. Sursă Institutul de Statistică UNESCO 58
Figura 23 Studenți incoming (temporar), Procesul clasificării universităţilor şi a ierarhizării programelor de studiu 58
Figura 24 Țările de proveniență ale studenților străini pentru anul universitar 2012-2013 60
Figura 25. ..... **Error! Bookmark not defined.**
Figura 26 ..... **Error! Bookmark not defined.**
Figura 27 Țările în care s-au derulat misiunile de predare și activitățile de romare a personalului perioada 2010-2011, raport anual ANPCDEFP 64
Figura 29 Evoluția ratei de ocupare a populației de 15 ani și peste, pe grupe de vârstă 103
Figura 30 Rata șomajului pe grupe de vârstă, sexe și medii, în anul 2012 103
Figura 31 Numărul mediu de luni necesare pentru găsirea primului loc de muncă în conformitate cu nivelul de studii după absolvirea facultății, în funcție de domeniu 105
Figura 32 Distribuția întreprinderilor active nou înființate, în funcție de grupa de vârstă a fondatorului/managerului (%) , INS 2010 105
Figura 33 Rata de ocupare a forței de muncă în funcție de educație, în procente , Eurostat 2011 108
Figura 34 Evoluția numărului de programe organizate împreună cu universități din străinătate 126

Anexa 3 Lista tabelelor

Tabel 1 Gradul de cuprindere în învățământ a populației de vârstă școlară (%), INS 2012 8
Tabel 2 Evoluția ratei absolvenților de liceu și de bacalaureat 10
Tabel 3 Evoluția numărului de candidați înscriși și a numărului de candidați admiși la examenul de bacalaureat, CNEE 11
Tabel 4 Evoluția studenților înscriși în primul an universitar 12
Tabel 5 Numărul studenților din universitățile de stat, la toate ciclurile de studiu, pe formă de finanțare, CNFIS 15
Tabel 6 Numărul studenților din ciclul de licență de la universitățile de stat și cele private, INS 15
Tabel 7 Evoluția numărului de studenți, procesul de clasificare 16
Tabel 8 Distribuția studenților din ciclul I – licenta pe forme de studio, INS 2012 17
Tabel 9 Distribuția studenților în funcție de locul în care studiază 18
Tabel 10 Distribuția numărului de locuitori și a numărului de studenți per regiuni de dezvoltare 19
Tabel 11 Rata de promovare a studenților, pe an de studiu, la finalul anului universitar 2010-2011, INS. 20
Tabel 12 Ratele de promovare ale examenului de licență 20
Tabel 13 Distribuția studenților pe gen, INS 22
Tabel 14 Distribuția populației pe medii de rezidență, INS 2011 23
Tabel 15 Distribuția studenților (de cetatenie romana) pe mediu de provenienţă 23
Tabel 16 Numărul persoanelor cu dizabilităţi în 2012 24
Tabel 17 Evoluția numărului studenților cu dizabilități 24
Tabel 18 Situația ocupării locurilor destinate pentru tinerii romi 25
Tabel 19 Numărul de locuri alocate pentru tinerii romi 25
Tabel 20 Număr studenți maturi 25
Tabel 21 Studenti din medii socio-economice dezavantajate 26
Tabel 22 Statele cu care guvernul român are încheiate acorduri bilaterale, numărul și tipul de burse acordate pentru anul universitar 2013-2014, ACBS 42
Tabel 23 Parteneriate obținute atât în calitate debeneficiar sau partener principal cât și în calitate de partener. Sursă: Procesul clasificării universităţilor şi a ierarhizării programelor de studiu 43
Tabel 24 Cereri înregistrate pentru recunoașterea actelor de studii a cetățenilor UE și non-UE, CNRED .. 48
Tabel 25 Mobilităţi studenţeşti(outgoing): numărul studenților înmatriculați la toate programe de studii ale unor instituții deînvățământ superior din străinătate, pe o perioadă de cel puțin 3luni. 55
Tabel 26 Numărul studenților înmatriculați la programe de studii ale unor instituții de învățământ superior din străinătate, pe o perioadă de cel puțin 3 luni (pe toate ciclurile de studii) 56
Tabel 27 Mobilităţi studenteşti (incoming): numărul studenților proveniți de la instituții de învățământ superior din străinătate, înmatriculați temporar, pentru o perioada de cel puțin 3 luni, în universităţi din România, procesul de clasificăre 59
Tabel 28 Mobilităţi studenţeşti (incoming): numărul studenților străini înmatriculați la universităţi din România. Sursă: Procesul clasificării universităţilor şi a ierarhizării programelor de studiu 59
Tabel 29 Mobilităţi studenţeşti (incoming) an universitar 2012-2013. Sursă M.E.N. 60
Tabel 30 Repartizarea globală pe țări a numărului de locuri subvenționate de stat în anul școlar/universitar 2012 – 2013 a etnicilor români. Sursă H.G. nr. 549/2012 privind aprobarea cifrelor de școlarizare pentru învățământul preuniversitar și superior de stat 61
Tabel 31 Mobilitatea cadrelor didactice (incoming): numărul membrilor personalului de predare și de cercetare științifică atras de la universităţi din străinătate, pentru activităţi de predare (pentru o perioadă echivalentă cu cel puțin un semestru), Procesul de clasificare 63

Tabel 32 Personal angajat din străinătate: numărul cadrelor didactice și de cercetare care provin de la instituții din alte state membre ale Uniunii Europene sau din cadrul OECD angajate la programele domeniului de studii evaluat (licență).Sursă: Procesul clasif 63
Tabel 33 Numărul membrilor personalului de predare si de cercetare științifică, care au beneficiat de programe de mobilitate internațională, procesul de clasificare 63
Tabel 34 Număr programe organizate în cotutelă cu universități străine, procesul de clasificare 70
Tabel 35 Numărul studenților și numărul cadrelor didactice în universitățile publice și private, INS 2012 ... 94
Tabel 36 Dotarea sălilor pentru predare și cercetare 94
Tabel 37 Rata șomajului în România, Eurostat 2012 101
Tabel 38 Rata șomajului în Eu-27, Eurostat 2012 102
Tabel 39 Angajabilitatea în funcție de nivelul educațional absolvit, OECD 2012 102
Tabel 40 Numărul de întreprinderi, de salariați și valoarea adăugată. Sursa: Statistici INS 2011; Raportul anual 2010/2011, Comisia Europeană **109**
Tabel 41 Numărul studenţilor înscriși la programele de studii ale universităţii care au apelat **112**
Tabel 42 Cereri înregistrate pentru recunoașterea actelor de studii a cetățenilor UE și non-UE, CNRED 118

Anexa 4[157] - numărul studenților incoming și outgoing în funcție de țara de origine în anul academic 2010-2011.

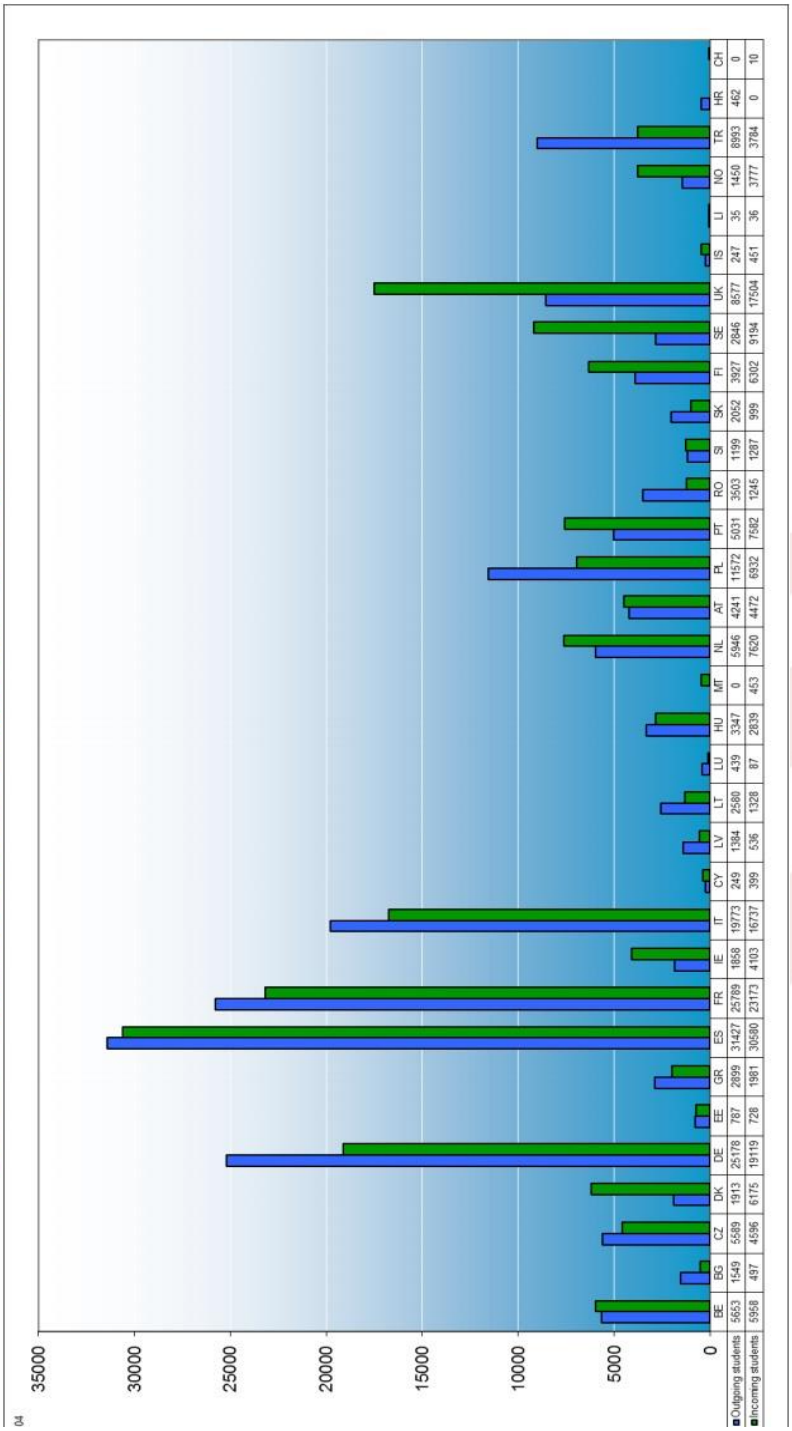

[157] http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/stat/1011/report.pdf , p 43

Anexa 5 Lista completă a recomandărilor

Lista comprehensivă de recomandări formulate în uma unui studiu aprofundat al angajamentelor asumate de România în Spațiul European al Învățământului Superior (EHEA) și al implmentării lor la nivel național

Lansat încă din 1999 de către un grup restrâns de țări europene, inclusiv România, Procesul Bologna s-a dovedit a fi unul din cele mai ample și profunde inițiative de compatibilizare a sistemelor europene de învățământ superior. Până în prezent, angajamentele României în cadrul Procesului Bologna s-au dovedit a fi importante atât pentru modernizarea sistemului de educație superioară cât și pentru consolidarea Spațiului European al Învățământului Superior (EHEA). Mărturie în acest sens s-a dovedit a fi mai ales organizarea la București, în anul 2012, a Conferinței Ministeriale a Procesului Bologna.

Despre proiect

Proiectul "*Politici publice fundamentate în Învățământul Superior: o premisă necesară pentru dezvoltarea României*" și-a propus:

a) Să dea o imagine completă a angajamentelor pe care România și le-a asumat în cadrul Procesului Bologna;
b) Să analizeze stadiul implementării acestor angajamente;
c) Să ofere, pe baza celor constatate la punctele a) și b), un set de recomandări care, implementate, pot contribui de o manieră decisivă, la îmbunătățirea politicilor educaționale în România și, implicit, la consolidarea participării României în Spațiul European al Învățământului Superior (EHEA).

În cadrul unui studiu la care au participat experți care au reprezentat România de-a lungul anilor în Bologna Follow-Up Group (BFUG), membri ai Secretariatului Procesului Bologna găzduit de România în perioada 2010-2012, experți în domeniul învățământului superior și cu sprijinul semnificativ al membrilor echipei de proiect a UEFSICDI, a fost realizată pntru prima data o sinteză a angajamentelor asumate de Romănia în cadrul Procesului Bologna. Aceasta sinteză a fost completată de o analiză comprehensivă a implementării acestor angajamente.

Studiul a evidențiat faptul că România **a reușit să implementeze multe dintre liniile de acțiune din cadrul Procesului Bologna. Mai mult, se poate afirma cu certitudine că, în anumite arii de activitate, Romania a fost printre liderii EHEA la scară continentală. Studiul a arătat, în același timp, că este nevoie de eforturi suplimentare autentice pentru realizarea angajamentele asumate la nivel internațional și pentru a crește impactul pozitiv al politicilor EHEA asupra sistemului național de învățământ superior**.

Modul de prezentare al recomandărilor

În urma analizelor și dezbaterilor mai sus menționate au fost elaborate:

- O listă completă a recomandărilor;
- O listă a recomandărilor prioritare (document separat).

Despre recomandări

În ansamblul lor, recomandările vizează:

- Cadrul reglementar, adică: porpuneri de modificare și(sau) completare ale unor acte normative existente precum și propuneri justificate de necesitatea adoptării unor noi acte normative;
- Sporirea eficienței și a capacității de acțiune specifice diverșilor actori (diverselor organisme) din învățământul superior românesc, cu indicarea principalelor axe de acțiune.
- Studii și analize;
- Strategii și politici naționale.

Recomandările reprezintă rezultatul analizelor și al dezbaterilor realizate de echipa proiectului împreună cu grupul de experți al proiectului. Pentru fiecare recomandare se pot găsi fundamentări și explicitări în studiul realizat în cadrul proiectului. Studiul cuprinde analize ale implementării următoarelor direcții de acțiune considerate priorități ale învățământului superior pentru perioada 2010-2020 în Comunicatul Ministerial de la Leuven (2007): dimensiunea socială a educației, învățarea pe tot parcursul vieții (educația permanentă), angajabilitatea, învățământul centrat pe student, educație, cercetare și inovare, internaționalizare, mobilitate, colectarea datelor, instrumente multidimensionale de transparență, finanțare și guvernanță, cadrul calificărilor și sistemul de trei cicluri, asigurarea calității, recunoașterea studiilor.

E. Modificarea cadrului de reglementare

1) Completarea și revizuirea cadrului actual de reglementare și adoptarea de noi acte normative:

a. Extinderea Cadrului Național al Calificărilor pentru a încorpora toate programele de studiu la toate nivelurile de educație, precum și compatibilizarea continuă a acestuia cu Cadrul European al Calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții (EQF-LLL). Introducerea obligativității completării şi actualizării Registrului Național al Calificărilor din Învățământul Superior (RNCIS), la nivelul programelor de licenţă şi de masterat, de către toate universitățile din sistemul de învățământ superior;

b. Elaborarea unei proceduri unitare care să fie adoptată prin H.G, pentru instituirea unui sistem funcţional de recunoaştere/validare a rezultatelor învăţării non-formale şi informale şi promovarea utilizării acestui sistem pentru adulţii de toate vârstele şi la toate nivelurile de calificare, inclusiv în învăţământul superior. Abrogarea ordinului 4543/2004 care reglementează recunoașterea competențelor dobândite pe alte căi decât cele formale;

c. Adoptarea unor măsuri legislative sau proceduri reglementate la nive național pentru a pune în practică recomandările din cadrul Manualului de Recunoaștere în Spațiul European (EAR)[158];

d. Elaborarea și adoptarea unei proceduri privind emiterea de certificate care să ateste competențele celor care renunță la studii înainte de absolvire, inclusiv pentru studenți care au început dar nu și-au finalizat studiile în sistemul pre-Bologna la o universitate acreditată, și care vor să-și reia studiile în actualul sistem ;

e. Punerea efectivă în practică a cadrului legislativ în vigoare cu privire la ciclul doctoral, și completarea acestu cadru (exemple: distribuirea granturilor doctorale prin concurs, acreditarea și organizarea Școlilor Doctorale). Introducerea obligativității pentru studenții doctoranzi de a efectua o perioadă de mobilitate (internă sau externă) de minim 3 luni în cadrul ciclului doctoral și alocarea sumelor necesare pentru susținerea acestui demers;

[158] http://www.eurorecognition.eu/manual/ear_manual_v_1.0.pdf

f. Elaborarea și adoptarea metodologiei secundare pentru implementarea prevederilor din Legea Educației Naționale privind portabilitatea grantului de cercetare;
g. Modificarea legislației astfel încât portabilitatea granturilor de studiu să fie posibilă, în conformitate cu angajamentele asumate de România în EHEA și luând în considerare intenția Comisiei Europene de a înființa sistemul de împrumuturi de studii la nivelul UE;
h. Consacrarea portofoliului de practică a studenților ca document curricular fundamental;
i. Modificarea modelului național de Supliment de diplomă (prin Ordin de Ministru) astfel încât să corespundă în totalitate standardelor europene: completarea tuturor rubricilor, includerea în cadrul formatului a paragrafului de introducere regăsit în formatul promovat internațional cât și inversarea poziționării rubricilor "5. Informații privind drepturile conferite de calificare" și "6. Informații suplimentare" din modelul național conform modelului promovat internațional;
j. Crearea unui cadru reglementar mai larg privind acordarea de burse de studii pentru studenţi cu domiciliul în mediul rural (inclusiv revizuirea H.G 769/14 din iulie 2005), pentru ca acestea să ducă la creșterea accesului studenților din mediul rural la învățământ superior (inclusiv prin renunțarea la prevederea ce obligă beneficiarul unei astfel de burse să profeseze un număr de ani în localitatea din care provine);
k. Armonizarea prevederilor legale privind formarea profesională a adulţilor (de exemplu a Ordonanţei Guvernului nr. 129/2000 - aflată în proces de revizuire în Parlament - şi a legislaţiei subsecvente) cu prevederile Legii Educaţiei Naţionale referitoare la învăţarea pe tot parcursul vieţii);
l. Includerea în cadrul legislativ secundar a aspectelor generale legate de organizarea de cursuri de învățare pe tot parcursul vieții, de scurtă durată (mai puțin de un semestru), inclusiv a cursurilor post-universitare (posibilitatea organizării dupa fiecare ciclu) și consolidarea autonomiei universitare în acest domeniu (de ex. prin eliberarea de diplome/certificate cu antetul universității pentru programele de învățare pe tot parcursul vieții din domeniile pentru care universitățile au deja acreditare);
m. Modificarea O.M. nr. 3163/2012 privind programele postuniversitare de formare şi dezvoltare profesională continuă astfel încât să existe obligativitatea utilizării sistemului ECTS pentru toate tipurile de programe de formare profesională (indiferent de durată);
n. Elaborarea unui cadru metodologic privind acordarea unui an sabatic pentru cadrele didactice în vederea realizării unei experiențe de mobilitate sau acumulării de experiențe cu caracter antreprenorial;
o. Stimularea utilizării fondurilor europene pentru mobilități prin utilizarea fondurilor structurale (inclusiv prin introducerea unei linii speciale) pentru suplimentarea granturilor existente pentru mobilități.
p. Revizuirea Legii Practicii (Legea 258/2007 cu privire la practica elevilor și a studenților) pentru a răspunde nevoilor actuale de formare profesională a studenților;
q. Revizuirea protocoalelor bilaterale încheiate de România pentru a fi în conformitate cu prevederile Convenției de la Lisabona pentru recunoaștere;
r. Completarea O.M. 3235/2005 privind înființarea centrelor de carieră cu norme clare cu privire la funcționarea acestor centre precum și introducerea obligativității de a avea personal calificat propriu.

2) Completarea cadrului metodologic/a metodologiilor de finanțare cu:

a. Proceduri de alocare a fondurilor pentru incluziune, burse și protecție socială conform Legii Educației Naționale (art. 223, alin. 12) care să revizuiască scopul și modul de acordare a burselor

studențești, prin consultarea actorilor implicați, și care să creeze premisele ca universitățile, pe baza unei analize a nevoilor de incluziune la nivel local și regional, să poată acorda locuri scutite de taxă de studii unor categorii de studenți proveniți din grupuri defavorizate/dezavantajate/subreprezentate;

b. Proceduri de acordare a locurilor bugetate pe criterii sociale conform Legii Educației Naționale (art. 205, alin. 6);
c. Proceduri de acordare a finanțării suplimentare care să includă criterii de stimulare a universităților pentru asumarea unui rol activ la nivel local și regional, conform Legii Educației Naționale (art. 7, alin 2). Exemple de criterii care ar putea să fie introduse: numărul de locuri gratuite/burse oferite de universități din fonduri proprii unor categorii de studenți proveniți din categorii defavorizate/dezavantajate/subreprezentate; existența programelor de promovare a ofertei academice în învățământul preuniversitar în special în mediul rural sau pentru zonele urbane și periurbane cu elevi din categoriile defavorizate/dezavantajate/subreprezentate etc.;
d. Proceduri/indicatori privind învățarea pe tot parcursul vieții, în conformitate cu prioritățile locale, regionale și nationale (inclusiv studierea posibilității introducerii unui buget separat pentru finanțarea învățării pe tot parcursul vieții);
e. Stimulente financiare pentru universitățile care: dezvoltă mobilități inter-instituționale (în plan național), dezvoltă programe de studii în limbi de circulație internațională (creșterea coeficientului în finanțarea unor astfel de programe) sau care dezvoltă programe în cotutelă;
f. Suplimentarea numărului de granturi și creșterea cuantumului sumei alocate ca sprijin financiar pentru programe de mobilitate oferite prin diverse programe ale UE sau alte instituții/acorduri internaționale și provenite din fonduri naționale și/sau fonduri ale universităților, având ca scop în special creșterea și diversificarea populației de studenți mobili prin acoperirea nevoilor reale ale studenților plecați în mobilitate.

3) Modificări ale metodologiilor ARACIS :

a. Adaptarea metodologiilor ARACIS conform prevederilor Legii Educației Naționale (Legea 1/2011);
b. Includerea de prevederi/indicatori noi privind:
    1. Calitatea procesului de predare-învățare (pornind de la Grilele 1 şi 2 de descriere a calificării - instrumente existente în Cadrul Național al Calificărilor în Învățământul Superior, dar şi prevederile cu privire la evaluarea complexă a rezultatelor învăţării în cadrul fiecărei Fişe de Disciplină);
    2. Învățarea pe tot parcursul vieții (în procedurile evaluărilor instituționale, per programe, per domenii de master, de exemplu: numărul de programe de învățare continuă, proceduri interne de asigurare a calității acestora, numărul de absolvenți etc);
    a. Modul de evaluare a procedurilor de recunoaștere academică a perioadelor de mobilitate;
    b. Masteratele profesionale pentru facilitarea dezvoltării acestora în parteneriat cu firmele interesate;
c. Includerea de proceduri privind modul în care se pot realiza și finaliza evaluări de către alte agenții de asigurare a calității înscrise în EQAR;
d. Includerea de proceduri privind evaluarea programelor în co-tutelă (joint degrees) sau a programelor duble (double degrees);
e. Includerea de proceduri distincte de asigurare a calității în funcţie de tipul de evaluare (autorizare/ acreditare/ evaluare periodică, evaluare inițială – evaluarea progresului/ proceduri de follow-up);

f. Revizuirea criteriilor, standardelor și indicatorilor din metodologia ARACIS care fac referire la învățământul centrat pe student și includerea unui indicator care să evalueze legătura dintre modul de alocare a creditelor ECTS, rezultatele învățării și volumul de muncă al studenților.

F. Dezvoltarea de instrumente de politici educaționale

1) Colectarea și gestionarea datelor privind învățământul superior:

a. Dezvoltarea unui sistem național de colectare și gestiune a datelor. Un astfel de sistem trebuie să permită o analiză competentă a realităților din învățământul superior românesc și elaborarea de politici fundamentate pe date corecte și complete. Sistemul trbuie să includă în mod necesar:
   - date cu privire la dimensiunea socială a educației, inclusiv date referitoare la caracteristicile socio-economice ale absolvenților de bacalaureat, în conformitate și cu nevoile de raportare ale României în cadrul EHEA;
   - date privind starea învățării pe tot parcursul vieții în România;
   - date în domeniul internaționalizării educației și al mobilității (inclsiv cu privire la caracteristicile studenților și ale cadrelor didactice care beneficiază de mobilități, date referitoare la numărul și țara de proveniență, felul mobilității, perioada, domeniul, apartenența unui grup dezavantajat sau nu, numărul studenților care pleacă să studieze în străinătate pentru un întreg ciclu academic etc.);
   - date privind angajabilitatea absolvenților.

b. Implementarea Registrului Matricol Unic al Universitatilor din România (RMUR), ca element constituent fundamental al sistemului național de colectare și gestionare a datelor, care va permite utilizarea riguroasă a unor date atât în analize (de ex., evaluarea gradului de participare în învățământul superior pe cicluri de studii, situația specifică a diverselor grupuri defavorizate) cât și în elaborarea de politici (de ex., stabilirea unor ținte cuantificabile și realiste de greștere a acestui grad de participare).

2) Realizarea de ghiduri privind:

a. Completarea Suplimentului la Diploma prin introducerea de informații cu privire la parcursul educațional, extracuricular al absolventului, precum și privind modul de utilizarea a acestuia;

b. Modul de utilizare a instrumentelor și fondurilor naționale prevăzute de LEN privind îmbunătățirea accesului și a echității (pentru universități);

c. Formarea continuă, care să accentueze relația între cadrul calificărilor și formarea continuă și să asiste universitățile care doresc să dezvolte această componentă (pentru universități);

d. Procesul de recunoaștere a diplomelor, precum şi a perioadelor de studii în alte universităţi sau a perioadelor de studii anterioare la nivel instituțional (pentru universități);

e. Dezvoltarea sistemelor interne de asigurare a calității și exemple de bună practică din țară sau străinătate (pentru universități);

f. Modul de alocare și utilizare a creditelor ECTS (specific contextului național);

g. Metodele de evaluare a obținerii rezultatelor învățării (learning outcomes) de către studenți (evaluarea pe parcursul anului și evaluarea finală);

h. Evaluarea cadrelor didactice de către studenți (care să cuprindă și exemple de bună practică);

i. Promovarea exemplelor de bună practică în ceea ce privește asigurarea serviciilor pro-active de consiliere și orientare,în special pentru tinerii care provin din grupuri defavorizate;

j. Modul de redactare a lucrărilor academice de licență/disertație.

3) Realizarea de sesiuni de formare:

a. Continuarea procesului de instruire a personalului universitar implicat în recunoașterea diplomelor și perioadelor de studiu în străinătate și înființarea unei comunități de profesioniști în acest domeniu;
b. Sprijinirea universităților prin sesiuni de informare și modele de bună practică în vederea dezvoltării de strategii privind internaționalizarea și mobilitatea la nivel instituțional.

4) Structuri naționale specializate în domeniul educației:

a. Valorificarea capacității consiliilor naționale și a instituțiilor de suport existente și instituționalizarea de întâlniri periodice între: membrii consiliilor/agențiilor naționale cu rol în învățământul superior, Ministerul Educației, reprezentanți ai studenților și ai cadrelor didactice;
b. Crearea unei structuri specializate sub coordonarea/ în subordonarea MEN care să se ocupe de crearea de politici în domeniul dimensiunii sociale a educației, cu accent pe politicile de echitate privind accesul, participarea și finalizarea studiilor;
c. Înființarea unei agenții/direcție/structură sau modificarea atribuțiilor unor structuri existente pentru a permite gestionarea și centralizarea politicilor și strategiilor în domeniul internaționalizării educației și mobilității, și care să aibă și responsabilitatea de a promova, la nivel internațional, sistemul românesc de învățământ;
d. Colaborarea între Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS) și Agenția Națională pentru Calificări (ANC) pentru implementarea efectivă a legăturilor necesare între asigurarea calității, evaluarea atingerii obiectivelor învățării – rezultatele învățării și calificările obținute;
e. Constituirea unui grup național, pe modelul Bologna Follow-Up Group, cu rol consultativ, care să sprijine instituțiile naționale în implementarea Procesului Bologna.

5) Instrumente financiare

a. Dezvoltarea, în cadrul Agenției de Credite și Burse de Studiu (ACBS), a unei linii de susținere financiară a mobilităților externe în conformitate cu prioritățile Guvernului României;
b. Asigurarea funcționalității sistemul de împrumuturi pentru studenți.

6) Alte acțiuni propuse privind implementarea angajamentelor în Procesul Bologna:

a. Valorificarea experiențelor internaționale (inclusiv prin participarea României în grupul de lucru al BFUG) privind:
    3. dimeniunea socială a educației și depunerea unei aplicații pentru realizarea unei vizite de studiu pe acesta temă în cadrul noului proiect EHEA privind învățarea și evaluarea colegială (peer learning and review)[159];
    4. internaționalizarea educației, inclusiv prin prin participarea României şi a universităţilor româneşti acreditate în diferite organizații internaționale abilitate.
b. Organizarea de sesiuni suplimentare de informare, în colaborare cu grupul de experți în domeniul educației și cu grupul național de Experți Bologna, pentru a putea permite eliminarea diferențelor semnificative de informare la nivel național și cel al universităților privind direcțiile de implementare a Procesului Bologna. De exemplu, ar fi binevenite o serie de sesiuni de informare cu privire la modul de implementare a sistemului ECTS.

[159] http://www.pl4sd.eu/

c. Realizarea și promovarea internațională a unui site de tipul "Study în România" destinat studenților străini care să cuprindă toate informațiile relevante pentru studenții străini (exemple: burse de studiu disponibile în România, modalitate de admitere, organizarea cursurilor, taxele de școlarizare, servicii studențești, etc.);
d. Realizarea unei strategii/campanii de comunicare a beneficiilor individuale, instituționale și sociale ale tuturor perioadelor petrecute în străinătate cu accent către studenți, părinți, consilieri (conform angajamentului din strategia „Mobilitate pentru o mai bună învățare", București, 2012);
e. Traducerea în cel puțin o limbă de circulație internațională a paginilor de internet proprii universităților și instituțiilor publice în domeniul educației, conform principiului de nediscriminare față de studenții din UE, cărora le este garantat accesul nerestricționat în sistemul de învățământ superior românesc;
f. Realizarea unor programe care să stimuleze întoarcerea în țară a studenților care au beneficiat de programe de mobilitate (programe tip sandwich – perioade academice în țară și la universități din străinătate în mod alternativ);
g. Analiza instrumentelor disponibile la nivel european (de ex: instrumentul de auto-evaluare privind învățământul centrat pe student dezvoltat de European Students' Union (ESU) și Education Internationa (EI) în cadrul proiectului Time for Student Centered Learning[160]) și dezvoltarea unor instrumente cu scop similar pentru instituțiile românești;
h. Publicarea rezultatelor agregate privind evaluarea cadrelor didactice de către studenți (conform Legii Educației Naționale, art. 303, alin2);
i. Publicarea de către universități a informațiilor cuprinse în Grila 1, Grila 2 (din cadrul metodologiei CNCIS) și a fișelor de disciplină;
j. Sprijinirea/stimularea universităților de a dezvolta sisteme de urmărire a angajabilității (tracking) absolvenților;
k. Construirea unor instrumente specifice de recunoaștere automată a diplomelor comparabile academic pentru toate țările membre ale Procesului Bologna și promovarea suplimentului la diplomă ca instrument de transparentizare a parcursului academic pentru angajatori;
l. Eficientizarea procesului de recunoaștere automată a diplomelor emise de instituțiile de învățământ superior din statele membre ale Uniunii Europene (scăderea taxelor, a duratei de procesare a dosarului etc.);
m. Realizarea unei campanii de informare privind utilitatea RNCIS în rândul comunităților academice, angajatorilor și publicului larg și transparentizarea diferențelor între calificările conferite de absolvirea licenței și a masteratului;
n. Stimularea introducerii de cursuri de antreprenoriat specifice domeniului de studiu;
o. Stimularea mediului economic de a încheia acorduri cu mediul universitar în vederea asigurării unor locuri de practică;
p. Stimularea introducerii locurilor de practică în instituțiile publice;
q. Dezvoltarea unui instrument de transparentizare a diferențelor existente între cele trei cicluri de studiu Bologna la nivelul general al calificărilor academice pentru facilitarea înțelegerii acestor diferențe de către piața muncii și facilitarea încadrării absolvenților de licență și doctorat în acesta;
r. Dezvoltarea unui instrument în vederea valorificării structurilor de allumni ale universităților;
s. Acordarea accesului read-only universităților la baza de date CNRED în scopul facilitării recunoașterii automate;
t. Dezvoltarea unor programe de mobilități interne.

[160] http://www.esu-online.org/pageassets/projects/projectarchive/100814-SCL.pdf

G. Studii și analize

1) Realizarea de studii de impact privind:

a. Efectele potențiale al diverselor opțiuni de politici ce vizează creșterea și diversificarea accesului la învățământ superior până în anul 2020 (ex-ante);
b. Instrumente existente care vizează accesul, participarea și finalizarea studiilor tinerilor care provin din grupuri defavorizate precum și adoptarea unei strategii de schimbare și/sau îmbunătățire a actualelor mecanisme în conformitate cu rezultatele studiului;
c. Evaluarea impactului social şi economic al învăţării pe tot parcursul vieţii;
d. Impactul economic al mobilităților studențești, precum și impactul specific asupra angajabilității absolvenților;
e. Metodologia ARACIS de evaluare externă care să cuprindă impactul indicatorilor utilizați asupra comportamentului instituțional (cu accent pe cei privind învățământul centrat pe student);
f. Stimulentele oferite de stat pentru angajarea proaspeților absolvenți.

2) Realizarea de analize:

a. Prin care să fie indentificate categoriile defavorizate/ dezavantajate/ subreprezentate de studenți din învățământul superior pentru a putea fundamenta politici specifice fiecarei categorii, în vederea creșterii ratelor de acces, participare si finalizare a studiilor;
b. Cu privire la factorii care au influențat evoluția numărului de studenți în ultimii 5 ani, dublată de analiză a factorilor care au influențat evoluției numărului de elevi care: parcurg și finalizează liceul, abandonează studiile liceale, absolvă examenul de bacalaureat;
c. Ale modului în care se desfășoară și funcționează programele postuniversitare de formare și dezvoltare profesională continuă, precum și alte programe profesionale organizate de universități, evidențiind aspecte legate de rezultate, calitate, finanțare, număr cursanți, necesitate, implementare ECTS;
d. Prin care să fie indentificate și analizate categoriile de studenți și cadre didactice care participă la mobilități, pentru a putea fundamenta politici specifice în vederea creșterii ratelor de acces și diversificare a participării în programele de mobilitate;
e. Pentru evaluarea modului în care funcționează procedurile instituționale de recunoaștere a perioadelor studiate în alt stat și elaborarea de recomandări în vederea îmbunătățirii acestora;
f. Pentru identificarea de exemple de bună practică la nivel european cu privire la internaționalizarea educației și mobilitate, precum și pentru evaluarea fenomenului de circulație a ”creierelor” (brain-drain și brain-gain);
g. Explorarea modului în care se pot evalua/acredita programe de LLL (învățare pe tot parcursul vieții);
h. Cu privire la eficiența stagiilor de practică și a criteriilor specifice de evaluare ale acestora în vederea propunerii unei politici alternative care să își atingă obiectivul vizat (de exemplu creșterea perioadei de practică la minim o lună, cu un sistem de evaluare și îndrumare mai eficient);
i. Evaluarea modului în care creditele ECTS:
   - au fost implementate și propunerea de soluții privind raportul între numărul de credite și volumul de muncă cerut studenților;
   - au fost implementate din punct de vedere al îndeplinirii ambelor roluri (acumulare și transfer);
   - au rol în flexibilizarea parcursului de studii și în facilitarea programelor trans-disciplinare și a mobilității;

j. Cu privire la modul în care CNCIS funcționează (câte universități au introdus în RNCIS date privind calificările oferite prin programele lor de studii, care sunt programele de studiu neînscrise, motivele pentru care acestea sunt neînregistrate etc.);
k. Eficacitatea procedurile de recunoaștere, precum și analizarea modului de corelare a acestora cu RNCIS;
l. Cu privire la rolul universităților în dezvoltarea regională cu accent pe rolul cercetării – inovării în educație;
m. Explorarea modului de diferențiere a carierei didactice de cariera în cercetare;

H. Strategii și politici naționale

6) **Dezvoltarea unei Strategii Naționale privind Învățământul Superior, luând în considerare angajamentele din cadrul Procesului Bologna, centrată în special pe următoarele aspecte:**
   a. Creșterea și diversificarea participării în învățământul superior prin:
      - Definirea grupurilor defavorizate/ dezavantajate/ subreprezentate din învățământul superior, ținându-se cont de de factori precum împărțirea teritorială a României (mai ales în cazul studenților proveniți din mediul rural în contextul în care au existat situații unde comunele au fost transformate în orașe, deși situația socio-economică a localității nu s-a schimbat);
      - Adoptarea de ținte cuantificabile de incluziune a grupurilor defavorizate/ dezavantajate/ subreprezentate din învățământul superior, precum și a indicatorilor de măsurare a progresului în realizarea lor;
      - Măsuri pentru atingerea acestor ținte;
      - Participarea autorităților locale;
   b. Integrarea în universități a învățării pe tot parcursul vieții, în activitățile de învățare/ predare, pe baza analizării situației actuale și a strategiilor instituționale, dar și a exemplelor de bună practică de la nivel internațional;
   c. Creșterea calității în învățământul superior;
   d. Internaționalizarea învățământului superior și mobilitatea academică, prin:
      - Măsuri concrete de promovare peste hotare (în EHEA, dar şi în alte regiuni ale lumii) a învățământului superior din România și atragere a studenților străini (dezvoltată și prin colaborarea cu Ministerul Afacerilor Externe);
      - Aspecte legate de cercetare/dezvoltare în învățământul superior, formare profesională și învățare pe tot parcursul vieții;
   e. Implementarea Cadrului Național al Calificărilor;
   f. Creșterea ratei de angajare în rândul absolvenților (pe baza colaborării între Ministerul Muncii și Ministerul Educației);

7) **Politici naționale privind:**
   a. Dezvoltarea aspectelor psiho-pedagogice și de metodică didactică pentru învățarea adulților;
   b. Dezvoltarea structurii/modelului de carieră didactică în învățământul superior (bazată pe politicile instituționale, care să includă formarea inițială și continuă, accesul în sistem și avansarea în carieră).

8) **Parteneriate**
   a. Intensificarea colaborărilor cu statele non-EU/ EEA/ EHEA (cu accent pe parteneriatele istorice ale României în învățământul superior), prin extinderea colaborării la proiecte ce vizează schimbul de experiență, dezvoltarea de programe de studiu în cotutelă etc.;

b. Corelarea eforturilor Direcției Generale de Învățământ Superior, a Direcției Relații Internaționale și a Unității de Strategii și Politici Publice în crearea de politici în domeniul internaționalizării educației și dezvoltarea strategiilor de promovare a învățământului superior, conform angajamentelor asumate de România în EHEA cât și armonizarea eforturile instituțiilor M.E.N, M.A.E, C.N.R.E.D, A.N.P.C.D.E.F.P, U.E.F.I.S.C.D.I. și A.C.B.S pentru a avea politici și strategii comune;
c. Revitalizarea Comisiei de Dialog Social care să reunească reprezentanți ai ministerului educației, ai universităților, ai studenților și ai angajatorilor în vederea găsirii de soluții comune la probleme identificate.

Anexa 6 Lista recomandărilor prioritare

Recomandări prioritare
formulate în uma unui studiu aprofundat al
angajamentelor asumate de România în Spațiul European al Învățământului Superior (EHEA) și al implmentării lor la nivel național

Respectarea angajamentelor oficiale, asumate în mod voluntar de România în cadrul Procesului Bologna este importantă din mai multe motive. Aceste angajamente permit consolidarea participării României în Spațiul European al Învățământului Superior (EHEA) și, la un nivel mai general, contribuie la credibilitatea internațională a țării noastre. De asemenea, punerea în practică a acestor angajamente permite modernizarea sistemului național de învățămînt superior.

Proiectul "*Politici publice fundamentate în Învățământul Superior: o premisă necesară pentru dezvoltarea României*" și-a propus:

a) Să dea o imagine completă a angajamentelor pe care România și le-a asumat în cadrul Procesului Bologna;
b) Să analizeze stadiul implementării acestor angajamente;
c) Să ofere, pe baza celor constatate la punctele a) și b), un set de recomandări care, implementate, pot contribui de o manieră decisivă la îmbunătățirea politicilor educaționale în România și, implicit, la consolidarea participării României în Spațiul European al Învățământului Superior (EHEA).

Concluziile analizelor realizate de experții care au reprezentat România în Bologna follow-up Group (BFUG), de membrii Secretariatului Procesului Bologna găzduit de România în perioada 2010-2012, de experți din domeniul învățământului superior și de membrii echipei de proiect, au evidențiat faptul că **România a reușit să implementeze, în mare măsură, liniile de acțiune din cadrul Procesului Bologna, însă sunt necesare eforturi suplimentare pentru a crește impactul pozitiv al politicilor EHEA și a respecta angajamentele asumate la nivel internațional**.

Recomandările din cuprinsul prezentului document reprezintă rezultatul analizelor și al dezbaterilor realizate de echipa proiectului împreună cu grupul de experți al proiectului.

Modul de prezentare al recomandărilor

În urma analizelor și dezbaterilor mai sus menționate au fost elaborate:

- O listă completă a recomandărilor (document separat);
- O listă a recomandărilor prioritare.

Recomandările prioritare

Sunt în număr de 10. Dintre acestea, primele trei sunt considerate cele mai importante. Pentru fiecare recomandare prioritară se pot găsi fundamentări și explicitări în studiul realizat în cadrul proiectului. Studiul cuprinde analize ale implementării următoarelor direcții de acțiune considerate priorități ale învățământului superior pentru perioada 2010-2020 în Comunicatul Ministerial de la Leuven (2007): dimensiunea socială a educației, învățarea pe tot parcursul vieții (educația permanentă), angajabilitatea,

învățământul centrat pe student, educație, cercetare și inovare, internaționalizare, mobilitate, colectarea datelor, instrumente multidimensionale de transparență, finanțare și guvernanță, cadrul calificărilor și sistemul de trei cicluri, asigurarea calității, recunoașterea studiilor.

1. **Dezvoltarea unei Strategii Naționale privind Învățământul Superior, luând în considerare angajamentele din cadrul Procesului Bologna, centrată în special pe următoarele aspecte:**
   a) creșterea și diversificarea participării în învățământul superior;
   b) integrarea în universități a învățării pe tot parcursul vieții;
   c) creșterea calității în învățământul superior;
   d) internaționalizarea învățămîntului superior și mobilitatea academică;
   e) implementarea Cadrului Național al Calificărilor;
   f) creșterea ratei de angajare în rândul absolvenților tinerilor.

2. **Colectarea și gestionarea sistematică de date privind învățământul superior:**

   a. Dezvoltarea unui <u>sistem național de colectare și gestiune a datelor.</u> Un astfel de sistem trebuie să permită o analiză competentă a realităților din învățământul superior românesc și elaborarea de politici fundamentate pe date corecte și complete. Sistemul trbuie să includă în mod necesar:
      - date cu privire la dimensiunea socială a educației, inclusiv date referitoare la caracteristicile socio-economice ale absolvenților de bacalaureat;
      - date privind starea învățării pe tot parcursul vieții în România;
      - date în domeniul internaționalizării educației și al mobilității (inclsiv cu privire la caracteristicile studenților și ale cadrelor didactice care beneficiază de mobilități);
      - date privind angajabilitatea absolvenților.

   b. Implementarea <u>Registrului Matricol Unic al Universitatilor din România</u> (RMUR), ca element constituent fundamental al sistemului național de colectare și gestionare a datelor, care va permite utilizarea riguroasă a unor date atât în analize (de ex., evaluarea gradului de participare în învățământul superior, situația specifică a diverselor grupuri defavorizate) cât și în elaborarea de politici (de ex., stabilirea unor ținte cuantificabile și realiste de greștere a acestui grad de participare).

3. **<u>Extinderea Cadrului Național al Calificărilor din Învățământul Superior și creșterea gradului de utilizare a acestuia</u>** prin:
   - încorporarea tuturor programelor de studiu și a nivelurilor de educație;
   - compatibilizarea continuă cu Cadrul European al Calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții (EQF-LLL);
   - introducerea obligativității completării şi actualizării Registrului Național al Calificărilor din Învățământul Superior (RNCIS) de către toate universitățile din sistemul de învățământ superior.

4. **<u>Elaborarea și adoptarea de proceduri clare de alocare a fondurilor pentru incluziune, burse și protecție socială conform Legii Educației Naționale</u>** <u>(art. 223, alin. 12),</u> care să revizuiască scopul și modul actual de acordare a burselor studențești, în urma consultării actorilor implicați, precum și adoptarea unei proceduri de <u>acordare de locuri bugetate pe criterii sociale</u> conform Legii Educației Naționale (art. 205, alin. 6).

5. **Realizarea unui studiu de impact privind instrumentele deja existente care vizează accesul, participarea şi finalizarea studiilor tinerilor care provin din grupuri defavorizate** şi **realizarea unei analize cu privire la factorii care au influenţat evoluţia numărului de elevi şi studenţi în ultimii 5 ani.**

6. **Crearea unui cadru reglementar mai larg privind acordarea de burse de studii pentru studenţi cu domiciliul în mediul rural** (inclusiv revizuirea H.G 769/14 din iulie 2005), pentru creşterea accesului studenţilor din mediul rural la învăţământ superior (inclusiv prin renunţarea la prevederea ce obligă beneficiarul unei astfel de burse să profeseze un număr de ani în localitatea din care provine);

Propuneri cu posibilitatea de implementare imediată:

7. **Modificarea modelului naţional de Supliment de diplomă** (prin Ordin de Ministru) astfel încât să corespundă în totalitate standardelor europene. Aceasta presupune completarea tuturor rubricilor, includerea paragrafului de introducere regăsit în formatul promovat internaţional, şi inversarea poziţionării rubricilor "5. Informaţii privind drepturile conferite de calificare" şi "6. Informaţii suplimentare" din modelul naţional conform modelului promovat internaţional.

8. Organizarea de sesiuni suplimentare de informare, în colaborare cu grupul de experţi în domeniul educaţiei şi cu grupul naţional de Experţi Bologna, pentru a putea permite eliminarea diferenţelor semnificative de informare la nivel naţional şi cel al universităţilor privind direcţiile de implementare a Procesului Bologna. De exemplu, ar fi binevenite o serie de sesiuni de informare cu privire la modul de implementare a sistemului ECTS.

9. Valorificarea capacităţii consiliilor naţionale şi a instituţiilor de suport existente şi instituţionalizarea de întâlniri periodice între: membrii consiliilor/agenţiilor naţionale cu rol în învăţământul superior, Ministerul Educaţiei, reprezentanţi ai studenţilor şi ai cadrelor didactice;

10. Constituirea unui grup naţional, pe model Bologna Follow-Up Group (BFUG), cu rol consultativ, care să sprijine instituţiile naţionale în implementarea Procesului Bologna.